

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Zamość

Załącznik nr 1 do Strategii Rozwoju Gminy
Zamość do 2030 roku

*Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Zamość
stanowiąca załącznik do Strategii Rozwoju Gminy Zamość do 2030 roku
została opracowana przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy
z dnia 2 lipca 2021 r*

Eksperci zewnętrzni:

Ryszard Boguszewski

Karolina Stasiak

Agnieszka Jaskorzyńska

Patrycja Bojanek

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	5
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY 6	
2.1. Lokalizacja gminy oraz jej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe	6
2.1.1. Położenie administracyjne i geograficzne	6
2.1.2. Rys historyczny	9
2.1.3. Heraldyka	10
2.1.4. Walory przyrodnicze.....	11
2.1.5. Walory historyczne	19
2.2. Infrastruktura, przestrzeń i ochrona środowiska	26
2.2.1. Transport i komunikacja	26
2.2.2. Infrastruktura teleinformatyczna	29
2.2.3. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa.....	30
2.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa.....	33
2.2.5. Gospodarka odpadami.....	40
2.2.6. Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie.....	43
2.2.7. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa	45
2.2.8. Stan zagospodarowania obszaru gminy.....	52
2.3. Społeczeństwo i jakość życia.....	58
2.3.1. Demografia	58
2.3.2. Mieszkalnictwo	67
2.3.3. Infrastruktura edukacyjna i rekreacyjna.....	71
2.3.4. Instytucje kultury	81
2.3.5. Aktywność obywatelska.....	89
2.3.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	93
2.3.7. Bezpieczeństwo publiczne	104
2.4. Gospodarka i rynek pracy.....	107
2.4.1. Atrakcyjność inwestycyjna gminy	107
2.4.2. Lokalna przedsiębiorczość	109
2.4.3. Rynek pracy	118
2.4.4. Turystyka	122
2.4.5. Rolnictwo	128
2.5. Jakość rządzenia.....	130

2.6. Zdolność inwestycyjna gminy	140
3. BARIERY ORAZ POTENCJAŁY ROZWOJU GMINY ZAMOŚĆ	145
4. ANALIZA SWOT	150

1. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument stanowi opracowanie na temat sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Zamość pod kątem obecnego i przyszłego rozwoju lokalnego. Jest to analiza wyjściowa, która ma służyć przygotowaniu dokumentu „Strategii Rozwoju Gminy Zamość do 2030 roku”. Diagnozę skonstruowano dla 5 obszarów tematycznych, tj.: 1. Lokalizacja gminy oraz jej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, 2. Infrastruktura i przestrzeń, 3. Społeczeństwo i jakość życia, 4. Gospodarka i rynek pracy oraz 5. Zdolność inwestycyjna gminy. Diagnozę kończy analiza mocnych i słabych stron Gminy Zamość (analiza SWOT) oraz identyfikacja potrzeb, barier oraz potencjałów rozwoju gminy.

Prezentując dane, posłużono się perspektywą porównawczą – sytuacja w Gminie Zamość została przedstawiona na tle województwa lubelskiego oraz powiatu zamojskiego. Dodatkowo w dokumencie dokonano porównania Gminy Zamość do 2 gmin wiejskich z terenu województwa lubelskiego wybranych na podstawie klasyfikacji funkcjonalnej przygotowanej przez Prof. P. Śleszyńskiego i Prof. T. Komornickiego¹. Zarówno Gmina Zamość, jak i Chełm i Biała Podlaska charakteryzują się zbliżoną liczbą mieszkańców oraz przynależnością do grupy funkcjonalnej *D4_GW: Gminy wiejskie położone w strefie zewnętrznej obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych*.

Tabela 1. Jednostki samorządu terytorialnego stanowiące grupę porównawczą

Nazwa gminy	Powiat	Liczba mieszkańców na koniec 2020r.
Zamość	zamojski	23 212
Chełm	chełmski	15 099
Biała Podlaska	białski	14 542

Źródło: opracowanie własne

Do przygotowania niniejszej diagnozy wykorzystano dane statystyczne pochodzące z otwartych baz danych, głównie z Banku Danych Lokalnych GUS, a także dane zebrane i przekazane przez Urząd Gminy Zamość. Opierano się również na powszechnie dostępnych raportach, opracowaniach tematycznych oraz informacjach zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych instytucji i JST. Wykorzystane źródła są prezentowane w formie podpisów pod tabelami i wykresami oraz za pomocą przypisów dolnych.

¹ <https://www.systemanaliz.pl/grupy-porownawcze-mrl>

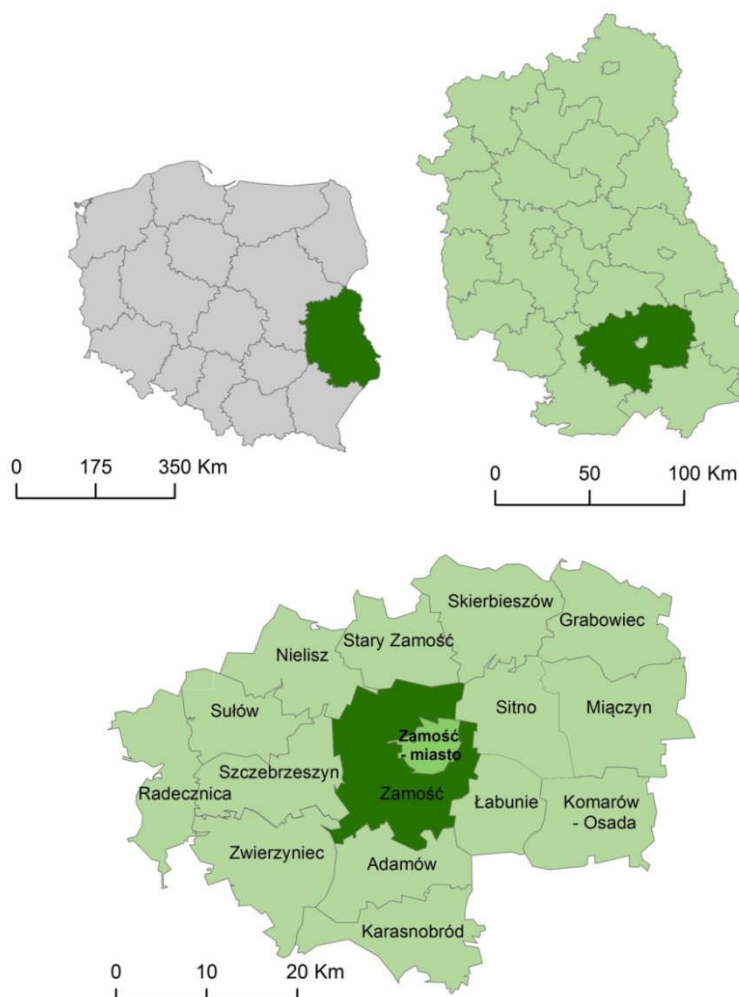
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY

2.1. Lokalizacja gminy oraz jej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

2.1.1. Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina Zamość to gmina wiejska położona w południowej części województwa lubelskiego. Wraz z jedenastoma gminami wiejskimi oraz trzema gminami miejskimi tworzy powiat zamojski (ziemski). Siedziba gminy znajduje się w Zamościu, mieście na prawach powiatu. Gmina Zamość graniczy z gminami Stary Zamość, Skierbieszów, Sitno, Łabunie, Adamów, Zwierzyniec, Szczepieszyn i Nielisz.

Ryc. 1 Położenie Gminy Zamość na tle powiatu, województwa i kraju

Źródło: Opracowanie własne

Administracyjnie obszar gminy podzielony jest na 35 sołectw:

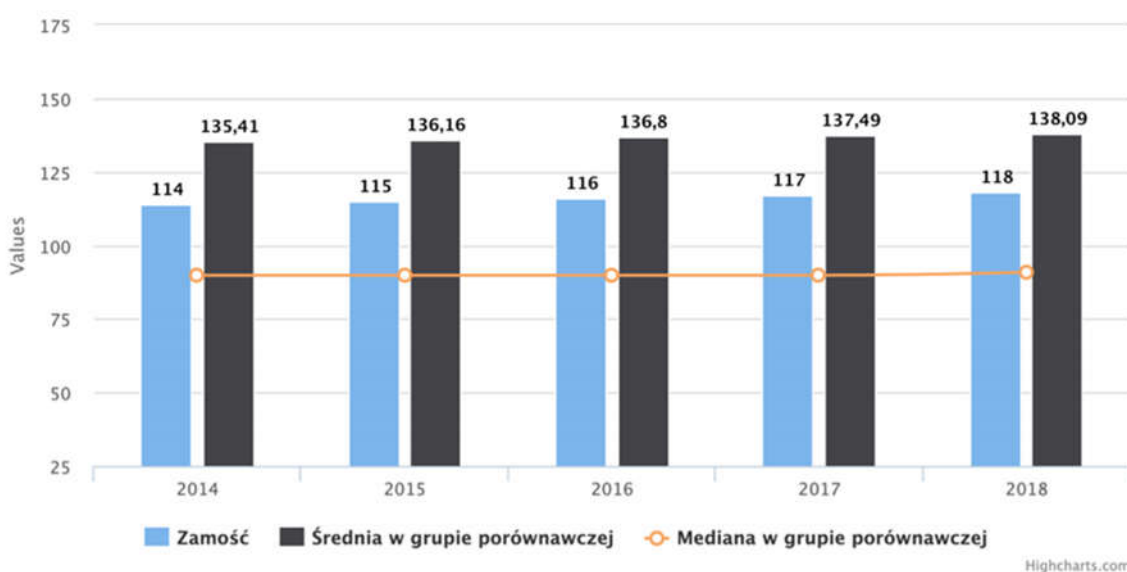
- ⊗ Białobrzegi
- ⊗ Białowola
- ⊗ Borowina Sitaniecka
- ⊗ Bortatycze
- ⊗ Bortatycze Kolonia
- ⊗ Chyża
- ⊗ Hubale
- ⊗ Jatutów
- ⊗ Kalinowice
- ⊗ Lipsko
- ⊗ Lipsko-Kosobudy
- ⊗ Lipsko-Polesie
- ⊗ Łapiguz
- ⊗ Mokre
- ⊗ Płoskie
- ⊗ Pniówek
- ⊗ Siedliska
- ⊗ Sitaniec
- ⊗ Sitaniec-Kolonia
- ⊗ Sitaniec-Wolica
- ⊗ Skaraszów
- ⊗ Skokówka
- ⊗ Szopinek
- ⊗ Wieprzec
- ⊗ Wierzchowiny
- ⊗ Wólka Panieńska
- ⊗ Wólka Wieprzecka
- ⊗ Wychody
- ⊗ Wysokie
- ⊗ Zalesie
- ⊗ Zarzecze
- ⊗ Zawada
- ⊗ Zwódne
- ⊗ Żdanów
- ⊗ Żdanówek

Powierzchnia Gminy Zamość wynosi 196 km² (19 613 ha), co stanowi 10,5% powierzchni powiatu zamojskiego. Pod względem wielkości powierzchni zajmuje pierwsze miejsce wśród wszystkich gmin powiatu zamojskiego.

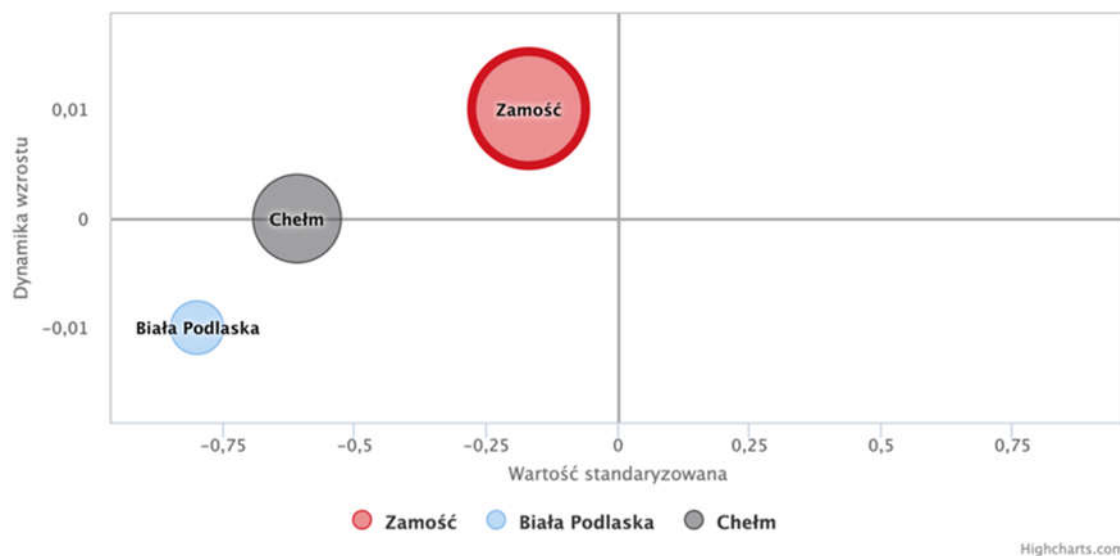
Miarą przyporządkowania ludności do danej powierzchni jest wskaźnik gęstości zaludnienia – liczba ludności na 1 km². Wartość tego wskaźnika odzwierciedla strukturę osadniczą danej jednostki terytorialnej. W oparciu o dane Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL) stanowiącego narzędzie analityczne pozwalające na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, w dokumencie przedstawiono liczbowe i graficzne porównanie Gminy Zamość do gmin z zidentyfikowanej grupy porównawczej.

Wskaźnik gęstości zaludnienia dla Gminy Zamość w 2018 roku wynosił 118 osób/km², była to wartość o 20,09 osób/km² niższa od wartości średniej dla grupy porównawczej oraz wyższa od wartości środkowej (mediana) o 27 osób/km². Analizując wykres XY należy stwierdzić, że Gmina Zamość charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach, lecz rozwinięła się szybciej. Wskaźnik jest "gorszy" niż w grupie porównawczej i "goni" grupę porównawczą.

Wykres 1. Ludność na 1 km² powierzchni gminy

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	114	115	116	117	118
	Wartość standaryzowana	-0.19	-0.18	-0.18	-0.18	-0.17
	Dynamika					0.01
Grupa porównawcza D4	Średnia	135.41	136.16	136.8	137.49	138.09
	Mediana	90	90	90	90	91

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standardyzowana	Dynamika
Zamość	118	-0.17	0.01
Biała Podlaska	44	-0.8	-0.01
Chełm	67	-0.61	0

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.1.2. Rys historyczny

Ślady pierwszego osadnictwa na terenach obecnej Gminy Zamość datuje się na około 5 tys. lat przed naszą erą (środkowa epoka kamienia). W Wólce Wieprzeckiej odnaleziono pozostałości obozowiska z tego okresu. W Topornicy odkryto cenne cmentarzysko kultury ceramiki malowanej (około 4,5-1,6 tys. lat p.n.e. w Pniówku i Wysokiem odnaleziono zabytki z epoki brązu (praszłowińska kultura łużycka z około 1,3 tys. - 400 lat p.n.e.). Z tego okresu w okolicach wsi Hubale, Chyża i Pniówek znajdują się pozostałości kurhanów.

Właścicielami obszaru obecnej Gminy Zamość byli m.in. Gorajscy (XIV w.), Niemierzowie-Ostrowscy i Górkowie, których herbem był srebrny gryf na czerwonym tle. Od XVI w. właścicielami tych ziem stali się Zamoyscy, na czele z Janem Zamoyskim, kanclerzem i hetmanem wielkim koronny, który urodził się w 1542 r. w Skokówce. W skład jego majątku (Ordynacji Zamojskiej) wchodziło w 1605 r. pięć miast i 149 wsi. Stolicą ordynacji był Zamość, założony przez Zamoyskiego w 1580 r. na gruntach wsi Skokówka oraz na części gruntów Kalinowic. Miasto Zamość było ważnym ośrodkiem gospodarczym, naukowym i kulturalnym, a jednocześnie silną twierdzą. Rozwój miasta i jego okolicy nastąpił z chwilą odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r., a także po II wojnie światowej.

Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie z dnia 5 grudnia 1972 roku powstały gminy:

- ⊗ Gmina Mokre z sołectwami: Białowola, Hubale, Lipsko, Lipsko-Kosobudy, Lipsko-Polesie, Mokre, Płoskie, Wieprzec, Wierzchowiny, Wólka Wieprzecka (z obecnym sołectwem Skaraszów), Wychody, Zalesie, Zarzecze, Zwódne (z obecnym sołectwem Skokówka), Żdanów i Żdanówek;
- ⊗ Gmina Wysokie z sołectwami: Białobrzegi, Borowina Sitaniecka, Bortatycze, Bortatycze-Kolonia, Czyża, Łapiguz, Sitaniec, Sitaniec-Kolonia, Sitaniec Wolica, Wysokie;
- ⊗ Gmina Zawada z sołectwami: Siedliska, Siedliska-Kolonia (dzisiaj miejscowość ta nie tworzy odrębnego sołectwa), Zawada.
- ⊗ Gmina Łabunie: Jatutów, Kalinowice, Pniówek, Wólka Panieńska.
- ⊗ Gmina Sitno: do której należał wówczas Szopinek.

5 października 1973 r. przeniesiono siedzibę gminy Mokre do Zamościa i zmieniono nazwę na Gminę Zamość. Uchwała weszła w życie 12 października 1973 r. i jest to data powstania Gminy Zamość. Ww. uchwałą przyłączono również do Gminy Zamość z gmin Łabunie i Sitno miejscowości: Jatutów, Kalinowice, Pniówek, Wólka Panieńska i Szopinek. 2 lipca 1976 r. przestały istnieć gminy: Zawada i Wysokie, a miejscowości wchodzące w ich skład przyłączone zostały do Gminy Zamość. 8 marca 1990 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o samorządzie gminnym, na mocy, której powstały gminy jako podstawowe ogniwa podziału terytorialnego Polski. Gminy otrzymały podmiotowość prawną, a mieszkańcy możliwość demokratycznego wyboru swoich przedstawicieli do samorządowych organów.

2.1.3. Heraldyka

Herbem Gminy Zamość jest srebrny gryf na czerwonym tle, wyłaniający się zza złotego mostu. Dawniej był znakiem rodu Niemierzów – Ostrowskich, którzy w XV w. byli właścicielami dóbr pod dzisiejszym Zamościem. Most symbolizuje związek gminy z miastem, którego pierwotna nazwa brzmiała „Zamoście”.

Flaga Gminy Zamość to herb gminy na wydzielonym czerwonym kwadracie. Po jego prawej stronie znajduje się prostokąt podzielony na sześć równych pasów poziomych w barwach od góry: białej, czerwonej, żółtej, białej, czerwonej i żółtej.

Ryc. 2. Herb i flaga Gminy Zamość

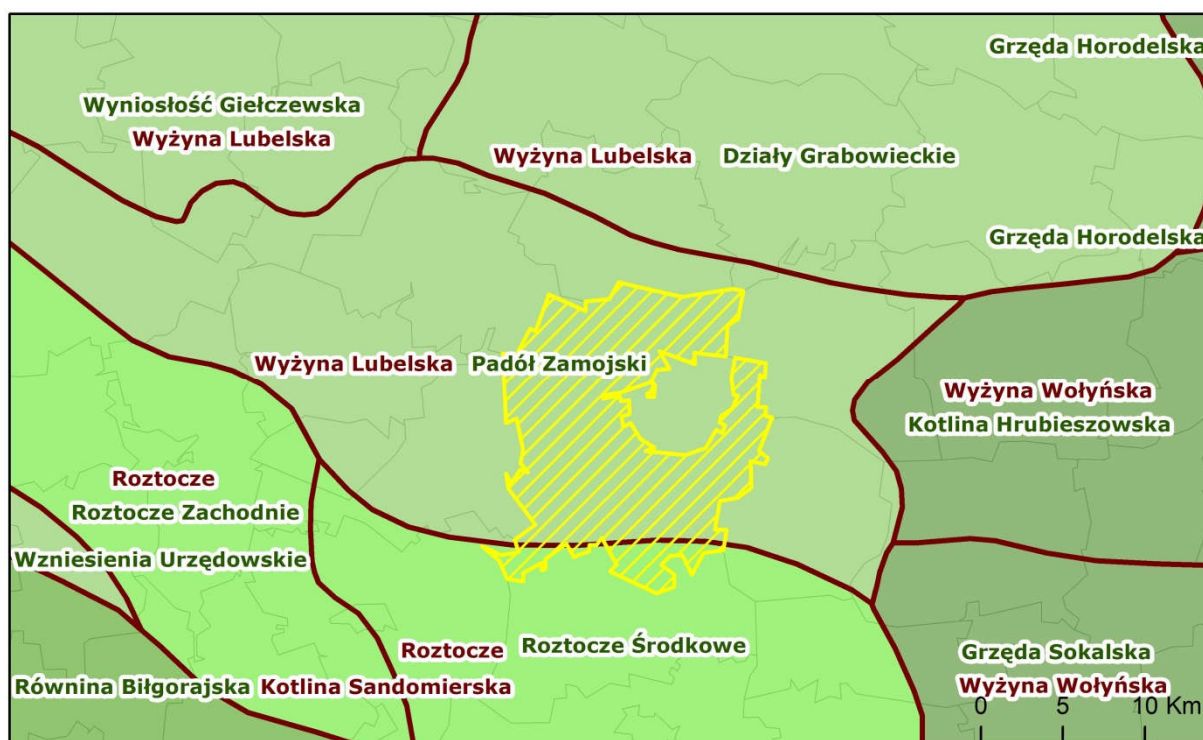
Źródło: <http://gminazamosc.pl/gmina/symbole-gminy/>

2.1.4. Walory przyrodnicze

Zarówno walory, jak i stan jakościowy środowiska naturalnego należy uznać za istotny element atrakcyjności jednostek terytorialnych w kontekście osadniczym, turystycznym, jak również inwestycyjnym. Pod tym względem Gminę Zamość zaliczyć należy do atrakcyjnych pod względem położenia przyrodniczego.

Pod względem fizycznogeograficznym Gmina Zamość leży na pograniczu czterech krain: Roztocza Środkowego, Roztocza Zachodniego, Równiny Biłgorajskiej i Padołu Zamojskiego.

Ryc. 3. Położenia fizycznogeograficzne Gminy Zamość

Źródło: opracowanie własne

Według danych GUS, na terenie Gminy Zamość znajduje się 71,11 ha obszarów prawnie chronionych. 4,21 ha to fragment Roztoczańskiego Parku Narodowego wraz z otuliną. Pozostały obszar stanowią rezerваты przyrody:

- ⊗ Rezerwat „Hubale”, który został utworzony w 1982 r. we wsi Mokre. Ma powierzchnię 35 ha, a jego celem jest ochrona susła perełkowanego, niewielkiego gryzonia z rodziny wiewiórkowatych, wpisanego do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt, który jest reliktem fauny stepowej. Występuje jedynie na Roztoczu i południowym wschodzie Wyżyny Lubelskiej. Suszeł perełkowany jest symbolem turystycznym Gminy Zamość,
- ⊗ Rezerwat „Wieprzec”, który jest rezerwatem torfowiskowym o powierzchni 32 ha. Położony jest wśród podmokłych łąk wsi Wieprzec i Wychody. Powstał w 1986 r. w celu ochrony cennej roślinności torfowiskowej (wierzby lapońskiej, goździków pysznych, pełnika europejskiego, gnidosza królewskiego, goryczki wąskolistnej, licznych storczyki i innych rzadkich roślin). Jeśli chodzi o faunę to żyją tu ropuchy trawne, żaby moczarowe, ropuchy paskówki oraz jaszczurki żyworódki.

W granicach Gminy Zamość znajdują się 3 pomniki przyrody:

- ⊗ aleja lip – usytuowana w pasie drogowym drogi powiatowej łączącej stację PKP Zawada z drogą krajową Zamość-Biłgoraj,
- ⊗ świerk pospolity – usytuowany na terenie prywatnym przy drodze krajowej nr 74.
- ⊗ Stanowisko roślinności stepowej o powierzchni 1,97 ha, położone na północnym i północno-zachodnim zboczu wzgórza o wysokości 287,8m.n.p.m, wśród pól w odległości ok. 2 km na południowy wschód od zabudowań wsi Wieprzec i Wychody.²

Na terenie Gminy Zamość występują obszary Natura 2000, których celem jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważane są za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Wspólne działanie na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy w oparciu o jednolite prawo ma na celu optymalizację kosztów i spotęgowanie korzystnych dla środowiska efektów. Podstawą programu Natura 2000 są dwie unijne dyrektywy – dyrektywa ptasia oraz dyrektywa siedliskowa.

- ⊗ Dolina Górnej Łabuńki (PLB060013) obejmuje górną część rzeki Łabuńka a jej zasadniczą część stanowią łąki pokrywające dolinę rzeki, które przed melioracjami miały charakter torfowisk węglanowych, o czym świadczy charakterystyczna roślinność oraz gleby nawapienne. Spotkać tu można ponad 200 gatunków ptaków, z których znaczna część znajduje się pod ścisłą ochroną. Największy nacisk kładzie się na tym terenie na ochronę dwóch gatunków zagrożonych wyginięciem: derkacza oraz dubelta.

² <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

Wspomniany obszar ochronny jest jednym z zaledwie 13 obszarów lęgowych występujących na obszarze całego kraju.

- ⊗ Roztocze (PLB060012) to rozległy obszar obejmujący Lasy Zwierzyniecko-Kosobudzkie oraz całe Roztocze Środkowe i Południowe. W ostoi występuje co najmniej 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 15 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (m. in. dzięcioł biało brzuchy, dzięcioł zielonosiwy, puchacz, puszczyk uralski i orlik krzykliwy). Większość powierzchni obszaru stanowią lasy, które mają charakter zbliżony do naturalnego (bory sosnowe, mieszane bory jodłowe i buczyna karpacza).
- ⊗ Dolina Łabuńki i Topornicy (PLH060087) obejmuje rozległe górne odcinki dolin rzek Łabuńki i Topornicy (dopływy Wieprza). Występują tu liczne gatunki chronione, w tym 4 gatunki motyli zagrożonych wg. IUCN lub zamieszczonych w Konwencji Berneńskiej: modraszek telejus, modraszek nausitous, czerwończyk nieparek oraz ważka zalotka. Większość obszaru stanowią siedliska łąkowe i zaroślowe wraz z niewielkimi płatami łąk trzęślicowych oraz rozległymi obszarami torfowisk po części użytkowanych ekstensywnie (łąki kośne, eksploatacja torfu).
- ⊗ Kąty (PLH060010) - obszar obejmuje zbocza wzniesienia usytuowanego na obrzeżu północnej krawędzi wału Roztocza Środkowego. Najcenniejsze zbiorowiska, tj. murawy kserotermiczne, zlokalizowane są nietypowo, bo na zboczu o ekspozycji północno-zachodniej. Jeden z najcenniejszych płatów roślinności kserotermicznej na Lubelszczyźnie, siedlisko wielu rzadkich gatunków flory, w tym mocna populacja obuwika, jedyne w Polsce stanowisko dziurawca wytworowego, jedno z dwóch w Polsce stanowisk ciemiężycy czarnej oraz stanowisko storczyka purpurowego. Zbiorowiskom kserotermicznym towarzyszy bogata entomofauna ciepłolubna. Wiele gatunków osiąga tu północną granicę zasięgu.
- ⊗ Niedzieliski Las (PLH060092) to obszar znajdujący się w strefie krawędziowej Roztocza, na południowy-zachód od Zamościa. W jego skład wchodzi dwa kompleksy leśne: uroczysko Las Serwitut (na wzniesieniu kredowym otoczony polami i ugorami) oraz drugi kompleks stanowiący część zwartego kompleksu leśnego, mającego łączność z Roztoczańskim Parkiem Narodowym i ostoją sieci Natura 2000 Roztocze Środkowe. Przedmiotem ochrony są grądy, w znacznym stopniu przekształcone, wskutek domieszki sosny, lecz z bardzo bogatym i charakterystycznym runem, typowym dla grądów subkontynentalnych odmiany wołyńskiej. W skład runa wchodzi dwa gatunki roślin kluczowe dla ostoi - dzwonecznik wonny i obuwik pospolity, a także buławniki, kruszczyki, podkolany, gnieśnik, listera jajowata, miodownik meilsowaty, mieczyk dachówkowaty oraz ciemiężycza czarna, której populacja jest tu jedną z największych w Polsce. Ostoja jest również częścią ostoi wilka (centrum terytorium watahy zlokalizowane jest w przylegającym do obszaru Roztoczańskim Parku Narodowym).
- ⊗ Hubale (PLH060008) to jedna z 7 kolonii zwartych susła perełkowanego w Polsce. Kolonia zlokalizowana jest w płacie pastwiska położonego po

zachodniej stronie doliny rzeczki Topornicy, na południe od drogi z Zamościa do miejscowości Hubale, w trójkącie wyznaczonym przez zabudowania wsi Mokre, Hubale i Żdanówek.

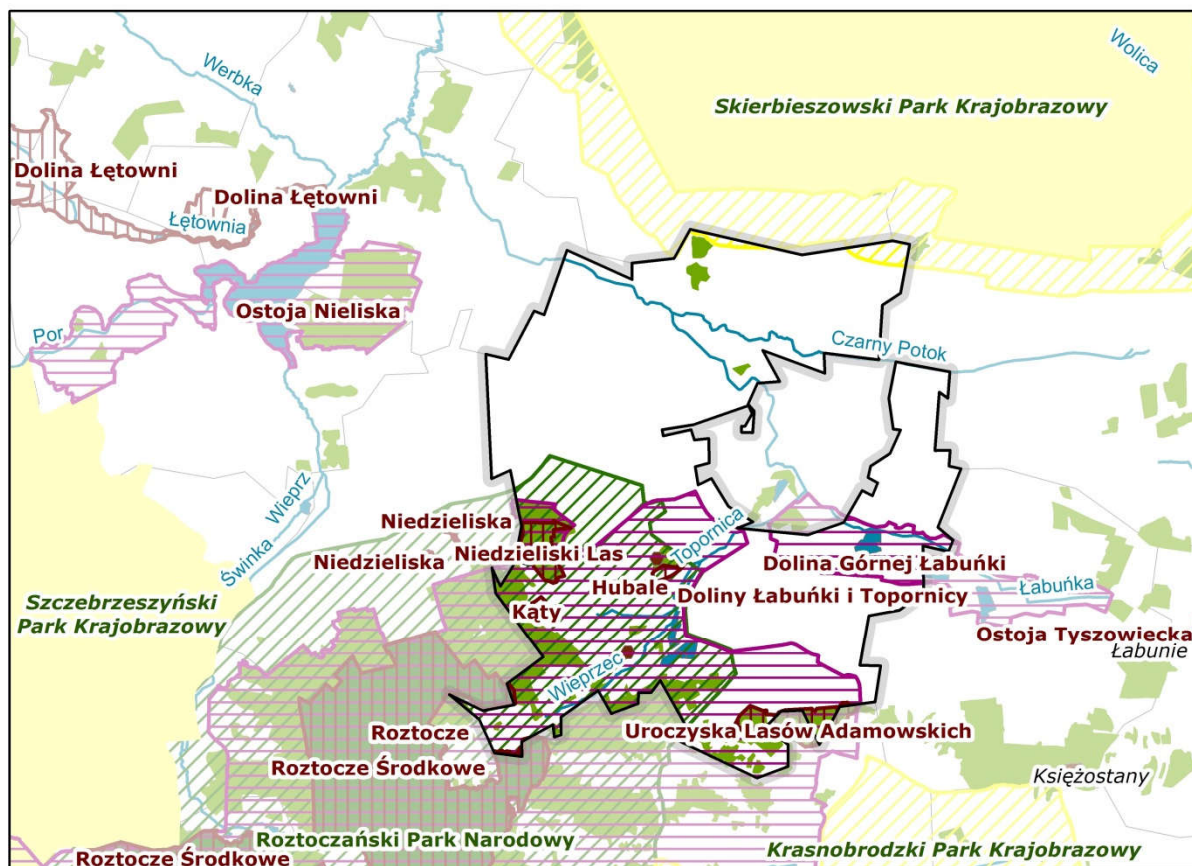
- ⊗ Uroczyska Lasów Adamowskich (PLH060094) to zalesione lessowe oraz rędzinowe wzniesienia na północnej krawędzi Roztocza oraz niewielkie fragmenty pól, ugorów i zmeliorowanych łąk na południe od Zamościa. Składa się z trzech odrębnych fragmentów o odmiennej specyfice i zaprojektowano go w celu ochrony doskonale zachowanych buczyn, dość dobrze wykształconych grądów oraz stanowisk roślin rzadkich. Południowe stoki wzniesień w niektórych fragmentach ostoi, zarośnięte są roślinnością ciepłolubną, tworząc niewielkie płyty muraw kserotermicznych, jednakże zniszczonych poprzez zalesianie bądź sukcesję. Znajdują się tu największe stanowiska obuwika pospolitego, któremu towarzyszą: buławniki, kruszczyki, podkolany, gnieśnik oraz listera jajowata a także stanowiska dzwonecznika wonnego. Ostoja jest częścią terytorium watahy wilków (głównie Lasy Komisarskie), którego centrum zlokalizowane jest w przylegającym do obszaru Roztoczańskim Parku Narodowym. Pojawia się również ryś, którego główną ostoją jest RPN.

Tabela 2. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w gminach powiatu zamojskiego w 2020 r. (ha)

Nazwa	ogółem	parki narodowe	rezerваты przyrody	parki krajobrazowe razem	obszary chronionego krajobrazu razem	użytki ekologiczne	stanowiska dokumentacyjne
Powiat zamojski	51 822,40	8 300,29	675,40	43 040,35	0,89	20,63	0,58
Adamów	748,27	328,67	179,60	240,00	0,00	0,00	0,00
Grabowiec	619,05	0,00	7,40	611,65	0,00	0,00	0,00
Krasnobród	6 210,58	0,00	202,60	6 210,00	0,00	5,30	0,38
Łabunie	159,00	0,00	159,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Miączyn	313,47	0,00	53,70	259,77	0,00	0,00	0,00
Radecznica	9 528,64	0,00	0,00	9 528,64	0,00	0,00	0,00
Sitno	1 636,75	0,00	0,00	1 636,75	0,00	0,00	0,00
Skierbieszów	12 991,58	0,00	6,20	12 990,61	0,89	1,92	0,00
Stary Zamość	5 448,42	0,00	0,00	5 448,42	0,00	0,00	0,00
Sułów	490,92	0,00	0,00	490,92	0,00	0,00	0,00
Szczebrzeszyn	2 892,36	0,00	0,00	2 878,75	0,00	13,41	0,20
Zamość	71,11	4,21	66,90	0,00	0,00	0,00	0,00
Zwierzyniec	10 712,25	7 967,41	0,00	2 744,84	0,00	0,00	0,00

Źródło: BDL GUS

Ryc. 4. Obszary chronione i kompleksy leśne w Gminie Zamość

0 3 6 Km

Legenda

- granica Gminy Zamość
- rzeki i ciekі wodne
- wody powierzchniowe
- lasy i zadrzewienia
- Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk
- Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków

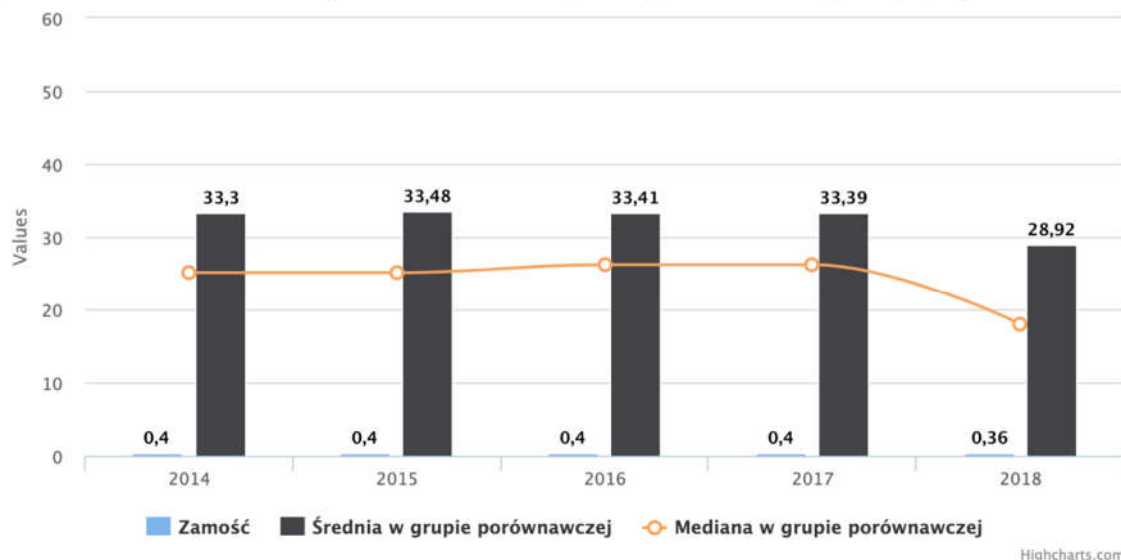
Forma ochrony

- Park Narodowy
- Otulina Parku Narodowego
- Park Krajobrazowy
- Otulina Parku Krajobrazowego
- Obszar Chronionego Krajobrazu
- Rezerwat

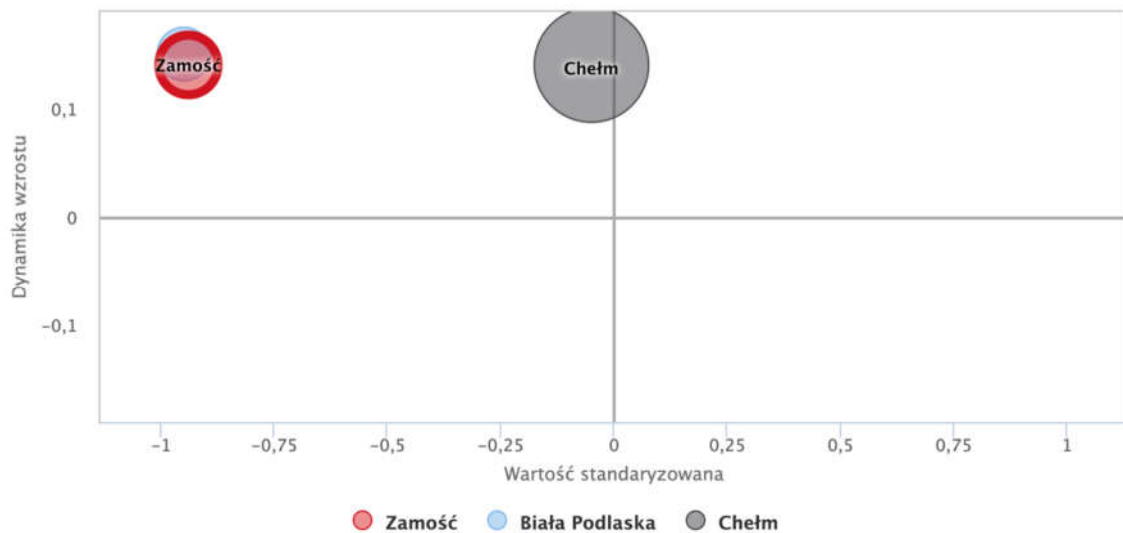
Źródło: opracowanie własne

W odniesieniu do udziału obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem Gmina Zamość charakteryzuje się wartością 0,36% i jest to wartość znacznie niższa od średniej i mediany dla grupy porównawczej (niższa o 98,76% od średniej i 97,99% od wartości środkowej). Podobną wartość wskaźnika prezentuje gmina Biała Podlaska.

Wykres 2. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy (%)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	0.4	0.4	0.4	0.4	0.36
	Wartość standaryzowana	-1.07	-1.07	-1.08	-1.08	-0.94
	Dynamika					0.14
Grupa porównawcza D4	Średnia	33.3	33.48	33.41	33.39	28.92
	Mediana	25.1	25.1	26.2	26.2	17.95

Highcharts.com

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	0.36	-0.94	0.14
Biała Podlaska	0.14	-0.95	0.15
Chełm	27.29	-0.05	0.14

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Gleby występujące na terenie Gminy Zamość są dość zróżnicowane. Dominują gleby wytworzone z utworów lessowych oraz margli kredowych. W centralnej i południowej części gminy występują gleby brunatne właściwe oraz brunatne wyługowane i kwaśne. Brunatne ziemie występują także w okolicach Łapiguza. Na północno-wschodnich krańcach gminy wykształciły się urodzajne gleby rędziny. W centralnej części gminy występują gleby bielcowe i pseudobielcowe. Na terenie gminy można spotkać także gleby torfowo-mułowe, torfowe, czarne ziemie właściwe i czarnoziemie. Jeśli chodzi o bonitację gleb to dominuje tu I, II i III klasa bonitacyjna. Stanowią one ok. 53,76% powierzchni wszystkich gleb, co jest podstawą do rozwoju rolnictwa i lokalnej bazy surowcowej.

Tabela 3. Klasy bonitacyjne użytków rolnych Gminy Zamość

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia (ha)	Udział procentowy w użytkach rolnych (%)
I	29,2818	0,15%
II	2 927,5439	14,95%
III	1 750,1927	8,94%
IIIa	3 478,0995	17,76%
IIIb	2 344,6993	11,97%
IV	2 000,7411	10,22%
IVa	2 528,6918	12,91%
IVb	1 324,5611	6,76%
V	1 078,5776	5,51%
VI	298,1557	1,52%
Bez klasowe	1 825,1260	9,32%
Razem	19 585,6705	100%

Źródło: Urząd Gminy Zamość

Poniżej przedstawiono strukturę użytkowania gruntów w oparciu o Powszechny Spis Rolny przeprowadzony w 2010 roku.

Tabela 4. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Zamość (w ha)

użytkowanie	powierzchnia
grunty ogółem	15 490,44
użytki rolne ogółem	13 698,35
użytki rolne w dobrej kulturze	13 533,08
pod zasiewami	10 805,69
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	306,35
uprawy trwałe	163,09
sady ogółem	147,89
ogrody przydomowe	120,40
łąki trwałe	1 952,97
pastwiska trwałe	184,58
pozostałe użytki rolne	165,27
lasy i grunty leśne	662,25
pozostałe grunty	1 129,84

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik lesistości w gminie w 2019 r. wyniósł 9,2%, przy średniej dla powiatu 23,3% i województwa 23,4%. Pod względem struktury własnościowej wszystkie lasy należą do prywatnych właścicieli. Powierzchnia lasów ogółem w Gminie wynosi 662,25 ha.

2.1.5. Walory historyczne

Gmina Zamość stanowi obszar, na którym spotkać można liczne zabytkowe obiekty, świadczące o jego bogatej historii. Poniżej wykaz z rejestru zabytków województwa lubelskiego.

Tabela 5. Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego na terenie Gminy Zamość

Miejscowość i zakres wpisu	Dokumentacja fotograficzna	Nr w rejestrze zabytków
Rejestr "A": zabytki nieruchome (stan na dzień 31 grudnia 2020 r.)		
<p>Borowina Sitaniecka</p> <p>Rządcówka, wraz z towarzyszącą zielenią</p>	 <p style="text-align: center;">Źródło: http://www.dwory.cal24.pl/</p>	A/1501
<p>Bortatycze Kolonia</p> <p>Zespół folwarczny: rządcówka złożona z budynku głównego, mieszkalnego, łącznika i budynku gospodarczego, pozostałości zieleni folwarcznej w postaci szpalerów drzew, wnętrz ogrodowych, zieleni łąkowej nad stawami i fragm. drogi</p>	 <p style="text-align: center;">Źródło: http://www.dwory.cal24.pl/</p>	A/1580
<p>Chyża Kolonia</p> <p>Park (pozostałości)</p>	 <p style="text-align: center;">Źródło: http://www.dwory.cal24.pl/</p>	A/1454

<p>Lipisko Kolonia (właśc. Lipsko Polesie)</p> <p>Cmentarz grzebalny (d. unicki i prawosławny, obc. rzymskokat.), wraz z drzewostanem i nagrobkami</p>		<p>A/1571</p>
<p>Źródło: https://tienote.info/</p>		
<p>Sitaniec</p> <p>Kościół paraf. rzymskokat. pw. św. Bartłomieja, wraz z wyposażeniem wnętrza, cmentarz kościelny i drzewostan,</p>		<p>A/1505</p>
<p>Źródło: https://diecezja.zamojskolubaczowska.pl/</p>		
<p>Sitaniec Wolica</p> <p>Rządcówka z towarzyszącą zielenią,</p>		<p>A/1498</p>
<p>Źródło: http://www.dwory.cal24.pl/</p>		
<p>Zawada</p> <p>Rządcówka wraz z zielenią towarzyszącą</p>		<p>A/1451</p>
<p>Źródło: http://www.dwory.cal24.pl/</p>		

<p>Zawada</p> <p>Cmentarz wojenny z I wojny świat.</p>		<p>A/1551</p>
<p>Rejestr "C": zabytki archeologiczne (stan na dzień 31 grudnia 2020 r.)</p>		
<p>Lipisko Polesie</p> <p>Cmentarzisko kurhanowe (60 kurhanów),</p>		<p>C/86</p>
<p>Mokre</p> <p>Cmentarzisko kurhanowe na stanowisku archeologicznym nr 1 (43 kopce ziemne),</p>		<p>C/97</p>

Źródło: Obwieszczenie nr 1/2021 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 stycznia 2021 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się 78 pozycji zabytków nieruchomych. Poza tymi wymienionymi w ewidencji Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na obszarze Gminy wartość zabytkową i historyczną mają obiekty przedstawione w tabeli poniżej.³

³ Wykaz zabytków nieruchomych na terenie gminy Zamość ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Tabela 6. Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Obiekt	Miejsce	Datowanie
Figura Matki Boskiej Niepokalanej	Białobrzegi	1907 r.
Chałupa zbudowana przez M. Bondyrę	Białowola	1917 r. oszalowanie II poł. XX w.
Chałupa	Białowola	1855 r.
Kapliczka domkowa	Lipisko Kosobudy	Lata 60-te XX w.
Krzyż przydrożny	Białowola Borek	1953 r.
Krzyż przydrożny	Białowola Borek	1930 r.
Figurka Matki Boskiej	Bortatycze Kolonia	1905 r.
Rządcówka	Bortatycze Kolonia	Koniec XIX w.
Krzyż przydrożny	Bortatycze	Pocz. XX w.
Cmentarz prawosławny	Bortatycze	Koniec XIX w. - 1945 r.
Dom	Chyża Kolonia	1930 r.
Dawny browar	Jatutów	1896 r.
Figura Św. Jana Nepomucena	Kalinowice	1856 r.
Chałupa	Lipisko	1906 r.
Budynek starej szkoły	Lipisko	1920 r.
Kapliczka kolumnowa poświęcona Matce Boskiej, Chrystusowi i Św. Antoniemu	Lipisko	XVIII w.
Obelisk	Lipisko	1915 r.
Rządcówka	Lipisko Topornica	1930 r.
Aleja dojazdowa do folwarku ordynackiego dębowo-wiązowa oraz drzewostan parkowy ze stawami	Łapiguz	1870 r.
Budynek stajenny, pofolwarczny	Łapiguz	1870 r.
Budynek dawnego Urzędu Gminy	Mokre	1880 r.
Kaplica neogotycka Św. Antoniego	Mokre	Pocz. XX w.
Dwór w otoczeniu parkowym z aleją dojazdową i budynkiem suszarni	Płoskie	1860 r.
Budynek starej szkoły wraz z drzewostanem	Płoskie	1926 r.
Kapliczka słupowa (przebudowana – obecny stan – krzyż metalowy na kamiennym cokole)	Płoskie	XIX-XX w.
Cmentarz wojenny z okresu I Wojny Światowej	Płoskie	1914 r.
Figura późnobarokowa Św. Jana Nepomucena	Pniówek	II poł. XVIII w.
Budynek mieszkalny dla służby folwarcznej	Pniówek	Lata 20-te XX w.
Cmentarz prawosławny	Siedliska	Koniec XIX w.
Starodrzew lipowy przy dawnej cerkwi	Siedliska	II poł XIX w.
Stara plebania	Sitaniec	1924 r.
Dworek drewniany	Sitaniec	1920 r.
Cmentarz parafialny	Sitaniec	1830 r.
Kościół parafialny p.w. Św. Bartłomieja Apostoła	Sitaniec	II poł. XV w.
Figura Św. Jana Nepomucena	Sitaniec Kolonia	Pocz. XX w.
Dom kolonisty niemieckiego	Sitaniec Kolonia	1895 r.
Dom kolonisty niemieckiego	Sitaniec Kolonia	1916 r.
Dzwonnica z rokokową rzeźbą w prześwicie	Sitaniec Wolica	1740 r.
Rządcówka Ordynacka – obecnie dom mieszkalny	Sitaniec Wolica	Koniec XIX w.
Chałupa	Sitaniec Wolica	Lata 20-te XX w.
Chałupa	Skaraszów	Lata 20-te XX w.
Dom	Wieprzec	1911 r.
Krzyż przydrożny wraz z drzewostanem	Wierzchowiny	Pocz. XX w.
Zachowane skrzydło szkoły	Wólka Wieprzecka	1937-1938 r.
Chałupa	Wólka Wieprzecka	II poł. XIX w. /1918 r.
Kapliczka domkowa	Wólka Wieprzecka	XIX-XX w. przebudowana w poł. XX w.

Dom	Wychody	1925 r.
Chałupa	Wychody	1934 r.
Kapliczka słupowa wraz z drzewostanem	Wysokie	1908 r.
Obelisk wraz z drzewostanem	Wysokie	1899 r.
Chałupa	Wysokie	1930 r.
Szkoła	Wysokie	1923-1926
Chałupa	Zarzecze	1922-1938
Cmentarz	Zawada	
Młyn	Zawada	1900 r.
Drzewostan alejowy	Zawada	XIX-XX w.
Budynek dyrekcji kolei wraz z drzewostanem szpalerowym klonów jaworów	Zawada	Lata 20-te XX w.
Figura Św. Jana Nepomucena	Zwódnie	1907 r.
Chałupa	Żdanówek	II poł. XIX w.
Krzyż przydrożny	Żdanówek	XX w.

Źródło: Urząd Gminy Zamość

Miejsca pamięci narodowej, tablice pamiątkowe i mogiły, związane z historią Polski, znajdujące się na terenie Gminy Zamość:

- ⊗ Białowola – dwa pomniki: przy szkole i przy boisku szkolnym - miejsce hitlerowskich mordów na mieszkańcach w grudniu 1942 r. i kwietniu 1943 r.
- ⊗ Lipsko - cmentarz parafialny – mogiła z I wojny światowej.
- ⊗ Lipsko – tablice w kościele parafialnym.
- ⊗ Lipsko Polesie - na skraju wsi, po zachodniej stronie drogi wojewódzkiej, w głębi lasu, za szlabanem, inskrypcja „Upamiętnienie miejsca bestialskich mordów obywateli okupowanych krajów przez hitlerowskich ludobójców w latach 1939-1945”.
- ⊗ Mokre - tablica w kaplicy pw. św. Kazimierza w Mokrem poświęcona wysiedleniom.
- ⊗ Płoskie – cmentarz na skraju lasu z czasów I wojny światowej (obok rozdzielni elektrycznej).
- ⊗ Płoskie – pomnik przy kościele parafialnym – w hołdzie zamordowanym przez hitlerowców w latach 1939-1945.
- ⊗ Płoskie – pomnik z 2018 r. na parkingu przy kościele parafialnym - w hołdzie ofiarom II wojny światowej z Płoskiego w 100. rocznicę odzyskania niepodległości.
- ⊗ Pniówek – pomnik z 2005 r. przy szkole, poświęcony żołnierzom-partyzantom AK poległym (rozstrzelanym) w czasie II wojny światowej.
- ⊗ Sitaniec (lasek „Borek”) – pomnik w hołdzie pomordowanym przez Niemców więźniów z więzienia zamojskiego w czasie okupacji (II wojna światowa).
- ⊗ Sitaniec (naprzeciwko świetlicy wiejskiej) – pomnik w hołdzie założycielom i strażakom jednostki OSP w Sitańcu pomordowanym przez hitlerowców w latach 1939-1944.

- ⊗ Sitaniec – grób imienny śp. 17-letniego Feliksa Krasowskiego, żołnierza ochotnika z 214 pułku ułanów 10 Dywizji Piechoty, zamordowanego przez Rosjan podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r.
- ⊗ Sitaniec – grób imienny śp. Bolesław Madeja, żołnierza poległego w wojnie obronnej w 1939 r.
- ⊗ Sitaniec – grób zbiorowy 6 żołnierzy wojny obronnej w 1939 r.
- ⊗ Sitaniec – tablica pamiątkowa nadania imienia Szkole Podstawowej im. Dzieci Zamojszczyzny.
- ⊗ Sitaniec – tablica pamiątkowa w kościele parafialnym w Sitańcu dotycząca wysiedleń mieszkańców Zamojszczyzny.
- ⊗ Sitaniec – tablica pamiątkowa w kościele parafialnym w Sitańcu „Żołnierzom AK, BCh i WiN z Sitańca i okolic poległym w walkach z okupantem oraz zamordowanym przez UB i NKWD w latach 1939-1956”.
- ⊗ Wysokie – pomnik przy Regionalnej Izbie Pamięci – upamiętnienie przymusowego wysiedlenia przez Niemców mieszkańców wsi Wysokie w czasie II wojny światowej.
- ⊗ Wysokie – tablica na obelisku przy Regionalnej Izbie Pamięci – upamiętnienie 3 policjantów posterunku w Wysokiem, pojmanyh i zabitych przez Rosjan podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r.
- ⊗ Wysokie – dwie tablice na Szkole Podstawowej im. Edwarda Kasprzysia, upamiętniające mieszkańców wsi Wysokie – obywateli RP, którzy zginęli podczas II wojny światowej oraz żołnierzy Wojska Polskiego, którzy polegli na terenie wsi w czasie wojny obronnej w 1939 r.
- ⊗ Wysokie - obelisk z 2018 r. z tablicą pamiątkową – hołd 3 żołnierzom wojny obronnej w 1939 r., mieszkańcom wsi z terenu obecnej Gminy Zamość, pojmanyh i zamordowanych przez sowietów w Katyniu i Charkowie.
- ⊗ Zawada – cmentarz z czasów I wojny światowej.
- ⊗ Żdanów – tablica w kościele parafialnym – w hołdzie osobom z miejscowej parafii zabitym w latach 1939-1956.

Do miejsc cennych pod względem kulturowym i warty odwiedzenia należą Regionalna Izba Pamięci Gminy Zamość w Wysokiem oraz Centrum Kultury Dawnej w Wysokiem, które udostępniono zwiedzającym w 2021 r. Powstało tuż obok Regionalnej Izby Pamięci jako kompleks dwóch dodatkowych budynków: kuźni i stodoły. Część dotychczas zgromadzonych eksponatów, zwłaszcza wielkogabarytowych, znalazło swoje nowe lokum właśnie w nowych obiektach Centrum Kultury Dawnej. Początki gromadzenia eksponatów i powstania Regionalnej Izby Pamięci sięgają roku 2005, kiedy Gmina udostępniła mieszkańcom Wysokiego, zwłaszcza tym zrzeszonym w strukturach miejscowego Koła Gospodyń Wiejskich, pomieszczenie w ówczesnej świetlicy w Wysokiem. Inicjatywa gromadzenia starych przedmiotów i narzędzi gospodarskich pojawiła się właśnie wśród członkiń Koła Gospodyń Wiejskich. Na potrzeby rozrastającej się z biegiem czasu ekspozycji w roku 2011 powstał drewniany budynek, stylizowany na dworek szlachecki, do którego przeniesiono cały dorobek

dotychczasowej Regionalnej Izby Pamięci w Wysokiem. Zgromadzone są tu eksponaty związane z dawnym życiem wsi i pracą rolników. Zbiory wynoszą ponad 1230 eksponatów.

W otoczeniu Izby od strony wschodniej ustawiono pomnik, upamiętniający wysiedlenie mieszkańców Wysokiego, obok ułożono obelisk z tablicą pamiątkową ku czci trzech policjantów II RP z posterunku w Wysokiem, pojmanyh i zabitych przez Rosjan w czasie wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Na pobliskim klombie znajduje się kwiatowy zegar słoneczny, a na tyłach Regionalnej Izby Pamięci altana z zewnętrznym piecem chlebowym, opalonym drewnem, do wypieku chleba. Najstarszym eksponatem w Izbie są żarna sprzed I wojny światowej.

Wspólny kompleks Izby i Centrum Kultury Dawnej stanowi atrakcyjne miejsce nie tylko do zwiedzania, ale i do organizacji różnego rodzaju spotkań z tradycją, w tym dorocznych obchodów Dnia Muzealnika. To miejsce pełni funkcję edukacyjną, kulturową, ale także integracyjną. Jest miejscem spotkań mieszkańców podczas lokalnych inicjatyw społecznych, zebrań sołeckich oraz ma na celu szerzenie ludowości polskiej i pielęgnację zamojskich tradycji wiejskich.⁴

⁴ <http://gminazamosc.pl/izba/>

2.2. Infrastruktura, przestrzeń i ochrona środowiska

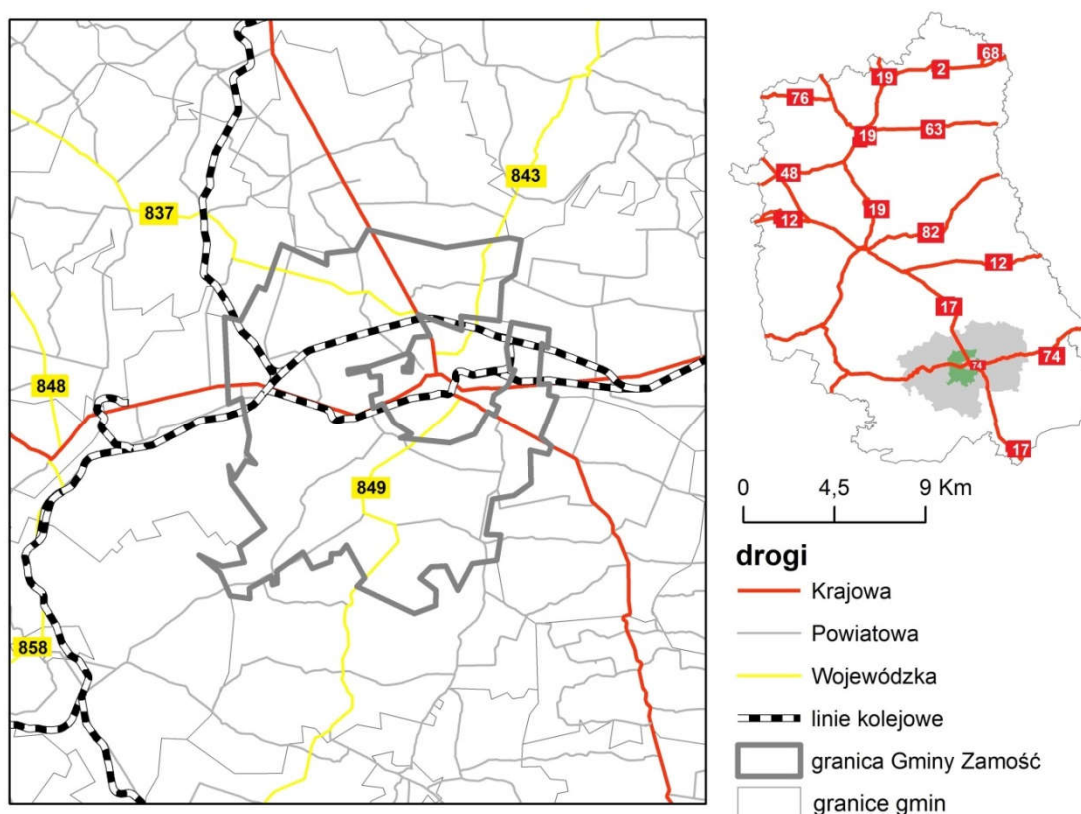
2.2.1. Transport i komunikacja

Gmina Zamość charakteryzuje się bardzo dobrą dostępnością komunikacyjną. Sieć powiązań komunikacyjnych tworzą dwie drogi krajowe, 3 drogi wojewódzkie, 16 odcinków dróg powiatowych oraz drogi gminne łączące poszczególne miejscowości gminy.

Przez teren Gminy Zamość przebiegają dwie linie kolejowe (niezelektryfikowane). Jedną z nich jest linia normalnotorowa relacji Warszawa – Lublin – Rejowiec Fabryczny – Zawada, z odnogami Zamość – Hrubieszów, Zwierzyniec – Bełzec – Rawa Ruska. Drugą linią jest powstała w latach 70. XX w. Linia Hutnicza Szerokotorowa (LHS), która charakteryzuje się większym rozstawem szyn (1 520 mm) i jest przeznaczona do transportu towarowego. Przebiega przez 5 województw: lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie, małopolskie i śląskie. Biegnie od polsko-ukraińskiego przejścia kolejowego Hrubieszów-Izów, kończy swój bieg na Śląsku w Sławkowie (25 km od Katowic). Na terenie Gminy Zamość znajduje się stacja przeładunkowa w Bortatyczach.

Na terenie wsi Mokre zlokalizowane jest trawiaste lotnisko rekreacyjne, wykorzystywane przez Aeroklub Zamojski.

Ryc. 5. Mapa sieci drogowej w Gminie Zamość

Źródło: opracowanie własne

Infrastrukturę drogową gminy tworzą:

- ⊗ droga krajowa nr 17 o przebiegu Warszawa (Zakręt) – Garwolin – Ryki – Kurów – Lublin – Piaski – Krasnystaw – Zamość – Tomaszów Lubelski – Hrebenne – granica państwa. Droga ta przebiega przez obszar Gminy Zamość na odcinku o długości 9,6 km i jest drogą o znaczeniu międzynarodowym, gdyż tworzy korytarz transportowy Morze Bałtyckie - Morze Czarne.
- ⊗ droga krajowa nr 74 o przebiegu Wieluń – Bełchatów - Piotrków Trybunalski – Sulejów – Kielce – Opatów – Ożarów – Annapol – Kraśnik – Janów Lubelski – Frampol – Szczepieszyn – Zamość – Hrubieszów - Zosin – granica państwa. Droga ta przebiega przez obszar Gminy Zamość na odcinku o długości 11 km.
- ⊗ droga wojewódzka nr 837 (7,9 km) Piaski - Żółkiewka - Nielisz - Sitaniec
- ⊗ droga wojewódzka nr 843 (4,2 km) Chełm - Kraśniczyn - Zamość
- ⊗ droga wojewódzka nr 849 (10 km) Zamość - Jacnia - Józefów - Wola Obszańska
- ⊗ drogi powiatowe, wg wykazu poniżej:

Tabela 7. Wykaz dróg powiatowych na obszarze Gminy Zamość

L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi	Ogólna długość [m]
1.	3145L	Tarzymiechy - Stary Zamość - Białostrzegi	8 423
2.	3212L	Brody Małe - Zawada	11 290
3.	3214L	Droga krajowa nr 74 Zawada - Kąty Pierwsze - Kąty Drugie	3 700
4.	3215L	Droga krajowa nr 74 Zawada - dojazd do stacji kolejowej Zawada	730
5.	3217L	Białostrzegi - Siedliska - Płoskie	8 000
6.	3218L	Wysokie - Chyża - Zamość	4 459
7.	3219L	Chomęciska Małe - Chomęciska Duże - Sitaniec Poduchowny	9 290
8.	3226L	Sitaniec droga krajowa 17 - łapiguz dr. woj. 843	4 054
9.	3247L	Droga krajowa nr 17 - Pniówek - Suchowola - Maciejówka	19 164
10.	3248L	Płoskie - Żdanów - Pniówek	7 717
11.	3249L	Mokre - Wychody - Zarzeczce	8 312
12.	3250L	Lipisko (Topornica) - Stacja Kol. Zwierzyniec	16 816
13.	3255L	Szewnia - Wólka Wieprzecka	5 100
14.	3256L	Lipisko - łabunie	11 220
15.	3257L	Pniówek - Ruszów - Wierzbie - łabunie	5 952
16.	3286L	Łapiguz, dr wojewódzka 843 - Borowina Sitanińska - Sitno - Miączyn	16 274

Źródło: Dane Urzędu Gminy Zamość

Według danych Urzędu Gminy sieć dróg gminnych na dzień na koniec 2020 roku liczyła 141,6 km, w tym:

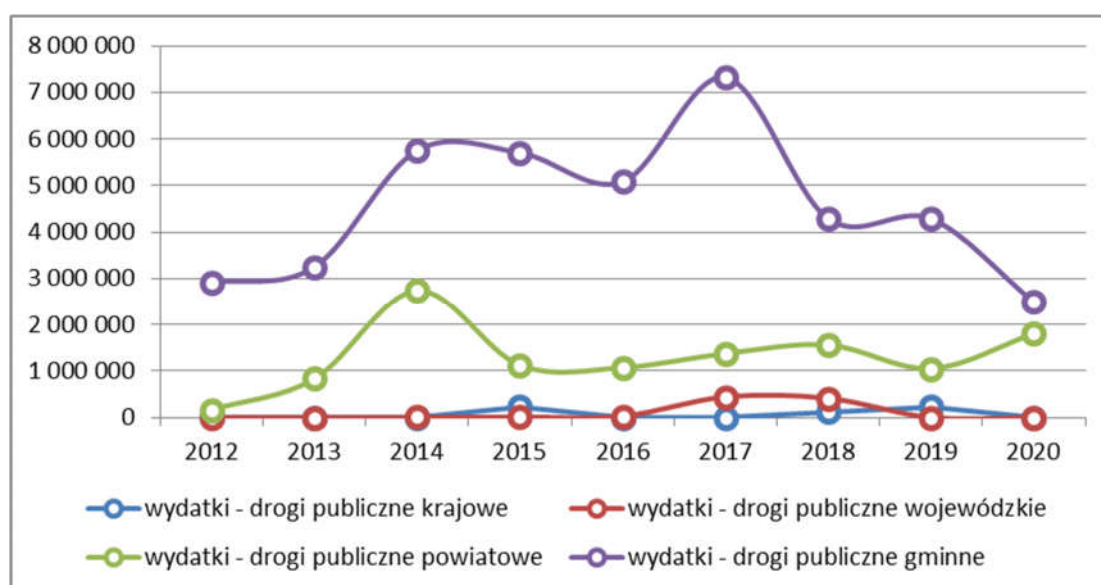
- ⊗ o nawierzchni bitumicznej 99,186 km
- ⊗ o nawierzchni z kostki 1,604 km
- ⊗ o nawierzchni tłuczniowej 0,680 km

- ⊗ o nawierzchni gruntowej wzmocnionej 35,119 km
- ⊗ o nawierzchni gruntowej naturalna 5,011 km

Sieć dróg gminnych uzupełniana jest siecią dróg wewnętrznych (23,457 km), które odgrywają równie ważną rolę z punktu widzenia potrzeb komunikacyjnych oraz funkcjonalnych mieszkańców gminy. Pomimo, że drogi te nie posiadają statusu dróg publicznych, gmina przeznaczają środki na ich utrzymanie i stałe podnoszenie ich parametrów.

Utrzymanie dróg to jedno z podstawowych zadań realizowanych przez Gminę Zamość, corocznie w budżecie jednostki przeznaczane są kwoty na bieżące utrzymanie dróg, jak i zadania inwestycyjne. Gmina co roku przeznaczają środki finansowe na remont i modernizację dróg powiatowych, a także (gdy jest taka konieczność) wojewódzkich i krajowych. W ciągu ostatnich 9 lat Gmina Zamość wydała na publiczne drogi gminne kwotę ponad 41 mln zł. Rozłożenie wydatków na drogi publiczne w poszczególnych latach przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3. Wydatki Gminy Zamość na drogi publiczne w latach 2012-2020

Źródło: BDL GUS

Publiczny transport zbiorowy w Gminie zapewniony jest na mocy Porozumienia Międzygminnego z dnia 10 listopada 2009 roku, wg którego zadania Gminy Zamość w zakresie prowadzenia lokalnego transportu zbiorowego wykonuje Miasto Zamość. W 2020 r. Miejski Zakład Komunikacji Sp. z o.o. w Zamościu uruchomił na terenie gminy 21 tras komunikacyjnych, a autobusy podmiejskie przewiozły w ciągu roku 250.536 pasażerów. Na realizację zadań Gmina zabezpiecza w budżecie każdego roku dotacje dla Miasta, a ponadto ponosi koszty:

- ⊗ utrzymania czystości, odśnieżania oraz konserwacji nawierzchni (jezdnie, zatoki, chodniki) na drogach gminnych w obrębie przystanków i pętli położonych na terenie gminy,
- ⊗ nieodpłatnego udostępnienia na rzecz MZK Sp. z o.o. w Zamościu przystanków i pętli położonych na terenie gminy,
- ⊗ związane z ewentualną odpłatnością za użytkowanie pętli i przystanków zlokalizowanych na gruncie nie będącym własnością gminy.

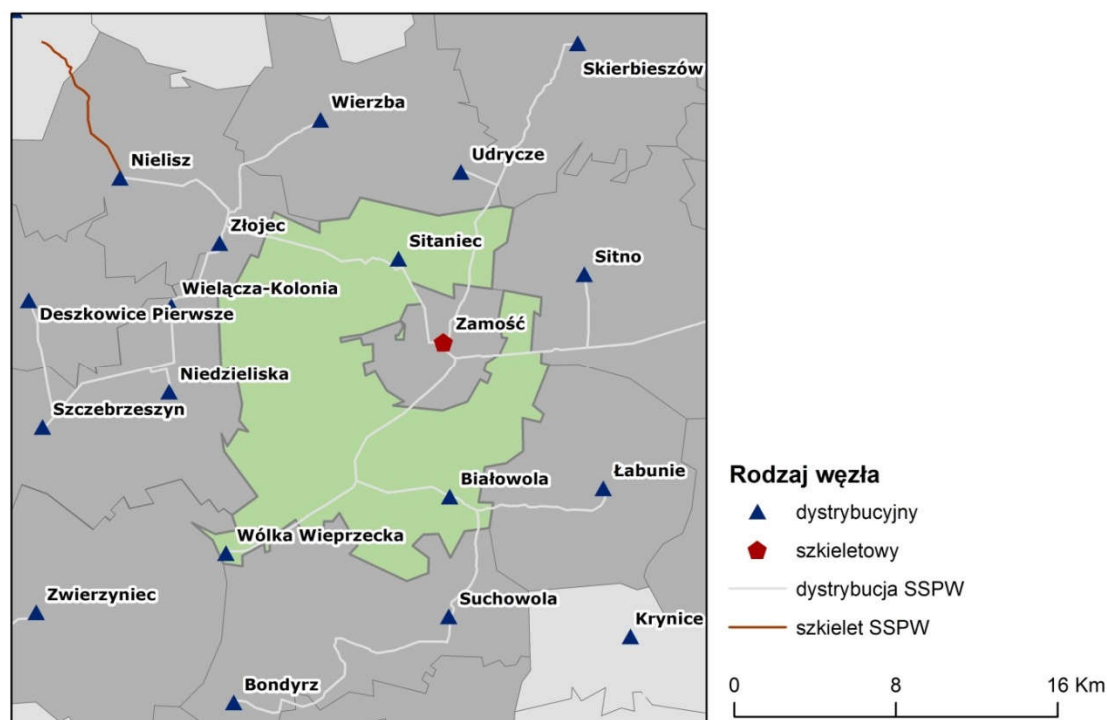
Przewozy uczniów do szkół podstawowych świadczone są przez prywatne przedsiębiorstwo.

2.2.2. Infrastruktura teleinformatyczna

Powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru i dla jakości życia mieszkańców. Przez obszar Gminy Zamość przebiega sieć dystrybucyjna Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej. Na terenie Gminy zlokalizowane są 3 węzły dystrybucyjne.

W Gminie Zamość swoje usługi świadczą prywatni operatorzy Internetu. Mieszkańcy mają dostęp do Internetu poprzez indywidualne umowy z podmiotami świadczącymi tego typu usługi, możliwość skorzystania z Internetu istnieje również w świetlicach wiejskich i bibliotekach publicznych.

Ryc. 6. Sieć szerokopasmowego Internetu na obszarze Gminy Zamość

Źródło: opracowanie własne

Szansę dla rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych, daje budowa rozległej sieci światłowodowej i radiowej na terenie całego powiatu zamojskiego, w ramach projektu realizowanego przez FIBEE I SP. Z O.O. przy dofinansowaniu ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Projekt realizowany jest w ramach Osi I Programu – Powszechny dostęp do szybkiego Internetu. Projekt dotyczy budowy sieci szerokopasmowej w technologii kablowej (dla gospodarstw domowych oraz jednostek oświatowych) o łącznej długości 1 937,30 km (łącznie w powiecie biłgorajskim, zamojskim i m. Zamość). W wyniku realizacji Projektu 33 003 gospodarstw domowych oraz 158 placówek oświatowych uzyskało dostęp do Internetu. Gospodarstwa domowe uzyskały dostęp do sieci o parametrach co najmniej 100 Mb/s a wszystkie placówki oświatowe wskazane do podłączenia uzyskują przepustowość min. 100Mb/s (symetryczne)⁵.

Telefonizacja bezprzewodowa obejmuje obszar całej gminy i jest w zasięgu wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowej.

2.2.3. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Właścicielem sieci elektroenergetycznej na obszarze Gminy Zamość jest przedsiębiorstwo PGE Dystrybucja Oddział w Zamościu. W celu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii PGE Dystrybucja posiada środki finansowe przeznaczone na modernizację i rozbudowę sieci niskiego, średniego i wysokiego napięcia. Na podstawie corocznych planów eksploatacyjnych systematycznie przeprowadzane są zabiegi eksploatacyjne na wszystkich urządzeniach sieci dystrybucyjnej. Właściciel sieci zapewnia, że razem z zaplanowanymi inwestycjami sieciowymi umożliwią one utrzymanie sieci w dobrym stanie technicznym, zapewniającym ciągłość zasilania.

Według danych Urzędu Gminy w Gminie Zamość funkcjonuje 3686 punktów oświetlenia ulicznego.

Zgodnie z raportem o stanie gminy na rok 2020, koszty na oświetlenie ulic, obejmujące zapłaty za zużyta energię elektryczną i konserwację urządzeń elektrycznych wyniosły 843 148 zł.

Gmina Zamość leży na terenie bardzo korzystnym do pozyskiwania energii z urządzeń solarnych, nasłonecznienie wynosi tu ok. 1600 h/rok. Średnia gęstość promieniowania słonecznego w Gminie Zamość na płaszczyznę poziomą w ciągu roku wynosi powyżej 900 kWh/m². Warunki meteorologiczne również charakteryzują się dużym udziałem promieniowania bezpośredniego w promieniowaniu całkowitym wynoszącym 52-54% w okresie letnim i 40-44% - w zimowym. W rejonie tym występuje też najniższe w kraju średnioroczne zachmurzenie nieba.

⁵ <https://mapadotacji.gov.pl/projekty/781791/>

Jeśli chodzi o energię wiatru to Gmina Zamość znajduje się w strefie mało korzystnej dla lokalizacji siłowni wiatrowych, na obszarach o średniej rocznej prędkości wiatru około od 3,5 do 4 m/s.

Gmina Zamość jest również obszarem o potencjale w zakresie produkcji biomasy do wykorzystania na cele energetyczne. Jej potencjał w tym zakresie wynika z dysponowania znacznym areałem gruntów rolnych i użytków zielonych, które mogą być wykorzystane do produkcji biomasy, w tym głównie słomy, która może zostać użyta zarówno, jako paliwo stałe (np. do spalania w formie pelletu w lokalnych kotłowniach), jak i wsad do produkcji biogazu.

Rozpowszechnienie wykorzystania odnawialnych źródeł energii Gmina Zamość rozpoczęła od realizacji projektu „Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część I” współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Realizacja projektu pozwoliła wyposażyć 646 odbiorców w kolektory słoneczne o łącznej mocy 1,99 MW.

Równolegle realizowano projekt „Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część II”, również współfinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020, w ramach którego zainstalowano 639 kolektorów słonecznych o łącznej mocy 1,798 MW.

Aktualnie realizowany jest projekt „Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część III”, który obejmuje dostawę i montaż 387 instalacji OZE w tym: 1 instalacja fotowoltaiczna o mocy 0,005 MW na budynku Urzędu Gminy Zamość oraz 386 instalacji kolektorów słonecznych na budynkach Mieszkańców Gminy Zamość.

Gmina Zamość posiada dość dobrze rozwiniętą sieć gazową. W 2020 r. długość czynnej sieci gazowej wynosiła 262 km. Z 4 546 czynnych przyłączy do budynków (mieszkalnych i niemieszkalnych) korzystało 3 597 odbiorców gazu (gospodarstw).

Tabela 8. Wskaźniki zgazyfikowania Gminy Zamość

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
długość czynnej sieci ogółem (m)	218 396	222 120	225 222	231 898	237 043	245 552	248 245	251 290	256 596	262 027
długość czynnej sieci przesyłowej (m)	11 316	9 916	10 276	10 276	10 276	11 255	11 255	11 286	11 255	11 255
długość czynnej sieci rozdzielczej (m)	207 080	212 204	214 946	221 622	226 767	234 297	236 990	240 004	245 341	250 772
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	3 377	3 495	3 565	3 699	3 743	3 957	4 061	4 132	4 304	4 546
odbiorcy gazu (gosp.)	2 445	2 516	2 624	2 703	2 771	3 074	3 198	3 142	3 208	3 597

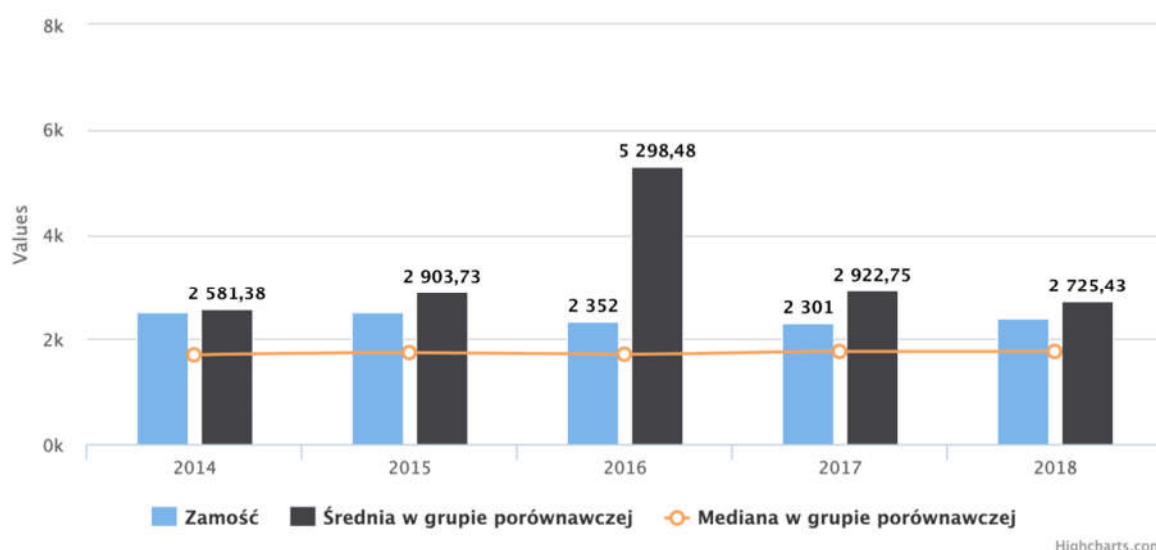
zużycie gazu (tys. m ³)	2 091,70	2 139,10	2 254,00	2 157,70	2 256,60	2 574,30	-	-	-	-
zużycie gazu (MWh)	-	-	-	23732,5	25175,9	28819	31571,9	32269,3	33259,8	37349,3
ludność korzystająca z sieci gazowej	8 435	8 452	8 659	8 839	9 033	9 960	10 298	10 054	10 137	-

Źródło: BDL GUS

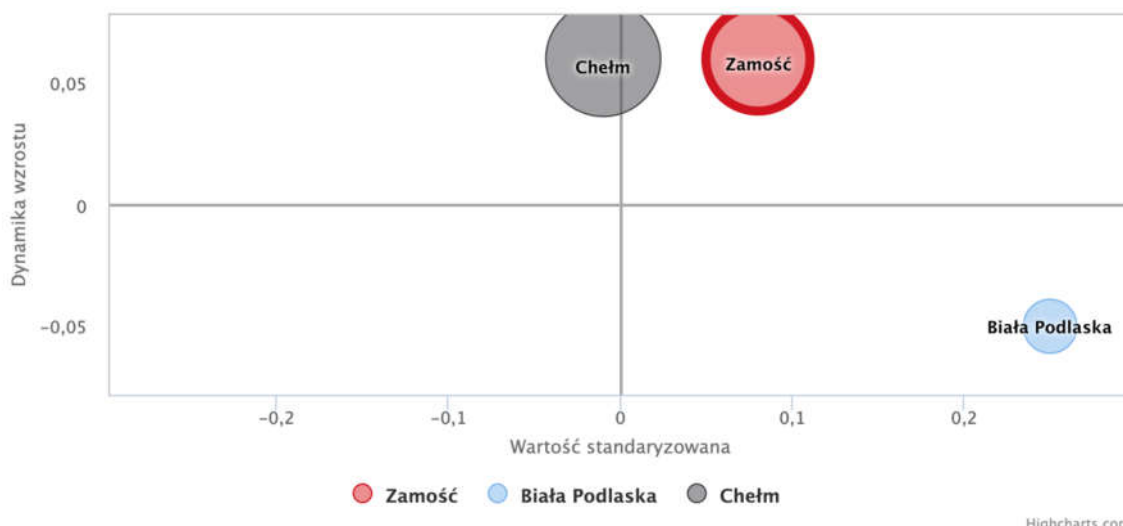
Sieć gazownicza obejmuje 15 miejscowości Gminy Zamość, w pozostałych miejscowościach mieszkańcy korzystają z gazu z butli.

W odniesieniu do grupy porównawczej w zakresie rozwoju sieci gazowej Gmina Zamość prezentuje się korzystnie. W 2018 roku wartość wskaźnika: długość czynnej sieci gazowej rozdzielczej na 100 osób korzystających z sieci wynosiła 2387,15 m/osobę, jest to wartość niższa od średniej, ale wyższa od mediany dla grupy porównawczej. Na wykresie XY Gmina Zamość znajduje się w I ćwiartce, co oznacza, że charakteryzuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwinęła się szybciej. Można zatem określić, iż gmina we wskaźniku z tej ćwiartki jest liderem wśród jednostek podobnych i jej przewaga się zwiększyła.

Wykres 4. Długość czynnej sieci gazowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci (m/osoba)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	2507	2510	2352	2301	2387.15
	Wartość standaryzowana	0.02	0.08	0.12	0.12	0.08
	Dynamika					0.06
Grupa porównawcza D4	Średnia	2581.38	2903.73	5298.48	2922.75	2725.43
	Mediana	1696	1739	1708	1761	1759.39

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	2387.15	0.08	0.06
Biała Podlaska	1636.79	0.25	-0.05
Chełm	2775.11	-0.01	0.06

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa

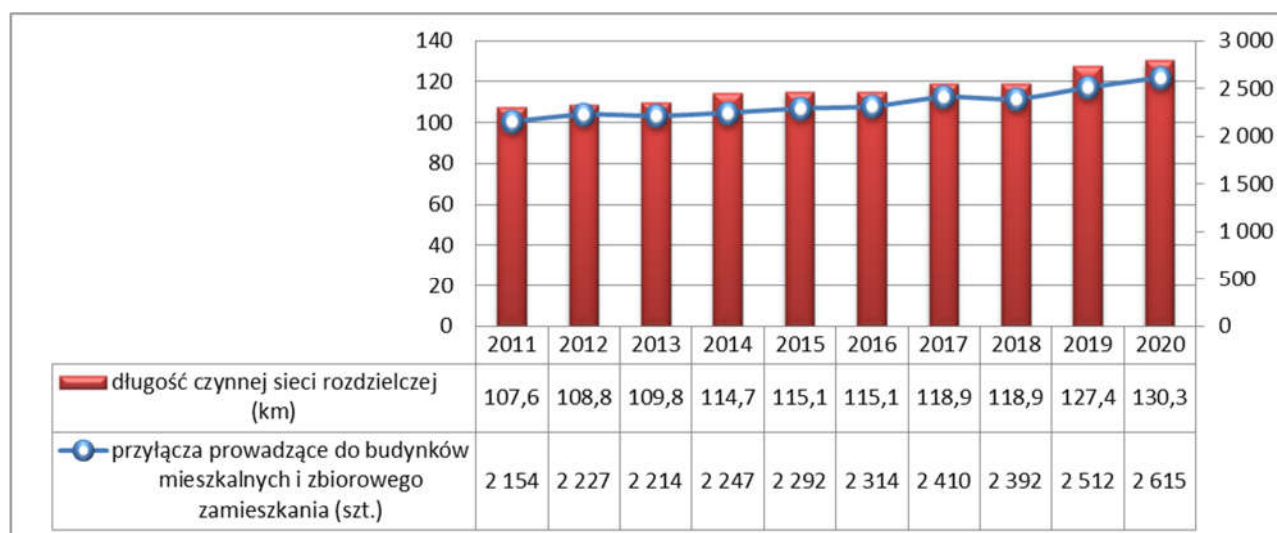
Rozbudowa infrastruktury technicznej, w tym także wodociągowej i kanalizacyjnej zapewnia odpowiednie warunki bytowe dla społeczności lokalnej. Poziom zagospodarowania infrastrukturalnego na obszarach wiejskich jest jednym z podstawowych czynników mających wpływ na ich rozwój społeczno-gospodarczy. Dodatkowo dostęp do kanalizacji i niezakłócone zaopatrzenie w wodę terenów inwestycyjnych ma ogromne znaczenie dla inicjowania, jak również przyspieszenia wzrostu aktywności gospodarczej.

Gmina Zamość posiada rozległą sieć wodociągową, prowadzone inwestycje wodociągowe doprowadziły do wybudowania przez Gminę następującej infrastruktury:

- ⊗ 5 ujęć wody – Wólka Wieprzecka, Sitaniec, Płoskie, Żdanówek, Kalinowice
- ⊗ 4 przepompownie wody – Bortatycze, Siedliska Kolonia, Wychody, Zawada
- ⊗ 129,82 km czynnej sieci wodociągowej
- ⊗ 2 615 szt. przyłączy wodociągowych

Długość sieci wodociągowej gminy w analizowanym okresie uległa wzrostowi, od 2011 roku wybudowano jej 22,7 km. W 2019 roku w Gminie Zamość z wodociągów korzystało 9 040 osób, co stanowi 39% ogółu mieszkańców. Wartość ta wzrosła w porównaniu do 2011 roku o 7 pkt. procentowych. Biorąc pod uwagę odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej Gmina Zamość plasuje się dopiero na 13 miejscu w powiecie (przy średniej dla całego powiatu wynoszącej 58,4%).

Wykres 5. Długość czynnej sieci wodociągowej w km oraz liczba przyłączy

Źródło: BDL GUS

W Gminie funkcjonuje 2 615 czynnych przyłączy sieci wodociągowej prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym w 2020 roku wyniosła 221,3 dm³, a zużycie wody na jednego mieszkańca to 8,5 m³.

Tabela 9. Wskaźniki dla sieci wodociągowej w Gminie Zamość

Wskaźnik	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ludność korzystająca z sieci wodociągowej (osoby)	6 995	7 245	7 275	8 176	8 335	8 450	8 731	8 758	9 040	-
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca (m³)	6,5	6,8	6,9	7,0	7,6	7,8	7,8	7,8	9,1	8,5
woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam³)	140,9	148,7	152,7	155,4	171,0	176,7	179,2	178,9	209,7	197,0

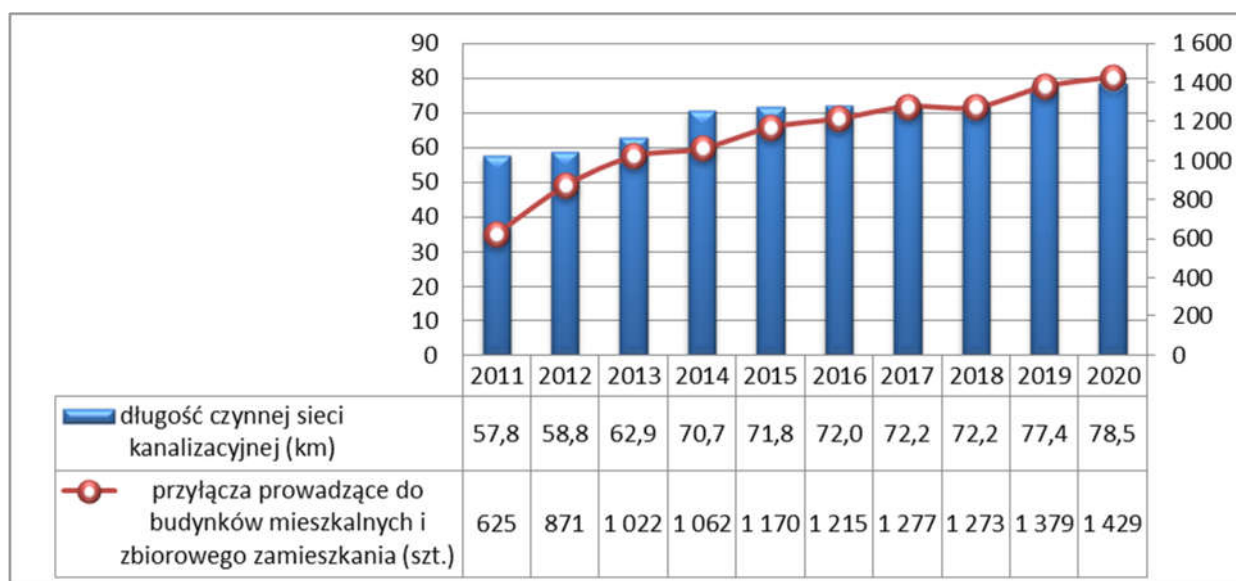
Źródło: BDL GUS

Na terenie Gminy Zamość funkcjonuje 5 ujęć wody obsługujących mieszkańców poszczególnych miejscowości, są to:

- ⊗ ujęcie wody Wólka Wieprzecka zaopatrujące mieszkańców miejscowości Wólka Wieprzecka, Wieprzec, Wychody, Zarzecze, Kol. Hubale, Wierzchowiny
- ⊗ ujęcie wody Sitaniec zaopatrujące mieszkańców miejscowości Sitaniec (część miejscowości jest zaopatrywana przez miasto Zamość), Sitaniec Kolonia, Sitaniec Wolica, Białobrzegi, Bortatycze, Bortatycze Kolonia, Wysokie, Chyża, Kolonia Chyża
- ⊗ ujęcie wody Płoskie zaopatrujące mieszkańców miejscowości Płoskie (w przyszłości planowane jest podłączenie do ujęcia miejscowości Siedliska i Zawada)
- ⊗ ujęcie wody Żdanówek zaopatrujące mieszkańców miejscowości Żdanów, Żdanówek, Skokówka
- ⊗ ujęcie wody w Kalinowicach zaopatrujące część mieszkańców miejscowości Kalinowice.

Sieć kanalizacyjna Gminy Zamość w porównaniu do długości sieci wodociągowej, jest słabiej rozwinięta. Długość sieci kanalizacyjnej oraz liczbę przyłączy w latach 2011-2020 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km oraz liczba przyłączy

Źródło: BDL GUS

Długość sieci kanalizacyjnej gminy w analizowanym okresie uległa wzrostowi, od 2011 roku wybudowano jej 20,7 km. W 2019 roku w Gminie Zamość z kanalizacji korzystało 5 065 osób, co stanowi 21,9% ogółu mieszkańców. Wartość ta wzrosła w porównaniu do 2011 roku o 11,5 pkt. procentowych. Biorąc pod uwagę odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej Gmina Zamość plasuje się na 5 miejscu w powiecie (przy średniej dla całego powiatu wynoszącej 17,9%).

Ilość odprowadzanych ścieków w 2020 roku wyniosła 141,4 dam³.

Tabela 10. Wskaźniki dla sieci kanalizacyjnej w Gminie Zamość

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną (dam ³)	-	-	-	-	99,5	159,7	169,8	170,0	204,8	141,4
ścieki oczyszczane odprowadzone (dam ³)	80	87	125,0	131,0	152,0	151,0	158,0	157,0	161,0	187,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osoby)	2 275	3 064	3 621	3 960	4 352	4 514	4 726	4 751	5 065	-

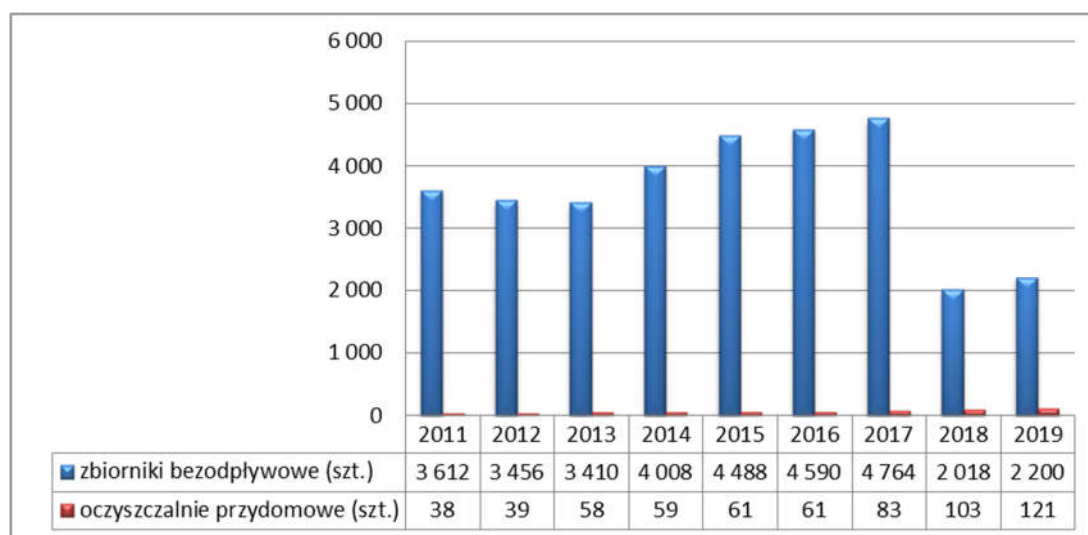
Źródło: BDL GUS

Ścieki z terenu Gminy Zamość odprowadzane są do oczyszczalni ścieków znajdującej się na terenie Miasta Zamość, która administrowana jest przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu. Po zakończeniu procesu oczyszczania, oczyszczone ścieki odprowadzane są do rzeki Łabuńka. Na terenie Gminy Zamość występują także oczyszczalnie ścieków przy szkołach

w miejscowościach Sitaniec, Wysokie i Płoskie. Jednostką organizacyjną Gminy Zamość działającą w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków jest Gminny Zakład Obsługi Komunalnej Gminy Zamość.

Ścieki z gospodarstw domowych, które nie są podłączone do sieci kanalizacyjnej gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach przydomowych i sukcesywnie wywożone wozami asenizacyjnymi do punktów zlewnych i oczyszczalni ścieków. Wg danych GUS na koniec 2019 roku na terenie Gminy Zamość funkcjonowało 2200 zbiorników przydomowych. Liczba ta w ostatnich latach ulegała wahaniom, największy spadek nastąpił w 2018 roku, co miało związek z podłączeniem gospodarstw do sieci kanalizacyjnej. W gminie sukcesywnie zwiększa się liczba przydomowych oczyszczalni ścieków. Od 2011 roku potroiła się i obecnie wynosi 121 szt.

Wykres 7. Zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków w Gminie Zamość

Źródło: BDL GUS

Podsumowując, sieć kanalizacyjna Gminy Zamość wymaga sukcesywnej rozbudowy i modernizacji. Wskazane jest także budowanie kolejnych przydomowych oczyszczalni ścieków w ramach uzupełnienia sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza w miejscach kolonijnej i rozproszonej zabudowy, gdzie nie ma możliwości podłączenia do sieci kanalizacyjno-sanitarnej lub w przypadkach, gdy budowa sieci jest nieuzasadniona ekonomicznie.

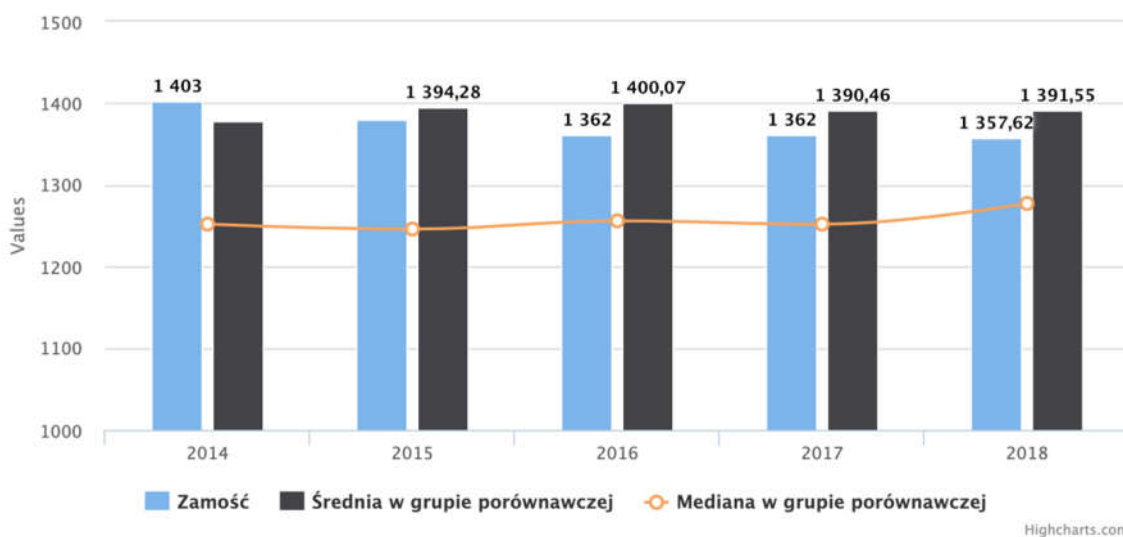
Zgodnie z Raportem o stanie Gminy Zamość za rok 2020 obowiązujące taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków zatwierdzone zostały decyzją Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie z dnia 21 sierpnia 2018 roku na okres trzech lat począwszy od września 2018 roku i wynoszą odpowiednio w kwotach netto: dla dostaw wody 3,30 zł/m³ w pierwszym roku, 3,33 zł/m³ w drugim roku, 3,41 zł/m³ w trzecim roku oraz dla odprowadzania ścieków 7,59 zł/m³ w pierwszym roku, 7,69 zł/m³ w drugim roku, 7,77 zł/m³ w trzecim roku.

Na koniec września 2021 w gminnym systemie wodociągowym zarejestrowano 2661 umów na dostarczanie wody oraz 1523 umowy na odbiór nieczystości ciekłych zbiorczym systemem kanalizacyjnym z gospodarstw domowych.

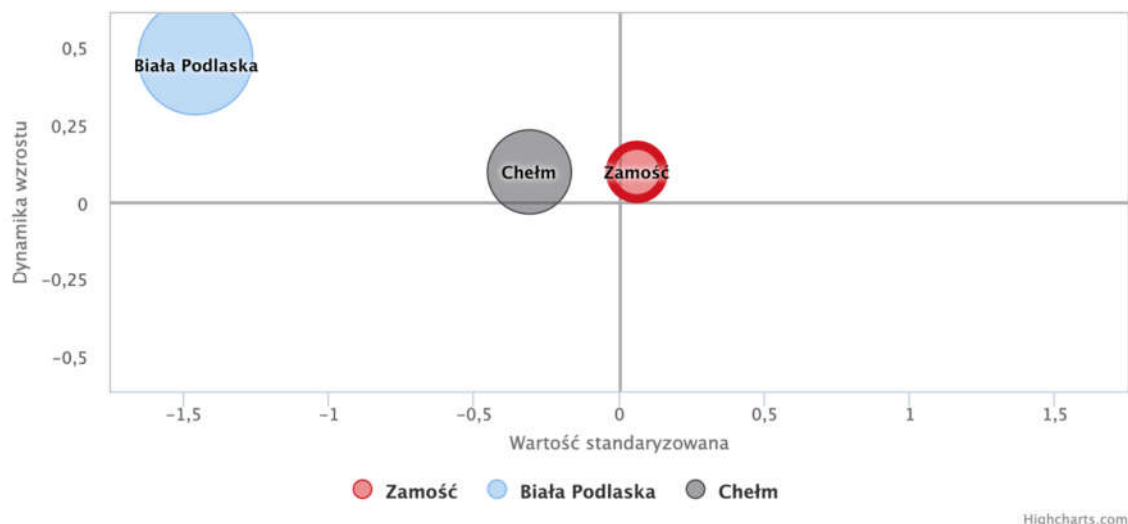
W Gminie Zamość obowiązuje Regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków przyjęty uchwałą Nr VII/67/19 Rady Gminy Zamość z dnia 25 kwietnia 2019 roku.

Wartość wskaźnika długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci dla Gminy Zamość na przestrzeni kilku lat ulega poprawie, jednak tempo wzrostu wartości wskaźnika jest niższe niż w gminach należących do grupy porównawczej. Gmina Zamość charakteryzuje się niższym wskaźnikiem od średniej, ale wyższym od mediany dla grupy porównawczej. Gmina Zamość na wykresie XY została ulokowana w I ćwiartce co oznacza, że charakteryzuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się szybciej.

Wykres 8. Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci (m/osoby)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	1403	1381	1362	1362	1357.62
	Wartość standaryzowana	-0.04	0.02	0.07	0.05	0.06
	Dynamika					0.1
Grupa porównawcza D4	Średnia	1379.19	1394.28	1400.07	1390.46	1391.55
	Mediana	1252	1246	1256	1252	1277.31

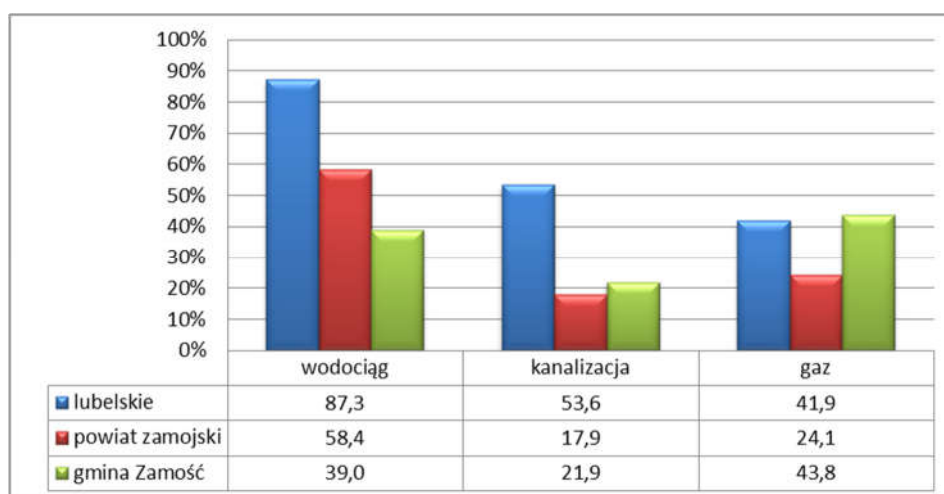

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	1357.62	0.06	0.1
Biała Podlaska	2219.3	-1.46	0.47
Chełm	1564.91	-0.31	0.1

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Wskaźnikiem obrazującym poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie infrastruktury sieciowej jest udział korzystających z instalacji w ludności ogółem. W zakresie sieci wodociągowej udział mieszkańców gminy posiadających dostęp do infrastruktury to 39,0%, jest to wartość niższa od średniej dla powiatu zamojskiego (58,4%) i dla województwa lubelskiego (87,3%). Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, iż poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie dostępu do sieci wodociągowej mieszkańców oceniają jako zły.

Wykres 9. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności

Źródło: BDL GUS

Niewystarczająca jest także długość sieci kanalizacyjnej, aktualnie korzystający z niej stanowią jedynie 21,9% społeczeństwa gminy i jest to wartość niewiele wyższa w porównaniu do powiatu zamojskiego (17,9%) i niższa w stosunku do województwa lubelskiego (53,6%). Natomiast odsetek osób korzystających z sieci gazowej w Gminie Zamość wypada korzystnie na tle powiatu i województwa. Wartość ta wynosi 43,8% ogółu mieszkańców i jest wyższa od wartości dla powiatu zamojskiego (24,1%) i województwa lubelskiego (41,9%).

2.2.5. Gospodarka odpadami

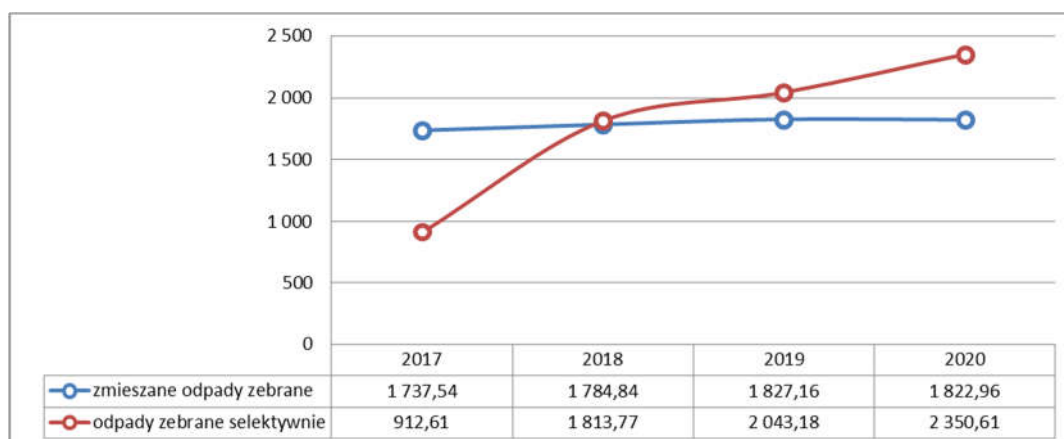
Kwestię gospodarowania odpadami reguluje obowiązujący „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Zamość” przyjęty Uchwałą Nr 377/17 Rady Gminy Zamość z dnia 28 grudnia 2017 r. Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1439) właściciele nieruchomości są zobowiązani do selektywnego zbierania i oddawania następujących odpadów: papieru, metali, tworzyw sztucznych, odpadów opakowaniowych wielomateriałowych, szkła, bioodpadów, niebezpiecznych, stanowiących odpady komunalne, przeterminowanych leków i chemikaliów, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, mebli i innych odpadów wielkogabarytowych, zużytych opon, odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne. Aktualnie Urząd Gminy Zamość corocznie ogłasza przetarg nieograniczony na usługi odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy.

Odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu Gminy Zamość odbiera Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu Zmieszane (niesegregowane) odpady komunalne i pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania zagospodarowywane są w Regionalnym Zakładzie Zagospodarowania Odpadów w Dębowcu.

Według ewidencji deklaracji złożonych przez mieszkańców Gminy Zamość w 2020 r. objęto opłatą za gospodarowanie odpadami komunalnymi 19 604 osób z 6 431 gospodarstw domowych.

Zgodnie z danymi BDL GUS w 2020 roku zebrano łącznie 2 408,50 ton odpadów segregowanych: 2 350,61 t odebrano od mieszkańców a 57,89 t z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji). Jeśli chodzi o odpady zmieszane to było ich łącznie 2 265,26 t: 1 822,96 t odebrano od mieszkańców a 442,30 t z pozostałych źródeł.

Wykres 10. Odpady zebrane z gospodarstw domowych w Gminie Zamość (t)

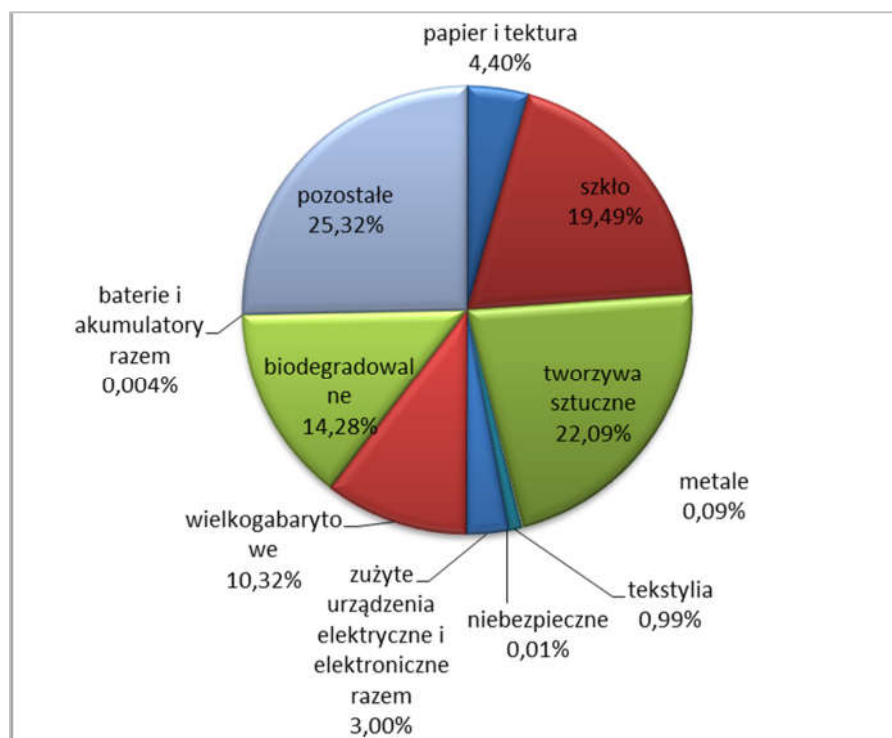

Źródło: BDL GUS

Wzrost ilości odpadów związany jest niewątpliwie ze wzrostem zamożności mieszkańców Gminy i zwiększonej dzięki temu konsumpcji. Duży wpływ może mieć również wzrastająca świadomość ekologiczna mieszkańców, co przełożyło się na ograniczenie spalania odpadów w domowych piecach, czy wywożenia ich do lasów.

Wśród zebranych selektywnie odpadów największą część stanowiły tworzywa sztuczne, szkło i odpady biodegradowalne. Udział poszczególnych frakcji przedstawia wykres poniżej.

Wykres 11. Odpady zebrane z gospodarstw domowych w Gminie Zamość (t)

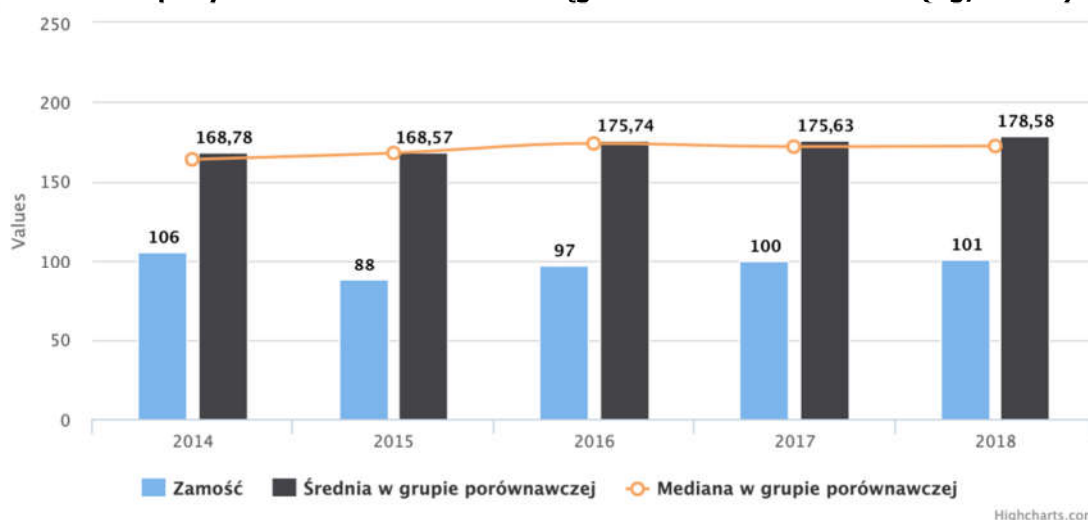

Źródło: BDL GUS

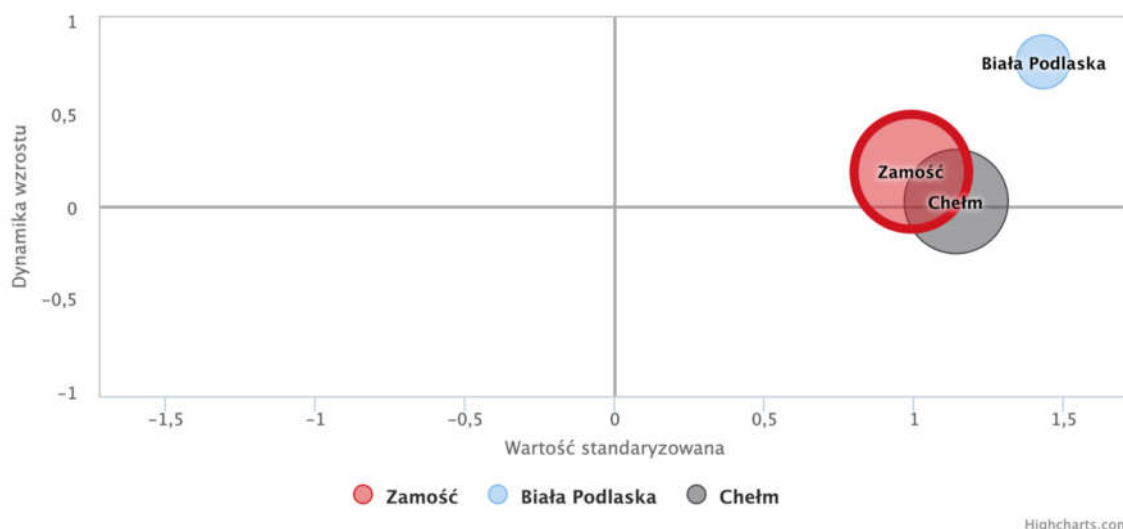
Mieszkańcy Gminy Zamość korzystają z istniejącego na terenie miasta Zamość Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Punkt zlokalizowany jest przy Zakładzie Transportu Odpadów. W PSZOKu mieszkańcy mogą bezpłatnie dostarczyć własnym transportem określone rodzaje odpadów selektywnie zbieranych, powstających w gospodarstwach domowych.

Wartość wskaźnika odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca (kg/osoba) dla Gminy Zamość na przestrzeni kilku lat ulega wzrostowi co jest wynikiem uszczelnienia systemu zbiórki odpadów lub wzrostu konsumpcji przez mieszkańców. Gmina Zamość charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem w badanej grupie. Na wykresie XY Gmina Zamość została ulokowana w I ćwiartce co oznacza, że charakteryzuje się lepszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwinęła się szybciej. Można zatem określić, iż gmina we wskaźniku z tej ćwiartki jest liderem wśród jednostek podobnych i jej przewaga się zwiększyła.

Wykres 12. Odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca (kg/osoba)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	106	88	97	100	101
	Wartość standaryzowana	0.78	1	0.97	0.96	0.99
	Dynamika					0.19
Grupa porównawcza D4	Średnia	168.78	168.57	175.74	175.63	178.58
	Mediana	164	168	174	172	172.4

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	101	0.99	0.19
Biała Podlaska	66.4	1.43	0.78
Chełm	89.3	1.14	0.03

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

System gospodarki odpadami w Gminie Zamość jest prowadzony zgodnie z obowiązującym prawem oraz przyjętymi dobrymi praktykami w tym zakresie. Istotnym problemem dotyczącym całego kraju jest brak zdecydowanych działań na rzecz poprawy recyklingu zbieranych odpadów. Jest to związane z brakiem rynku surowców wtórnych. Na zebrane selektywnie przez mieszkańców i gminę odpady nie ma zapotrzebowania.

2.2.6. Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie

Ład przestrzenny Gminy Zamość reguluje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zamość przyjęte uchwałą Nr XXX/261/98 przez Radę Gminy Zamość w dniu 16 czerwca 1998 r. (ze zmianami wprowadzanymi w kolejnych latach).

Przepisy miejscowe w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego charakteryzują się ciągłą zmiennością, spowodowaną zgłaszanymi przez mieszkańców potrzebami, w tym inwestycyjnymi. Zmiany spowodowane są także specyficznym charakterem i położeniem gminy jako pierścień wokół miasta Zamość.

Prawo miejscowe w zakresie zagospodarowania przestrzeni stanowią 43 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego wraz ze zmianami.

17 z nich opracowano i uchwalono na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1994 roku Nr 89, poz. 415, ze zmianami), natomiast 25 na podstawie zapisów ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2021 roku, poz. 741 z późn. zm.).

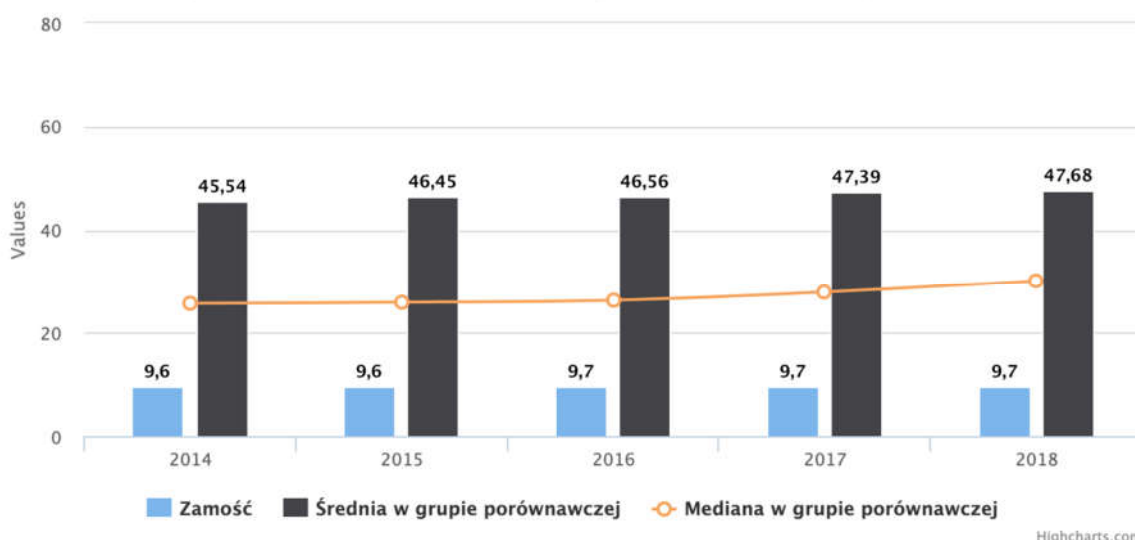
Według danych GUS miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązują na powierzchni 1 899 ha czyli ok.9,7% całkowitej powierzchni gminy.

Dokumenty planistyczne w zakresie planowania przestrzennego tj. studium i plany miejscowe są sporządzane lub zmieniane w miarę potrzeb inwestycyjnych wnioskodawców. Uwzględnienie wniosków uzależnione jest od predyspozycji terenów ujętych we wnioskach do pełnienia funkcji w świetle oddziaływania na środowisko oraz uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenów sąsiednich.

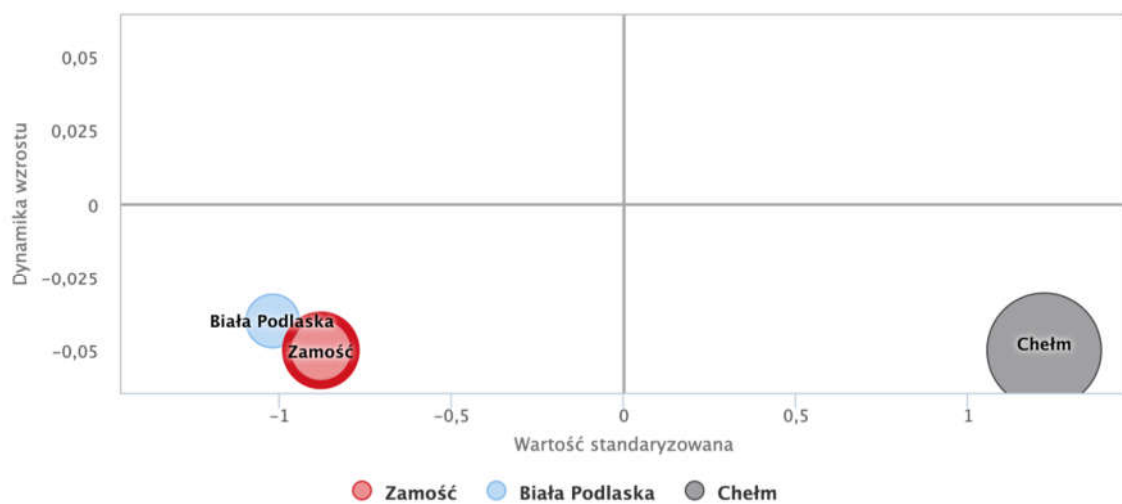
Wyżej wymienione dokumenty planistyczne zapewniają zachowanie ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju i są dokumentami stanowiącymi podstawę wewnętrznej polityki przestrzennej gminy.

Analizując stopień pokrycia powierzchni gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, należy stwierdzić, że wartość tego wskaźnika dla Gminy Zamość jest niższa od średniej dla grupy porównawczej. Niestety dynamika zmiany ma wartość ujemną co oznacza że pozycja Gminy Zamość w porównaniu z jednostkami z grupy ulega pogorszeniu. Gmina Zamość w 9,7% objęta jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, najwyższą wartością w grupie charakteryzuje się gmina Chełm – 100% pokrycia MPZP.

Wykres 13. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	9.6	9.6	9.7	9.7	9.7
	Wartość standaryzowana	-0.83	-0.85	-0.86	-0.88	-0.88
	Dynamika					-0.05
Grupa porównawcza D4	Średnia	45.54	46.45	46.56	47.39	47.68
	Mediana	25.7	25.9	26.3	27.9	30.1

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	9.7	-0.88	-0.05
Biała Podlaska	3.7	-1.02	-0.04
Chełm	100	1.22	-0.05

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.2.7. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa

W dniu 29 marca 2021 r. Uchwałą nr XXIV/406/2021 Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął do realizacji Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Dokument ów stanowi odpowiedź na problemy i wyzwania jakie stawiane są przed województwem lubelskim. Strategia rozwoju wyznacza kluczowe, długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym

dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w horyzoncie czasowym do 2030 r.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego jest podstawową bazą do konstruowania programu rozdysponowania funduszy europejskich w województwie w latach 2021-2027, a także do przygotowywania dokumentów niezbędnych do wykorzystania różnych mechanizmów wsparcia rozwoju regionalnego, m.in. planowanych kontraktów programowych, kontraktów sektorowych czy porozumień terytorialnych.

Zgodnie z przyjętą wizją rozwoju, województwo lubelskie, „racjonalnie wykorzystując specyfikę społeczno-gospodarczą, zasoby środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich rozwija się w sposób zrównoważony. Kreatywność i otwartość mieszkańców, aktywność naukowo-badawcza, tworzenie i stosowanie rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwo w zarządzaniu kształtują nowoczesny charakter regionu. Wzrasta jego znaczenie jako strategicznego producenta finalnych wyrobów bazujących na surowcach rolniczych, dostarczyciela usług prozdrowotnych i czasu wolnego. W efekcie region oferuje atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.”

Do osiągnięcia zakładanej wizji regionu przyczynić się mają cztery cele strategiczne o następującym brzmieniu.:

1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych,
2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych,
3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu,
4. Wzmacnianie kapitału społecznego.

Rozwinięciem powyższych celów strategicznych jest 18 celów operacyjnych oraz pakiety kierunków działań, stanowiące punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Lubelszczyzny, w tym również dla kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz opracowania dokumentów o charakterze sektorowym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 wskazuje, że istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Odnosząc się do wyznaczonych w KSRR 2030 obszarów strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym, w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 zidentyfikowano OSI o znaczeniu regionalnym. Odzwierciedlają one potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań Strategii na określonych obszarach województwa.

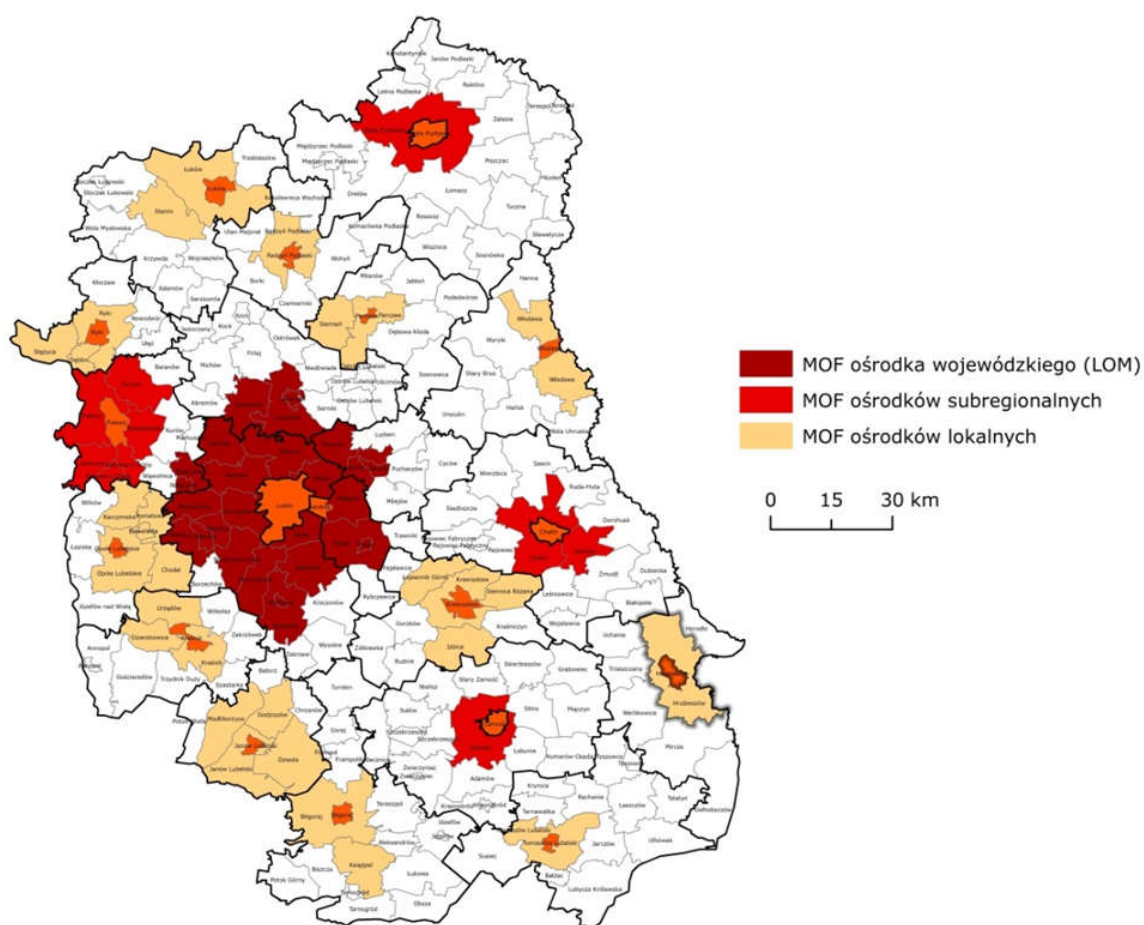
OSI to obszary, dla których zdefiniowano indywidualny priorytet rozwojowy, determinujący zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych. Każdemu z OSI przypisane są odrębne kierunki działań i typy przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych.

W oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r. w Lubelskiem wyróżniamy:

1. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne - właściwe do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym (w miastach i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie). Są to:
 - a. MOF ośrodka wojewódzkiego (Lubelski Obszar Metropolitalny) - 22 gminy, w tym:
 - miasta: Lublin i Świdnik (tworzące rdzeń LOM), będące terenem koncentracji funkcji metropolitalnych,
 - miasta satelitarne: Lubartów, Łęczna, Piaski, Bychawa, Bełżyce, Nałęczów - będące ośrodkami rozwijającymi wyspecjalizowane funkcje społeczno-gospodarcze wspomagające ośrodek centralny LOM,
 - gminy położone w obszarze aglomeracji: gm. Konopnica, Jastków, gm. Głusk i Wólka - jako tereny koncentracji przedsiębiorczości pozarolniczej,
 - gminy położone poza aglomeracją: Niemce, Niedrzwica Duża, Garbów, Mełgiew, Wojciechów, Strzyżewice, Jabłonna, Lubartów, Spiczyn i Kamionka.
 - b. MOF ośrodków subregionalnych, tj.:
 - Białej Podlaskiej, w tym miasto Biała Podlaska, jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina wiejska Biała Podlaska - jako strefa zewnętrzna MOF,
 - Chełma, w tym miasto Chełm, jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy wiejskie Chełm i Kamień - jako strefa zewnętrzna MOF,
 - Puław, w tym miasto Puławy (jako ośrodek rdzeniowy), gmina miejsko-wiejska Kazimierz Dolny oraz gminy wiejskie: Końskowola, Puławy, Janowiec i Żyrzyn, jako strefa zewnętrzna MOF,
 - **Zamościa, w tym miasto Zamość, jako ośrodek rdzeniowy i gmina wiejska Zamość, jako strefa zewnętrzna MOF.**
 - c. MOF ośrodków lokalnych, tj. obszary funkcjonalne wszystkich pozostałych miast powiatowych w województwie, tj.:
 - Biłgoraja, w tym miasto Biłgoraj, jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy wiejskie: Biłgoraj i Księżpol,
 - Hrubieszowa, w tym miasto Hrubieszów, jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Hrubieszów,
 - Janowa Lubelskiego, w tym gmina miejsko-wiejskiej Janów Lubelski - jako ośrodek rdzeniowy oraz gmin: Modliborzyce, Dzwola i Godziszów,
 - Krasnegostawu, w tym miasto Krasnystaw, jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy: Krasnystaw, Siennica Różana, Łopiennik Górny i Izbica,

- Kraśnika, w tym miasto Kraśnik, jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy: Kraśnik, Dzierzkowice Urzędów,
- Łukowa, w tym miasto Łuków – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy wiejskie: Łuków i Stanin,
- Opola Lubelskiego, w tym gmina Opole Lubelskie, jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy: Poniatowa, Chodel i Karczmiska,
- Parczewa, w tym gmina Parczew – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Siemień,
- Radzyna Podlaskiego, w tym miasto Radzyń Podlaski, jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy: Radzyń Podlaski i Borki,
- Ryk, w tym: gmina miejsko-wiejskiej Ryki oraz gmina Dęblin – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy Ryki i Stężyca,
- Tomaszowa Lubelskiego, w tym miasto Tomaszów Lubelski, jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Tomaszów Lubelski,
- Włodawy, w tym miasto Włodawa, jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Włodawa.

Ryc. 7 OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

2. OSI subregionalne – rekomendowane do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym:
- a. OSI ROZTOCZE o zasięgu:
 - MOF: Biłgoraja, Janowa Lubelskiego, Kraśnika, Tomaszowa Lubelskiego i **Zamościa**;
 - 41 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Adamów, Aleksandrów, Batorz, Bełzec, Biszczka, Chrzanów, Frampol, Goraj, Jarczów, Józefów, Komarów-Osada, Krasnobród, Krynice, Lubycza Królewska, Łabunie, Łaszczów, Łukowa, Miączyn, Nielisz, Obsza, Potok Górny, Potok Wielki, Rachanie, Radecznicza, Sitno, Sułów,
 - 2 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Borzechów i Tarnogród.
 - b. OSI POWIŚLE o zasięgu:
 - MOF: Opola Lubelskiego, Puław i Ryk;
 - 5 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Annopol, Gościeradów, Józefów nad Wisłą, Łaziska, Wilków;
 - 2 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Wąwolnica i Baranów.
 - c. OSI POLESIE o zasięgu:
 - MOF: Chełma, Parczewa i Włodawy;
 - 31 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Białopole, Dębowa Kłoda, Dorohusk, Dubienka, Hanna, Hańsk, Jabłoń, Kodeń, Komarówka Podlaska, Łomazy, Milanów, Piszczac, Podedwórze, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Rossosz, Ruda-Huta, Sawin, Siedliszcze, Sławatycze, Sosnowica, Sosnowka, Stary Brus, Tuczna, Uścimów, Wierzbica, Wisznice, Wołyń, Wola Uhruska, Wyryki, Żmudź;
 - 8 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Cyców, Ludwin, Milejów, Ostrów Lubelski, Puchaczów, Rejowiec Fabryczny (miasto), Urszulin, Trawniki.
 - d. OSI PODLASKI o zasięgu:
 - MOF: Białej Podlaskiej, Łukowa i Radzyna Podlaskiego;
 - 26 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Abramów, Adamów, Czemierniki, Drelów, Janów Podlaski, Jeziorzany, Kąkolewnica, Kłoczew, Kock, Konstantynów, Krzywda, Leśna Podlaska, Michów, Międzyrzec Podlaski, Nowodwór, Ostrówek, Rokitno, Serokomla, Stoczek Łukowski, Terespol, Trzebieszów, Ulan-Majorat, Ułęż, Wojcieszków, Wola Mysłowska, Zalesie;
 - 8 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Firlej, Międzyrzec Podlaski (miasto),

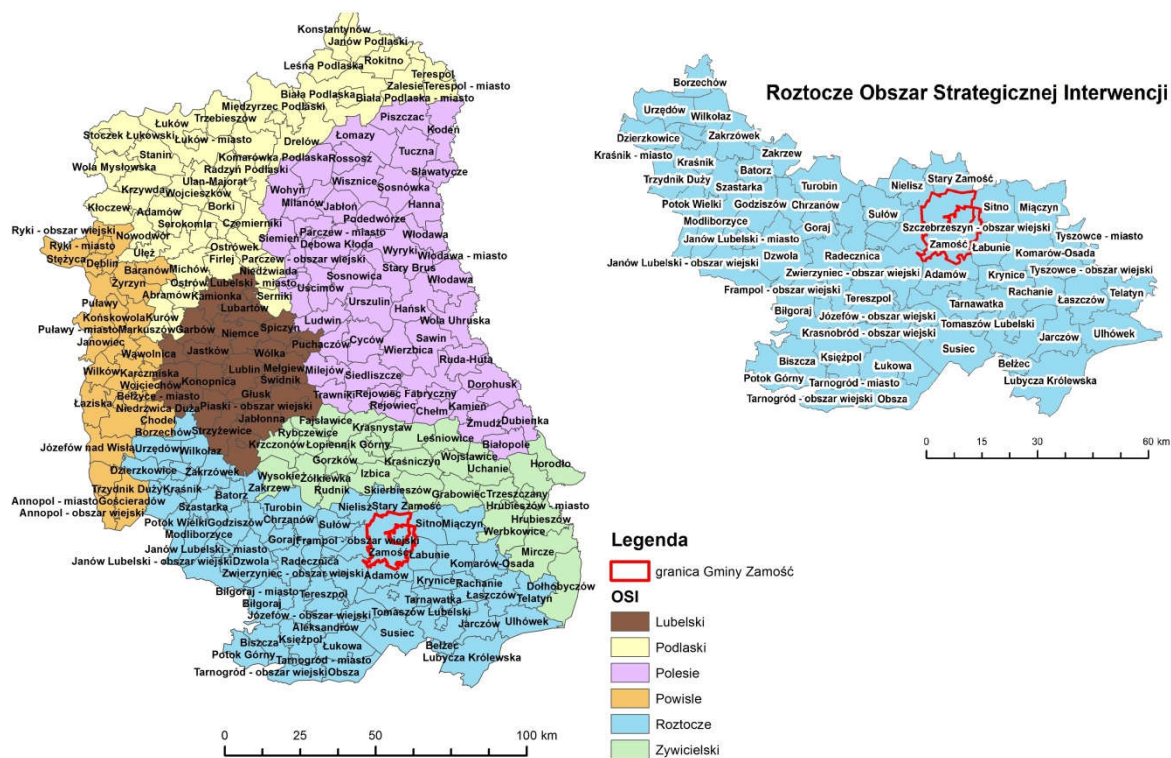
Niedźwiada, Serniki, Stoczek Łukowski (miasto), Terespol (miasto), Kurów i Markuszów.

e. OSI ŻYWICIELSKI o zasięgu:

- MOF: Krasnegostawu i Hrubieszowa;
- 16 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Dołhobyczów, Fajslawice, Gorzków, Grabowiec, Horodło, Kraśniczyn, Leśniowice, Mircze, Rudnik, Skierbieszów, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, Wojsławice, Wysokie, Żółkiewka;
- 2 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Krzczonów i Rybczewice.

Podstawą wyznaczania w Strategii Rozwoju Województwa subregionalnych Obszarów Strategicznej Interwencji jest zróżnicowanie cech przestrzeni, odzwierciedlone w waloryzacji funkcjonalnej województwa, zawartej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego i regionalizacji fizycznogeograficznej Polski. OSI subregionalne uwzględniają krajową politykę rozwoju regionalnego ukierunkowaną terytorialnie, wyrażoną poprzez OSI krajowe, określone w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie, tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Ryc. 8 Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Gmina Zamość leży zarówno w subregionalnym, jak i miejskim obszarze strategicznej interwencji. Stanowi strefę zewnętrzną Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Zamość, którego rdzeń tworzy miasto Zamość.

Gmina Zamość stanowi również jedną z jednostek samorządu terytorialnego, tworzących Obszar Strategicznej Interwencji ROZTOCZE. Priorytetem rozwoju tego obszaru wg Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest „społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Roztocza i Puszczy Solskiej”.

W dokumencie Strategii wyznaczono ponadto najważniejsze kierunki interwencji OSI ROZTOCZE, umożliwiające realizację jej celów. Należą do nich:

- a. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:
 - rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych,
- b. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:
 - poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S12, S17 i S19) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast,
 - poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny,
- c. Ochrona walorów środowiska:
 - ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności,
- d. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej:
 - rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych,
- e. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:
 - kreowanie i rozwijanie oferty ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce,
 - rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe),
 - organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa),
 - rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic

- walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.),
 - wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych,
 - ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych,
- f. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:
- wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, lotnisko, infrastruktura turystyczna),
 - Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

2.2.8. Stan zagospodarowania obszaru gminy

Zgodnie z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zamość (Załącznik nr 1 do uchwały Nr XLVIII/452/14 Rady Gminy Zamość z dnia 29 sierpnia 2014 r.) głównymi funkcjami gminy są:

- ⊗ produkcja żywności (produkcja rolna i hodowlana, gospodarka rybna, przetwórstwo rolno-spożywcze, zbytnie produktów, obsługa rolnictwa – techniczna, prawna, finansowa);
- ⊗ obsługa ludności i mieszkalnictwo – usługi publiczne i komercyjne nie oddziałujące znacząco na środowisko określone dalej jako nieuciążliwe zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- ⊗ mała i średnia przedsiębiorczość;
- ⊗ obsługa turystyki i wypoczynku,
- ⊗ obsługa komunikacji kolejowej, drogowej i lotniczej.

Podstawowym celem rozwoju gminy powinna być zatem jej aktywizacja społeczna i gospodarcza, przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Poprawa jakości życia mieszkańców, tworzenie warunków do wzrostu gospodarczego oraz ochrona środowiska naturalnego i kulturowego, a przy tym racjonalne jego wykorzystanie uznać należy za kierunki priorytetowe. Pożądany rozwój gminy powinien być zatem oparty na:

- ⊗ podnoszeniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy,
- ⊗ kształtowaniu wielofunkcyjnego charakteru obszarów wiejskich w oparciu o środowisko naturalne,

- ⊗ rozwoju zasobów ludzkich umożliwiających przystosowanie społeczne do zachodzących przemian społeczno-gospodarczych.

Realizacji powyższych funkcji i celów niewątpliwie sprzyja położenie Gminy Zamość w strefie bezpośredniego oddziaływania ośrodka ponadregionalnego, w pasie wzmożonej aktywności gospodarczej o znaczeniu europejskim. Tutejszy rejon sprzyja rozwojowi rolnictwa ekologicznego, zwłaszcza w południowo-zachodniej części gminy, będącej jednocześnie strefą najwyższej atrakcyjności turystycznej. Znaczna część gminy objęta jest także różnymi formami ochrony środowiska, co przekłada się na kształtowanie zasad rozwoju gminy. Obszary chronione, o których mowa to m. in.:

- ⊗ obszar specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 ROZTOCZE,
- ⊗ obszar specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 DOLINA GÓRNEJ ŁABUŃKI,
- ⊗ obszar specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 DOLINA ŁABUŃKI I TOPORNICY,
- ⊗ obszar specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 NIEDZIELISKI LAS,
- ⊗ obszar specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 UROCZYSKA LASÓW ADAMOWSKICH, obejmujący część terenów Gminy Zamość,
- ⊗ rezerwat przyrody Hubale ze specjalnym obszarem ochrony NATURA 2000 HUBALE,
- ⊗ pomniki przyrody (drzewa + stanowisko roślinności stepowej) „Kąty” ze specjalnym obszarem ochrony siedlisk NATURA 2000 KĄTY,
- ⊗ rezerwat przyrody torfowiskowy Wieprzec.

Ponadto, południowo-zachodnia część Gminy Zamość leży na obszarze tak zwanej otuliny, czyli strefy ochronnej, Roztoczańskiego Parku Narodowego.

Lesistość na terenie Gminy Zamość jest nieduża. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że powierzchnia lasów stanowi zaledwie 9% powierzchni gminy. Największe skupiska leśne występują w południowej i południowo-zachodniej części gminy i są to lasy wchodzące w skład Lasów Zwierzyniecko-Kosobuckich. Niewielkie kompleksy leśne występują także koło wsi Hubale i na północ od Sitańca.

Rekreacja na terenie Gminy Zamość to przede wszystkim piesze wycieczki, jazda rowerem, jazda konno czy nordic walking. W roku 2013 opracowano cztery trasy do marszów:

- ⊗ Trasa zielona – wokół lasu do Rezerwatu Hubale, o długości 3 km, czas przejścia: 1,0 godz.,
- ⊗ Trasa zielona – przez kompleksy leśne Lipsko – Polesie, o długości 3,5 km, czas przejścia: 1,0 godz.,
- ⊗ Trasa czerwona – wokół Kapliczki św. Romana, o długości 8,3 km, czas przejścia: 2,5 godz.,
- ⊗ Trasa zielona – krawędzią lasów RPN wokół stadniny koni „Tarka”, o długości 6,0 km, czas przejścia: 2,0 godz.

Dodatkowo przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne (rowerowe i konne):

- ⊗ Ścieżka rowerowa Gminy Zamość,
- ⊗ Szlak rowerowy „Po Wzgórzach Roztocza”,
- ⊗ Szlak rowerowy „Traktem Ordynackim”,
- ⊗ Szlaki rowerowe „Dolina Górnej Łabuńki”,
- ⊗ Ścieżka rowerowa Zamość - Siedliska – Nielisz,
- ⊗ Szlak im. Władysławy Podobińskiej (o długości 56 km),
- ⊗ Szlak im. Aleksandry Wachniewskiej,
- ⊗ Szlak Roztoczański,
- ⊗ Ułański Szlak Konny,
- ⊗ asfaltowa ścieżka rowerowo-piesza z Sitańca w kierunku Nielisza wzdłuż gruntownie wyremontowanej drogi wojewódzkiej nr 837.

Obok zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych podstawowym czynnikiem budującym atrakcyjność turystyczną regionu są zasoby kulturowo-religijne. Na terenie Gminy Zamość znajdują się liczne obiekty zabytkowe objęte ścisłą ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego, wśród których znalazły się m. in.:

- ⊗ park dworski w Chyżej z 1 poł. XIX w.,
- ⊗ kościół par. pw. św. Bartłomieja w Sitańcu, wybudowany w latach 1907-1913,
- ⊗ dawny dwór dzierżawcy w Bortatyczach z lat 1925-1935,
- ⊗ budynki dawnego browaru w Jatutowie z roku 1895, powstałego w budynkach dawnej karczmy,
- ⊗ dwory w Hubalach i Płoskiem.

Wyżej wymienione obiekty nie są dostosowane do zwiedzania i obsługi turystycznej.

W Gminie Zamość częściowo zachowało się również stare, tradycyjne budownictwo, głównie drewniane. Najwięcej tradycyjnych chat ludowych, o konstrukcji zrębowej, reprezentujących tzw. typ biłgorajski znaleźć można w Skaraszowie, Białowoli, Mokrem, Wieprzcu i Wierzchowinach.

W Gminie Zamość użytki rolne zajmują około 84 % powierzchni gminy. Mimo to trudno jednoznacznie zakwalifikować ją do gmin typowo rolniczych. Obszary położone najbliżej miasta przejmują bowiem funkcję terenów podmiejskich – powstają tu osiedla domów jednorodzinnych tworząc tzw. „sypialnie miejskie”. Mieszkańcy tych terenów utrzymują się przeważnie z pracy niezwiązanej z rolnictwem.

Dosyć duży udział w powierzchni Gminy Zamość stanowią również łąki trwałe (16%). Wynika to z faktu, iż na obszarze gminy występują tereny podmokłe, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych.

Gmina Zamość posiada również tereny inwestycyjne, przeznaczone pod działalność gospodarczą, zlokalizowane w sołectwach Mokre, Sitaniec i Sitaniec Wolica.

Dokument Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zamość dzieli przestrzeń gminy na trzy podstawowe strefy funkcjonalne:

A – północna

B – podmiejska

C – południowa,

z których każda cechuje się nieco inną strukturą funkcjonalno-przestrzenną i sposobem zagospodarowania terenu:

Tabela 11. Funkcje poszczególnych stref wg Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zamość

STREFA	POD-STREFA	SOŁECTWA	ZAGOSPODAROWANIE TERENU
A	A-I	Białobrzegi, Bortatycze, Kol. Bortatycze, Siedliska, Kol. Zawada, część Kol. Siedliska	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna) z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi, - zabudowa wiejska o charakterze kolonijnym (gospodarstwa specjalistyczne, usługi komercyjne podstawowe, rzemiosło produkcyjne), - tereny działalności gospodarczej (rzemiosła produkcyjnego lub przetwórstwa produktów rolnych, składów i baz), - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe), - tereny ochrony ekologicznej, - tereny łąk, - tereny przeznaczone pod lokalizację elektrowni wiatrowych;
	A-II	Sitaniec Wolica, część wsi Sitaniec Błonie (od granic gminy do Czarnego Potoku)	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa o niskiej intensywności o strukturze i standardach miejskich (nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne, obsługa rolnictwa), - zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna) z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi, - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe), - tereny specjalne (poligon wojskowy), - tereny zieleni izolacyjnej od terenów specjalnych, - tereny działalności gospodarczej (rzemiosła produkcyjnego lub przetwórstwa produktów rolnych, składów i baz), - tereny obsługi ruchu MOP (stacja benzynowa, motele, gastronomia, parking w tym postoju dla tirów oraz inne obiekty obsługi pojazdów itp.) - tereny ochrony ekologicznej, - usługi komercyjne (ze szczególnym uwzględnieniem obsługi turystyki);
	A-III	Kol. Sitaniec Borowina Sitaniecka	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa wiejska o charakterze kolonijnym (gospodarstwa specjalistyczne, usługi komercyjne podstawowe, rzemiosło produkcyjne), - tereny rolne z zabudową zagrodową rozproszoną, - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe),

			<ul style="list-style-type: none"> - tereny działalności gospodarczej (rzemiosła produkcyjnego lub przetwórstwa produktów rolnych, składów i baz), - tereny ochrony ekologicznej;
B	B-I	Kalinowice Wólka Panieńska Jatutów Szopinek	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa o niskiej intensywności, strukturze i standardach miejskich (mieszkalnictwo, nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne, nieuciążliwa działalność gospodarcza), - zabudowy o niskiej intensywności (jednorodzinnej, zagrodowej i komunalnej), - tereny budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego i usług komercyjnych, - zabudowa wielorodzinna o strukturze i standardach miejskich (mieszkalnictwo jako funkcja wiodąca z dopuszczeniem funkcji usług publicznych i komercyjnych), - tereny rolno-osiedleńcze z zabudową rozproszoną, - tereny ochrony ekologicznej, - tereny łąk;
	B-II	Pniówek Zwódne Żdanów Skokówka Mokre	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa o niskiej intensywności, strukturze i standardach miejskich (mieszkalnictwo, nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne, nieuciążliwa działalność gospodarcza), - zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi), - tereny rolno-osiedleńcze z zabudową rozproszoną, - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe), - tereny ochrony ekologicznej, - tereny łąk, - tereny specjalne (lotnisko sportowo- pasażerskie), - tereny gospodarki rybnej, - cmentarz;
	B-III	Płoskie część wsi Zawada	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa o niskiej intensywności z dominacją funkcji miasto-twórczych (mieszkalnictwo jednorodzinne, nieuciążliwe usługi publiczne o znaczeniu ponadlokalnym - Akademia Rolnicza), - zabudowa o niskiej intensywności, strukturze i standardach miejskich (mieszkalnictwo, nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne), - skoncentrowana zabudowa jednorodzinna, - zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi), - zabudowa wiejska o charakterze kolonijnym (gospodarstwa specjalistyczne, usługi komercyjne podstawowe, rzemiosło produkcyjne), - tereny działalności gospodarczej (rzemiosła produkcyjnego lub przetwórstwa produktów rolnych, składów i baz), - tereny rozwoju komunikacji kolejowej międzynarodowej i krajowej ruchu pasażerskiego i towarowego, - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe), - tereny stacji systemowej elektroenergetycznej 400/220/110kV „Mokre”, - tereny ochrony ekologicznej;
	B-IV	Chyża Wysokie część wsi Sitaniec Błonie (od granic miasta do Czarnego	<ul style="list-style-type: none"> - zabudowa o niskiej intensywności, strukturze i standardach miejskich (mieszkalnictwo, nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne), - zabudowa wielorodzinna o strukturze i standardach miejskich (mieszkalnictwo jako funkcja wiodąca z dopuszczeniem funkcji usług publicznych i komercyjnych), - tereny skoncentrowanej działalności gospodarczej (bazy, składy, rzemiosło produkcyjne, przemysł, giełdy towarowe,

		Potoku) Łapiguz	itp.), - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z nieuciążliwymi usługami komercyjnymi, - zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi), - tereny rolno-osiedleńcze z zabudową rozproszoną, - tereny enklawy w granicach miasta (zabudowa jednorodzinna nawiązująca do terenów miejskich), - tereny rozwoju komunikacji kolejowej międzynarodowej i krajowej ruchu pasażerskiego i towarowego, - tereny ochrony ekologicznej, - strefa ograniczonego użytkowania o promieniu 150m od oczyszczalni ścieków zlokalizowanej na terenie Zamościa, - tereny obsługi komunikacji;
C	C ₁	C ₁ -I Wychody część wsi Hubale część wsi Mokre	- zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi), - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe), - tereny objęte prawną ochroną środowiska przyrodniczego (wyłączone z zabudowy), - tereny ochrony ekologicznej, - usługi oświaty, - usługi zdrowia;
		C ₁ -II część wsi Topornica część wsi Lipisko Polesie	- zabudowa wielorodzinna i obiekty związane z obsługą gospodarki rybackiej oraz gospodarki rolnej, - tereny produkcyjne stawów rybnych, - tereny rolno-osiedleńcze z zabudową rozproszoną, - tereny ochrony ekologicznej, - tereny eksploatacji surowców mineralnych, - zabudowa wiejska z przewagą zabudowy jednorodzinnej (z usługami komercyjnymi w tym paraturystycznymi);
		C ₁ -III Zarzeczce Wieprzec Wierzchowin y Skaraszów Wólka Wieprzecka	- zabudowa wiejska, letniskowa (agroturystyka, gospodarstwa specjalistyczne o profilu produkcji niezagrażającej środowisku, nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne), - tereny rekreacji i wypoczynku (projektowany zbiornik o funkcji rekreacyjnej), - tereny rolno-osiedleńcze z zabudową rozproszoną, - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączonej z zabudowy, - tereny objęte prawną ochroną środowiska (rezerwat faunistyczny „Wieprzec”), - tereny ochrony ekologicznej.
	C ₂	C ₂ -I Żdanówek Białowola Kol. Białowola, Zalesie Lipisko Kosobudy	- zabudowa wiejska (zagrodowa i jednorodzinna) z nieuciążliwymi usługami publicznymi i komercyjnymi, - tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gospodarstwa specjalistyczne lub wielkoobszarowe), - tereny eksploatacji surowców mineralnych, - tereny ochrony ekologicznej.
		C ₂ -II Lipisko z częścią wsi Topornica część wsi Lipisko Polesie	- zabudowa wiejska, letniskowa (agroturystyka, gospodarstwa specjalistyczne o profilu produkcji niezagrażającej środowisku, nieuciążliwe usługi publiczne i komercyjne), - zabudowa wiejska o charakterze kolonijnym (gospodarstwa specjalistyczne, usługi komercyjne podstawowe, rzemiosło produkcyjne), - tereny eksploatacji surowców mineralnych, - tereny obsługi turystyki (schroniska, pola biwakowe, obiekty obsługi turystyki kwalifikowanej), - tereny ochrony ekologicznej.

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zamość (Załącznik nr 1 do uchwały Nr XLVIII/452/14 Rady Gminy Zamość z dnia 29 sierpnia 2014 r.)

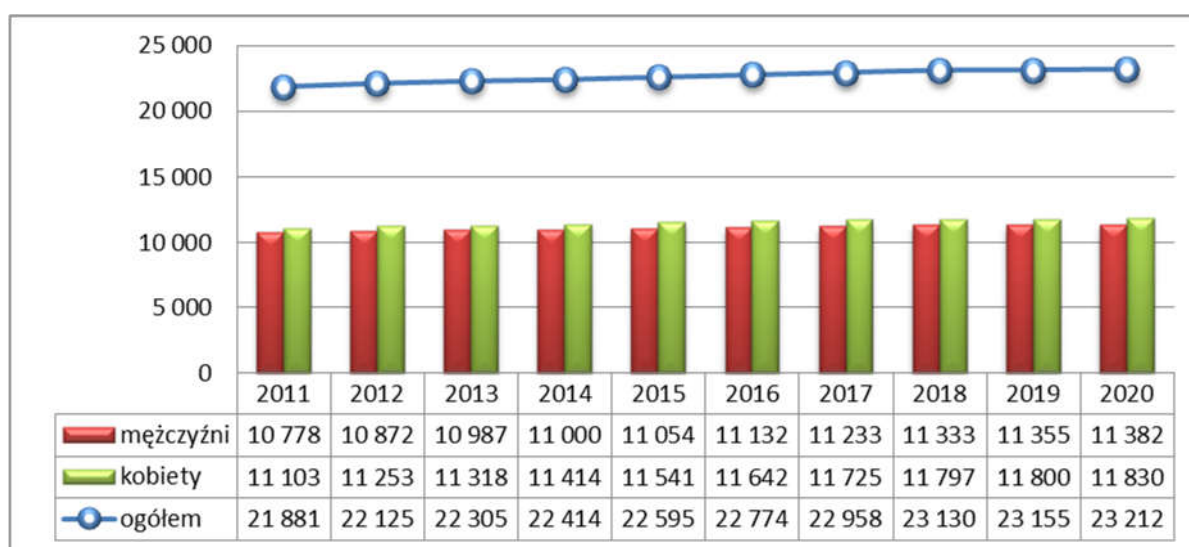
2.3. Społeczeństwo i jakość życia

2.3.1. Demografia

Wszelkie procesy demograficzne zachodzące w danej społeczności lokalnej są jednym z głównych czynników mających wpływ na możliwości, jak również kierunki rozwoju gminy. Analiza struktury ludności w oparciu o wskaźniki pozwala na określenie dynamiki tych procesów oraz ich roli w kształtowaniu potencjału rozwojowego.

Zgodnie z danymi GUS na koniec 2020 roku Gminę Zamość zamieszkiwało 23 212 osób, z czego 11 382 osób stanowili mężczyźni (49,03%), a 11 830 kobiety (50,97%). Od 2011 roku liczba ludności systematycznie rośnie (w omawianym okresie o 6,1%).

Wykres 14. Liczba ludności w Gminy Zamość w latach 2011-2020

Źródło: BDL GUS

Na koniec 2020 roku zgodnie z danymi ewidencji ludności w Gminie Zamość zameldowanych było 23 546 osób. Poniżej przedstawiono zestawienie osób zameldowanych w podziale na miejscowości.

Tabela 12. Liczba osób zameldowanych na pobyt stały na koniec grudnia 2019 i 2020 roku

Miejscowość	2019	2020	przyrost w stosunku do 2019 r.	udział % w liczbie mieszkańców gminy
Białobrzegi	480	483	3	2,1
Białowola	522	528	6	2,2
Borowina Sitaniecka	482	474	-8	2,0
Bortatycze	378	385	7	1,6
Bortatycze Kolonia	309	313	4	1,3

Chyża	535	515	-20	2,2
Hubale	249	257	8	1,1
Jatutów	729	723	-6	3,1
Kalinowice	2118	2125	7	9,0
Lipisko	855	851	-4	3,6
Lipisko-Kosobudy	132	129	-3	0,5
Lipisko-Polesie	407	399	-8	1,7
Łapiguz	588	590	2	2,5
Mokre	951	961	10	4,1
Płockie	2364	2365	1	10,0
Pniówek	958	990	32	4,2
Siedliska	544	544	0	2,3
Sitaniec	1750	1753	3	7,4
Sitaniec-Kolonia	354	355	1	1,5
Sitaniec-Wolica	731	731	0	3,1
Skaraszów	304	305	1	1,3
Skokówka	823	822	-1	3,5
Szopinek	943	945	2	4,0
Wieprzec	144	140	-4	0,6
Wierzchowiny	170	172	2	0,7
Wólka Panieńska	759	788	29	3,3
Wólka Wieprzecka	279	275	-4	1,2
Wychody	243	243	0	1,0
Wysokie	743	752	9	3,2
Zalesie	75	74	-1	0,3
Zarzecze	201	203	2	0,9
Zawada	1930	1908	-22	8,1
Zwódne	213	217	4	0,9
Żdanów	864	869	5	3,7
Żdanówek	374	362	-12	1,5
		23546		100

Źródło: Dane z Urzędu Gminy Zamość

Gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosi 118 os./km², przy średniej dla powiatu wynoszącej 56 os./km² oraz dla województwa: 83 os./km². Gmina Zamość jest najgęściej zaludnioną gminą powiatu zamojskiego, co jest spowodowane jej pierścieniowym położeniem.

Stan struktury ludności w Gminie Zamość kształtowany jest przez przyrost naturalny i migracje. W analizowanym okresie liczba urodzeń i zgonów ulegała zmianom, co miało bezpośredni wpływ na przyrost naturalny. Od 2012 roku był on na ujemnym poziomie, w latach 2007 i 2018 był dodatni, natomiast od 2019 roku znów jest ujemny. Saldo migracji w 2020 roku wyniosło 223 osoby. Utrzymujące się dodatnie wartości salda migracji świadczą o zaludnianiu się gminy. To zjawisko wpływa na wzrost liczby ludności i kształtuje rozwój demograficzny Gminy Zamość.

Tabela 13. Wskaźniki saldo migracji i przyrost naturalny w Gminie Zamość

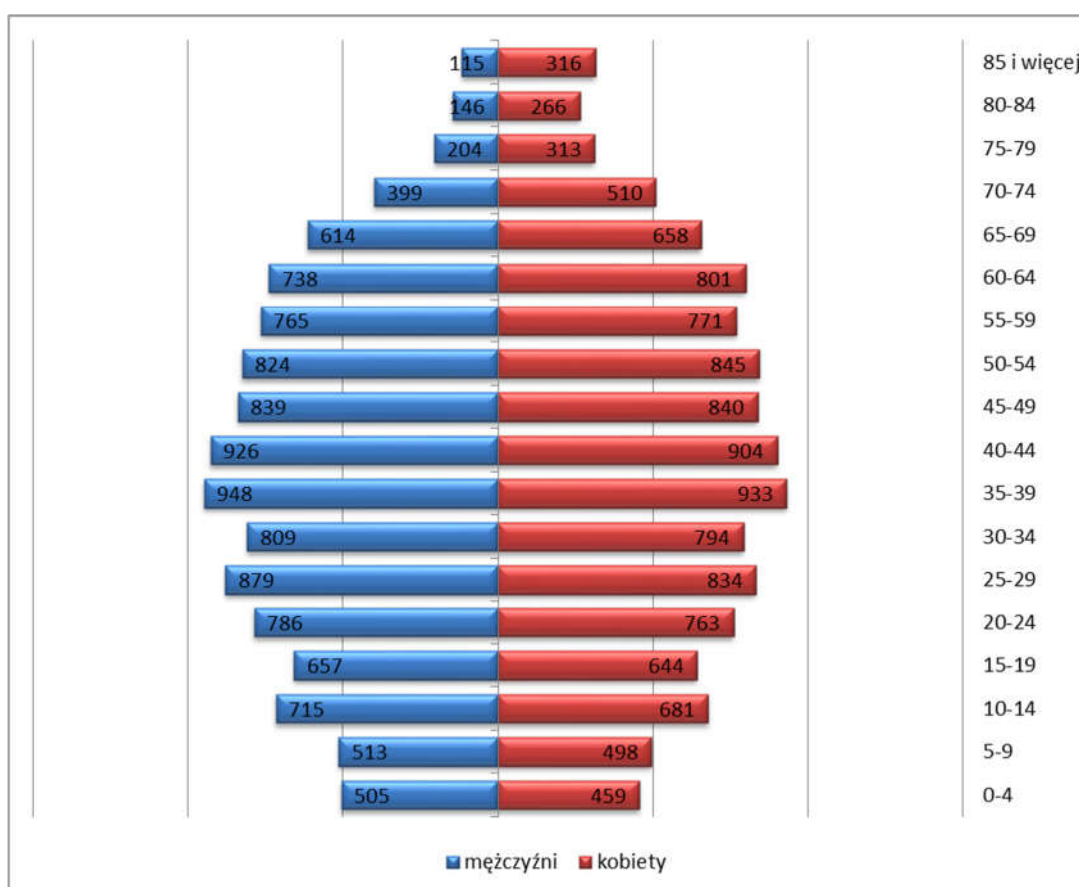
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
saldo migracji wewnętrznych	184	260	114	86	131	129	186	122	90	117
saldo migracji zagranicznych	5	-5	-17	-12	0	0	-13	2	7	6
Przyrost naturalny	35	-9	-16	-18	-37	0	20	42	-23	-39

Źródło: BDL GUS

Pod względem struktury płci w Gminie Zamość przeważają kobiety. Wskaźnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) w 2020 roku wyniósł 104 (przy wartości dla powiatu zamojskiego równej 103 i dla województwa lubelskiego równej 106).

Analizując dane przedstawione na poniższym wykresie można zauważyć, że struktura wiekowa mieszkańców Gminy Zamość jest zdominowana przez osoby między 35 a 44 rokiem życia. Duży odsetek stanowią także osoby pomiędzy 50 a 64 rokiem życia. W grupach wiekowych do 44 roku życia widoczna jest przewaga mężczyzn nad kobietami.

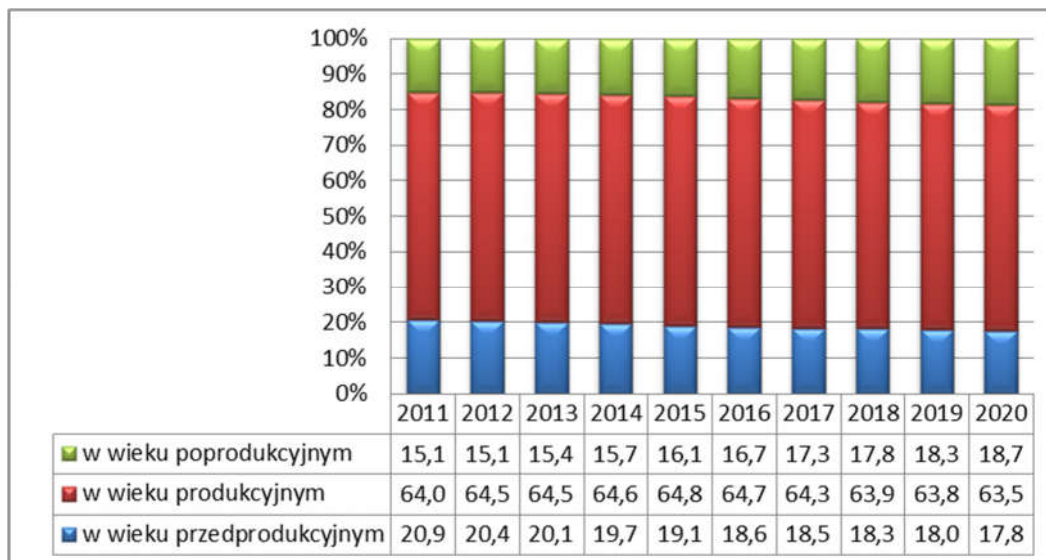
Wykres 15. Ludność według płci i wieku w Gminie Zamość w 2020 roku

Źródło: BDL GUS

Zwężająca się podstawa piramidy wieku oznacza, że coraz mniejszy udział populacji stanowią dzieci, jest to sytuacja niepożądana i świadczy o zachodzącym procesie starzenia się społeczeństwa.

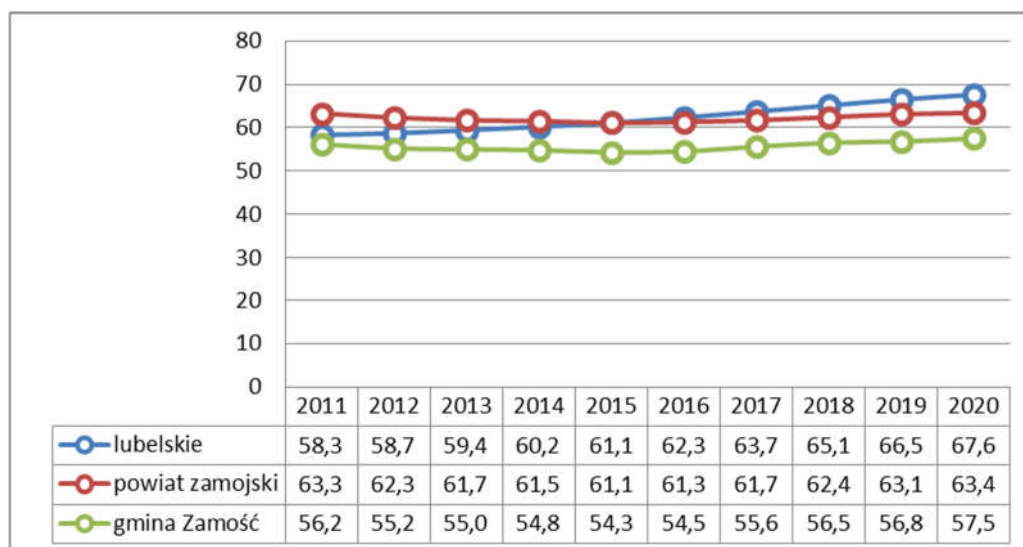
Wykres 16. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Gminie Zamość w latach 2011-2020

Źródło: BDL GUS

W konsekwencji największą grupę, na obszarze Gminy Zamość, stanowią osoby w wieku produkcyjnym (14 735 osób), które stanowią 63,5% ogółu ludności. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w 2020 r. wyniósł 17,8% (4 135 osób), natomiast w wieku poprodukcyjnym – 18,7% (4 342 osób). W analizowanym okresie o procesie starzenia się społeczeństwa w Gminie świadczy rosnąca liczba ludności w wieku poprodukcyjnym i spadający odsetek dzieci i młodzieży.

Wykres 17. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Zamość

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2020 r. na terenie gminy wynosiła 57,5 i wartość tego wskaźnika wypada korzystnie w porównaniu do wartości ww. wskaźnika dla powiatu zamojskiego, która wyniosła 63,4 oraz dla województwa lubelskiego – 67,6. Według danych GUS od 2015 r. wartość wskaźnika ulegała systematycznemu wzrostowi. Na spadek wskaźnika w latach 2011-2015 miało wpływ zjawisko suburbanizacji. W wyniku tego zjawiska osoby w wieku produkcyjnym pracujące na obszarze miasta Zamość za miejsce zamieszkania wybierały obszar Gminy Zamość.

Prognoza zmian ludności według danych GUS zakłada spadek liczby ludności zarówno na poziomie województwa jak i powiatu, spowodowany w głównej mierze zmniejszeniem się liczby osób zamieszkujących obszary wiejskie.

Tabela 14. Prognoza zmian liczby ludności na obszarze miejskim i wiejskim dla województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego

		LUBELSKIE	ZMIANA TRENDU OD 2020 R.	POWIAT ZAMOJSKI	ZMIAN TRENDU OD 2020 R.
Liczba ludności stan na 31.12.2020	ogółem	2 095 258,00	-	105 354,00	-
	miasto	971 741,00	-	11 137,00	-
	wieś	1 123 517,00	-	94 217,00	-
prognoza na rok 2025	ogółem	2 049 781,00	- 45 477,00	104 678,00	- 676,00
	miasto	931 704,00	- 40 037,00	11 593,00	456,00
	wieś	1 118 077,00	- 5 440,00	93 085,00	- 1 132,00
prognoza na rok 2030	ogółem	1 995 751,00	- 99 507,00	102 706,00	- 2 648,00
	miasto	896 324,00	- 75 417,00	11 443,00	306,00
	wieś	1 099 427,00	- 24 090,00	91 263,00	- 2 954,00
prognoza na rok 2035	ogółem	1 932 870,00	- 162 388,00	100 341,00	- 5 013,00
	miasto	856 417,00	- 115 324,00	11 245,00	108,00
	wieś	1 076 453,00	- 47 064,00	89 096,00	- 5 121,00
prognoza na rok 2040	ogółem	1 862 458,00	- 232 800,00	97 523,00	- 7 831,00
	miasto	813 118,00	- 158 623,00	10 971,00	- 166,00
	wieś	1 049 340,00	- 74 177,00	86 552,00	- 7 665,00
prognoza na rok 2045	ogółem	1 787 592,00	- 307 666,00	94 380,00	- 10 974,00
	miasto	768 229,00	- 203 512,00	10 622,00	- 515,00
	wieś	1 019 363,00	- 104 154,00	83 758,00	- 10 459,00
prognoza na rok 2050	ogółem	1 710 590,00	- 384 668,00	91 053,00	- 14 301,00
	miasto	723 192,00	- 248 549,00	10 237,00	- 900,00
	wieś	987 398,00	- 136 119,00	80 816,00	- 13 401,00

Źródło: BDL GUS

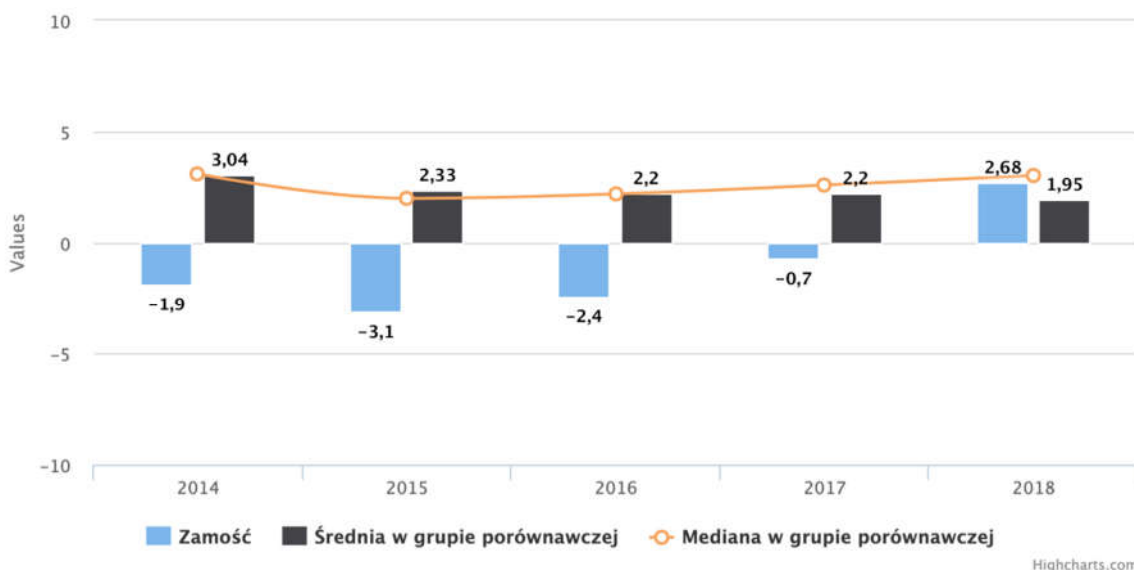
Do roku 2050 prognozuje się, że liczba ludności obszarów wiejskich powiatu zamojskiego będzie stale się zmniejszać, przy czym tempo tego spadku będzie stale przyspieszać. Szacowana liczba ludności obszarów wiejskich powiatu zamojskiego w 2050 r. – to 80 816 mieszkańców, jest to wartość niższa o ponad 13,4 tys. w porównaniu do roku 2020.

Demograficzna wizja województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego, która wyłania się z prognozy ludności na lata 2025-2050, nie jest optymistyczna. Przy obecnych tendencjach w ruchu naturalnym i wędrownym ludności, obszar ten czeka stopniowy ubytek liczby ludności oraz znaczące zmiany w strukturze wieku jego mieszkańców. Przewidywane zmiany wywołane niską liczbą urodzeń, niskim współczynnikiem dzietności, uwidaczniają zjawisko starzenia się społeczeństwa.

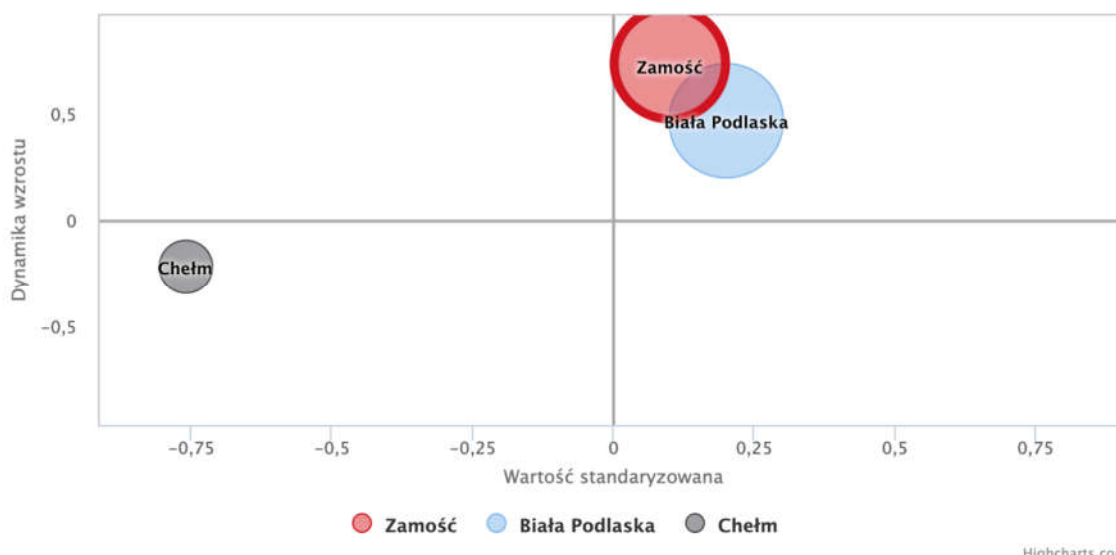
Wskaźnikiem mającym duży wpływ na liczbę ludności na danym obszarze jest przyrost naturalny stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów. W odniesieniu do 1000 mieszkańców jego wartość dla Gminy Zamość w 2018 roku była dodatnia i wynosiła 2,68. Jest to wartość wyższa od wartości średniej dla grupy referencyjnej, ale niższa od mediany.

Na wykresie XY Gmina znajduje się w ćwiartce I, co oznacza, że charakteryzuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwinęła się szybciej. Można zatem określić, iż gmina we wskaźniku z tej ćwiartki jest liderem wśród jednostek podobnych i jej przewaga się zwiększyła.

Wykres 18. Przyrost naturalny w ostatnich 3 latach na 1000 ludności

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	-1.9	-3.1	-2.4	-0.7	2.68
	Wartość standaryzowana	-0.66	-0.72	-0.64	-0.39	0.1
	Dynamika					0.74
Grupa porównawcza D4	Średnia	3.04	2.33	2.2	2.2	1.95
	Mediana	3.1	2	2.2	2.6	3.03

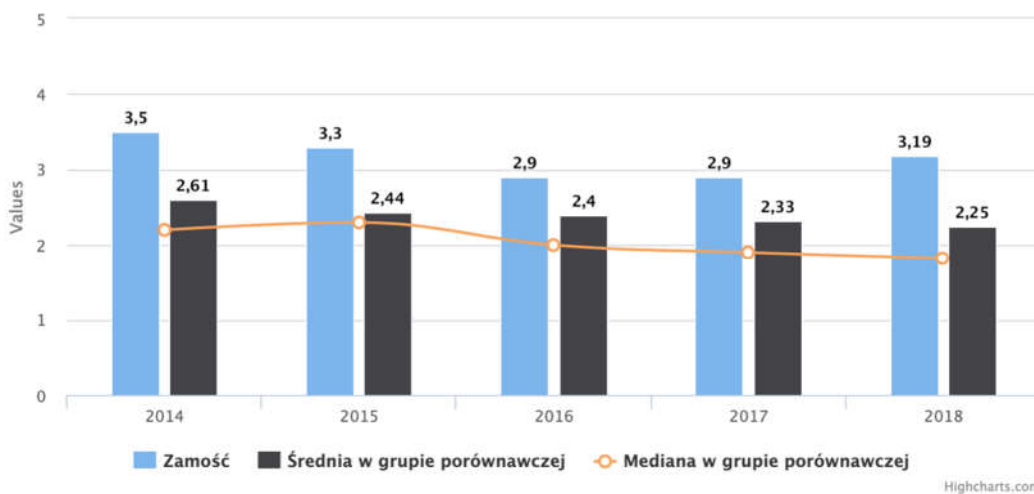

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	2.68	0.1	0.74
Biała Podlaska	3.49	0.2	0.47
Chełm	-3.86	-0.76	-0.22

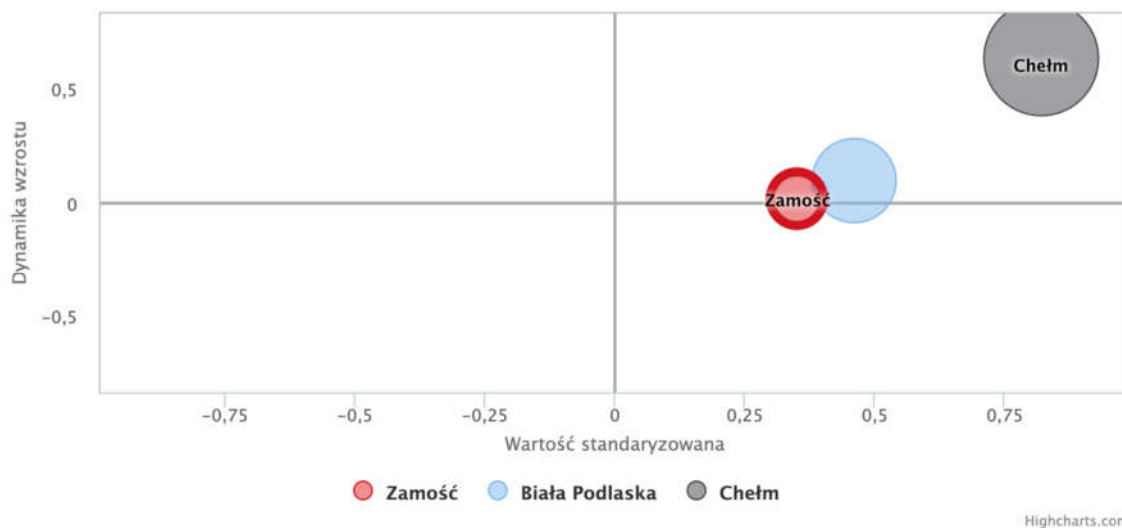
Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Trendy demograficzne na obszarze Gminy Zamość potwierdza wskaźnik zmiany liczby ludności w okresie ostatnich 5 lat jako % ludności w roku bazowym. W 2018 roku dla Gminy Zamość był on dodatni i wynosił 2,68% i była to wartość korzystna w stosunku do średniej i mediany dla grupy porównawczej. Analiza wykresu XY wskazuje na lepszą sytuację niż przeciętna w porównywalnych gminach. Gmina we wskaźniku z I ćwiartki jest liderem wśród jednostek podobnych i jej przewaga się zwiększyła.

Wykres 19. Zmiana liczby mieszkańców w ostatnich 5 latach jako % ludności w roku bazowym

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	3.5	3.3	2.9	2.9	3.19
	Wartość standaryzowana	0.33	0.34	0.19	0.22	0.35
	Dynamika					0.02
Grupa porównawcza D4	Średnia	2.61	2.44	2.4	2.33	2.25
	Mediana	2.2	2.3	2	1.9	1.82

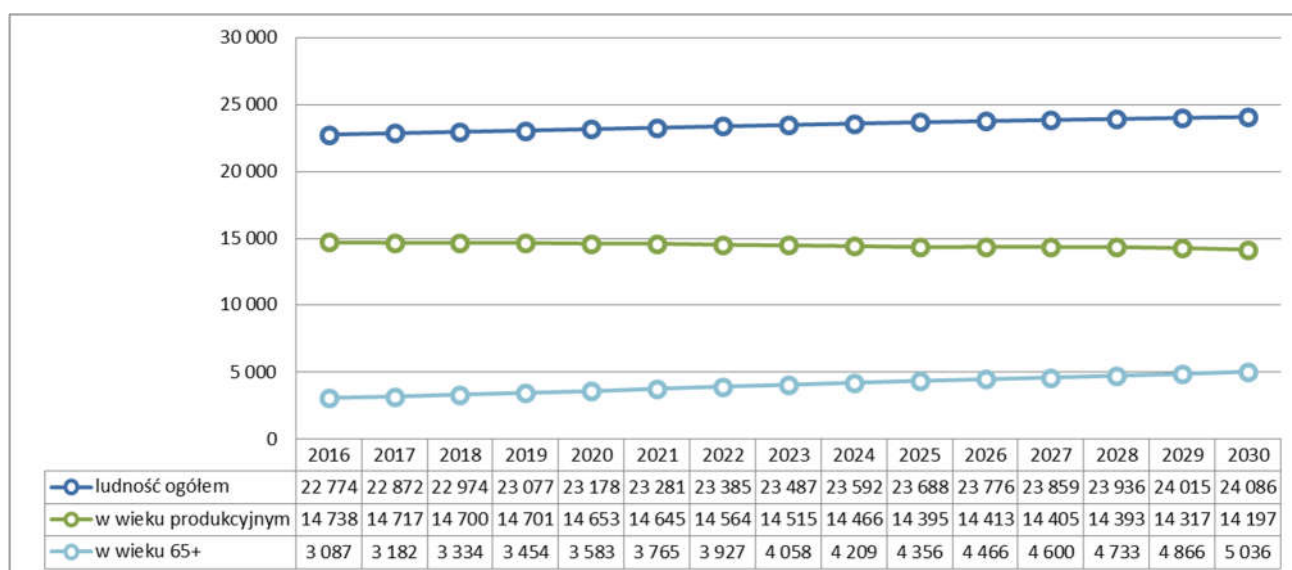

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	3.19	0.35	0.02
Biała Podlaska	3.51	0.46	0.1
Chełm	4.49	0.82	0.64

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Według prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 opracowanej przez GUS na terenie gmin „ściany wschodniej” przewidywany jest duży spadek ludności – powyżej 10%. Najwyższy przewidywany spadek ludności dominuje w gminach województwa lubelskiego i podlaskiego. Do roku 2030 prognozuje się, że liczba ludności Gminy Zamość będzie stale wzrastać, przy czym tempo tego wzrostu będzie stabilne. Szacowana liczba ludności na terenie gminy w 2030 roku to 24 086 osób⁶.

Wykres 20. Prognoza liczby ludności Gminy Zamość do roku 2030

Źródło: BDL GUS

Ludność w wieku produkcyjnym w 2030 roku w porównaniu z rokiem bazowym (2016) zmniejszy się o 541 osoby, a tempo zmian wynosi -3,67%. O starzeniu się społeczeństwa świadczy dodatkowo tempo zmian liczby ludności w wieku 65+, według ekspertyzy wynoszące 63,14% (wzrost o 1 949 osób).

⁶ „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030”, GUS 2017.

2.3.2. Mieszkalnictwo

Efektywna gospodarka mieszkaniowa oraz właściwe zarządzanie zasobami lokalowymi jest jednym z podstawowych zadań jednostek samorządu terytorialnego. Według danych GUS, na koniec 2019 roku w Gminie Zamość znajdowało się 7 336 mieszkań z 34 418 izbami o łącznej powierzchni 787 612 m². Liczba mieszkań na przestrzeni lat 2011-2019 zwiększyła się o 9,4%, natomiast powierzchnia użytkowa wzrosła o 12,9%.

Najwięcej nowych mieszkań oddano do użytkowania w 2011 roku (153 mieszkania), natomiast najmniej w roku 2016 (81 mieszkań). Szczegółowe dane przedstawione zostały w poniższej tabeli.

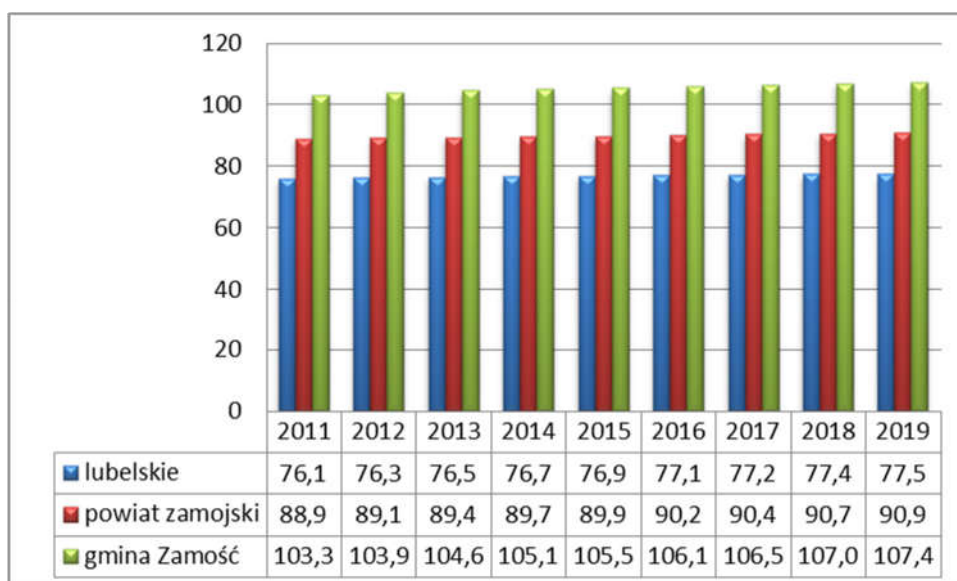
Tabela 15. Charakterystyka zasobów mieszkaniowych Gminy Zamość

Wskaźnik	2011	2013	2014	2016	2017	2018	2019
liczba mieszkań [szt.]	6 517	6 648	6 762	6 862	6 938	7 035	7 133
Liczba izb [szt.]	29 619	30 381	31 054	31 647	32 072	32 646	33 228
pow. mieszkań [m ²]	672 894	690 922	707 011	721 436	731 774	746 135	759 804
mieszkania oddane do użytku [szt.]	153	120	105	81	107	106	107
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę [m ²]	30,8	31,2	31,7	32,2	32,4	32,8	33,1
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie [osoby]	3,36	3,33	3,30	3,27	3,26	3,24	3,22

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik powierzchni mieszkaniowej przypadającej na jednego mieszkańca w 2019 r. wyniósł 33,1 m² i wzrósł w porównaniu do 2011 roku o 2,3 m²/osobę. Średnia powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w 2019 r. wyniosła 107,4 m² i wzrosła w porównaniu do 2011 roku o 4,1 m². Wartość wskaźnika przeciętnej powierzchni użytkowej jednego mieszkania daje gminie 1 miejsce w powiecie i 5 miejsce w województwie lubelskim.

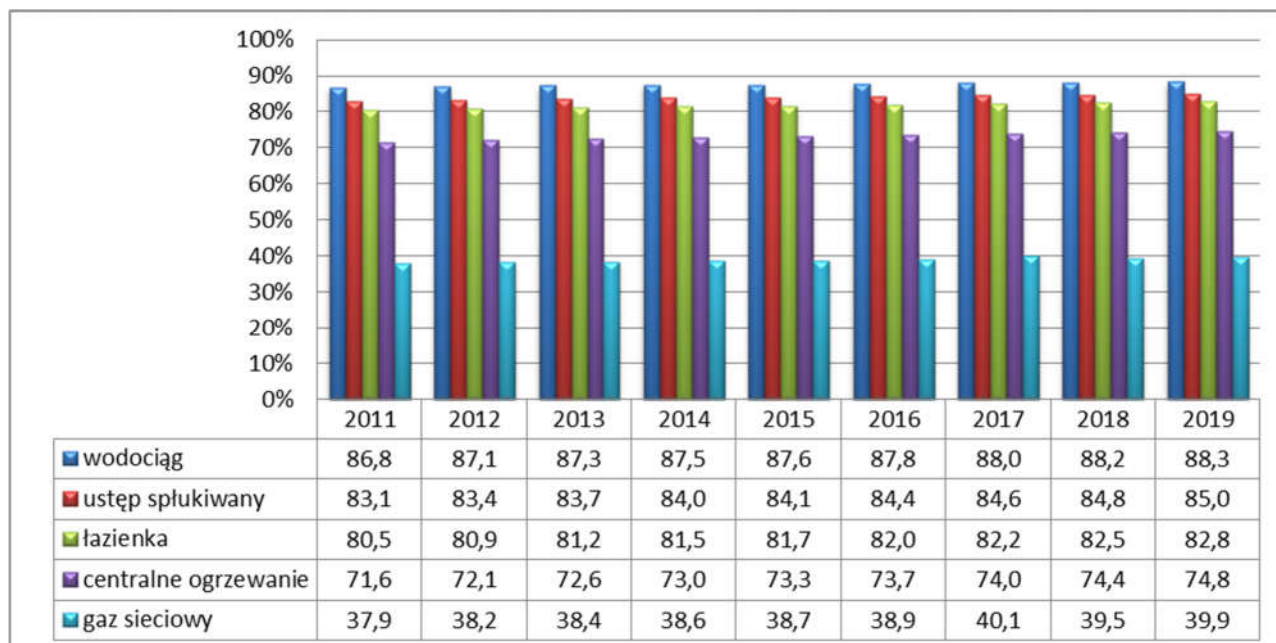
Wykres 21. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stan wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest wciąż na średnim poziomie. Dostęp do sieci wodociągowej na obszarze gminy ma 88,3% mieszkań. Centralne ogrzewanie posiada jedynie 74,8% mieszkań, natomiast łazienkę 82,8% mieszkań w gminie, a ustęp splukiwany 85,0%.

Wykres 22. Mieszkania w Gminie Zamość wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań

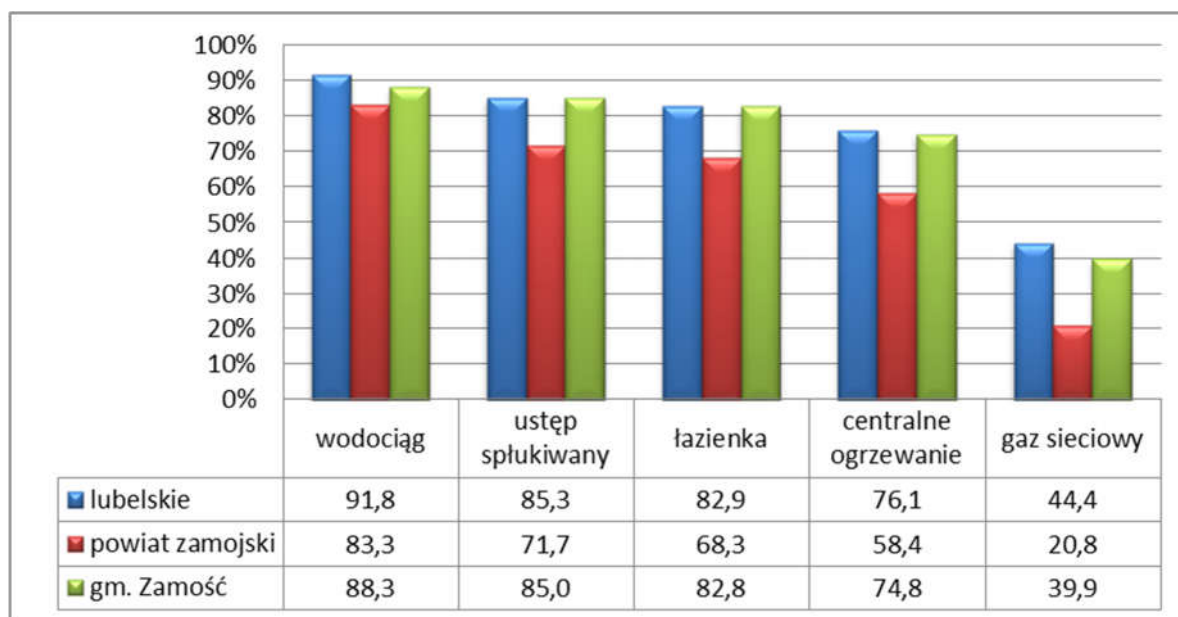

Źródło: BDL GUS

Pozytywne jest to, że z roku na rok zauważalny jest wzrost wszystkich wskaźników, mimo że wciąż są to wartości niższe niż średnia dla województwa

lubelskiego (ale nieco wyższe niż średnia dla powiatu zamojskiego) – dostęp do wodociągów w województwie ma 91,8% mieszkań, a w powiecie 83,3%. 85,3% mieszkań w województwie lubelskim posiada ustęp splukiwany a 82,9% łazienkę, dla powiatu zamojskiego udział ten jest niższy i wynosi odpowiednio 71,7% i 68,3%. Centralne ogrzewanie posiada 76,1% mieszkań w województwie lubelskim i 58,4% mieszkań w powiecie zamojskim, natomiast gaz sieciowy odpowiednio 44,4% oraz 20,8%.

Wykres 23. Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań w 2020 r.

Źródło: BDL GUS

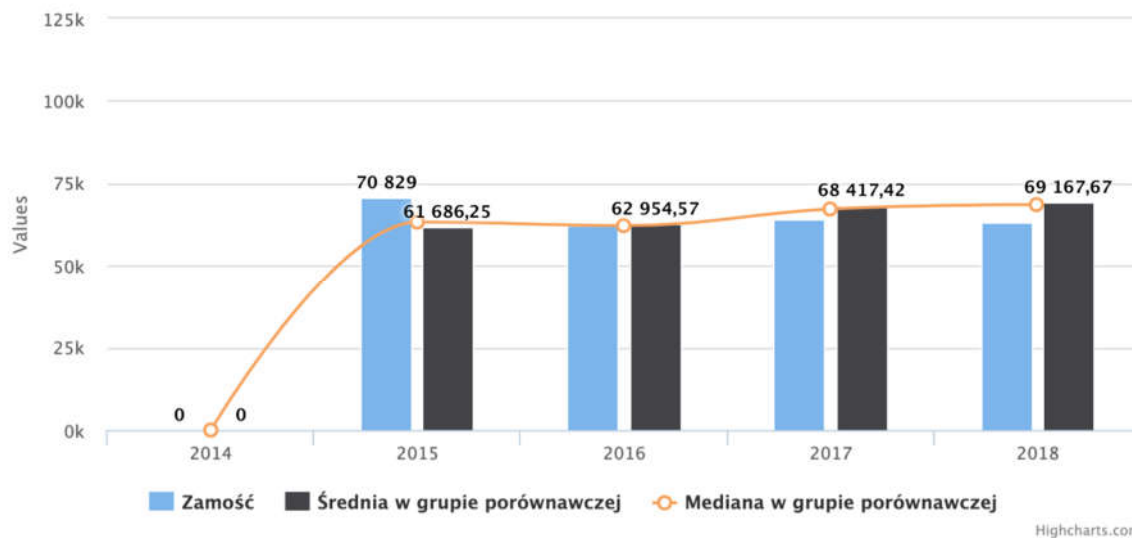
Napływ nowych mieszkańców z terenu miasta Zamość może wpłynąć pozytywnie na rozwój nowego budownictwa mieszkaniowego. Dalszy rozwój zasobów mieszkaniowych Gminy Zamość wymaga nakładów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną, a także udostępnienie atrakcyjnych gruntów przeznaczonych pod zabudowę. Na korzyść Gminy działa tu dostępność komunikacyjna oraz niewielkie odległości od ośrodka miejskiego.

Do zasobu komunalnego stanowiącego własność Gminy Zamość należy 26 lokali: 21 mieszkań socjalnych (8 w m. Wieprzec Wychody, po 3 w m. Mokre i m. Zawada, 2 w Chyżej, po 1 w Białowoli, Lipsku i Siedliskach) oraz 5 innych mieszkań. Stan techniczny każdego z mieszkań ocenia się w większości jako dobry.

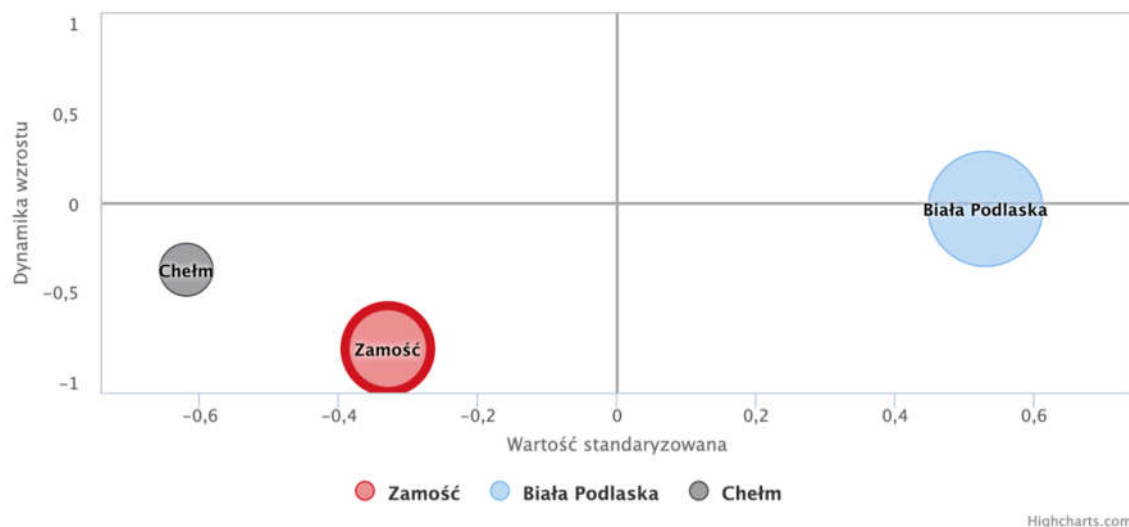
Analizując wskaźnik: rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w gminie w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w oparciu o dane Monitora Rozwoju Lokalnego), Gmina Zamość prezentuje się gorzej niż średnia i mediana dla grupy referencyjnej.

Na wykresie XY gmina znajduje się w ćwiartce IV, co oznacza, że charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się wolniej. Gmina we wskaźniku z tej ćwiartki nie tylko nie jest liderem, ale traci dystans do jednostek podobnych, jest to sytuacja zdecydowanie niekorzystna.

Wykres 24. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w gminie w przeliczeniu na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	0	70829	62183	63973	63022.89
	Wartość standaryzowana	0	0.44	-0.03	-0.23	-0.33
	Dynamika					-0.81
Grupa porównawcza D4	Średnia	0	61686.25	62954.57	68417.42	69167.67
	Mediana	0	63267	62179	67235	68553.1

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	63022.89	-0.33	-0.81
Biała Podlaska	79159.01	0.53	-0.03
Chełm	57513.2	-0.62	-0.37

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.3.3. Infrastruktura edukacyjna i rekreacyjna

Dostęp do edukacji pełni jedną z najważniejszych ról, zarówno dla jednostki, jak i lokalnej społeczności. Możliwość uczestniczenia w nauczaniu, opiece, wychowaniu w instytucjach edukacyjnych, na poszczególnych szczeblach systemu oświaty daje szansę na rozwój mieszkańcom już od najwcześniejszych lat życia. Prawidłowo prowadzona edukacja może przyczynić się do walki z takimi zjawiskami społecznymi jak ubóstwo, wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz problem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców do wymogów rynku pracy, co w dłuższej perspektywie czasowej bezpośrednio przełoży się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej. Istniejąca infrastruktura edukacyjna oferowana na obszarze Gminy Zamość jest zadowalająca oraz spełnia podstawowe zapotrzebowanie.

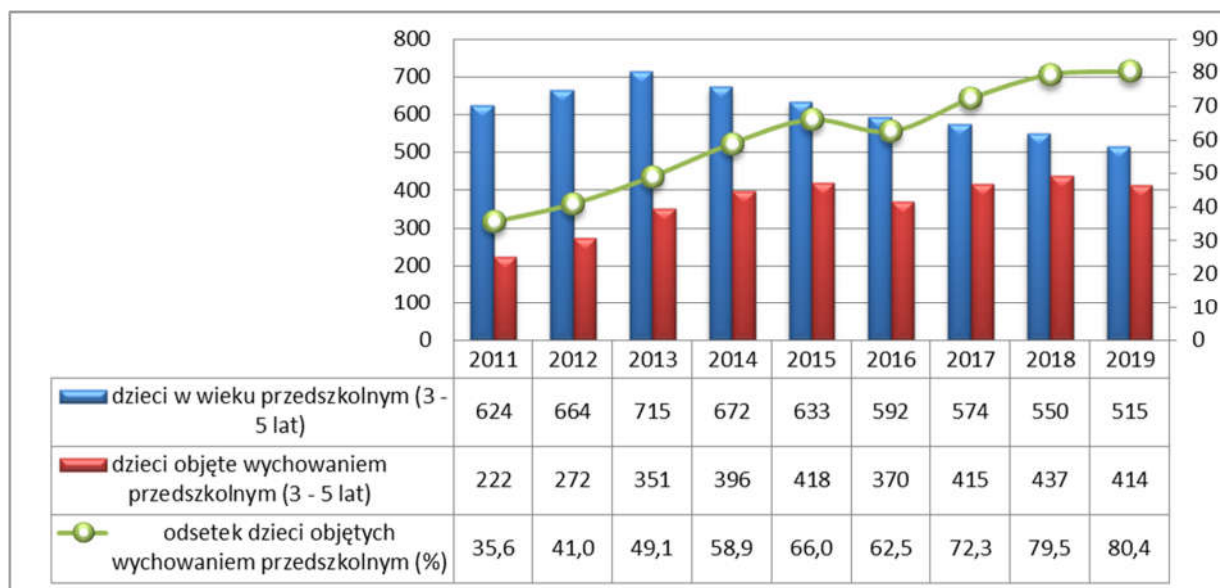
Zgodnie z danymi Urzędu Gminy w Zamościu w roku 2020 wychowanie przedszkolne prowadzone było w oparciu o następujące podmioty:

- ⊗ Przedszkole w Kalinowicach (prowadzone przez Gminę Zamość)
- ⊗ Niepubliczne Przedszkole „Urwis” w Sitańcu
- ⊗ Niepubliczne Przedszkole „Czerwony Koralek” w Szopinku
- ⊗ Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej im. Ks. Jana Twardowskiego w Borowinie Sitanieckiej
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej w Mokrem
- ⊗ Oddział przedszkolny w Szkole podstawowej im. Batalionów Chłopskich w Wólce Wieprzeckiej
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej im. Marii Konopnickiej w Zawadzie
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Płoskiem
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej im. Dzieci Zamojszczyzny w Sitańcu
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej im. Edwarda Kasprzysiaaka w Wysokiem
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Żdanowie
- ⊗ Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Białawoli (prowadzony przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła w Białawoli”)
- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej w Lipsku (prowadzone przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła w Białawoli”)

- ⊗ Oddziały przedszkolne w Szkole Podstawowej w Pniówku (prowadzone przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła w Białowoli”)

Na obszarze Gminy w 2019 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 414 dzieci w wieku 3 – 5 lat, co stanowi 80,4% dzieci w tym wieku. W porównaniu do 2011 r. ich liczba wzrosła o 192, co stanowi wzrost o 86%. Tak duży wzrost udziału dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest również spowodowany spadkiem liczby dzieci w wieku przedszkolnym – od 2011 r. liczba dzieci w wieku 3-5 lat zmniejszyła się o 109.

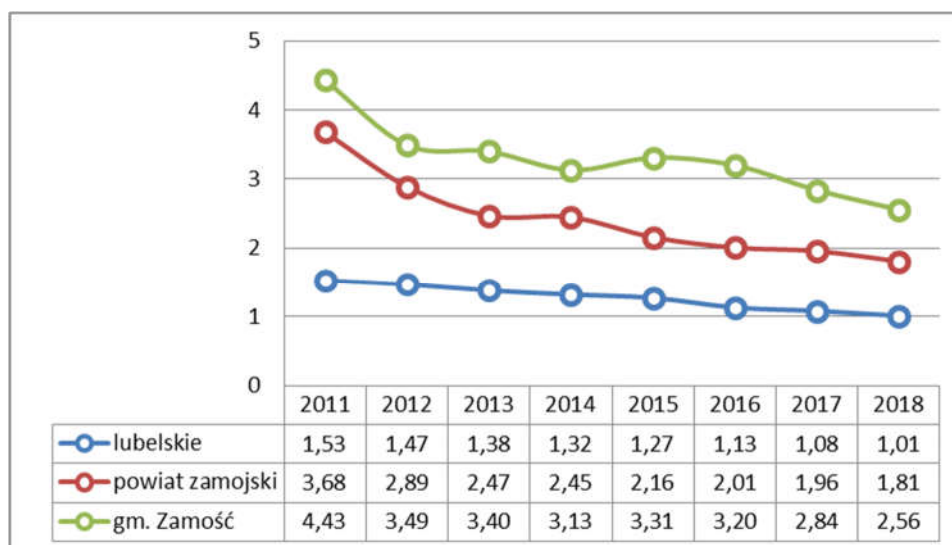
Wykres 25. Dzieci w wieku przedszkolnym i objęte wychowaniem przedszkolnym

Źródło: BDL GUS

Analizując wskaźnik dotyczący liczby dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2018 r. wynosił on 2,56 osoby na miejsce i jest to wartość wyższa od średniej dla województwa lubelskiego (1,01 osoby/miejsce) i powiatu zamojskiego (1,81 osoby/miejsce). Na przestrzeni lat zauważyć można znaczącą poprawę infrastruktury przedszkolnej na obszarze Gminy. W 2011 roku na jedno miejsce w przedszkolu przypadało 11 dzieci (4,43 osoby/miejsce), była to wartość znacząco odbiegająca od średniej dla województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego. Spadek wartości wskaźników świadczy o poprawie dostępu do wychowania przedszkolnego a także o spadku liczby urodzeń.

Wykres 26. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

Źródło: BDL GUS

Infrastruktura oświatowo-edukacyjna na poziomie szkoły podstawowej zaspakaja potrzeby mieszkańców gminy. Tworzą ją następujące jednostki:

Tabela 16. Szkoły Podstawowe w Gminie Zamość

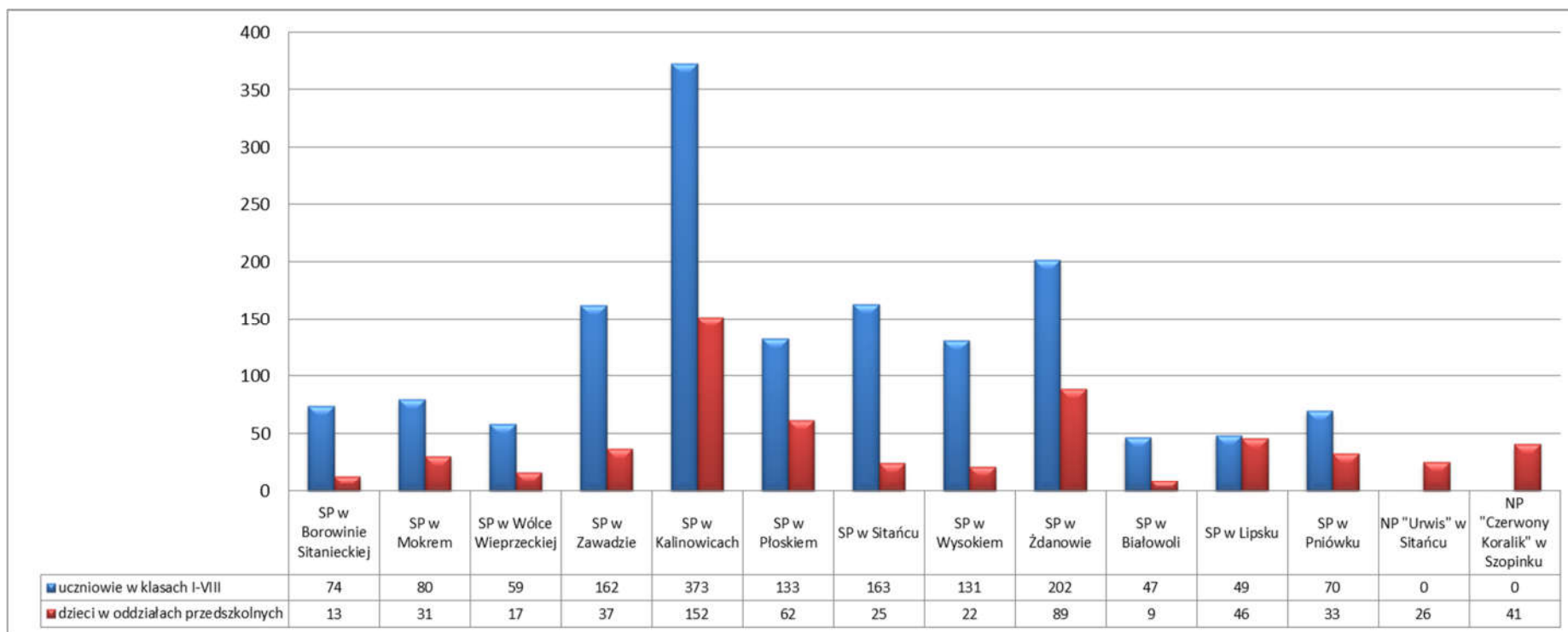
Nazwa szkoły	Liczba oddziałów	
	Szkoła podstawowa	Oddziały przedszkolne
PROWADZONE PRZEZ GMINĘ ZAMOŚĆ		
1. Szkoła Podstawowa im. Ks. Jana Twardowskiego w Borowinie Sitanieckiej	6	1
2. Szkoła Podstawowa w Mokrem	6	2
3. Szkoła Podstawowa im. Batalionów Chłopskich w Wólce Wieprzeckiej	6	1
4. Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Zawadzie	8	2
5. Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Kalinowicach	18	6
6. Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Płoskiem	8	3
7. Szkoła Podstawowa im. Dzieci Zamojszczyzny w Sitańcu	10	2
8. Szkoła Podstawowa im. Edwarda Kasprzysia w Wysokiem	8	2
9. Szkoła Podstawowa im. Marszałka Piłsudskiego w Żdanowie	10	4
PROWADZONE PRZEZ STOWARZYSZENIE ROZWOJU LOKALNEO „DOBRA SZKOŁA” W BIAŁOWOLI		
1. Szkoła Podstawowa w Białowoli	5	1
2. Szkoła Podstawowa w Lipsku	7	2
3. Szkoła Podstawowa w Pniówku	7	2

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Zamościu

Każda placówka posiada pracownię komputerową z dostępem do Internetu. Ponadto szkoły posiadają centra multimedialne, tablice interaktywne, biblioteki ze zbiorami. W pięciu szkołach (Płoskie, Sitaniec, Wysokie, Żdanów i Zawada) znajdują się hale sportowe. Obecnie trwają prace dotyczące budowy sali gimnastycznej wraz z zapleczem przy Szkole Podstawowej w Kalinowicach. Zakończenie prac i oddanie obiektu do użytkowania planowane jest w II połowie 2022 r. Szkoły posiadają również boiska szkolne oraz zaplecza sportowe wyposażone w sprzęt potrzebny do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego oraz gimnastyki korekcyjnej.

Według danych Urzędu Gminy w roku szkolnym 2020/2021 w gminie Zamość do szkół podstawowych uczęszczało 1543 uczniów oraz 603 dzieci do przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Poniżej zaprezentowano liczbę uczniów w podziale na placówki oświatowe.

Wykres 27. Liczba uczniów w roku szkolnym 2020/2021 w placówkach na obszarze Gminy Zamość

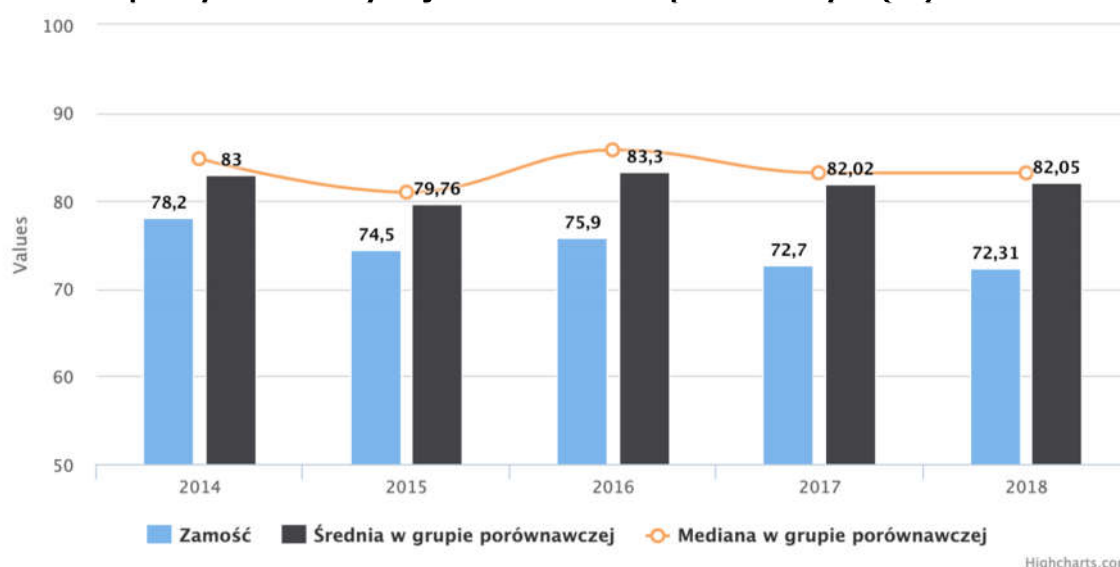
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Zamość

Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych w 2019 roku dla Gminy Zamość przyjął wartość 14. Jest to wartość wyższa od średniej wartości dla powiatu zamojskiego (13), ale niższa od średniej dla województwa lubelskiego (15) i kraju (17), co świadczy o dobrze rozwiniętej infrastrukturze edukacyjnej.

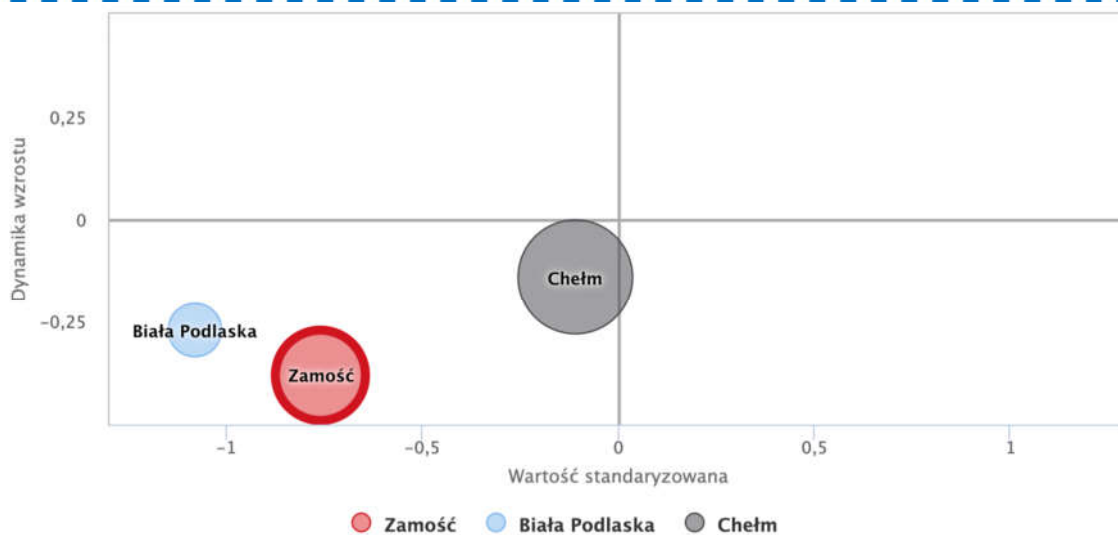
Miarą powszechności kształcenia są współczynniki skolaryzacji. Współczynnik ten dla poziomu szkoły podstawowej to iloraz liczby wszystkich uczniów szkół podstawowych, bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-15 lat. Dla obszaru Gminy Zamość współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w 2019 r. wynosił 71,69% i jest to dość niska wartość (dla porównania dla powiatu zamojskiego wynosił – 82,22%, dla województwa lubelskiego - 93,48%). Niska wartość współczynnika jest spowodowana tym, że część dzieci w wieku 7-15 uczęszcza do szkół poza gminą (np. w Zamościu).

Wskaźnikiem wykorzystywanym do badań poziomu edukacji jest wskaźnik skolaryzacji brutto. Wartość wskaźnika dla szkół podstawowych w grupie referencyjnej prezentuje poniższy wykres. Gmina Zamość w 2018 roku charakteryzowała się wartością 72,31% i jest to wartość niższa od średniej dla tej grupy i mediany. W odniesieniu do wykresu XY Gmina Zamość jest ulokowana w IV ćwiartce, co oznacza, że charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwinęła się wolniej.

Wykres 28. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych (%)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	78.2	74.5	75.9	72.7	72.31
	Wartość standaryzowana	-0.4	-0.45	-0.6	-0.74	-0.76
	Dynamika					-0.38
Grupa porównawcza D4	Średnia	83	79.76	83.3	82.02	82.05
	Mediana	84.8	81	85.8	83.2	83.18

Highcharts.com

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	72.31	-0.76	-0.38
Biała Podlaska	68.13	-1.08	-0.27
Chełm	80.61	-0.11	-0.14

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

W Gminie Zamość funkcjonuje sprawny system dowozu dzieci do szkół podstawowych z miejscowości, w których nie istnieją szkoły podstawowe, a także dzieci, których miejsce zamieszkania znajduje się daleko od szkoły.

Na obszarze Gminy Zamość nie funkcjonują szkoły średnie. Absolwenci szkół podstawowych mogą kontynuować naukę w szkołach położonych poza obszarem gminy. Oświatę w zakresie szkoły ponadpodstawowej oferuje miasto Zamość, Szczebrzeszyn oraz Zwierzyniec. W Zamościu swoją siedzibę mają również 3 uczelnie wyższe: Uczelnia Państwowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego z siedzibą w Zamościu, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu.

W skład obiektów infrastruktury sportowej Gminy Zamość należą stadiony i boiska w miejscowościach:

- ⊗ Zawada – stadion piłki nożnej z widownią na 312 miejsc i zapleczem dla zawodników, w tym budynkiem z szatniami, toaletami, prysznicami, magazynkami, biurami; boisko siatkówki plażowej, siłownia zewn.; ogrodzony.
- ⊗ Płoskie – boisko sportowe, nieogrodzone.
- ⊗ Wysokie – stadion sportowy wraz z zapleczem w postaci szatni i pryszniców przy sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej im. Edwarda Kasprzysia, nieogrodzony.

- ⊗ Żdanów – stadion sportowy z zapleczem w sali gimnastycznej, skocznia w dal.
- ⊗ Lipsko – stadion sportowy z zapleczem dla zawodników, w tym boisko piłki nożnej, boisko plażowej piłki siatkowej; opiekunem obiektu jest Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość.
- ⊗ Wychody – boisko sportowe, ogrodzone.
- ⊗ Pniówek – boisko do piłki nożnej i siatkówki przy świetlicy wiejskiej.
- ⊗ Szopinek – boisko do piłki nożnej i siatkówki plażowej przy świetlicy wiejskiej, wyposażonej w stół do ping-ponga.
- ⊗ Jatutów – małe boisko mini piłki nożnej przy świetlicy wiejskiej, ogrodzone.
- ⊗ Jatutów – boisko treningowe piłki nożnej o pow. 0,09 ha (wydzielone z działki nr ew. 29/1); opiekun boiska: Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość,
- ⊗ Wólka Wieprzecka – boisko sportowe.
- ⊗ Mokre –śródleśne boisko sportowe do piłki nożnej.

Hale sportowe i boiska znajdują się również przy obiektach szkół:

- ⊗ Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Płoskiem – sala posiada boisko do piłki nożnej, piłki ręcznej, siatkówki, koszykówki i tenisa. Dwupiętrowe zaplecze sanitarno-socjalne sali stanowią łazienki, natryski, szatnie i sala gimnastyki korekcyjnej.
- ⊗ Szkoła Podstawowa im. Dzieci Zamojszczyzny w Sitańcu – sala gimnastyczna z zapleczem, boisko do mini piłki nożnej.
- ⊗ Szkoła Podstawowa im. Edwarda Kasprzysiaaka w Wysokiem – sala z zapleczem, boisko do piłki nożnej.
- ⊗ Szkoła Podstawowa w Mokrem – boisko do mini piłki nożnej, boisko do siatkówki, boisko do koszykówki utwardzone kostką.
- ⊗ Szkoła Podstawowa im. B.Ch. w Wólce Wieprzeckiej – boisko do mini piłki nożnej.
- ⊗ Szkoła Podstawowa w Pniówku – boisko do mini piłki nożnej, boisko do siatkówki, boisko do koszykówki
- ⊗ Szkoła Podstawowa w Lipsku – boisko do piłki nożnej, wielofunkcyjne boisko asfaltowe do siatkówki, koszykówki i piłki ręcznej
- ⊗ Szkoła Podstawowa w Białowoli – boisko wielofunkcyjne do mini piłki nożnej, siatkówki i koszykówki.
- ⊗ Szkoła Podstawowa w Borowinie Sitanieckiej – boisko mini piłki nożnej, boisko wielofunkcyjne mini piłki nożnej, piłki ręcznej i siatkówki, boisko koszykówki.
- ⊗ Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Zawadzie – hala mieści boiska do gier zespołowych: siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej, piłki

nożnej halowej, a dodatkowe oświetlenie umożliwia grę w tenisa stołowego. Hala posiada także zaplecze sanitarno-socjalne w postaci łazienek, natrysków, sali gimnastyki korekcyjnej, szatni i przebieralni.

- ⊗ Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Żdanowie – sala z zapleczem, dwie przebieralnie, prysznice. Boisko do piłki ręcznej, koszykowej, możliwość ustawienia dwu boisk do siatkówki, widownia dla 200 osób⁷.

Obecnie trwają prace dotyczące budowy sali gimnastycznej wraz z zapleczem przy Szkole Podstawowej w Kalinowicach. W ramach inwestycji powstanie sala gimnastyczna wraz z zapleczem zlokalizowanym na dwóch poziomach. Na parterze planowane są przebieralnie, natryski i WC, gabinet wychowania fizycznego z węzłem sanitarnym, WC z natryskiem dla osób niepełnosprawnych, magazyn sprzętu sportowego. Na piętrze sala do gimnastyki z zapleczem sanitarno-higienicznym, ponadto WC ogólnodostępne, szatnia. Zakończenie realizacji robót budowlanych planowane jest we wrześniu 2022 r.

Poza wyżej wymienionymi obiektami w Żdanowie znajduje się kompleks boisk sportowych „Moje boisko Orlik 2012”, a w innych miejscowościach gminy: place zabaw i siłownie na wolnym powietrzu, przy świetlicach kosze do koszykówki, a w świetlicach stoły do ping-ponga. W obszarze infrastruktury edukacyjno-rekreacyjnej należy wymienić również plenerową aleję edukacyjną przy Centrum Geoturystycznym w Lipsku Polesiu, której główną atrakcją są duże figury zwierząt i owadów.

Na obszarze Gminy Zamość działają następujące kluby sportowe i stowarzyszenia:

- ⊗ Stowarzyszenie Turystyczno-Sportowe „GRYF” Gmina Zamość (Sekcje: piłka nożna dzieci, młodzieży, seniorów)
- ⊗ Uczniowski Klub Sportowy „AZYMUT” Siedliska (Sekcje: radioorientacja sportowa, biegi na orientację, siatkówka dziewcząt)
- ⊗ Uczniowski Klub Sportowy „TERMINATOR” Wysokie (Sekcje: sumo, zapasy)
- ⊗ Parafialny Klub Sportowy „METANOJA” Lipsko (Sekcja: Piłka nożna seniorów)
- ⊗ Uczniowski Klub Piłkarski SUCHOWICZTEAM Wólka Panieńska (Sekcja – piłka nożna dziewcząt)
- ⊗ Zamojski Klub Karate Kyokushin
- ⊗ Klub Sportowy „AGROS” Zamość

Gmina również za pośrednictwem Gminnego Ośrodka Kultury Gminy Zamość co roku organizuje liczne wydarzenia sportowe i sportowo-rekreacyjne, w 2020 roku były to:

⁷ <http://gminazamosc.pl/sport/obiekty-sportowe/>

- ⊗ cykliczne zajęcia ruchowo-taneczne dla kobiet, w tym „Slavica Dance”, w 11 punktach na terenie Gminy: Kalinowice, Lipsko, Mokre, Płoskie, Siedliska, Skokówka, Szopinek, Wieprzec/Wychody, Wysokie, Zawada, Żdanów;
- ⊗ w czasie obostrzeń epidemicznych: cykliczne zajęcia ruchowo-taneczne na powietrzu w obrębie „Mojego boiska ORLIK 2012” w Żdanowie;
- ⊗ cykliczne zajęcia ruchowo-taneczne dla dzieci „Slavica Dance Kids” w siedzibie GOKGZ w Wysokiem;
- ⊗ Turniej w Halowej Piłce Nożnej dla Reprezentacji Sołectw i Klubów Gminy Zamość pod patronatem Wójta – edycja zimowa (SP Sitaniec, styczeń 2020);
- ⊗ Mistrzostwa Gminy Zamość w Szachach pod patronatem Wójta (styczeń 2020) w siedzibie GOKGZ w Wysokiem;
- ⊗ Mistrzostwa Gminy Zamość w Warcabach 100-polowych pod patronatem Wójta (styczeń 2020) w siedzibie GOKGZ w Wysokiem;
- ⊗ Gminna Gala Sportu – wręczenie nagród Wójta Gminy Zamość za osiągnięcia sportowe roku poprzedniego (Białowola, luty 2020);
- ⊗ Turniej Reprezentacji Sołectw i Klubów Gminy Zamość w piłce nożnej o Puchar Wójta Gminy Zamość – I edycja (ORLIK, lipiec 2020);
- ⊗ Turniej Reprezentacji Sołectw i Klubów Gminy Zamość w piłce nożnej o Puchar Wójta Gminy Zamość – II edycja (ORLIK, sierpień 2020);
- ⊗ Turniej Piłki Siatkowej dla Kobiet i Mężczyzn o Puchar Wójta Gminy Zamość (I edycja, lipiec 2020);
- ⊗ Turniej Piłki Siatkowej dla Kobiet i Mężczyzn o Puchar Wójta Gminy Zamość (II edycja, sierpień 2020).

Na terenie Gminy Zamość odbywają się również wydarzenia rekreacyjno-sportowe o charakterze otwartym o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym. Są one organizowane przez stowarzyszenia (kluby sportowe) przy wsparciu Urzędu Gminy Zamość i pośrednio Gminnego Ośrodka Kultury Gminy Zamość:

- ⊗ Puchar Roztocza w Biegu na Orientację – I edycja - org. UKS Azymut (Krasnobród, czerwiec 2020),
- ⊗ 64. Międzynarodowy Wyścig Kolarski Przyjaźni Polsko-Ukraińskiej Orlików – org. LZS Lublin (Zamość, gminy ościenne, sierpień 2020),
- ⊗ VIII Turniej w Piłce Nożnej im. Jana Wojtaszka dla chłopców i dziewcząt – org. STS Gryf (Jatutów, sierpień 2020),
- ⊗ Puchar Roztocza w Biegu na Orientację – II edycja - org. UKS Azymut (Szewnia Dolna, Wólka Wieprzecka, Skaraszów, sierpień 2020),
- ⊗ „Spacer przez Pokolenia” - spacer z kijkami Nordic Walking w lasach Skaraszowa w ramach działania „Aktywny Senior” - org. Stowarzyszenie Kobiet 28+ (sierpień 2020),
- ⊗ Zawody w Radioorientacji Sportowej „VII Memoriał im. Zdzisława Strzemiecznego – org. UKS Azymut (lasy Gminy Zamość, październik 2020),

- ⊗ VI Ogólnopolski Turniej Karate Kyokushin o Puchar Wójta Gminy Zamość – org. ZKKK (Płoskie, październik 2020),
- ⊗ Bieg Huberta w Radioorientacji Sportowej – org. UKS Azymut (lasy Gminy Zamość, październik 2020),
- ⊗ „Mikołajki z Gryfem” w Zawadzie - turnieje piłki nożnej dla chłopców z roczników 2010 i 2012-2013 - org. STS Gryf (grudzień 2020).

W 2020 roku organizacja wydarzeń sportowych i kulturalnych była ograniczona lub niemożliwa z powodu obostrzeń związanych z pandemią COVID-19.

2.3.4. Instytucje kultury

Kultura ma ogromny wpływ na jakość życia mieszkańców, ponieważ kształtuje relacje społeczne, a także pozytywnie wpływa na podtrzymanie dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych tradycji na danym terenie. Prowadzenie działalności kulturalnej na obszarze gminy należy do obowiązkowych zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. Organizacja działalności kulturalnej odbywa się poprzez tworzenie instytucji kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest najważniejszym celem statutowym.

W Gminie Zamość jednostkami organizującymi działalność kulturalną jest Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość z siedzibą w Wysokiem (GOKGZ) oraz Biblioteka Publiczna Gminy Zamość z siedzibą w Mokrem (BPGZ). GOKGZ został powołany Uchwałą Nr XII/86/15 Rady Gminy Zamość z dnia 2 września 2015 r. Funkcjonowanie rozpoczął 1 stycznia 2016 r. Biblioteka jest o wiele starszą instytucją, pierwsze publiczne placówki biblioteczne powstały na obszarze gminy na początku lat 50-tych XX w.

Gmina Zamość za pośrednictwem GOKGZ wydaje samorządowy periodyk, pt. „Biuletyn Samorządu Gminy Zamość” – miesięcznik kolorowy w formacie A4. Ośrodek odpowiada również za kolportaż wersji drukowanej na terenie Gminy oraz dostępność wersji elektronicznej w Internecie (każdy numer od 2009 roku jest dostępny w formacie plików pdf na <https://gminazamosc.pl/biuletyn-samorządu-gminy-zamosc/>). Wersja drukowana jest rozpowszechniana za pośrednictwem niemal 70 punktów na terenie Gminy (sklepy, firmy, sołtysi, szkoły).

Czasopismo w atrakcyjnej formie prezentuje tematykę lokalnego życia gminnej wspólnoty samorządowej i społecznej. Stanowi bardzo ważne narzędzie przekazu aktualnych informacji, spełniając jednocześnie istotną rolę promocji wewnętrznej Gminy. Biuletyn oprócz funkcji informacyjnej i promocyjnej, relacjonując aktywność obywatelską mieszkańców, jednocześnie ją stymuluje, zwłaszcza w zakresie społecznych inicjatyw samorządowych. Wielkość nakładu i forma bezpłatnego czasopisma umożliwiają dotarcie do ponad połowy gospodarstw

domowych na terenie Gminy (przy ok. 7000 istniejących w Gminie gospodarstw domowych nakład wynosi 3500-4000 egzemplarzy każdego numeru).

GOKGZ w okresie przed ogłoszeniem stanu epidemii w 2020 roku prowadził 9 tematycznych grup zajęciowych: z zakresu zajęć plastycznych, świetlicowych, ruchowo-tanecznych, w tym aerobiku, Slavica Dance i Slavica Dance Kids, nauki j. angielskiego oraz Klub Kawiarenki Internetowej. Kolejne 14 grup ruchowo-tanecznych funkcjonowało w 11 innych punktach Gminy (świetlice, szkoły). Ponadto, animatorzy ośrodka dyżurowali w 11 świetlicach wiejskich na terenie gminy. Na skutek pandemii działalność GOKGZ uległa radykalnej zmianie (zajęcia stacjonarne zamieniono na zajęcia typu online za zamkniętymi drzwiami).

Gmina prowadzi działania wspierające rozwój amatorskiego ruchu artystycznego, a Gminny Ośrodek Kultury stara się jednocześnie monitorować działalność niezależnych amatorskich podmiotów artystycznych z terenu Gminy Zamość. Spośród niżej wymienionych 25 podmiotów, 16 funkcjonowało w ramach działalności ośrodka, ale wskutek obostrzeń stanu epidemii 80% formacji musiało zawiesić lub znacznie ograniczyć funkcjonowanie, przechodząc w nielicznych przypadkach w tryb zdalny. Pomimo ograniczeń łącznie w ciągu 2020 roku podmioty artystyczne, prowadzone przez Gminny Ośrodek Kultury, odnotowały 67 występów dla szerszej publiczności (na żywo lub online).

Tabela 17. Amatorskie zespoły i podmioty artystyczne w Gminie Zamość w 2020 r.

nazwa	miejsowość	liczba członków	podmiot prowadzący
„Ale Cantare” – żeński zespół wokalny	Płoskie	22 osoby	GOKGZ
„Amator” – grupa teatralna	Lipsko	15 osób	GOKGZ
„Baryton” – grupa wokalna	Lipsko		podmiot niezależny
„Białowolanki” – zespół śpiewaczy	Białowola	8 osób	GOKGZ
„Chyżanie” – męska grupa wokalna	Chyża	5 osób	GOKGZ
„Czerwone Korale” – zespół śpiewaczy	Zawada	18 osób	GOKGZ
„Duo Cantare” – dziecięco-młodzieżowy zespół wokально-chóralny	formacja ogólnogminna	4 osoby	GOKGZ
„Echo Lipska” – zespół śpiewaczy	Lipsko	10 osób	GOKGZ
Halina Bosiak – solowa pieśniarka ludowa	Sitaniec Kolonia		GOKGZ
Ireneusz Szewczuk – wokalista i solista muzyczny ze składu grupy „Chyżanie	Chyża		podmiot niezależny
„Kabaret KGW Lipsko”	Lipsko	ok. 5 osób	GOKGZ
„Kalinka” –zespół śpiewaczy	Skaraszów	ok. 20 osób	GOKGZ
Katarzyna Gromek – wokalistka solowa	Skokówka		podmiot niezależny

Karolina Pawłuskiewicz – wokalistka solowa	Siedliska Kolonia		podmiot niezależny
„LISU ZTW” – raper Konrad Lis	Bortatycze Kolonia		podmiot niezależny
Maciej Wojtasiuk – wokalista i solista muzyczny	Borowina Sitaniecka		podmiot niezależny
Maria Listopad – solowa pieśniarka ludowa ze składu grupy „Roztoczanki”	Wólka Wieprzecka		GOKGZ
Młodzieżowa Orkiestra Dęta OSP Białowola	formacja ogólnogminna	ponad 30 osób w systemie rotacyjnym	GOKGZ
„Roztoczanki” – zespół śpiewaczy	Wólka Wieprzecka	8 osób	GOKGZ
„Sabat” – żeńska formacja taneczna	formacja ogólnogminna	ok. 15 osób	podmiot niezależny
„Sitianie” – chór	Sitaniec	30 osób	GOKGZ
„ShowMen Szopinek” – męski zespół wokalny	Szopinek	11 osób	GOKGZ
„Slavica Dance Kids” – dziecięce grupy taneczne	formacja ogólnogminna	ponad 70 osób rotacyjnie	GOKGZ
„Slavica Dance” – dorosłe grupy taneczne	formacja ogólnogminna	ponad 40 osób rotacyjnie	GOKGZ
„Taka potrzeba” – kabaret	Łapiguz	6 osób	podmiot współpracujący z GOKGZ
„Wesołe Gosposie” – zespół ludowo-obrzędowy	Sitaniec Kolonia	11 osób	GOKGZ

Źródło: Raport o stanie gminy Zamość za 2020 rok

Działalność kulturalną na terenie Gminy Zamość prowadzi także Biblioteka Publiczna Gminy Zamość z siedzibą w Mokrem. W 2020 r. ze względu na epidemię Covid-19 część działań kulturalnych BPGZ została przeniesiona do sieci. Mimo tego w 2020 r. biblioteka zorganizowała i przeprowadziła 57 wydarzeń kulturalnych, w tym akcji czytelniczych, konkursów, warsztatów, spotkań autorskich i ciekawymi ludźmi, w których wzięło udział 2162 uczestników, w tym 526 online. BPGZ zajmuje się również animacją kultury, współpracując z 12 szkołami z terenu Gminy, oddziałami przedszkolnymi, Kołami Gospodyń Wiejskich, Klubem Seniora „Kalinka”, Dyskusyjnym Klubem Książki, Młodzieżową Radą Gminy Zamość czy Lokalną Grupą Działania „Nasze Roztocze”.

Do zadań gminnych jednostek kultury należy organizacja wydarzeń kulturalnych. Poniżej w tabeli przedstawiono najważniejsze z nich.

Tabela 18. Przedsięwzięcia kulturalne o znaczeniu gminnym realizowane w 2020 roku

wydarzenie	data
Organizator: Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość	
Wyjazd szkoleniowo-integracyjny dzieci i młodzieży z Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych do Lublina	14.01.2020
Samorządowy Dzień Kobiet – gminne obchody z widowiskiem ZPiT „Zamojszczyzna” w ZDK w Zamościu – 3 spotkania	7-8.03.2020

Wielki Konkurs „Kartki Wielkanocne Gminy Zamość” online	luty-marzec 2020
Wielki Konkurs „Kartki Bożonarodzeniowe Gminy Zamość” online	listopad-grudzień 2020
Konkurs dla sołectw na „Najpiękniejszy Wieniec Dożynkowy” w ramach Zdalnych Dożynek Online Gminy Zamość 2020	Sierpień-październik
Plebiscyt internetowy „Najpiękniejszy Wieniec Dożynkowy Gminy Zamość” w ramach Zdalnych Dożynek Online Gminy Zamość 2020	sierpień-październik
Plebiscyt internetowy „Najpiękniejsza Dożynkowa Prezentacja Sołectwa Gminy Zamość” w ramach Zdalnych Dożynek Online Gminy Zamość 2020	sierpień-październik
Konkurs fotograficzny i plebiscyt internetowy dla mieszkańców Gminy, pt. „Żniwa, plony i zbiory” w ramach Zdalnych Dożynek Online Gminy Zamość 2020	sierpień-październik
Cykl 6 „Spacerów historycznych po Zamościu w setną rocznicę Cudu nad Wisłą 1920 r.” z przewodnikiem	sierpień-wrzesień 2020)
„Bal Choinkowy w GOK-u” i spektakl „Kot w butach” małopolskiego Teatryku Objazdowego „Błaszany Bęberek”	23.01.2020
„Bajkowo-filmowe Ferie Zimowe” w GOK-u	cykl zajęć różnych w dniach 13-24.01.2020
wystawa fotografii, pt. „Święta Góra Grabarka”, autorstwa Jerzego Tkaczyka	marzec-wrzesień 2020
wystawa malarstwa Stefanii Wójcik	lipiec-wrzesień 2020
wystawa informacyjna, pt. „Karol Wojtyła. Narodziny” z okazji setnej rocznicy urodzin św. Jana Pawła II, udostępniona przez Fundację Gaudium et Spes i Centrum Myśli Jana Pawła II	wrzesień-październik 2020
Organizator: Biblioteka Publiczna Gminy Zamość	
Akcja "Ferie w Bibliotece 2020" - 64 uczestników	14-16.01.2020
Spotkanie z kolekcjonerem zabytkowych zegarków, Tomaszem Kapuśniakiem - 10 uczestników	17.01.2020
Wystawa kolekcji zegarków Tomasza Kapuśniaka	02.01. - 28.02.2020
Akcja „Mała Książka Wielki Człowiek” - „Wyprawka czytelnicza na dobry start” - projekt dla dzieci w wieku (3-6 lat), realizowany w ramach ogólnopolskiej kampanii	do 30.06.2020
XIV Konkurs Plastyczny „Anioły Aniołki Aniołeczki” pod patronatem Wójta Gminy Zamość - 156 uczestników	25.02.2020
Spotkanie autorskie z Anną Rychter, autorką prozy, w ramach działalności Dyskusyjnego Klubu Książki i Dnia Kobiet - 20 uczestników	06.03.2020
Oryginalne warsztaty tworzenia „łapaczy snów” z okazji Dnia Kobiet - 6 uczestników	06.03.2020
Akcja online „Autorzy czytają dzieciom” w ramach Międzypokoleniowego Festiwalu Literatury Dziecięcej „Ojciec i dziatki”	21.04.2020
Rozstrzygnięcie online konkursu „Święty Jan Paweł II – Patron Roku 2020” z okazji 100. rocznicy urodzin Karola Wojtyły – 58 uczestników	09.06.2020
Ogłoszenie wyników XIII Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego „Malowane Poezją” (org.: Gminna Biblioteka w Aleksandrowie), w którym uczestniczyli uczniowie szkół z terenu Gminy Zamość - 10 uczestników	24.06.2020
Rozstrzygnięcie konkursu prasowo-czytelniczego online „30 lat samorządności w Polsce” - ustawa z dn. 08.03.1990 r. o samorządzie terytorialnym i wybory samorządowe z 27.05.1990 r. przywróciły w Polsce samorządy gminne - 78 uczestników	02.07.2020
„Gaszyn Challenge” - akcja charytatywna z udziałem pracowników i czytelników BPGZ, DKK i Wójta Gminy Zamość - 17 uczestników	02.07.2020
Cykl 8 spotkań podróżniczych pn. „Biblioteczne wakacyjne podróże	

dookoła świata	
– spotkanie w ramach DKK z podróżnikiem Józefem Kwaśniakiem, zdobywcą 10 ośmiotysięczników, zrealizowane w formie opowieści i prezentacji + wystawa artefaktów z podróży – 12 uczestników	07.07.2020
– spotkanie online z Anną Chabros, pt. „Kreatywne podróże” + wspólne warsztaty stacjonarne z DKK z tworzenia kwiatów z bibuły - 5 uczestników	14.07.2020
– spotkanie online - Michał Malinowski i jego opowieści z podróży	21.07.2020
– „W gorącym słońcu Casablanki i nie tylko...” - spotkanie z Celiną Solan z Mokrego, miłośniczką podróży i członkinią DKK - 7 uczestników	28.07.2020
– „Podróże kulinarne z Anną Zgnilec - Przewodniczącą Koła Gospodyń Wiejskich w Zawadzie” - spotkanie połączone z promocją autorskiej książki kucharskiej (zbiór przepisów członkiń KGW, DKK i autorki w opracowaniu graficznym BPGZ) - 10 uczestników,	04.08.2020
– w podróż po kraju kwitnącej wiśni, Japonii – Konrad Dziuba, Radny Powiatu Zamojskiego i samorządowiec Gminy Zamość opowiedział o wrażeniach krajobrazowych i kulinarnych z podróży rodzinnej do Japonii	11.08.2020
– występ dla dzieci Teatru „Maska” z Krakowa, pt. „Prastara Książka i Tajemnica ...O mądrość tkwi nie tylko w wi-fi” – inscenizacja o podróży na wymyśloną wyspę z przesłaniem promowania książek, czytelnictwa i bibliotek – 50 uczestników	18.08.2020
– „Moja przygoda z rowerem – spotkania w drodze” – spotkanie z Janem Wardachem, który od 20 lat podróżuje na rowerze – temat wiodący spotkania „Kresy Wschodnie” – 9 uczestników	26.08.2020
Cykl spotkań w ramach akcji „Narodowego Czytania” w BPGZ w Mokrem oraz w szkołach w Białowoli, Lipsku i Pniówku, z udziałem DKK, instruktor Książnicy Zamojskiej, KGW Bortatycze i redaktor Katolickiego Radia Zamość – przedmiot akcji: „Balladyna” Juliusza Słowackiego - 35 uczestników	10.09.2020
„Noc w Bibliotece” pod hasłem „Klimat na czytanie”, w tym: – kontynuacja podróży do „Tropikalnej wyspy Madera, zwanej też Perłą Atlantyku - Pływającym Ogrodem na Oceanie i Ostatnim Rajem na Ziemi” – spotkanie z Beatą Pakułą, pilotem rezydentem wycieczek po Maderze i innych rejonach świata, – występ męskiej grupy wokalnejszy „Chyżanie” z przebojami lat 80. i 90., – występ kobiecego zamojskiego trio wokalnejszy „Gdzie diabeł nie może...” w repertuarze retro lat 20. i 30. XX w., – „Czekoladowy Zakątek” – punkt degustacyjny KGW z Bortatycz, – 2 wystawy towarzyszące: a) „Polskie Kwiaty” - wystawa malarstwa olejnego Stefani Wójcik, b) „Drzewa Polskie” - wystawa pokonkursowa prac dzieci i młodzieży, wykonanych pod kierunkiem Marii Ślicznik	16.10.2020
Podsumowanie konkursu plastycznego „Poezja i bajka słowem i pędzlem malowana” dla dzieci i młodzieży z Gminy Zamość i Zamościa – tematy przewodnie: stulecie urodzin Papieża Jana Pawła II, 30 lat samorządności w Polsce i stulecie Bitwy pod Komarowem - 55 uczestników	16.11.2020
Światowy Dzień Pluszowego Misia - spotkanie online z Wiolettą Piasecką dla dzieci oraz konkurs plastyczny „Mój przyjaciel Miś” - 85 uczestników, zasięg ogólnopolski	25.11.2020

<p>Cykl warsztatów związanych z tradycją Świąt Bożego Narodzenia inspirowanych literaturą:</p> <ul style="list-style-type: none"> – warsztaty kulinarne inspirowane literaturą w wykonaniu Anny Zgnilec na podstawie książki Beaty Boruckiej, pt. „Opowieści ze smakiem”, – warsztaty rękodzielnicze „Dekoracje świąteczne” pod kierunkiem Barbary Hrabowskiej – wykonanie bombki metodą szydełkową oraz przygotowanie tradycyjnego dania wigilijnego pn. kluski (podpłomyki) z makiem przez Monikę Madejek. 	<p>07.12.2020</p> <p>09.12.2020</p>
<p>Spotkanie z tradycją Wigilii Bożego Narodzenia w zamojskiej wsi – opowieści Haliny Bosiak, założycielki i kierowniczkii gminnego zespołu „Wesołe Gosposie”</p>	<p>10.12.2020</p>

Źródło: Raport o stanie gminy Zamość za 2020 rok

Katalog wydarzeń kulturalnych rokrocznie ulega zmianie, jednak sytuacja epidemiologiczna związana z pandemią COVID-19 zmusiła jednostki kultury do zawieszenia organizacji części z nich.

W Gminie Zamość funkcjonują 22 świetlice wiejskie (17 działa w obiektach należących do gminy, natomiast 5 w budynkach, których Gmina nie jest właścicielem), zaspokajające szeroko rozumiane potrzeby kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne mieszkańców, z uwzględnieniem sfery aktywności fizycznej. Świetlice mieszczą się w miejscowościach: Białobrzegi, Białowola, Bortatycze, Jatutów, Hubale, Lipsko, Mokre, Płoskie, Pniówek, Sitaniec, Skaraszów, Skokówka, Szopinek, Wierzchowiny, Wysokie, Zawada, Żdanów, Żdanówek.

Do głównych zadań świetlic wiejskich należy w szczególności rozpoznawanie i rozbudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych lokalnej społeczności, pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców, organizowanie różnych form zespołowego i indywidualnego uczestnictwa w kulturze, organizowanie różnych form edukacji kulturalnej, kształtowanie wzorców aktywnego spędzania wolnego czasu, organizacja imprez kulturalnych, konkursów, turniejów, przeglądów, spotkań okolicznościowych oraz inspirowanie nowych form działalności kulturalnej. Świetlice realizując swoje zadania współpracują z: sołtysami, radami sołeckimi, radnymi, ośrodkami kultury, bibliotekami, szkołami, instytucjami i organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorstwami oraz środowiskiem lokalnym.

Gmina Zamość posiada Bibliotekę Publiczną, która poza swoją siedzibą w Mokrem prowadzi 7 filii, które znajdują się w miejscowościach: Mokre, Kalinowice, Lipsko, Płoskie, Sitaniec, Wysokie, Zawada i Żdanów.

Zbiory bibliotek i ich filii są na bieżąco uzupełniane z dotacji podmiotowej Gminy Zamość oraz innych środków zewnętrznych (np. dotacja z Biblioteki Narodowej na zakup nowości wydawniczych). Stan zbiorów na koniec 2020 r. wynosił 58 933 woluminów (w 2019 była to wartość 56 941 wol.). Pomimo wzrostu liczby materiałów bibliotecznych zauważalny jest spadek liczby czytelników i wypożyczeń na zewnątrz w ciągu roku. W porównaniu do roku 2011 liczba czytelników spadła o 967 osoby (jest to 34% spadek). Liczba woluminów wypożyczanych w 2020 roku jest niższa o 15 847 w porównaniu do roku 2011.

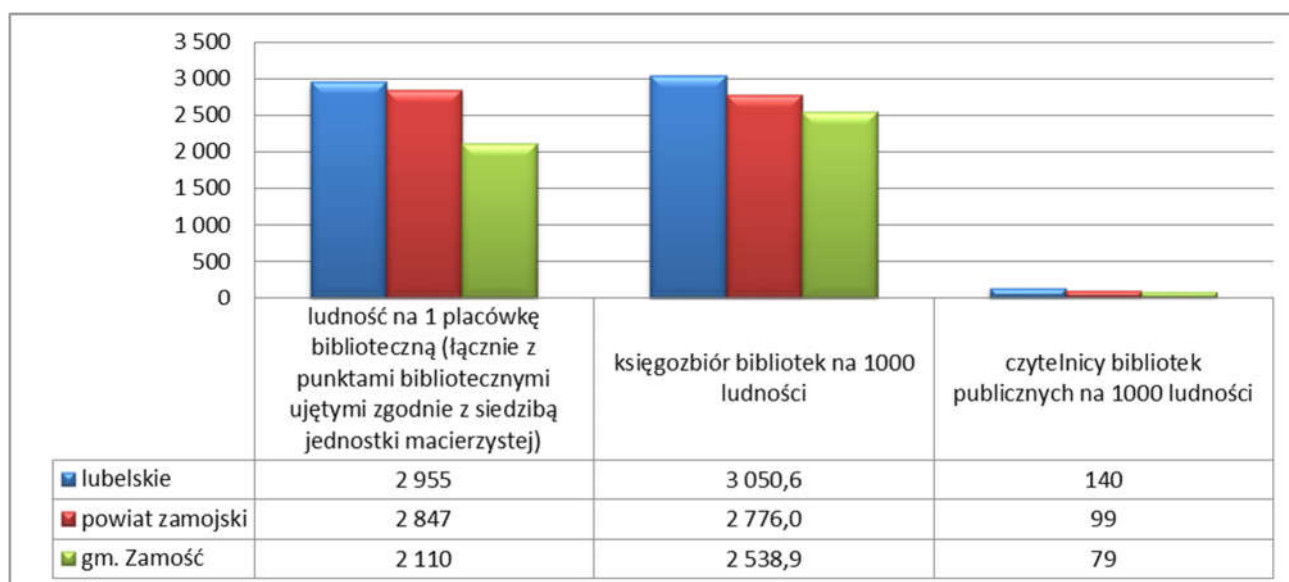
Tabela 19. Czytelnicy i wypożyczenia księgozbiorów w Gminie Zamość

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
czytelnicy w ciągu roku (osoba)	2 810	2 823	2 746	2 639	2 599	2 320	2 167	2 165	2 068	1 843
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz (wol.)	46 695	35 735	33 897	33 353	30 749	29 170	28 335	28 183	31 901	30 848

Źródło: BDL GUS

Na tle powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego Gmina Zamość wyróżnia się pozytywnie pod względem liczby ludności przypadającej na jedną placówkę biblioteczną, co potwierdza dostosowanie infrastruktury do populacji gminy.

Wykres 29. Wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych w 2020 r.

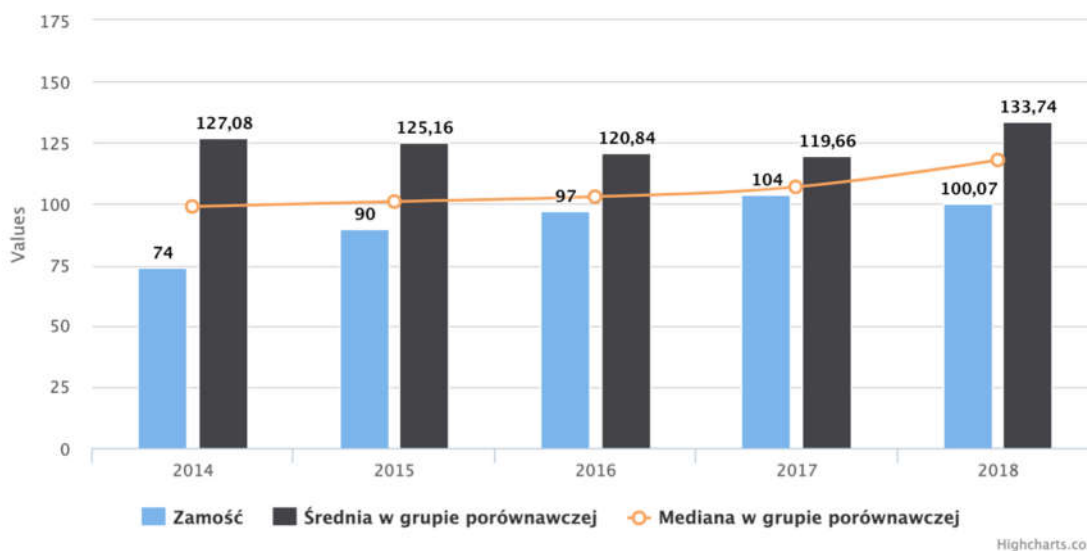

Źródło: BDL GUS

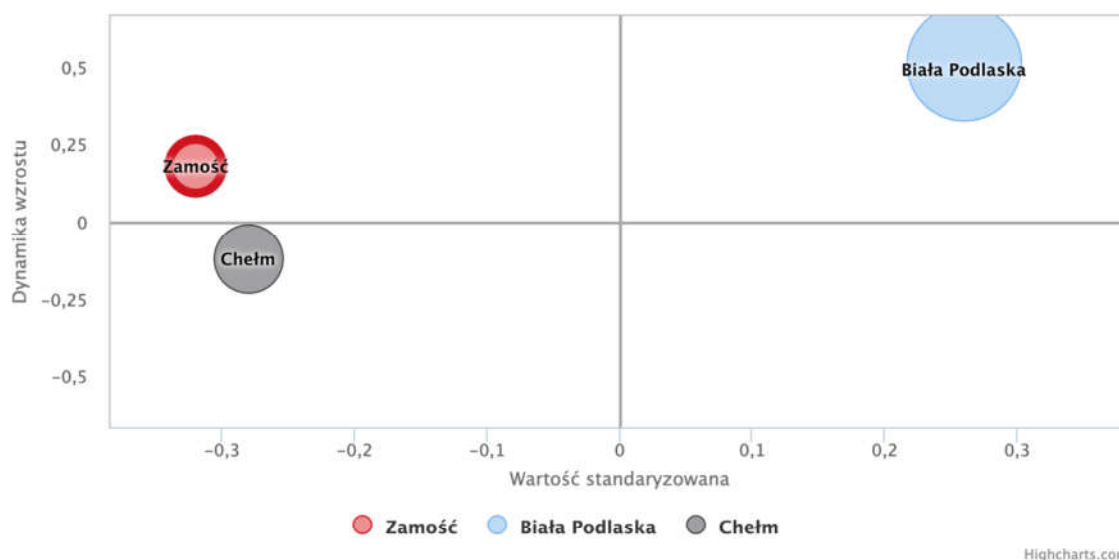
Porównując jednak wskaźniki określające liczbę księgozbioru i liczbę czytelników na 1000 ludności Gmina Zamość prezentuje się gorzej niż średnia dla powiatu i województwa. Biblioteki publiczne Gminy Zamość są gorzej wyposażone w księgozbiór o 16,8% w porównaniu do średniej dla województwa lubelskiego. Z zasobów biblioteki korzysta o 43,6% mniej czytelników niż średnio w województwie.

Wartość wydatków z budżetu Gminy Zamość na działalność kulturalną i ochronę dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2018 roku wynosiła 100,07 zł. Była to wartość niższa od średniej i mediany dla gmin z grupy porównawczej. Na wykresie XY Gmina Zamość uplasowała się w ćwiartce II, charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach, lecz rozwinięła się szybciej.

Wykres 30. Wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe przypadające na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	74	90	97	104	100.07
	Wartość standaryzowana	-0.57	-0.41	-0.29	-0.17	-0.32
	Dynamika					0.18
Grupa porównawcza D4	Średnia	127.08	125.16	120.84	119.66	133.74
	Mediana	99	101	103	107	117.96

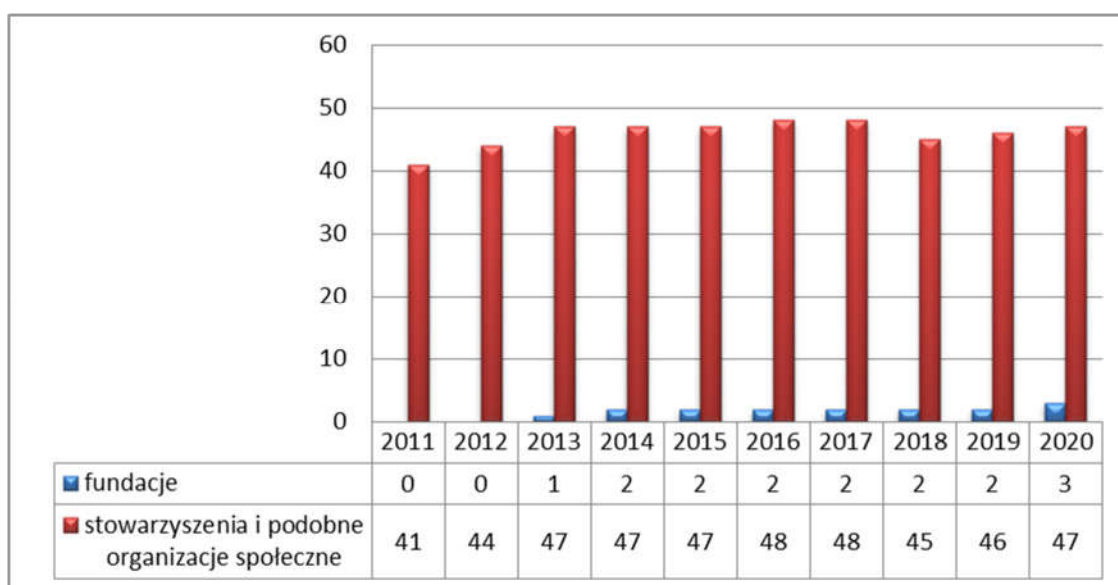
Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	100.07	-0.32	0.18
Biała Podlaska	161.26	0.26	0.51
Chełm	103.79	-0.28	-0.12

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.3.5. Aktywność obywatelska

Według danych GUS w 2020 r. na terenie Gminy Zamość działało 50 podmiotów, do których należą fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne, które stanowiły 15,24% wszystkich organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu zamojskiego. W latach 2011-2020 ich liczba ulegała systematycznemu wzrostowi.

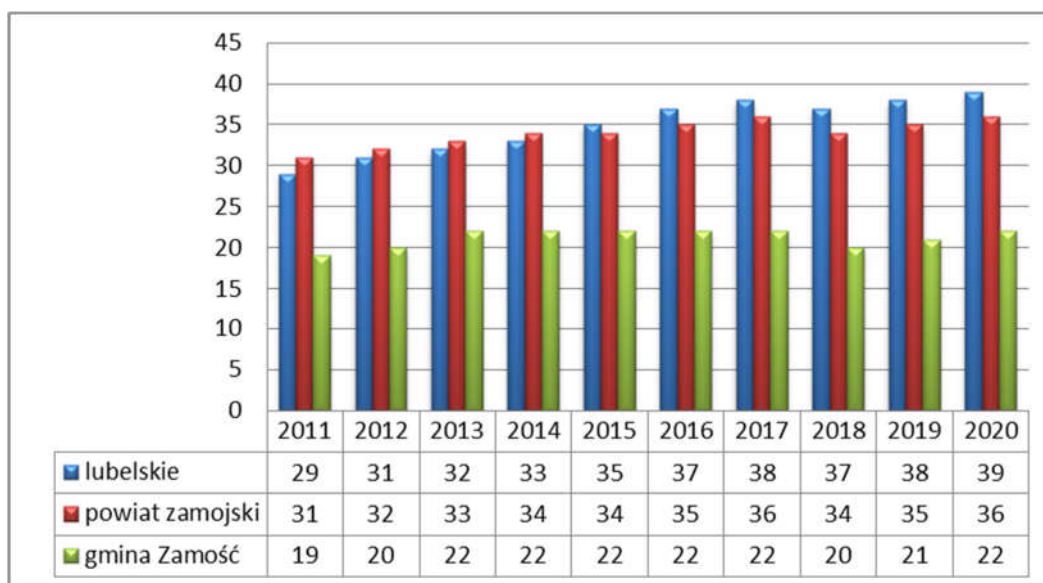
Wykres 31. Liczba prywatnych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonujących w Gminie Zamość

Źródło: BDL GUS

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców liczba organizacji pozarządowych w Gminie Zamość w 2020 r. wynosiła 22 i była niższa niż średnia dla powiatu zamojskiego (36 podmiotów na 10 tys. mieszkańców) i województwa lubelskiego (39 podmiotów na 10 tys. mieszkańców).

Wykres 32. Wskaźnik fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Źródło: BDL GUS

Powyższa statystyka obejmuje jedynie podmioty zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym. Główny Urząd Statystyczny nie gromadzi danych związanych z liczbą tzw. stowarzyszeń zwykłych. Stowarzyszenia zwykłe nie mają osobowości prawnej są tzw. "ułamną osobą prawną", ich rejestracja polega na wpisaniu do ewidencji stowarzyszeń zwykłych prowadzonej przez starostę powiatu na terenie, którego mieści się siedziba stowarzyszenia zwykłego.

Wszystkie funkcjonujące organizacje w istotny sposób wpływają na integrację i wzrost aktywności obywatelskiej mieszkańców. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- ⊗ Klub Abstynenta „WIARUS”
- ⊗ Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych
- ⊗ Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi przy Urzędzie Gminy Zamość
- ⊗ Stowarzyszenie Klub Abstynenta „ROZTOCZE”
- ⊗ Stowarzyszenie Kobiet na rzecz promocji i rozwoju środowisk lokalnych 28+
- ⊗ Stowarzyszenie Osób ze Stwardnieniem Rozsianym w Zamościu
- ⊗ Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła”
- ⊗ Stowarzyszenie Turystyczno-Sportowe „Gryf” Gmina Zamość
- ⊗ Stowarzyszenia „Wysokie nad Łabuńką”
- ⊗ Uczniowski Klub Sportowy „Azymut” Siedliska
- ⊗ Uczniowski Klub Piłkarski „Suchowiczteam” Wólka Panieńska

Działalność organizacji pozarządowych na obszarze Gminy Zamość przyczynia się do poszerzania oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców m.in. poprzez organizację różnego rodzaju spotkań i wydarzeń. O jakości lokalnego kapitału obywatelskiego świadczą inicjatywy mieszkańców ukierunkowane na poprawę

sytuacji w swoim otoczeniu, organizację wydarzeń i imprez integrujących społeczność.

Według Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich prawie we wszystkich sołectwach Gminy Zamość (w 28 na 35 sołectw) funkcjonują Koła Gospodyń Wiejskich. Główny nurt działalności Kół Gospodyń Wiejskich obejmuje kwestie związane z lokalnymi sprawami samorządowymi. Członkinie KGW czynnie biorą udział w organizacji życia na wsi. Współorganizują imprezy kulturalne, sportowe, turystyczne, organizują kursy, warsztaty i zabawy wiejskie. Celem działania KGW jest przede wszystkim:

- ⊗ prowadzenie działalności społeczno-wychowawczej i oświatowo-kulturalnej w środowiskach wiejskich,
- ⊗ prowadzenie działalności na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich,
- ⊗ wspieranie rozwoju przedsiębiorczości kobiet,
- ⊗ inicjowanie i prowadzenie działań na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi,
- ⊗ upowszechnianie i rozwój form współdziałania, gospodarowania i racjonalnych metod prowadzenia gospodarstw domowych,
- ⊗ reprezentowanie interesów środowiska kobiet wiejskich wobec organów administracji publicznej,
- ⊗ rozwój kultury ludowej, w tym w szczególności kultury lokalnej i regionalnej,
- ⊗ wykonywanie innych zadań związanych ze wspieraniem rozwoju przedsiębiorczości na wsi i podejmowaniem działań na rzecz środowisk wiejskich.⁸

Gmina Zamość współpracuje z organizacjami pozarządowymi zarówno w formie finansowej jak i pozafinansowej na podstawie *Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie pożytku publicznego*. Program uchwalany jest co roku. Celem inicjatywy jest budowanie partnerstwa pomiędzy Gminą Zamość a podmiotami Programu w celu realizacji zadań publicznych. Program rokrocznie wskazuje na cele, formy i zasady współpracy, priorytetowe kierunki współpracy, zasady finansowania programu, sposób jego realizacji i skierowany jest do tych organizacji i podmiotów, które prowadzą swoją działalność na terenie Gminy Zamość lub na rzecz jej mieszkańców. Rezultatem zawiązanej współpracy jest lepsze zdiagnozowanie i zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej, co przyczynia się do poprawy warunków życia mieszkańców oraz realizacji wizji trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy.

Gmina Zamość udziela również organizacjom pozarządowym pomocy finansowej na realizację zadań statutowych. Współpraca finansowa odbywa się na zasadach i w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, a także w odpowiednich przepisach organów gmin. Na realizację

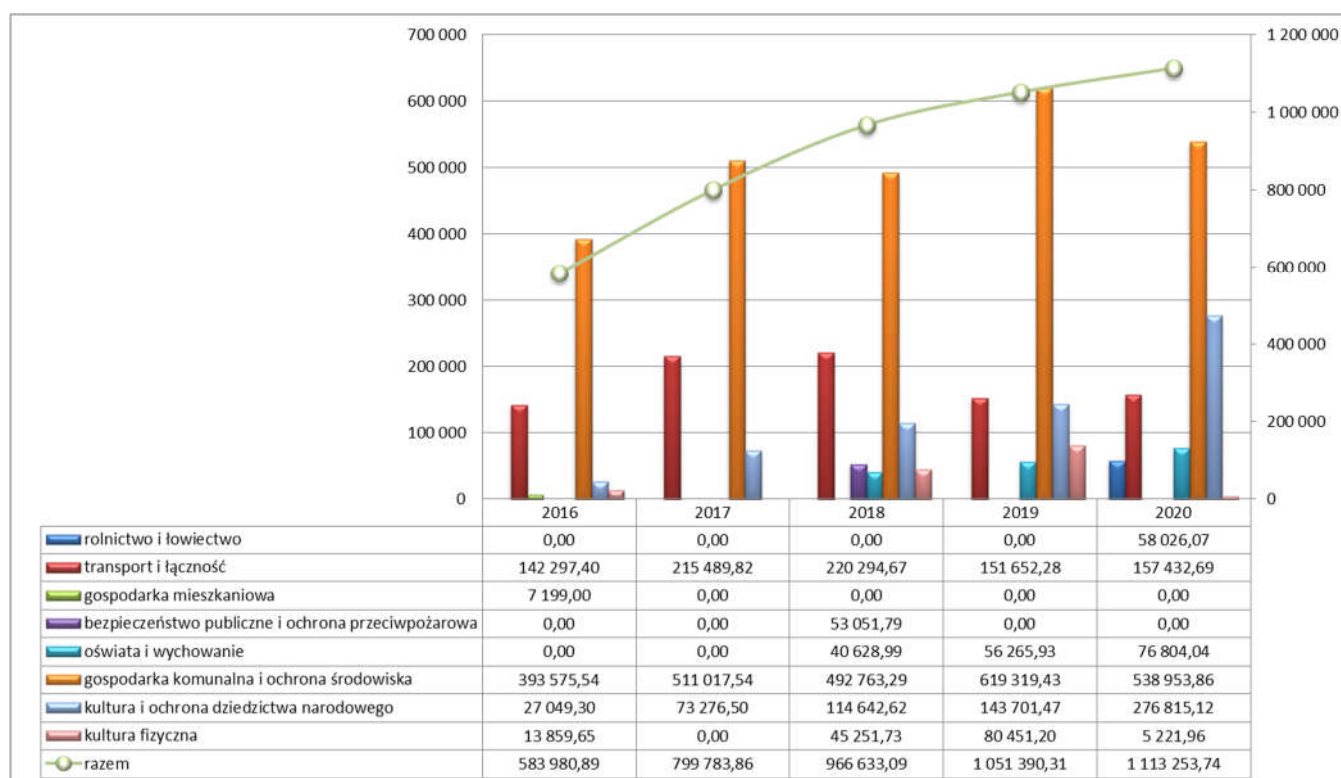
⁸ <https://gminazamosc.pl/kola-gospodyn-wiejskich/>

zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art.3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Gmina Zamość wydała w 2020 r. 1 166 964,00 zł.

Gmina Zamość wspiera sektor pozarządowy również niefinansowo, m.in. poprzez: wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania, promocję działalności organizacji pozarządowych, doradztwo i udzielanie pomocy merytorycznej oraz aktualizację witryny internetowej Gminy Zamość w zakresie informacji dotyczących organizacji pozarządowych z terenu Gminy Zamość⁹.

Gmina Zamość tworzy i realizuje fundusz sołecki. Fundusz sołecki to środki finansowe wyodrębnione w budżecie gminy, które są zagwarantowane dla sołectw na wykonanie przedsięwzięć służących poprawie warunków życia ich mieszkańców. W Gminie Zamość fundusz sołecki jest realizowany od 2016 r. na podstawie podejmowanych corocznie uchwał. Na zebraniach wiejskich mieszkańcy danego sołectwa podejmują decyzję, na co mają zostać wykorzystane przypadające na fundusz sołecki środki finansowe. W 2020 r. zrealizowane zostały zadania w ramach funduszu sołeckiego na łączną kwotę 1 113 253,74 zł.

Wykres 33. Fundusz sołecki w Gminie Zamość w latach 2016-2020

Źródło: BDL GUS

⁹ Raport o stanie Gminy Zamość za 2020 rok.

Z roku na rok wzrasta wysokość środków wydatkowanych w ramach funduszu sołectkiego. Od 2016 roku wzrosły one o 91%. Według danych GUS najwięcej środków wydawanych jest na inwestycje z dziedziny gospodarki komunalnej i ochrony środowiska.

W odniesieniu do frekwencji wyborczej Gmina Zamość charakteryzuje się dość niską aktywnością obywatelską, pomimo że mieszkańcy chętnie angażują się w sprawy gminy mające wpływ na jakość życia. Zgodnie z danymi Państwowej Komisji Wyborczej frekwencja w wyborach samorządowych w roku 2018 wynosiła jedynie 51,27% i była niższa o 1,59 pkt. procentowego od frekwencji dla powiatu zamojskiego i o 0,35 pkt. procentowego od frekwencji dla województwa lubelskiego. Wyższą frekwencją mieszkańcy Gminy Zamość wykazali się podczas wyborów prezydenckich w 2020 roku. W drugiej turze wyborów na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r. frekwencja w Gminie Zamość wyniosła 66,2% i była to wartość wyższa od średniej dla powiatu zamojskiego (64,33%) i województwa lubelskiego (66,06%).

Wychodząc naprzeciw rosnącemu zainteresowaniu mieszkańców sprawami lokalnej społeczności, Gmina Zamość podejmuje działania zmierzające do zwiększenia tworzenia instrumentów zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne. Również współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi rokrocznie ulega poprawie, dzięki czemu proponowana oferta społeczno-kulturalna coraz trafniej odpowiada na potrzeby mieszkańców.

2.3.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Dogodny dostęp zarówno do podstawowej, jak i specjalistycznej opieki zdrowotnej jest jednym z czynników odpowiadających za poziom i jakość życia ludności. Podstawowym elementem infrastruktury społecznej jest system ochrony zdrowia oraz opieki społecznej. Poziom zapewnienia opieki mieszkańcom w głównej mierze zależy od liczby instytucji świadczących usługi, ich rozmieszczenia oraz środków przeznaczonych na ich działalność.

Podstawową opiekę zdrowotną zapewnia mieszkańcom pięć przychodni położonych na terenie Gminy Zamość. Dodatkowo mieszkańcy Gminy mają możliwość korzystania z placówek ochrony zdrowia położonych na terenie miasta Zamość.

Opiekę szpitalną mieszkańcom Gminy zapewnia Samodzielny Publiczny Szpital Wojewódzki im. Papieża Jana Pawła II w Zamościu oraz Zamojski Szpital Niepubliczny Sp. z o.o. 22- 400 Zamość, ul. Peowiaków 1.

W SPSW działa 17 oddziałów, tj.: anestezjologii i intensywnej terapii, chirurgii ogólnej i onkologicznej, chirurgii naczyniowej, gastroenterologii i chorób wewnętrznych, ginekologiczno-położniczy i patologii ciąży, kardiologiczny, kardiochirurgii, laryngologiczny, nefrologii, endokrynologii, nadciśnienia tętniczego i chorób wewnętrznych, neonatologii, neurochirurgii, neurologiczny,

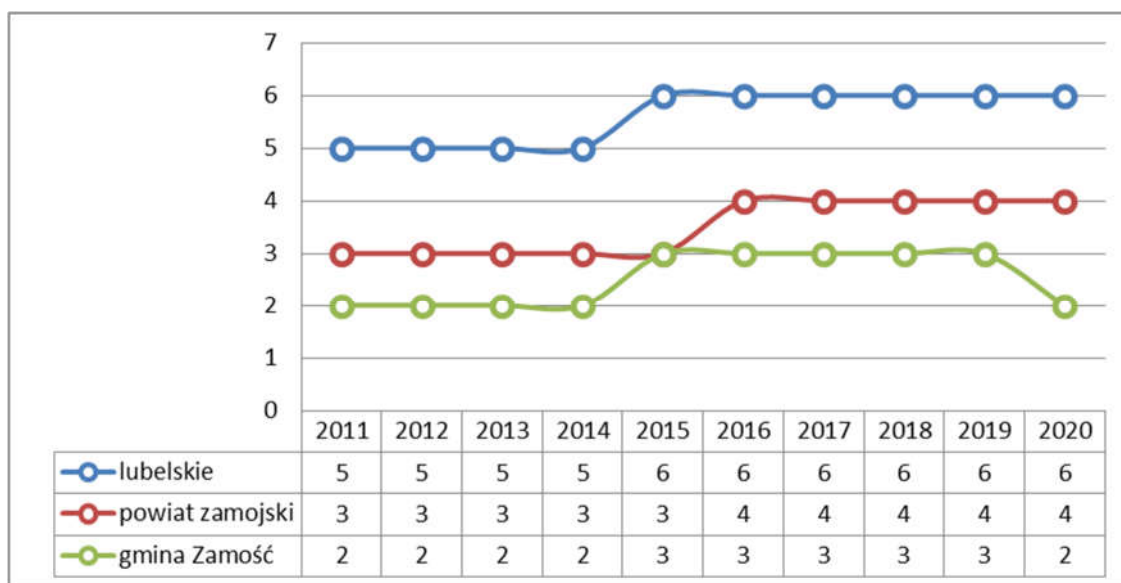
okulistyczny, rehabilitacji stacjonarnej z pododdziałem rehabilitacji neurologicznej, urologiczny, onkologii klinicznej, oddział ratunkowy.

W Zamojskim Szpitalu Niepublicznym funkcjonuje dział diagnostyki obrazowej, dział anestezjologii, oddział chorób wewnętrznych, hematologiczny, chirurgii urazowo – ortopedycznej, chorób płuc, oddział leczenia jednego dnia dla dzieci, medycyny paliatywnej oraz zakład opiekuńczo-leczniczy.

Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców w 2020 r. wg danych GUS dla terenu gminy wyniósł 2. Dla porównania dla powiatu zamojskiego wynosił 4, a dla województwa lubelskiego 6. Tak duża dysproporcja wskaźnika i jego niska wartość dla Gminy Zamość, wynika z jej uwarunkowań dotyczących położenia względem miasta (tzw. gmina obwarzankowa). Mieszkańcy Gminy najczęściej korzystają z usług oferowanych przez podmioty lecznicze zlokalizowane na terenie miasta.

Na obszarze Gminy w 2020 r. udzielono łącznie 35 762 porad w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej (GUS). Udzielone porady stanowiły 11,22% wszystkich porad udzielonych na terenie powiatu zamojskiego.

Wykres 34. Wskaźnik przychodnie na 10 tys. ludności

Źródło: BDL GUS

Według danych GUS w 2020 r. na obszarze Gminy Zamość znajdowały się 2 apteki. Na jedną ogólnodostępną aptekę w 2020 r. przypadało 11 606 mieszkańców gminy (przy wskaźniku dla powiatu zamojskiego równym 3902 os./1 aptekę i dla województwa lubelskiego – 2835 os./1 aptekę).

Zarówno proces starzenia się społeczeństwa, jak i coraz powszechniej występujące choroby cywilizacyjne (otyłość, cukrzyca, nadciśnienie, choroby serca), będą miały coraz większy wpływ na rosnące zapotrzebowanie mieszkańców na dostęp do opieki zdrowotnej oraz profilaktyki chorób.

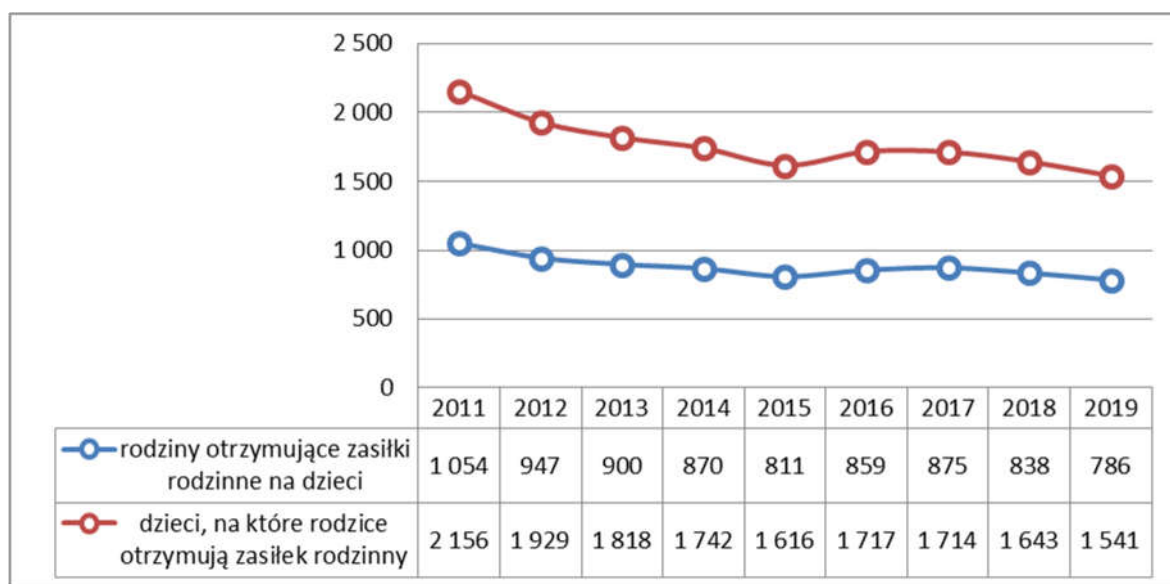
Głównym celem polityki społecznej gminy jest pomoc w zaspokojeniu podstawowych potrzeb socjalno-bytowych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Pomoc społeczna jest ważnym elementem polityki gminnej, bowiem to na poziomie samorządowym najłatwiej jest rozpoznać konkretne potrzeby i problemy mieszkańców oraz identyfikować adekwatne formy pomocy.

Zadania z zakresu opieki społecznej na terenie Gminy Zamość realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zamościu, który jest jednostką organizacyjną Gminy Zamość. Do podstawowych działań prowadzonych przez ośrodek należy zaliczyć te z dziedziny pomocy społecznej, ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o systemie oświaty w zakresie pomocy materialnej dla uczniów o charakterze socjalnym oraz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działa na podstawie aktów prawnych:

- ⊗ ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 poz. 163.);
- ⊗ ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2015 poz. 332);
- ⊗ ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 395 2016.03.25);
- ⊗ ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2015 nr 0 poz. 149);
- ⊗ ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015.1390);
- ⊗ ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 2018 poz. 2137);
- ⊗ ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2015 poz. 2156);
- ⊗ ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2015 poz. 114);
- ⊗ ustawa o pomocy osobom uprawnionych do alimentów z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. 2016 poz. 169);
- ⊗ ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. 2011 nr 43 poz. 225);
- ⊗ ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. 2011 nr 231 poz. 1375).

Zgodnie ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla gminy Zamość na lata 2021-2026 najczęściej wymienianymi powodami trudnej sytuacji społecznej są: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba oraz w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm i problem przystosowania się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego członka rodziny.

Wykres 35. Liczba dzieci i rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci

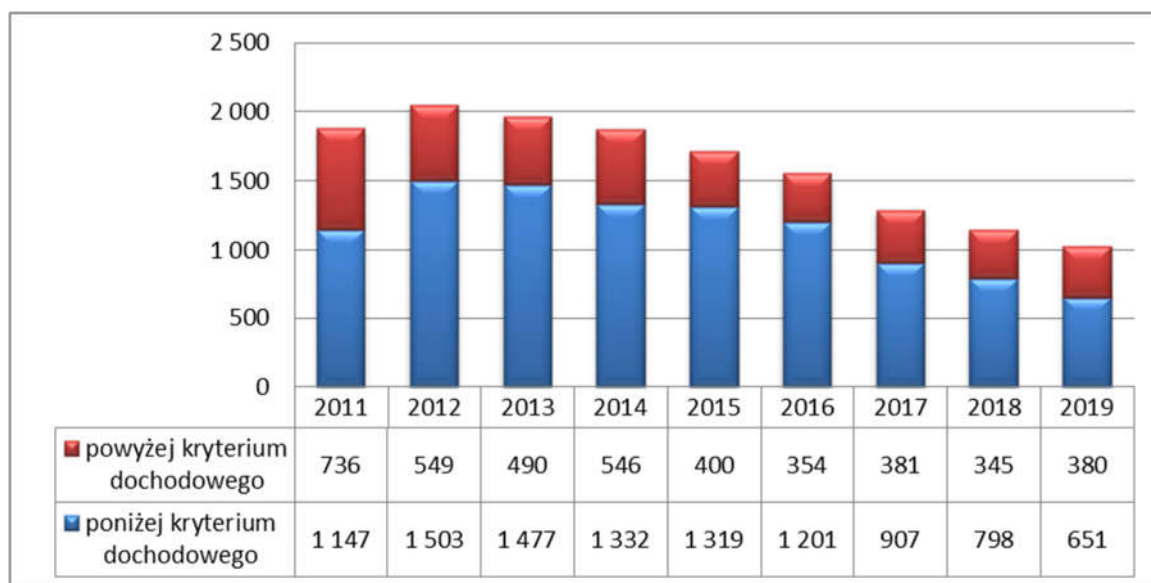

Źródło: BDL GUS

W oparciu o analizę danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 rok z zasiłków rodzinnych korzystało 786 rodzin i jest to o 268 rodziny (-25,43%) mniej niż w 2011 roku. Jednak spadek liczby rodzin pobierających zasiłki nie wynika z poprawy sytuacji materialnej rodzin a jedynie z obniżenia kryterium, którym jest dochód na jedną osobę w rodzinie. Aktualnie przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł. W przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł.

Na przestrzenni lat zmniejszeniu uległa również liczba dzieci, których rodzice otrzymali zasiłek, w 2019 roku zasiłek przyznany był na 1 541 dzieci, natomiast w 2011 była to wartość – 2 156 dzieci (spadek o 28,53%).

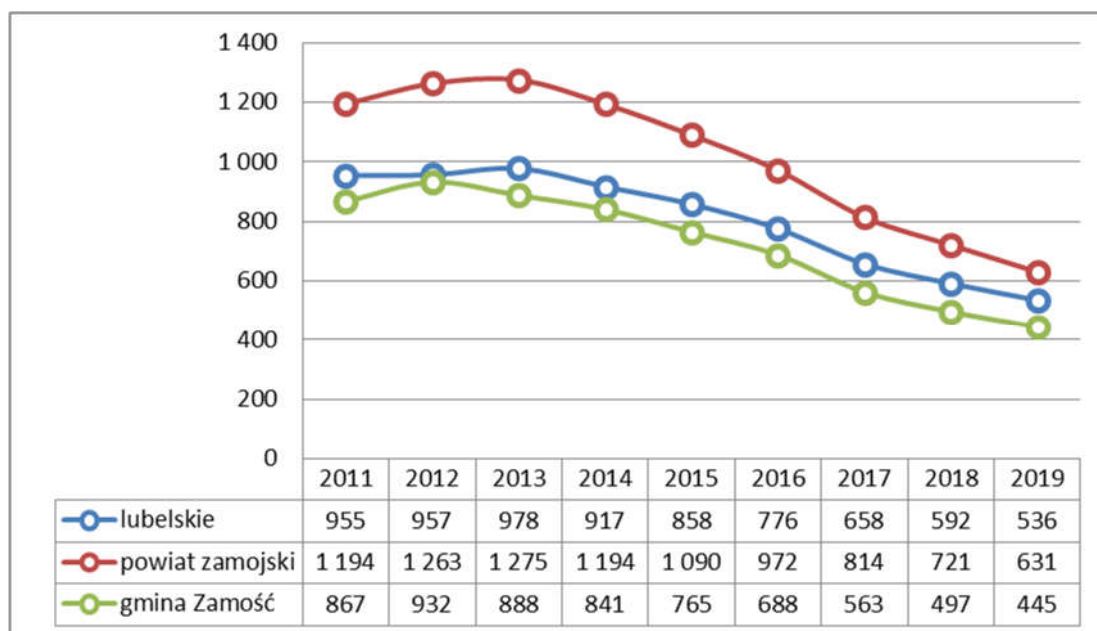
Wykres 36. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

Źródło: BDL GUS

W 2019 roku ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Zamość skorzystało 1031 osób, jest to wartość o 45,54% niższa niż w 2011 roku (1893 osoby). 63,14% z tych osób to osoby poniżej obowiązujących kryteriów dochodowych decydujących o przyznaniu świadczeń środowiskowej pomocy społecznej.

Wykres 37. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: BDL GUS

Wskaźnikiem, który najlepiej obrazuje zasięg i znaczenie dla społeczności lokalnej środowiskowej pomocy społecznej jest liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności. W gminie Zamość

statystycznie mniej osób korzysta z pomocy społecznej niż średnio na obszarze powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego. Wartość dla gminy Zamość w 2019 roku wynosiła 445 osób na 10 tys. ludności, jest to wartość niższa o 1 186 osób od średniej dla powiatu i o 95 osób od średniej dla województwa.

Na obszarze Gminy nie działają żłobki ani kluby dziecięce tj. podmioty sprawujące opiekę nad dziećmi w wieku od 20 tygodnia życia do ukończenia 3 roku życia. Mieszkańcy Gminy korzystają z placówek opiekuńczo-wychowawczych zlokalizowanych na obszarze miasta.

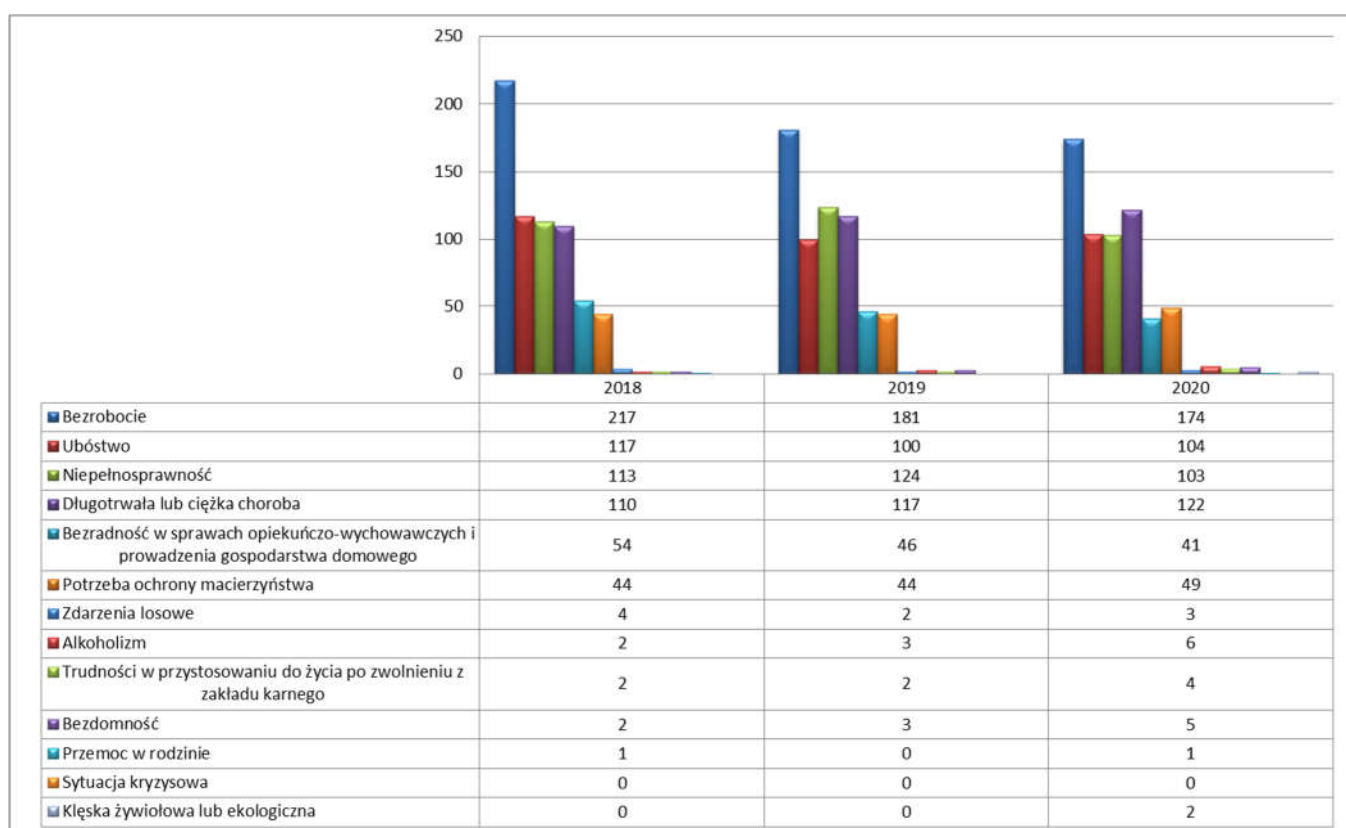
Bazując na informacjach z Raportu o stanie Gminy Zamość za rok 2020, pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej udzielono w następujących formach:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wsparcie w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, sprawienia pogrzebu, zdarzeń losowych	623 rodzinom (2130 osób w rodzinach)	643 rodzinom (2094 osób w rodzinach)	684 rodzinom (2202 osób w rodzinach)	594 rodzinom (1822 osób w rodzinach)	606 rodzinom (1781 osób w rodzinach)	570 rodzinom (1539 osób w rodzinach)	503 rodzinom (1382 osób w rodzinach)	481 rodzinom (1279 osób w rodzinach)	435 rodzinom (1134 osób w rodzinach)
Usługami opiekuńczymi	41osób	46 osób	43 osób	38 osób	38 osób	45 osób	41 osób	46 osób	41 osób
Pobyt w Domach Pomocy Społecznej	9 osób	13 osób	16 osób	16 osób	22 osób	26 osób	30 osób	32 osoby	28 osób
Pomoc żywnościową w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej	215 rodzinom (814 osób w rodzinach)	216 rodzinom (846 osób w rodzinach)	189 rodzinom (836 osób w rodzinach)	189 rodzinom (709 osób w rodzinach)	216 rodzinom (749 osób w rodzinach)	291 rodzinom (934osób w rodzinach)	242 rodzinom (802 osób w rodzinach)	267 rodzinom (835 osób w rodzinach)	180 rodzinom (530 osób w rodzinach)
W pacach społecznie użytecznych udział wzięło:	19 osób	26 osób	25 osób	25 osób	25 osób	25 osób	25 osób	25 osób	21 osób
Działania w zakresie przeciwdziałanie przemocy w rodzinie podejmowano	3 rodzinach, w których przebywało 12 osób	14 rodzinach, w których przebywało 43 osób	47 rodzinach, w których przebywało 55 osób	57 rodzinach, w których przebywało 80 osób	35 rodzinach, w których przebywało 81 osób	63 rodzinach, w których przebywało 236 osób	95 rodzinach, w których przebywało 319 osób	82 rodzinach, w których przebywało 313 osób	78 rodzinach, w których przebywało 305 osób.
Wsparcie asystenta rodziny otrzymało:		29 rodzin, w których przebywało 129 osób	16 rodzin, w których przebywało 73 osób	18 rodzin, w których przebywało 81 osób	18 rodzin, w których przebywało 81 osób	14 rodzin, w których przebywało 65 osób	15 rodzin, w których przebywało 69 osób	17 rodzin, w których przebywało 87 osób	18 rodzin, w których przebywało 79 osób
Kartę Dużej Rodziny	od dnia 1 stycznia 2014r. do dnia 31 grudnia 2020 r. otrzymało 901 rodzin								
Stypendia i zasiłki szkolne dla uczniów z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej przyznano					uzyskało 410 uczniów z 243 rodzin	373 uczniów (w tym 8 zasiłków szkolnych)	377 uczniów (w tym 1 zasiłek szkolny) z 242 rodzin	318 uczniów (w tym 3 zasiłki szkolne) z 198 rodzin	286 uczniów (w tym 6 zasiłków szkolnych) z 178 rodzin
Świadczenia	1 334	1 271	1 205	1 137	1 195	1 233	1 208	1 158	1014

rodzinne (zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie rodzicielskie, jednorazowa zapomoga z tyt. urodzenia się dziecka)	rodzinom, 41 733 świadczeń	rodzinom, 36 915 świadczeń	rodzinom, 36 796 świadczeń	rodzinom, 34 782 świadczeń	rodzinom, 37 542 świadczeń	rodzinom, 37 659 świadczeń	rodzinom, 36 321 świadczeń	rodzinom – 34 748 świadczeń	rodzinom – 31877 świadczeń
Zasiłki dla opiekunów			81 rodzin, 1454 świadczeń	58 rodzin, 699 świadczeń	49 rodzin, 578 świadczeń	38 rodzin, 457 świadczeń	26 rodzin, 313 świadczeń	19 rodzin – 227 świadczeń	12 rodzin – 128 świadczeń
Dodatki mieszkaniowe i energetyczne (od 2014r.)	9 rodzinom, 77 świadczeń	7 rodzinom, 62 świadczeń	28 rodzinom, 212 świadczeń	33 rodzinom, 218 świadczeń	19 rodzinom, 160 świadczeń	8 rodzinom, 62 świadczenia	2 rodzinom, 12 świadczeń	brak wniosków	brak wniosków
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	182 dzieci z 102 rodzin	171 dzieci z 101 rodzin	163 dzieci z 93 rodzin	147 dzieci z 87 rodzin	141 dzieci z 91 rodzin	139 dzieci z 92 rodzin	130 dzieci z 84 rodzin	131 dzieci z 84 rodzin	128 dzieci z 80 rodzin
Świadczenia wychowawcze w ramach programu, „Rodzina 500 +”					2768 dzieci z 1793 rodzin	2993 dzieci z 2017 rodzi	2908 dzieci z 1960 rodzin	4322 dzieci z 2759 rodzin	4437 dzieci z 2733 rodzin
świadczenie jednorazowe w kwocie 300,00 zł na 1 ucznia od 7 roku życia do ukończenia 20 lat w ramach Rządowego programu „Dobry start”								3051 uczniów z 2127 rodzin	3016 uczniów z 2067 rodzin
Jednorazowe świadczenie „Za życiem”						1 dziecko – 1 świadczenie	na 6 dzieci – 6 świadczeń	2 dzieci – 2 świadczenia	4 dzieci – 4 świadczenia

Osoby lub rodziny, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, której sami nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia mogą zwrócić się o pomoc do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Formy świadczonej pomocy oraz kryteria ich przyznawania określa ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Istotnym czynnikiem warunkującym przyznanie pomocy oprócz posiadanego dochodu, który nie powinien przekroczyć ustawowego progu dochodowego, stanowi powód trudnej sytuacji życiowej. Powody udzielanej pomocy w latach 2018-2020 zamieszczono na wykresie poniżej.

Wykres 38. Liczba rodzin którym przyznano pomoc społeczną w podziale na powody jej przyznawania w latach 2018-2020

Źródło: Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zamościu za 2020 r.

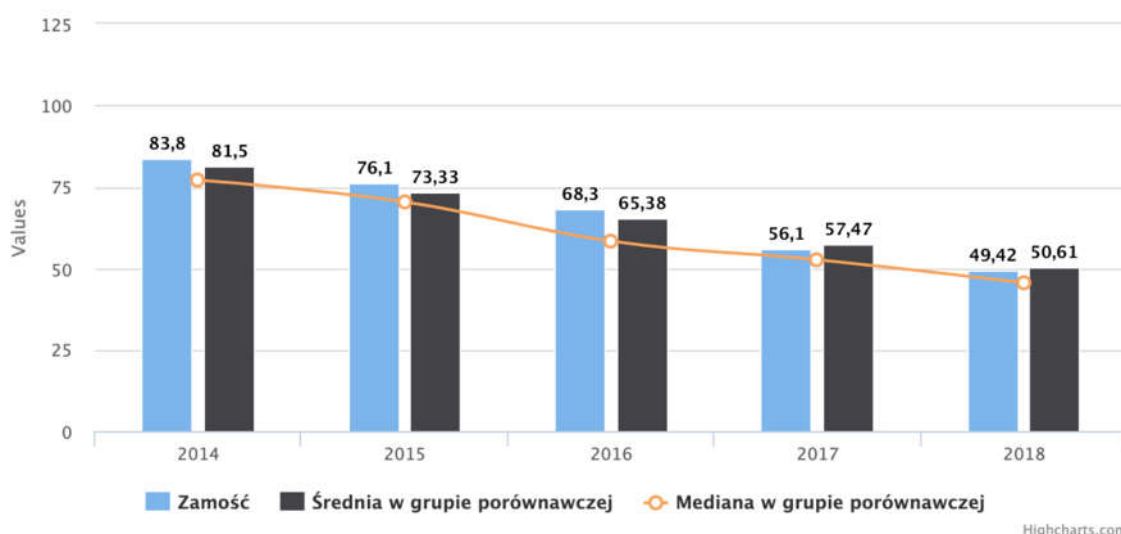
Bazując na informacjach ze Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zamościu za 2020 rok, z pomocy w ramach ustawy o pomocy społecznej w GOPS w Zamościu skorzystało w 2020 r. 435 rodzin (rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą bez względu na formę i źródło finansowania).

Najczęściej występującym powodem korzystania z pomocy w 2020 roku było bezrobocie. Ten problem dotknął 174 rodziny.

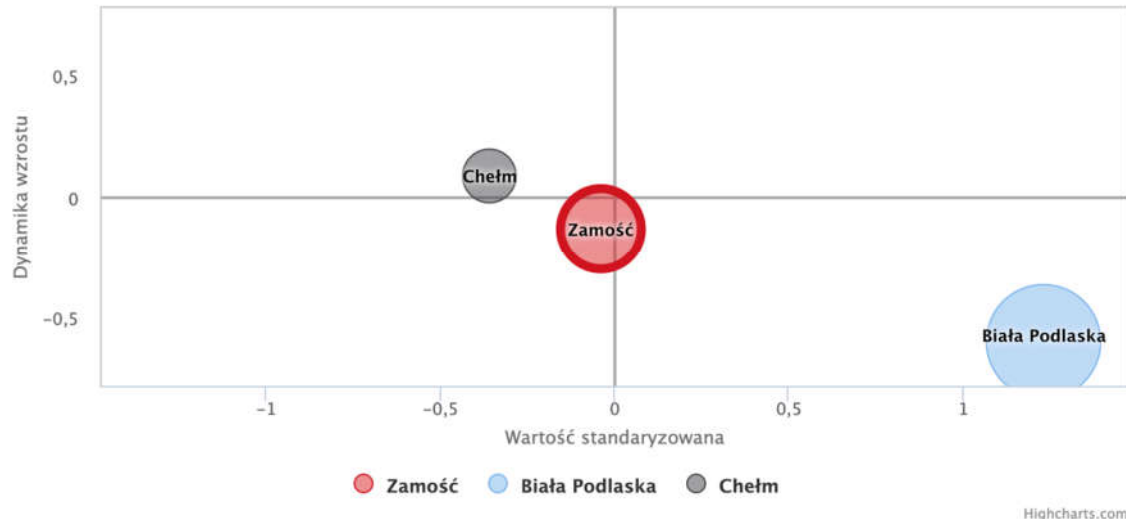
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zamościu na bieżąco monitoruje trudności, z którymi borykają się najbardziej potrzebujący mieszkańcy Gminy oraz poszukuje możliwych rozwiązań np. w formie aplikowania o środki unijne na realizację niezbędnych działań.

Wskaźnikiem prezentującym poziom wykorzystania pomocy społecznej jest wskaźnik osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. W 2018 roku wartość dla Gminy Zamość wynosiła 49,42 osoby i jest to wartość najniższa od roku 2014. W porównaniu do średniej i mediany dla gminy w grupie porównawczej jest to wartość zbliżona.

Wykres 39. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	83.8	76.1	68.3	56.1	49.42
	Wartość standaryzowana	0.06	0.08	0.09	-0.05	-0.04
	Dynamika					-0.13
Grupa porównawcza D4	Średnia	81.5	73.33	65.38	57.47	50.61
	Mediana	77.2	70.5	58.5	52.8	45.77

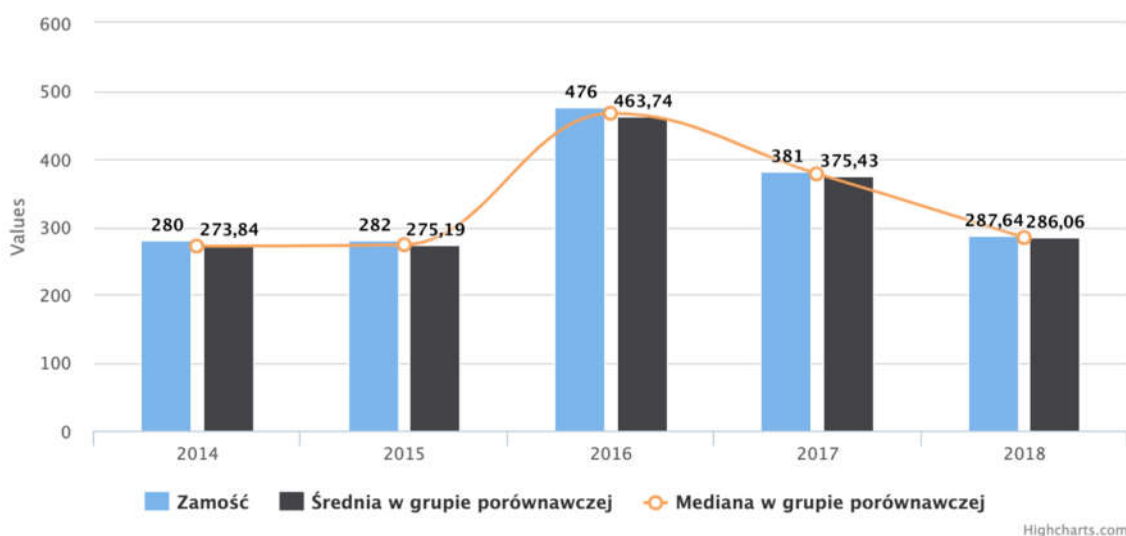

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	49.42	-0.04	-0.13
Biała Podlaska	84.55	1.23	-0.6
Chełm	40.8	-0.36	0.09

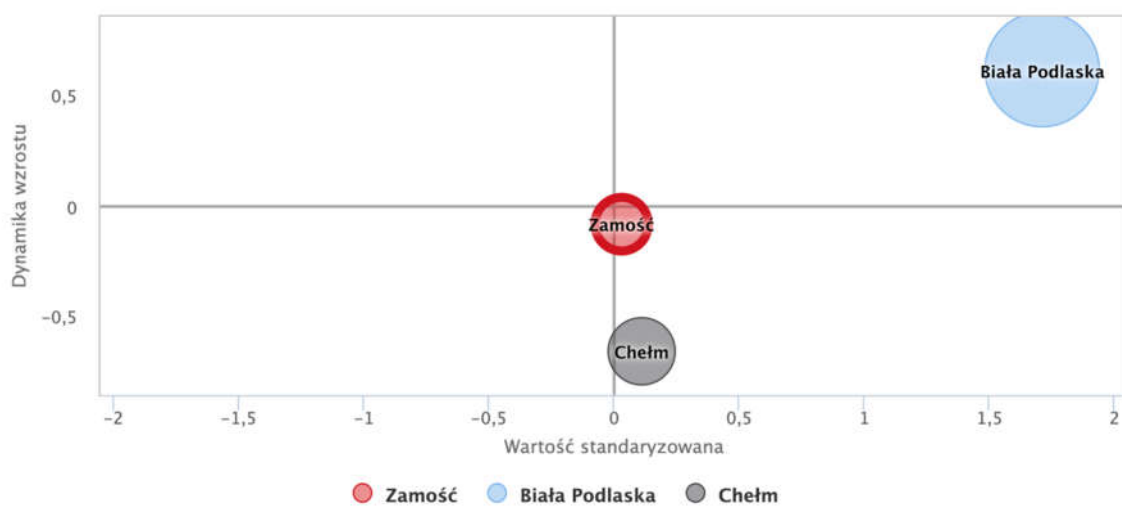
Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Miarą aktywności organizacji pozarządowych w zakresie pomocy społecznej jest wskaźnik kwoty dotacji za zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadające na 1 mieszkańca. W 2018 roku Gmina Zamość osiągnęła wartość 287,64 zł i była to wartość minimalnie wyższa niż średnia (286,06 zł) i mediana (284,45 zł) dla grupy referencyjnej. Od 2016 roku wartość wskaźnika spada zarówno dla Gminy Zamość jak i dla pozostałych gmin grupy porównawczej.

Wykres 40. Kwota dotacji na zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadająca na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	280	282	476	381	287.64
	Wartość standaryzowana	0.08	0.08	0.12	0.07	0.03
	Dynamika					-0.08
Grupa porównawcza D4	Średnia	273.84	275.19	463.74	375.43	286.06
	Mediana	272	274	467	378	284.45

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	287.64	0.03	-0.08
Biała Podlaska	386.23	1.71	0.62
Chełm	292.56	0.11	-0.66

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.3.7. Bezpieczeństwo publiczne

Realizacja zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej sprowadza się do stałej współpracy Gminy z działającymi na jej terenie jednostkami ochotniczych straży pożarnych. Na terenie Gminy Zamość działa 12 Jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. W ramach Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego funkcjonują OSP Mokre i OSP Białowola. Na koniec 2020 roku do OSP należało: 507 członków zwyczajnych (84 kobiety i 423 mężczyzn), 24 członków honorowych oraz 5 wspierających. Łącznie wszystkich członków OSP było 536. Przy 9 jednostkach OSP istnieją Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze, do których łącznie na koniec 2020 roku należało 158 członków (72 dziewcząt i 86 chłopców). Na wyposażeniu Jednostek OSP znajduje się 17 samochodów specjalnych pożarniczych (w tym 3 ciężkie i 14 lekkich). Uprawnienia do bezpośredniego udziału w działaniach ratowniczo – gaśniczych posiada 61 Strażaków Ratowników (w tym 1 kobieta i 60 mężczyzn). Biorąc pod uwagę udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych w 2020 r.

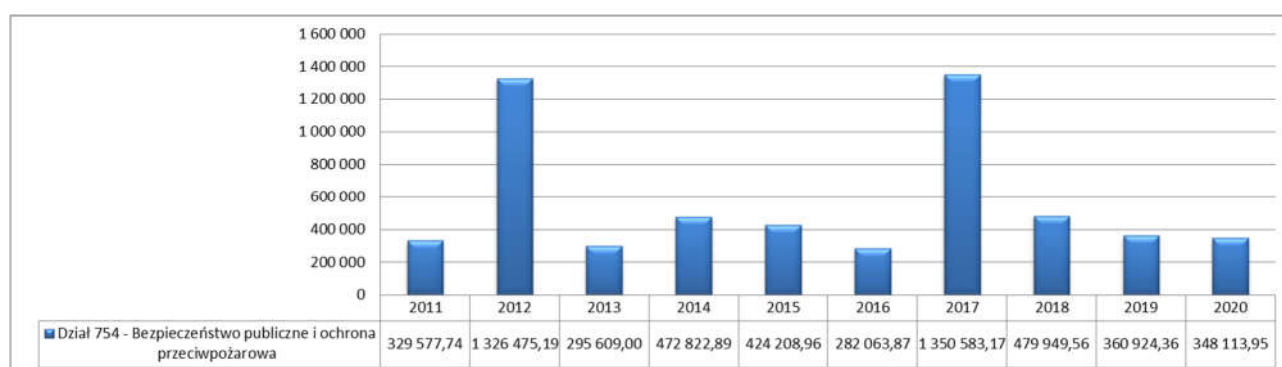
strażacy ochotnicy wyjeżdżali do 50 pożarów oraz do 109 miejscowych zagrożeń (m.in. wypadków drogowych, wichur, podtopień). Epidemia wirusa COVID-19 potwierdziła potrzebę zaangażowania się OSP w działania wolontariatu (rozwojenie maseczek ochronnych dla mieszkańców gminy).

Oprócz działalności operacyjno-szkoleniowej Jednostki OSP współpracują z Samorządem Gminy Zamość, Komendą Miejską PSP w Zamościu, Zarządem Oddziału Powiatowego Związku OSP RP w Zamościu, Gminnym Ośrodkiem Kultury Gminy Zamość z siedzibą w Wysokiem, Stowarzyszeniem Kobiet na Rzecz Promocji i Rozwoju Środowisk Lokalnych 28+, Kołami Gospodyń Wiejskich, Klubem Honorowych Dawców Krwi PCK przy Urzędzie Gminy w Zamościu, Szkołami Podstawowymi, Klubami Sportowymi, poprzez uczestnictwo w różnych uroczystościach o charakterze patriotyczno-religijnym oraz zabezpieczeniu porządku.

Analiza działalności jednostek ochrony przeciwpożarowej, zarówno zawodowych, jak też ochotniczych na przestrzeni ostatnich lat, pokazuje zmianę profilu ich aktywności. Coraz mniejszy odsetek w ogólnej liczbie zdarzeń stanowią pożary (początkowo stanowiące domenę działalności formacji przeciwpożarowych), na rzecz coraz bardziej zmieniającego się charakteru zdarzeń obejmujących szeroki katalog tzw. „miejscowych zagrożeń”.

Gmina Zamość corocznie przeznaczają środki finansowe na wsparcie jednostek ochotniczej straży pożarnej, w 2020 roku było to prawie 275 tys. zł. Ponadto uzyskano dotację z zewnątrz w kwocie ponad 68 tys. zł (zakup bram garażowych dla OSP Białowola, zakup wyposażenia dla OSP Mokre i OSP Bortatycze oraz zakup samochodu pożarniczego dla OSP Płoskie).

Wykres 41. Wydatki z budżetu gminy w ramach działu 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa

Źródło: BDL GUS

Wydatki z budżetu Gminy Zamość w zakresie bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej w 2020 r. wyniosły prawie 350 tys. zł. Najwięcej wydano w 2012 r. i 2017 r. (wkład własny gminy w realizację projektów

dofinansowanych ze środków UE, obejmujących zakup wozów ratowniczo-gaśniczych).

Według danych Komendy Miejskiej Policji w Zamościu w 2020 roku na terenie gminy Zamość odnotowano następujące przestępstwa:

- ⊗ kradzież cudzej rzeczy - 16 (w 2019 r. -22)
- ⊗ kradzież z włamaniem - 3 (w 2019 r. -16)
- ⊗ rozbój i wymuszenie rozbójnicze - 0 (w 2019 r.-1)
- ⊗ bójka i pobicie - 2 (w 2019 r. - 4)
- ⊗ uszczerbek na zdrowi - 1 (w 2019 r. -8)
- ⊗ uszkodzenie rzeczy - 5 (w 2019 r. -9).

W 2020 r. odnotowano 2 393 ośmiogodzinne służby obchodowe wykonane przez dzielnicowych Komendy Miejskiej Policji w Zamościu na terenie gminy Zamość, podczas których przeprowadzono 2 428 interwencji (w 2019 roku - 1 831), w tym:

- ⊗ w ruchu drogowym - 476 (2019 rok - 587)
- ⊗ domowych - 248 (2019 rok - 247)
- ⊗ związanych ze spożywaniem alkoholu - 18 (2019 rok - 11)
- ⊗ związanych z zakłócaniem porządku - 6 (2019 rok - 110)
- ⊗ innych - 1 680 (2019 rok - 876)

W 2020 roku na terenie gminy Zamość policjanci sporządzili 56 tzw. "Niebieskich Kart" (w 2019 roku - 53). Od 2016 roku na terenie powiatu zamojskiego funkcjonuje Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa. Jest to narzędzie informatyczne, dzięki, któremu mieszkańcy mogą mieć wpływ na podniesienie poziomu bezpieczeństwa m. in. w miejscu zamieszkania. Interaktywna strona pozwala na nanoszenie zagrożeń, w różnych kategoriach wskazując konkretne miejsca ich występowania. Jeżeli istnienie zagrożenia zostanie potwierdzone, podejmowane są dalsze czynności ukierunkowane na jego wyeliminowanie. W 2020 roku na terenie gminy Zamość zostały naniesione 714 zagrożenia (2019 rok - 400).

W 2020 roku na terenie gminy Zamość odnotowano 197 zdarzeń drogowych (2019 rok - 231):

- ⊗ liczba wypadków - 9 (14 w 2019 roku),
- ⊗ osoby zabite - 4 (2 w 2019 roku),
- ⊗ osoby ranne - 6 (13 w 2019 roku),
- ⊗ liczba kolizji - 188 (217 w 2019 roku)¹⁰.

¹⁰ Raport o stanie gminy Zamość za 2020 rok

2.4. Gospodarka i rynek pracy

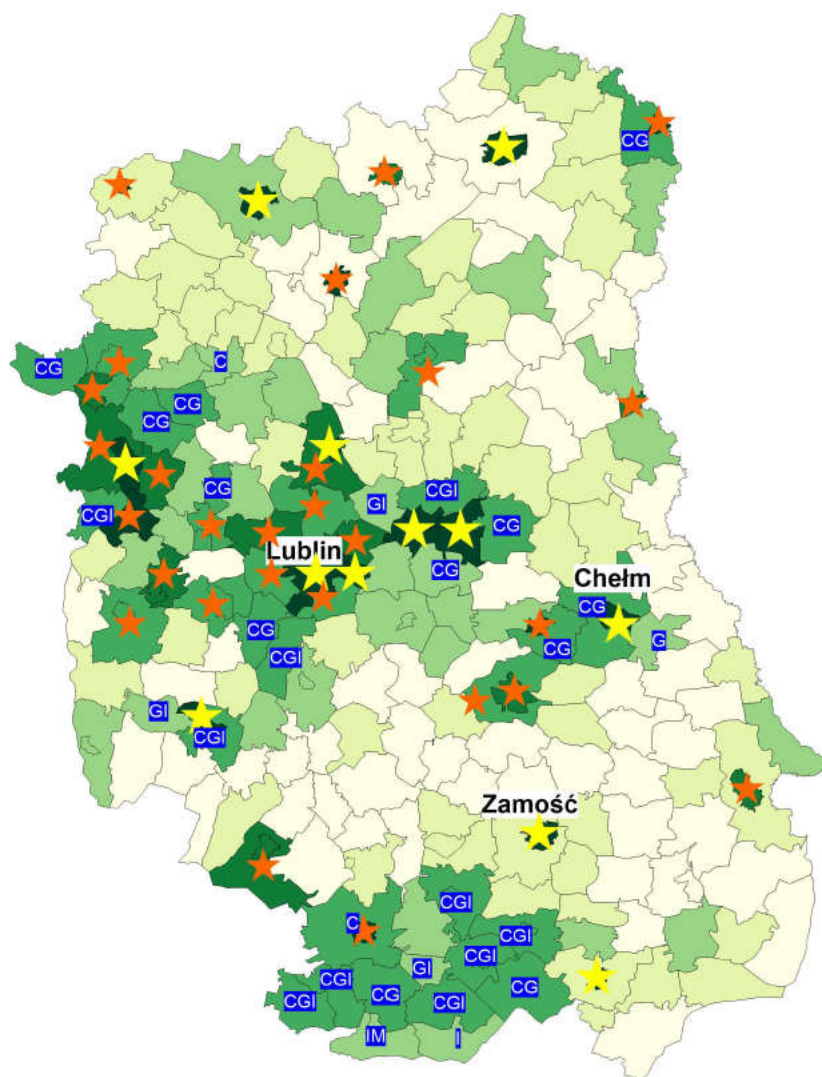
Na strukturę i stan rozwoju lokalnej gospodarki gminy ma wpływ szereg uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych. Wśród czynników o charakterze zewnętrznym należy wymienić przede wszystkim te związane z lokalizacją gminy, jej dostępnością komunikacyjną, czy też z szeroko pojętą atrakcyjnością inwestycyjną i turystyczną. Z kolei czynniki wewnętrzne wpływające na lokalną gospodarkę to przede wszystkim aktywność ekonomiczna mieszkańców, działające podmioty gospodarcze oraz zdolność gminy i mieszkańców do tworzenia lokalnej wartości w oparciu o jak najlepsze wykorzystanie dostępnych zasobów i potencjałów rozwoju.

2.4.1. Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Każda jednostka samorządu terytorialnego zmierza do uzyskania przewagi konkurencyjnej pod względem atrakcyjności inwestycyjnej, czyli możliwości skłaniania inwestorów do wyboru danej jednostki samorządu terytorialnego jako miejsca lokalizacji ich inwestycji. Pozyskiwanie nowych przedsiębiorców wiąże się głównie z powstaniem nowych miejsc pracy, jak również przekłada się bezpośrednio na zwiększenie dochodów budżetowych gminy, a zwłaszcza dochodów własnych, które mogą zostać przeznaczone na finansowanie zadań służących rozwojowi lokalnej społeczności. Pozwala to na podnoszenie jakości i ilości usług świadczonych przez samorządy.

Ze względu na rolniczo-przyrodniczy charakter Gminy trudno jest jednoznacznie ocenić jej atrakcyjność inwestycyjną, dokonaną np. przez pryzmat przyciągniętych lub działających w gminie inwestorów zewnętrznych, czy też stopień zagospodarowania dostępnych terenów inwestycyjnych. Pewną pomocą w tym zakresie mogą być jednak cykliczne raporty nt. atrakcyjności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce przygotowywane przez Szkołę Główną Handlową (SGH) oraz badania atrakcyjności inwestycyjnej regionów i subregionów opracowywane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) w Gdańsku. Do badań brane są pod uwagę takie czynniki jak: sytuacja na rynku pracy (w tym dostęp do pracowników wykwalifikowanych), wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, chłonność rynku oraz uwarunkowania przyrodnicze (dające m.in. możliwość rozwoju turystyki).

Ryc. 9. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji

POTENCJALNA ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA GMIN dla gospodarki narodowej w 2016

- A
- B
- C
- D
- E
- F

★ Najwyższa ocena dla wszystkich sekcji wg PKD C, G, I, M

★ Oceny ponadprzeciętne dla wszystkich sekcji wg PKD C, G, I, M

Oceny ponadprzeciętne dla poszczególnych sekcji wg PKD C, G, I, M

- C Przemysł przetwórczy
- G Handel i naprawy
- I Zakwaterowanie i gastronomia
- M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Źródło: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA REGIONÓW 2017 Województwo lubelskie

W ostatnim dostępnym raporcie SGH z listopada 2017 roku Gmina Zamość charakteryzuje się niskim potencjałem atrakcyjności inwestycyjnej - w 6-cio stopniowej skali (kategorie od A do F) została oznaczona jako kategoria E. To co niewątpliwie negatywnie wpływa na atrakcyjność inwestycyjną Gminy

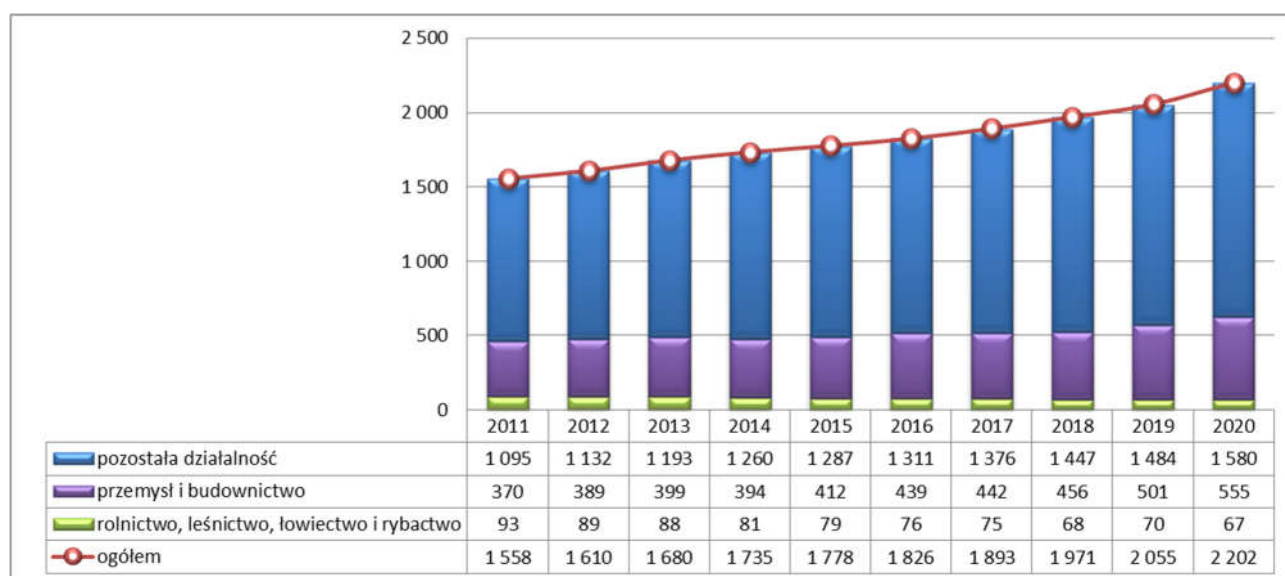
Zamość to brak znaczących podmiotów gospodarczych działających w sektorze przemysłu i usług rynkowych, a także niski potencjał Gminy w zakresie zapewniania zasobów pracy. Zaś czynnikami pozytywnie oddziałyującymi na atrakcyjność inwestycyjną Gminy są jej zasoby przyrodnicze, rozwinięte rolnictwo oraz infrastruktura do świadczenia usług turystycznych.

2.4.2. Lokalna przedsiębiorczość

Kondycja lokalnej gospodarki odgrywa istotną rolę w procesie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Należy podkreślić, iż znaczenie posiada nie tylko wielkość gospodarki mierzona liczbą podmiotów prowadzących działalność ekonomiczną, lecz także ich struktura branżowa, wielkościowa oraz własnościowa. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej jest niezwykle ważny, zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Prowadzi do tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem i do dywersyfikacji źródeł utrzymania ludności.

Według stanu na koniec 2020 roku na obszarze Gminy Zamość zarejestrowanych w systemie REGON było 2 202 podmiotów gospodarczych, z czego 2 183 (99,14%) to podmioty prywatne. Na przestrzeni ostatnich 10 lat widać wyraźny wzrost liczby działających podmiotów gospodarczych (wzrost o 41,3% w stosunku do roku 2011).

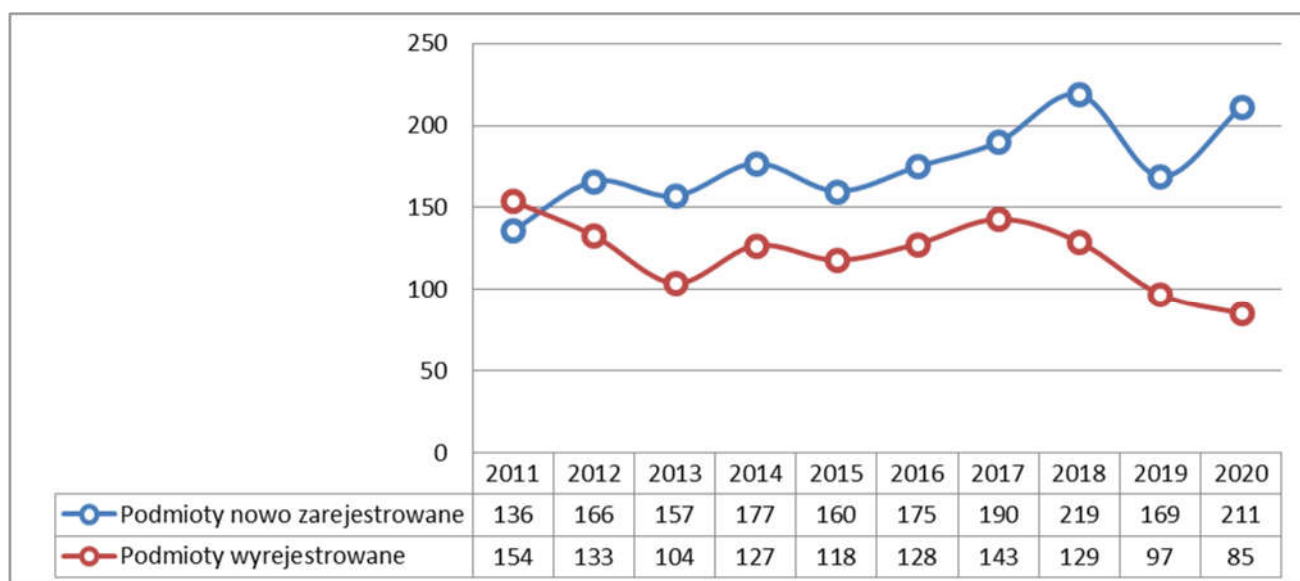
Wykres 42. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanej do rejestru REGON

Źródło: BDL GUS

W okresie od 2011 r. do 2020 r. zauważalny jest 11% wzrost podmiotów nowo zarejestrowanych (poza spadkiem w latach 2013, 2015, 2019). Od 2018 roku zauważalny jest spadek liczby podmiotów wyrejestrowanych. Aktualna statystyka nie ujawnia jeszcze problemów lokalnej gospodarki związanych z pandemią COVID 19, przewiduje się wzrost liczby podmiotów wyrejestrowanych w 2021 r.

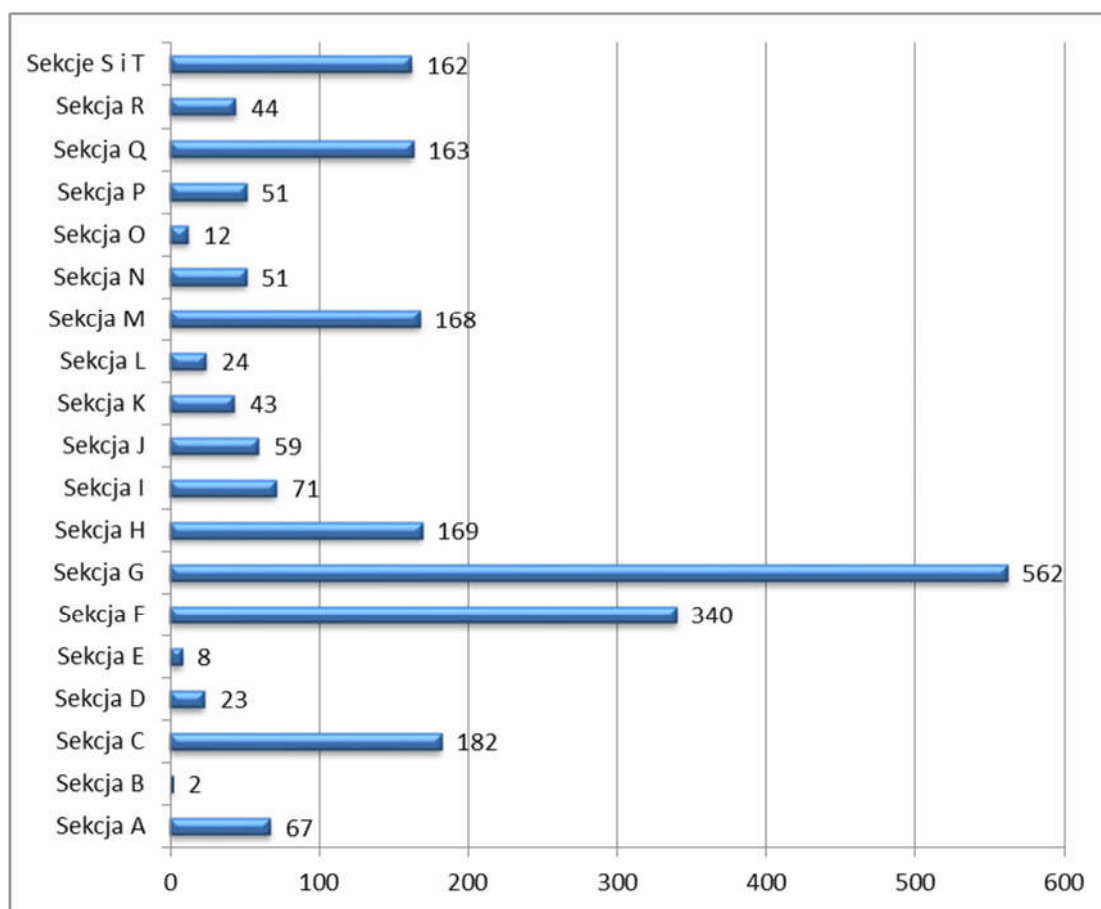
Wykres 43. Podmioty nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z terenu Gminy Zamość

Źródło: BDL GUS

Najliczniejszą grupą, według klasyfikacji PKD byli przedsiębiorcy z branży handlu hurtowego i detalicznego (sekcja G) i budownictwa (sekcja F). Istotne znaczenie dla lokalnej gospodarki mają również podmioty z sekcji C (przetwórstwo przemysłowe), sekcji H (transport i gospodarka magazynowa), sekcja M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), sekcja Q (opieka zdrowotna i pomoc społeczna), sekcji S i T, czyli pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa zatrudniające pracowników.

Wykres 44. Podmioty gospodarcze w Gminie Zamość wg klasyfikacji PKD 2007¹¹

Źródło: BDL GUS

W strukturze wielkościowej przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze Gminy Zamość wyróżniamy jedynie mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa (stan na 31 grudnia 2020 r.):

- 2 139 mikroprzedsiębiorstw (0-9 pracowników),

¹¹ Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

- 61 małych przedsiębiorstw (10-49 pracowników),
- 2 średnie przedsiębiorstwa (50-249 pracowników).

Z przedstawionego wykazu wynika, że 97,14% spośród zarejestrowanych podmiotów stanowią mikroprzedsiębiorstwa, 2,77% to małe przedsiębiorstwa, natomiast 0,09% to średnie przedsiębiorstwa.

W analizowanym okresie czasu (lata 2011-2020) liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych ulegała systematycznemu wzrostowi. Największą grupę stanowi sektor prywatny – 99,14%, z czego większość to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 88,23%.

Tabela 20. Podmioty w Gminie Zamość według sektorów własnościowych

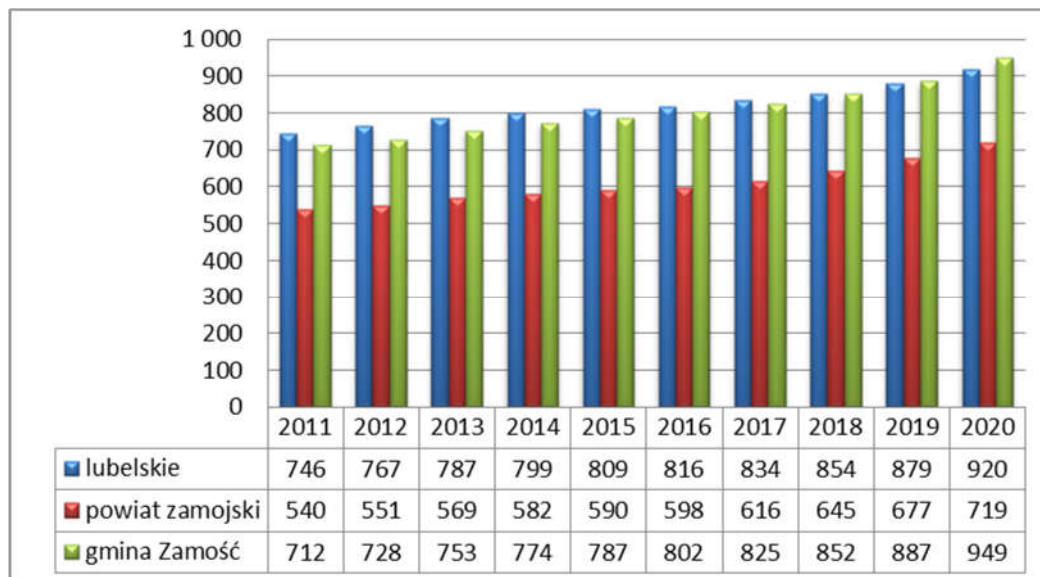
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 558	1 610	1 680	1 735	1 778	1 826	1 893	1 971	2 055	2 202
sektor publiczny – ogółem	24	25	25	25	26	25	17	17	17	17
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	23	24	24	24	24	23	15	15	15	15
sektor publiczny - przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor publiczny - spółki handlowe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor publiczny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor prywatny – ogółem	1 534	1 585	1 655	1 710	1 749	1 798	1 873	1 952	2 035	2 183
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1 360	1 393	1 451	1 492	1 534	1 577	1 648	1 721	1 801	1 926
sektor prywatny - spółki handlowe	49	57	61	66	67	71	77	65	69	88
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1
sektor prywatny – spółdzielnie	4	4	5	5	5	5	4	2	2	2
sektor prywatny – fundacje	0	0	1	2	2	2	2	2	2	3
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	41	44	47	47	47	48	48	45	46	47

Źródło: BDL GUS

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców można zmierzyć przy pomocy wskaźnika dotyczącego podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności, tzw. wskaźnik przedsiębiorczości. W 2020 roku dla Gminy Zamość wynosił 949 podmiotów i była to wartość wyższa niż średnia dla powiatu zamojskiego

(719 podmiotów) i województwa lubelskiego (920 podmiotów). Taka wartość wskaźnika daje Gminie Zamość pierwsze miejsce w powiecie zamojskim i 26 miejsce w województwie lubelskim.

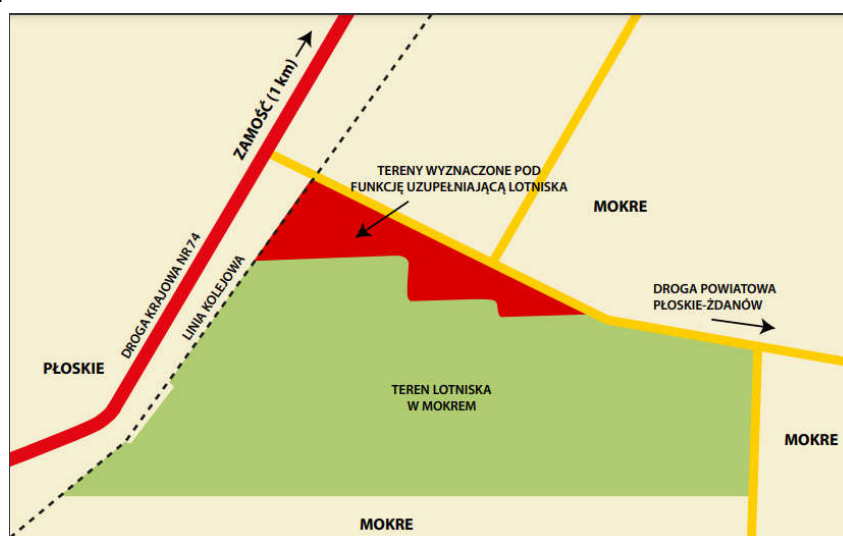
Wykres 45. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

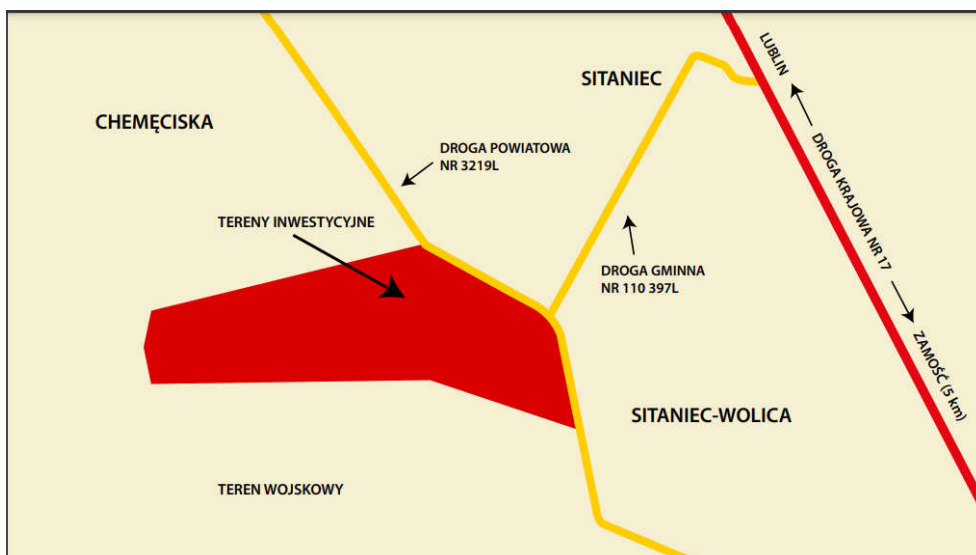
Źródło: BDL GUS

Gmina Zamość dysponuje obszarami, które mogą zostać wykorzystane na cele inwestycyjne. Zasób ten stanowią:

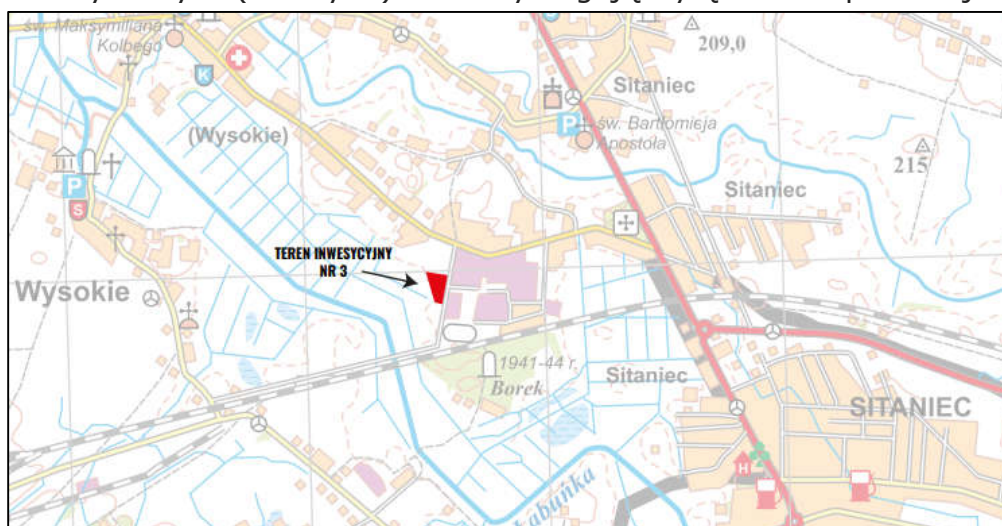
- ⊗ Mokre (teren inwestycyjny nr 1) Lotnisko Aeroklubu Ziemi Zamojskiej. Grunty Skarbu Państwa. Opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Główne przeznaczenie – lotnisko turystyczne. Wyznaczone tereny pod funkcję uzupełniającą: usługi hotelowo-gastronomiczno-szkoleniowe, usługi i rzemiosło związane z obsługą lotniska.

- ⊗ Sitaniec Wolica (teren inwestycyjny nr 2) Nieruchomość gminna o powierzchni 15 ha z opracowanym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Tereny przemysłowo – składowe, w tym zakładów produkcyjnych energię ze źródeł odnawialnych (biogaz i promieniowanie słoneczne). Grunty klasy V, VI, IVa, IVb.

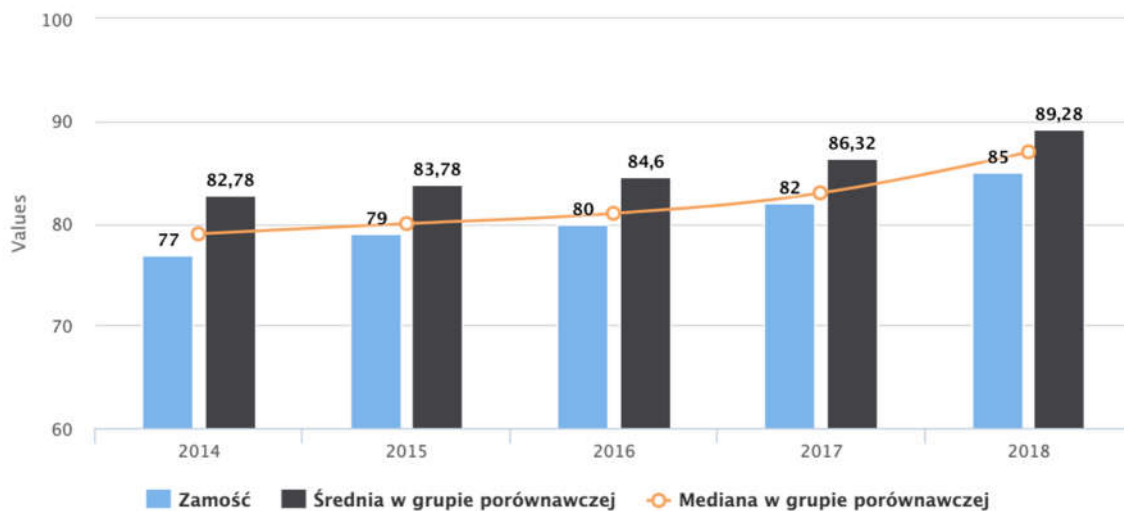
- ⊗ Sitaniec-Błonie (teren inwestycyjny nr 3) o łącznej pow. 0,6642 ha – teren przeznaczony pod usługi związane m.in. z prowadzeniem baz, składów, rzemiosła produkcyjnego, przemysłu, giełdy towarowej. Zlokalizowany 4 km od centrum Zamościa oraz 4 km od stacji przeładunkowej Linii Hutniczej Szerokotorowej (Zamość Bortatycze LHS). Grunty klasy N (nieużytki) – nie wymagają wyłączenia z produkcji rolnej.

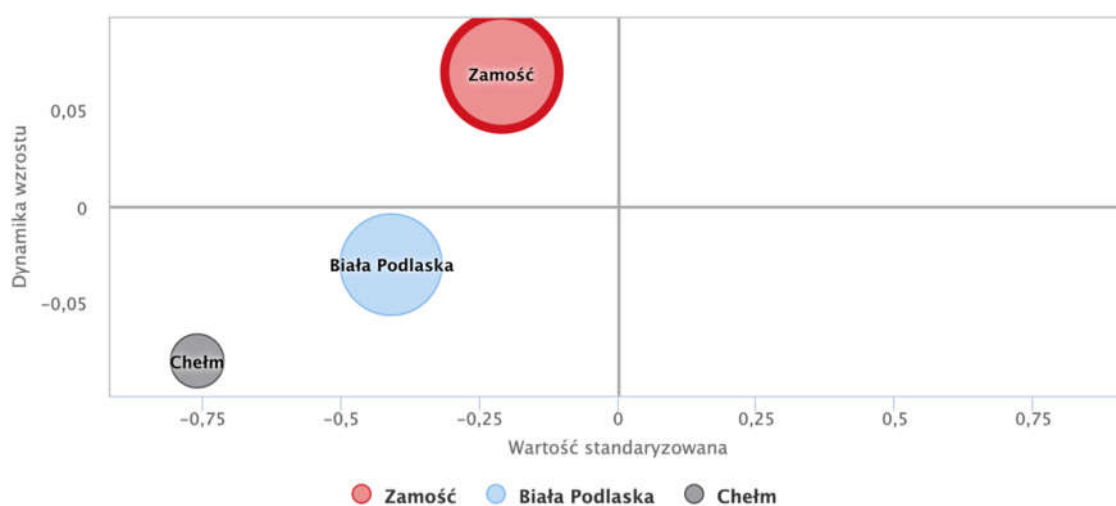
Analizując wskaźnik Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców, Gmina Zamość prezentuje się gorzej niż średnia i mediana gmin tworzących grupę referencyjną.

Na wykresie XY Gmina zajmuje II ćwiartkę, położenie to oznacza, że charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach, lecz rozwinęła się szybciej.

Wykres 46. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	77	79	80	82	85
	Wartość standaryzowana	-0.29	-0.24	-0.24	-0.22	-0.21
	Dynamika					0.07
Grupa porównawcza D4	Średnia	82.78	83.78	84.6	86.32	89.28
	Mediana	79	80	81	83	87

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	85	-0.21	0.07
Biała Podlaska	81	-0.41	-0.03
Chełm	74	-0.76	-0.08

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Samorządy gminne mają możliwość tworzenia dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, podniesienia ich konkurencyjności oraz prowadzenia działań promocyjnych. Przykładem takich działań w Gminie Zamość jest wprowadzenie zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis.

Na podstawie *Uchwały Nr VIII/55/15 Rady Gminy Zamość z dnia 25 maja 2015 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień od podatku od nieruchomości w ramach pomocy de minimis w związku z utworzeniem nowych miejsc pracy na terenie gminy Zamość*, wprowadzono dla przedsiębiorców następujące zwolnienia:

- ⊗ przez okres 12 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono co najmniej 5 nowych miejsc pracy,
- ⊗ przez okres 18 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono co najmniej 10 nowych miejsc pracy,
- ⊗ przez okres 24 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono co najmniej 15 nowych miejsc pracy,
- ⊗ przez okres 36 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono co najmniej 30 nowych miejsc pracy.

Zwolnienia od podatku obejmują budynki lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej w zakresie produkcji lub usług na terenie gminy Zamość. Zwolnienie przysługuje po spełnieniu łącznie następujących przesłanek:

- ⊗ budynki lub ich części stanowią nową inwestycję,
- ⊗ w związku z nową inwestycją utworzono nowe miejsca pracy,
- ⊗ na nowo utworzonych miejscach pracy zatrudniono osoby posiadające status osoby bezrobotnej w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674 z późn. zm.),
- ⊗ zatrudnienie osób nastąpiło na podstawie umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy.

Zwolnienia od podatku nie dotyczą budynków lub ich części zajętych na stacje paliw, działalność bankową, działalność pożyczkową, kredytową i ubezpieczeniową, działalność handlową, detaliczną i hurtową, działalność związaną z produkcją energii elektrycznej, działalność telekomunikacyjną oraz działalność związaną z wznoszeniem budynków mieszkalno-usługowych i związane z nimi usługi deweloperskie.

Uchwała Nr VIII/55/15 Rady Gminy Zamość z dnia 25 maja 2015 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień od podatku od nieruchomości w ramach pomocy de minimis w związku z utworzeniem nowych miejsc pracy na terenie gminy Zamość, weszła w życie z dniem 12 czerwca 2015 r. i ma zastosowanie do dnia 31 grudnia 2023 r.

W związku z trwającą pandemią COVID-19 Rada Gminy Zamość podjęła następujące uchwały zwalniające z podatku i opłat przedsiębiorców:

1. Uchwała Nr XVIII/169/20 Rady Gminy Zamość z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości grup przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19 – na mocy uchwały od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia 30 czerwca 2020 r. zwolnione z podatku od nieruchomości były grunty, budynki i budowle związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie:
 - ⊗ sprzedaży usług lub towarów:
 - gastronomicznych, z wyłączeniem realizacji usług polegających na przygotowywaniu i podawaniu żywności na wynos lub jej przygotowywaniu i dostarczaniu,
 - hotelarskich i krótkotrwałego zakwaterowania,
 - fryzjerskich i pozostałych zabiegów kosmetycznych,
 - związanych z działalnością salonów tatuażu i piercingu,
 - związanych z turystyką, sportem i rekreacją,
 - związanych z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki,
 - ⊗ świadczeń zdrowotnych: stomatologii lub rehabilitacji.
2. Uchwała Nr XXVI/248/21 Rady Gminy Zamość z dnia 28 stycznia 2021 r. w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości grup przedsiębiorców, których płynność finansowa uległa pogorszeniu w związku z ponoszeniem negatywnych konsekwencji ekonomicznych z powodu COVID-19 – na mocy uchwały od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 marca 2021 r. zwolnione z podatku od nieruchomości były grunty, budynki i budowle związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie:
 - ⊗ przygotowywania i podawania posiłków i napojów gościom siedzącym przy stołach lub gościom dokonującym własnego wyboru potraw z wystawionego menu, spożywanych na miejscu oraz związanej z konsumpcją i podawaniem napojów,
 - ⊗ prowadzenia usług hotelarskich i krótkotrwałego zakwaterowania,
 - ⊗ organizacji, promocji lub zarządzania imprez, takimi jak targi, wystawy, kongresy, konferencje, spotkania, włączając działalności polegające na zarządzaniu i dostarczaniu pracowników do obsługi terenów i obiektów, w których te imprezy mają miejsce,
 - ⊗ prowadzenia miejsc do tańczenia i innych form rozrywki lub rekreacji organizowanych w pomieszczeniach lub w innych miejscach

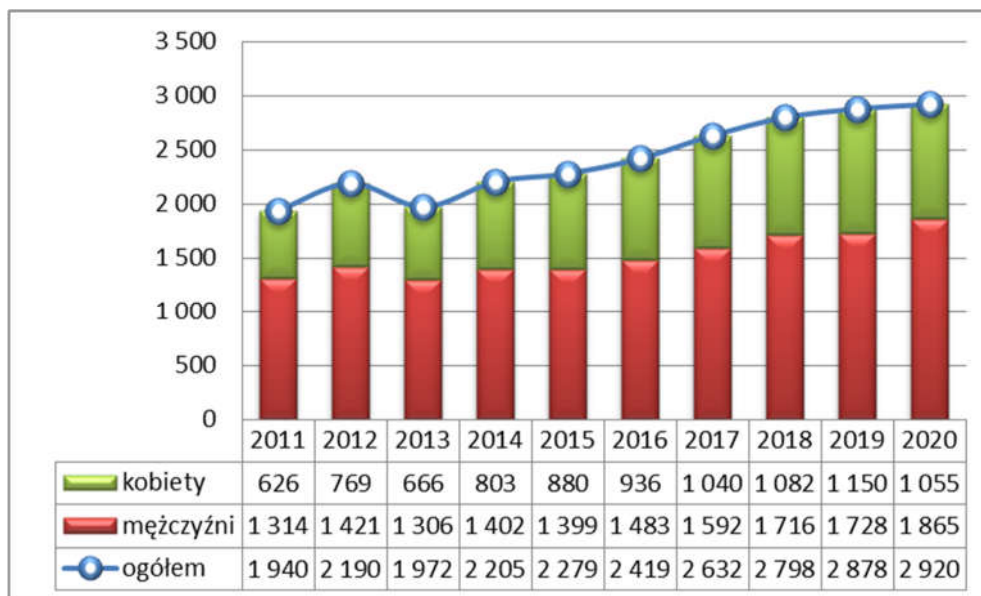
- o zamkniętej przestrzeni oraz pozostałej działalności rozrywkowej i rekreacyjnej,
 - ⊗ pozaszkolnych form edukacji sportowych oraz zajęć sportowych i rekreacyjnych,
 - ⊗ twórczej działalności związanej z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki,
 - ⊗ prowadzenia działalności fizjoterapeutycznej
 - ⊗ świadczenia usług - transport drogowy pasażerski
 - ⊗ wykonywania usług prania i czyszczenia
3. Uchwała Nr XXVII/ 259/21 Rady Gminy Zamość z dnia 25 lutego 2021 r. w sprawie zwolnienia i zwrotu części opłaty pobranej od przedsiębiorców za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży na terenie Gminy Zamość za rok 2021 r. – na mocy uchwały zwolniono przedsiębiorców z obowiązku wniesienia pierwszej i drugiej raty opłaty z tytułu korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wymagalnych do 31 stycznia 2021 r. i do 31 maja 2021 r.

2.4.3. Rynek pracy

Zjawiska i procesy zachodzące na rynku pracy jak również aktywność zawodowa ludności wywierają znaczący wpływ na poziom oraz kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Osoby aktywne zawodowo tworzą rynek pracy, który najczęściej charakteryzowany jest przez takie czynniki jak wielkość zatrudnienia oraz bezrobocia. Rynek pracy jest traktowany jako miejsce konfrontacji podaży i popytu na pracę, czyli ofert pracy i chęci podjęcia pracy.

W 2020 roku w Gminie Zamość pracowało 2 920 osób, 36,13% osób pracujących stanowiły kobiety, natomiast 63,87% - mężczyźni. Dodatkowo przytoczone dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego nie obejmują osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. W latach 2011-2020 (z wyjątkiem 2013 r.) zauważalny jest stały wzrost liczby osób pracujących (o 50,5% w porównaniu do 2011 roku).

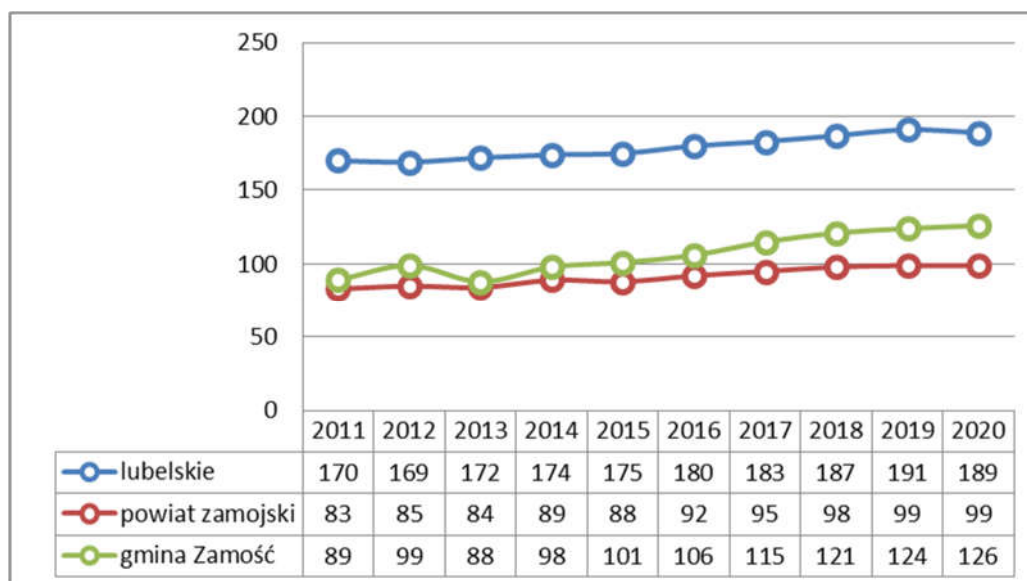
Wykres 47. Pracujący w gminie Zamość wg płci

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik pracujących na 1000 ludności w Gminie Zamość w 2020 roku wyniósł 126. Jest to wartość wyższa niż dla powiatu zamojskiego (99 osób) niższa niż dla województwa lubelskiego (189 osób).

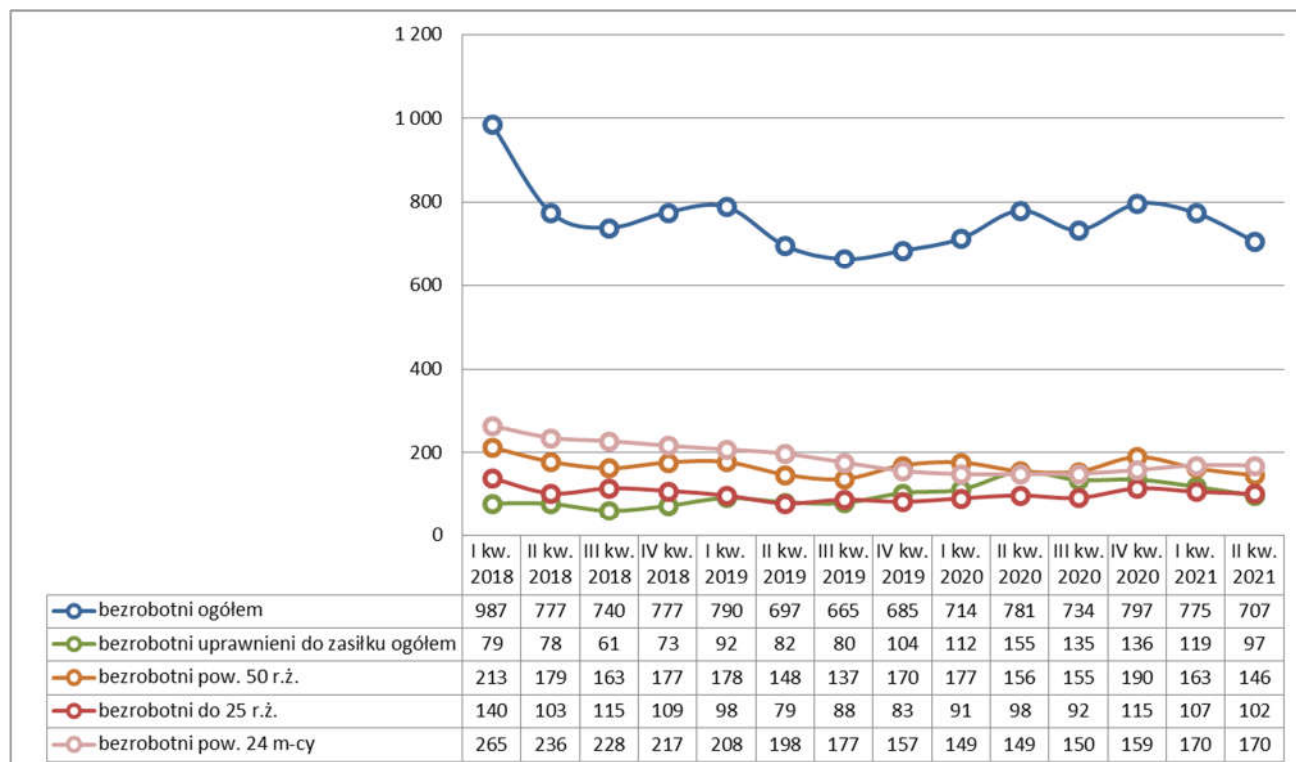
Wykres 48. Wskaźnik pracujący na 1000 ludności w Gminie Zamość

Źródło: BDL GUS

Mimo spadku liczby osób bezrobotnych Gmina Zamość boryka się z problemami na rynku pracy związanymi z bezrobociem oraz niedostateczną liczbą miejsc pracy. Na koniec II kwartału 2021 roku liczba bezrobotnych wynosiła w gminie 707 osób. Zauważalny jest spadek liczby osób bezrobotnych w porównaniu do 2018 roku. Spada również liczba długotrwale bezrobotnych oraz liczba osób młodych (poniżej 25 roku życia) i starszych (powyżej 50 roku życia).

Wykres 49. Bezrobocie na terenie Gminy Zamość w latach 2018-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Zamościu

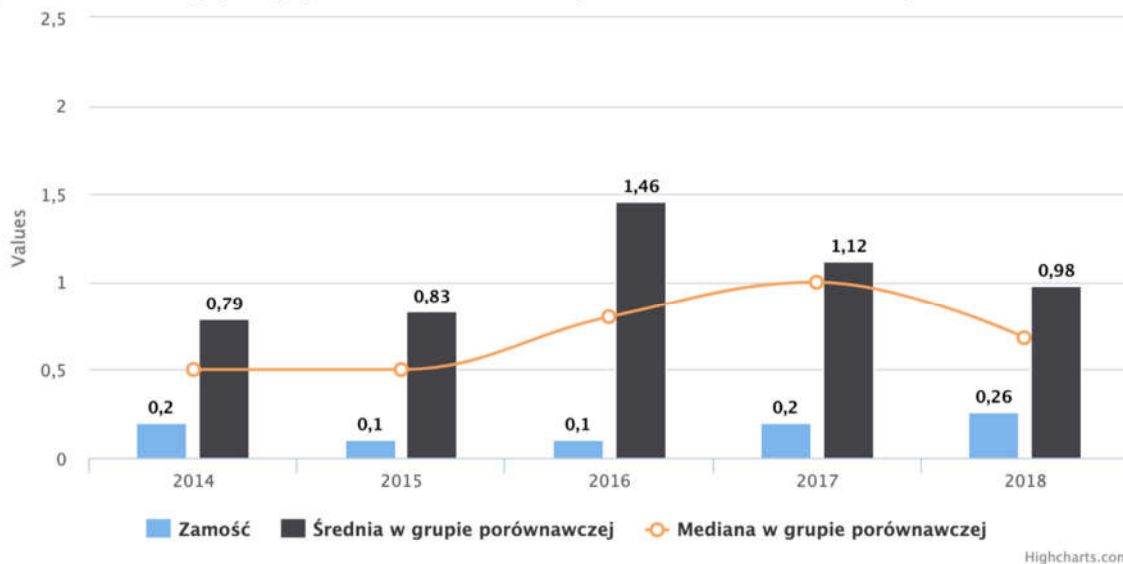
Problem bezrobocia w większej części dotyczy kobiet, jednak nie jest to istotna różnica. W II kwartale 2021 roku 53,32% bezrobotnych stanowiły kobiety, natomiast bezrobotni mężczyźni stanowili 46,68% wszystkich bezrobotnych.

Wartość stopy bezrobocia (stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie) analizowana jest w podziale na powiaty - w powiecie zamojskim wyniosła 8,5% (stan na lipiec 2021 r.). Jest to wartość wyższa niż średnia dla województwa (7,6%). Analizując ostatnie lata stopa bezrobocia dla powiatu zamojskiego stale maleje, jednak nadal odbiega od wartości dla województwa lubelskiego (najwyższą wartość stopy bezrobocia odnotowano w lutym 2013 r. – 17,3%).

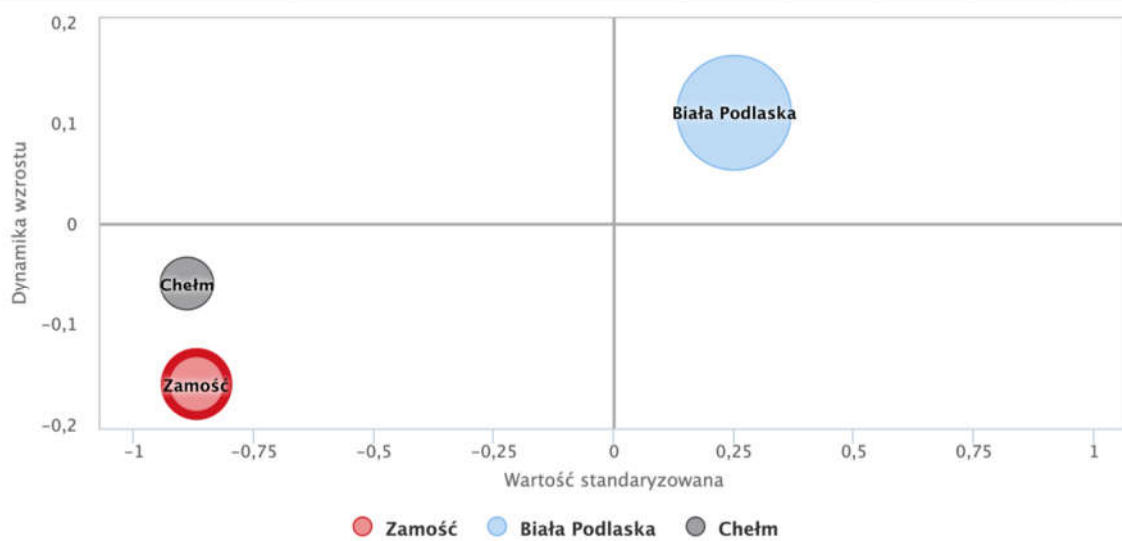
Stopa bezrobocia jest jednym z podstawowych wskaźników, który wpływa niekorzystnie na stan gospodarki i hamuje jej rozwój. Niekorzystna sytuacja na rynku pracy może być spowodowana opóźnieniem czasowym procesów dostosowawczych na rynku pracy, długotrwałym i nieefektywnym poszukiwaniem pracy, procesem zmiany kwalifikacji przez część społeczeństwa zgodnie z zapotrzebowaniem. W związku z tym, że wysoka stopa bezrobocia spowalnia wzrost gospodarczy, bardzo ważna jest walka z bezrobociem poprzez pozyskiwanie nowych inwestorów, stwarzanie atrakcyjnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej np. poprzez wspieranie przedsiębiorców systemem ulg i zachęt, jak również organizowanie szkoleń i kursów dla bezrobotnych.

Jednym ze wskaźników określającym stan rynku pracy jest wskaźnik oferty pracy na 1000 mieszkańców. W odniesieniu do Gminy Zamość wartość tego wskaźnika (0,26) jest niższa niż dla średniej (0,98) i mediany (0,68) dla grupy porównawczej. Gmina Zamość charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się wolniej – o czym świadczy ulokowanie w IV ćwiartce wykresu XY.

Wykres 50. Oferty pracy (stan na koniec roku) na 1000 mieszkańców powiatu

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	0.2	0.1	0.1	0.2	0.26
	Wartość standaryzowana	-0.77	-0.9	-0.8	-0.91	-0.87
	Dynamika					-0.16
Grupa porównawcza D4	Średnia	0.79	0.83	1.46	1.12	0.98
	Mediana	0.5	0.5	0.8	1	0.68

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	0.26	-0.87	-0.16
Biała Podlaska	1.19	0.25	0.11
Chełm	0.24	-0.89	-0.06

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.4.4. Turystyka

Turystyka jest jednym z ważniejszych sektorów gospodarki. Na atrakcyjność turystyczną danego miejsca składają się takie czynniki jak: walory (zarówno przyrodnicze, jak i kulturowe), a także zagospodarowanie turystyczne (lokalizacja umożliwiająca łatwy dostęp dzięki drogom dojazdowym, rozbudowanej bazie noclegowej i gastronomicznej).

Sektor turystyki ma znaczny udział w kształtowaniu konkurencyjności regionu, a co za tym idzie wpływa na jakość życia mieszkańców poprzez takie czynniki jak napływ nowych podmiotów gospodarczych oraz kapitału.

Gmina Zamość posiada wszelkie atrybuty decydujące o atrakcyjności turystycznej. Na infrastrukturę turystyczną składają się obiekty Regionalnej Izby Pamięci z Centrum Kultury Dawnej i altaną z piecem chlebowym w Wysokiem, kompleks Centrum Geoturystycznego w Lipsku Polesiu wraz z przyrodniczą ścieżką edukacyjną i altaną w Lipsku Polesiu, dwie drewniane wieże widokowe w okolicach wsi Lipsko Polesie i Wierzchowiny, atrakcje typu altany, stawy, itp., oferowane przez pensjonaty, agroturystyki i stadniny koni, a także szlaki oraz ścieżki piesze i rowerowe, znajdujące się na terenie gminy lub ją przecinające. Te ostatnie to m.in.:

- ⊗ **Ścieżka Rowerowa Gminy Zamość** ma długość 40,5 km. Prowadzi przez południową część gminy: Skokówkę - ul. Targowa, Białowolę, Lipsko-Polesie, Wierzchowiny, Wólkę Wieprzecką, Wychody, Hubale, Płoskie - stacja paliw. Od 17 lat ścieżkę popularyzuje doroczny gminny konkurs turystyki rowerowej pod hasłem „Zdobycy Ścieżki Rowerowej Gminy Zamość”, trwający od maja do końca sierpnia. W 2020 r. ze względu na stan epidemii część formalnych czynności konkursowych przeniesiono do Internetu. Gminna ścieżka rowerowa ma połączenie w Pniówku z niebieskim szlakiem rowerowym Gminy Łabunie oraz pośrednio ze Wschodnim Szlakiem Rowerowym „Green Velo”.
- ⊗ **Ścieżka rowerowa Sitaniec** – ciąg pieszo-rowerowy o długości 16 km, który powstał wskutek gruntownego remontu drogi wojewódzkiej 837. Zaczyna się przy cmentarzu w Sitańcu i biegnie przez kolejne 4 wsie Gminy Zamość, aż do Nielisza.

- ⊗ **Szlak rowerowy „Po Wzgórzach Roztocza”** z Lipska Polesia do Guciowa (gmina Zwierzyniec) o długości 25 km, oznakowany kolorem zielonym. Prowadzi po drogach asfaltowych, polnych i leśnych.
- ⊗ **Szlak rowerowy „Traktem Ordynackim”** o długości 8,2 km oznakowany kolorem zielonym. Jest to przedłużenie Ścieżki Rowerowej Gminy Zamość i w całości prowadzi drogą asfaltową. Zaczyna się w Wólce Wieprzeckiej, biegnie przez Kosobudy do Obroczy (gm. Zwierzyniec).
- ⊗ **Szlaki rowerowe „Dolina Górnej Łabuńki”**. W Pniówku „Ścieżka Rowerowa Gminy Zamość” styka się z niebieskim szlakiem rowerowym Gminy Łabunie (długość 17,2 km). Za Pniówkiem niebieski szlak prowadzi na teren Gminy Łabunie i tam łączy się z żółtym szlakiem rowerowym o długości 13 km. Razem tworzą pętlę zwaną „Doliną Górnej Łabuńki”, otaczającą obszar Natury 2000.
- ⊗ **Ścieżka rowerowa Zamość - Siedliska - Nielisz** przecina Gminę Zamość. Oznakowana jest kolorem czerwonym i ma długość 28 km. Zaczyna się na Rynku Solnym w Zamościu, następnie biegnie przez Kolonię Siedliska, Kolonię Zawada, potem opuszcza grunty Gminy Zamość i przez Zarudzie, Kolonię Wielącza i Deszkowice II prowadzi do Nielisza.

Wśród atrakcji przyrodniczych i kulturowych na obszarze Gminy Zamość należy wymienić:

- ⊗ **Rezerwat „Hubale”** - został utworzony w 1982 r. we wsi Mokre. Ma powierzchnię 35 ha. Celem rezerwatu jest ochrona susła perełkowanego, niewielkiego gryzonia z rodziny wiewiórkowatych, wpisanego do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt, który jest reliktem fauny stepowej. Występuje jedynie na Roztoczu i południowym wschodzie Wyżyny Lubelskiej. Suszeł perełkowany jest symbolem turystycznym Gminy Zamość.
- ⊗ **Rezerwat „Wieprzec”** - jest to rezerwat torfowiskowy o powierzchni 32 ha. Położony jest pośród podmokłych łąk wsi Wieprzec i Wychody. Powstał w 1986 r. w celu ochrony cennej roślinności torfowiskowej (wierzby lapońskiej, goździków pysznych, pełnika europejskiego, gnidosza królewskiego, goryczki wąskolistnej, licznych storczyków i innych rzadkich roślin). Jeśli chodzi o faunę to żyją tu ropuchy trawne, żaby moczarowe, ropuchy paskówki oraz jaszczurki żyworódki.
- ⊗ **Źródłiska w Wierzchowinach i Zarzeczcu** - rejon wsi Wierzchowiny położony jest w otulinie RPN. Tu swój początek ma rzeka Wieprzec. Jej źródło bije krystalicznie czystą wodą o temperaturze 8-9°C z podłoża złożonego z piasku i skał wapiennych w postaci 15 burzliwych, pulsujących wywierzyisk/wypływów. Wydajność źródłiska to ok. 15 litrów na sekundę. W sąsiedniej wsi Zarzeczcu także występują liczne pulsujące wywierzyiska

o wydajności ok. wynosi 17 litrów na sekundę. Źródłiska są lokalnie znane jako „kryniczki”.

- ⊗ **Ostoja roślinności stepowej „Kąty”** – najcenniejszy na Lubelszczyźnie płat roślinności stepowej o powierzchni 1,97 ha położony jest na północny zachód od wsi Wychody, na wzgórzu nazywanym potocznie „końskim garbem”. Zbocza wzgórza porastają chronione i rzadkie gatunki roślin: ciemiężca czarna, len złocisty, zawilec kwiatowy, wisienka stepowa, miłek wiosenny, a także pajęcznica liliowata wpisana do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin. „Kąty” to jedyne w Polsce stanowisko dziurawca wytworowego.
- ⊗ **Pomnikowe lipy w Zawadzie** – aleja lipowa znajdująca się przy drodze gminnej złożona jest z lip drobnolistnych o obwodach od 2 do 6 metrów, robinii akacjowych o obwodach od 0,8 do 3,0 m, kasztanowców białych o obwodach 1,85 - 2,80 m. Aleja stanowiła w przeszłości drogę dojazdową do znajdującego się nieco dalej folwarku ordynackiego.
- ⊗ **Ułański Szlak Konny** – trasa dla jeźdźców konnych, jej początek znajduje się w Stadninie Koni Małopolskich „Tarka” w Wólce Wieprzeckiej, dalej biegnie przez Skaraszów, Zamość, Zwierzyniec, Hubale. Jego długość to 34 km.
- ⊗ **Roztoczański Szlak Konny** – szlak o długości 25 km. Zaczyna się przy Stadninie Koni Małopolskich TARKA w Wólce Wieprzeckiej i wspólnie z Ułańskim Szlakiem Konnym prowadzi przez wzniesienie „Kurcunki” w okolicę szkoły. Tu łączy się z zielonym szlakiem pieszym im. A. Wachniewskiej. Następnie opuszcza grunty gminy Zamość. Prowadzi na Kotulą Górę, gdzie znajduje się punkt widokowy z rozpościerającym się malowniczym roztoczańskim krajobrazem. Dalej szlak prowadzi doliną rzeki Wieprz do młyna wodnego w Bondyrzu. Dochodząc do szosy Zwierzyniec – Krasnobród skręca w kierunku wschodnim. Następnie przy kościele parafialnym biegnie w kierunku południowym i wąwozem prowadzi do Lasowiec. Stamtąd doprowadza turystów i jeźdźców w pobliże stacji kolejowej Józefów Roztoczański.
- ⊗ **Szlak pieszy im. Aleksandry Wachniewskiej** ma długość 67 km. Swoją początek ma w Zwierzyncu przy Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym Roztoczańskiego Parku Narodowego, skąd prowadzi przez Tartaczną Górę i obok zalewu Rudka, a potem leśnymi terenami RPN aż do granic Gminy Zamość i wsi Wólka Wieprzecka. Kolejny odcinek pokrywa się z Roztoczańskim Szlakiem Konnym, następnie prowadzi w kierunku wsi Majdan Kasztelański – Brzeziny – Górecko Kościelne – Tereszpol Kukiełki. Szlak kończy się w głębi RPN, we Floriance, słynącej z zachowawczej hodowli konika polskiego.
- ⊗ **Zielony Szlak Pieszy im. Władysławy Podobińskiej** – szlak ma długość 52 km i biegnie z Zamościa, przez gminę Zamość i wsie Skokówka i Żdanów, wzniesienie Biała Góra, następnie wsie Lipsko i Lipsko Polesie, docelowo do gminy Susiec.
- ⊗ Trasy Nordic Walking (4 ścieżki):

- **Trasa zielona** – wokół lasu do Rezerwatu Hubale, o długości 3 km. Trasa rozpoczyna się na parkingu śródleśnym w pobliżu szkoły w Mokrem, następnie prowadzi do skraju boiska sportowego, dalej leśną drogą przy krawędzi lasu dociera do Rezerwatu „Hubale”. Z Rezerwatu „Hubale” krawędzią lasu ścieżka prowadzi do przejścia przez drogę asfaltową Mokre – Hubale i wraca do końca/początku trasy.
- **Trasa zielona** – przez kompleksy leśne Lipsko Polesie o długości 3,5 km. Trasa rozpoczyna się przy budynku szkoły podstawowej, prowadzi w kierunku ostatnich zabudowań, następnie wiedzie przez zagajniki do krawędzi lasu i przez Las Kąsewiczka. Łączy się z trasą rowerową gminy Zamość i biegnie przy krawędzi lasu, po czym przechodzi przez zagajniki do skraju zabudowań i poboczem drogi asfaltowej wraca do końca/ początku trasy.
- **Trasa czerwona** – wokół Kapliczki Św. Romana w Lipsku Polesiu o długości 8,3 km rozpoczyna się przy budynku Centrum Geoturystycznego. Początkowy odcinek prowadzi poboczem drogi asfaltowej do ostatnich zabudowań, a następnie do krawędzi lasu. Ścieżka przechodzi przez las Kąsewiczka, po czym łączy się ze szlakiem konnym i przez łąki prowadzi do przeciwnego lasu. Skrajem lasu i drogą leśną przechodzi przez płytki wąwóz i dociera do Kapliczki Św. Romana. Kapliczka ta została wybudowana w 1906 r. przy źródle u stóp wzniesienia zwanego Łysą Górą. Woda ze źródła słynie z właściwości uzdrawiających. Z tego miejsca ścieżka kieruje się w stronę widocznych zabudowań, prowadzi krawędzią lasu i wraca do początku trasy.
- **Trasa zielona** – w Wólce Wieprzeckiej krawędzią lasów RPN wokół stadniny koni „Tarka” ma długość 6 km. Trasa zielona rozpoczyna się przy budynku szkoły i skrajem lasu wspólnie ze znakami szlaku zielonego pieszego prowadzi do granicy Roztoczańskiego Parku Narodowego. Kolejny etap trasy przebiega wzdłuż lasów RPN. Dalej skrajem lasu zwanego „Borowcowa Szyja”, wzdłuż ogrodzenia przechodzi przez drogę dojazdową do stadniny. Następnie drogą polną dociera do punktu widokowego, a stamtąd biegnie w kierunku szkoły, gdzie znajduje się koniec/ początek trasy.

Do atrakcji turystycznych Gminy Zamość należy zaliczyć także Regionalną Izbę Pamięci z Centrum Kultury Dawnej w Wysokiem, Centrum Geoturystyczne w Lipsku Polesiu i dwie wieże widokowe: w Lipsku Polesiu i Wierzchowinach.

Bazę noclegową na terenie gminy stanowią 3 obiekty hotelowe¹²:

- ⊗ Karczma Zamojszczyzna*** w miejscowości Sitaniec Wolica: 30 miejsc noclegowych,
- ⊗ Wojto*** w Wólce Panieńskiej: 39 miejsc noclegowych,
- ⊗ ARTIS Hotel & SPA**** w Sitańcu: 121 miejsc noclegowych,

a także:

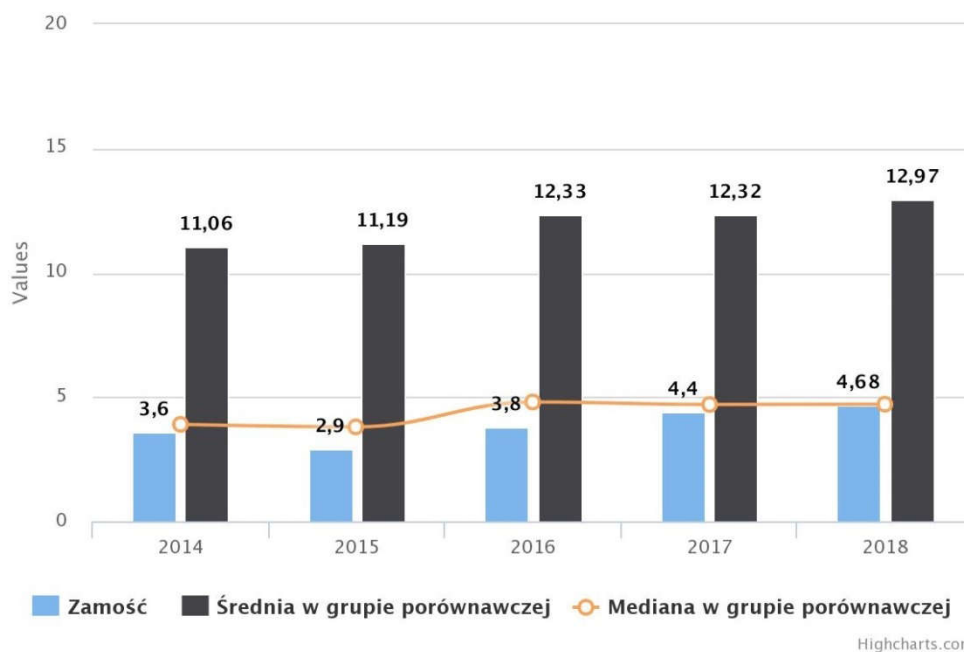
- ⊗ Centrum Geoturystyczne Lipsko Polesie: 36 miejsc noclegowych
- ⊗ Gościniec Magnat w miejscowości Kalinowice: 56 miejsc noclegowych
- ⊗ Motel Eden Inn w miejscowości Płoskie: 28 miejsc noclegowych
- ⊗ Agroturystyka „Dar” w miejscowości Szopinek: 15 miejsc noclegowych
- ⊗ „Piękne Roztocze” Pokoje gościnne do wynajęcia w miejscowości Sitaniec: 15 miejsc noclegowych
- ⊗ „Villa Comfort” w miejscowości Sitaniec: 10 miejsc noclegowych
- ⊗ Agroturystyka w miejscowości Mokre: 15 miejsc noclegowych
- ⊗ „Roztoczańskie Dworek” w miejscowości Mokre: 12 miejsc noclegowych
- ⊗ Agroturystyka „Susełek” w miejscowości Mokre: 12 miejsc noclegowych
- ⊗ Gospodarstwo Agroturystyczne „Nad stawem” w miejscowości Wierzchowiny: 10 miejsc noclegowych
- ⊗ Chata Magnata w miejscowości Zarzeczce: 4 miejsca noclegowe
- ⊗ Agroturystyka „Uroki Roztocza” w miejscowości Zarzeczce: 10 miejsc noclegowych
- ⊗ Białowolskie Wzgórze w miejscowości Białowola: 6 miejsc noclegowych

Znajdujące się na terenie gminy elementy przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe nadają jej predyspozycje do rozwoju turystyki krajoznawczej oraz agroturystyki. Zabytki historyczne oraz walory środowiskowe i przyrodnicze sprzyjają rozwojowi czynnego wypoczynku, zwłaszcza wędrówek pieszych i wycieczek rowerowych. Warunkiem rozwoju turystyki w skali gminy i powiatu zamojskiego jest wykorzystanie istniejącej bazy oraz realizacja inwestycji mających na celu rozwój atrakcji turystycznych. Znaczącym elementem decydującym o rozwoju sektora turystyki są również prowadzone działania promocyjne i informacyjne, które mają na celu ułatwić turystom zorganizowanie czasu spędzonego w danym miejscu oraz zachęcić ich do jak najdłuższego pobytu.

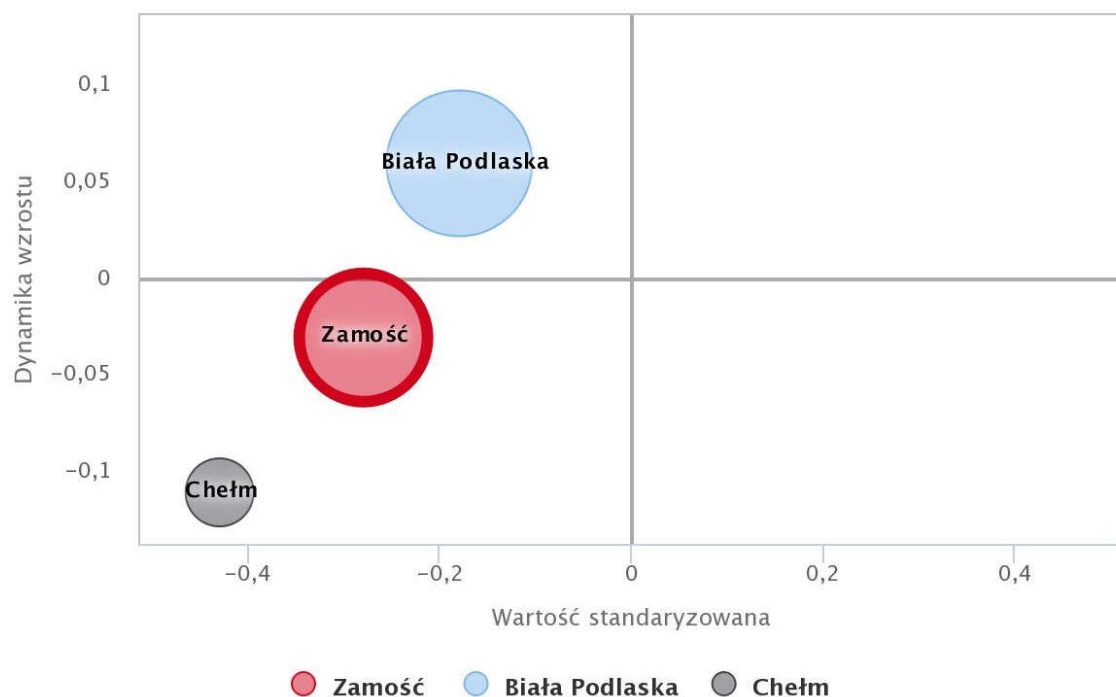
Pod względem liczby miejsc noclegowych na 1000 osób Gmina Zamość zajmuje drugą pozycję w grupie porównawczej, wartość wskaźnika to 4,68. Najwyższy wskaźnik charakteryzuje gminę Biała Podlaska – 7,79, najniższy natomiast gminę Chełm – 0,43. Analizując wykres XY można stwierdzić, że Gmina Zamość charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się wolniej. Jest to sytuacja zdecydowanie niekorzystna.

¹² <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1083,centralny-wykaz-obiektow-hotelarskich>

Wykres 51. Miejsca noclegowe w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1000 ludności

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	3.6	2.9	3.8	4.4	4.68
	Wartość standaryzowana	-0.28	-0.33	-0.3	-0.28	-0.28
	Dynamika					-0.03
Grupa porównawcza D4	Średnia	11.06	11.19	12.33	12.32	12.97
	Mediana	3.9	3.8	4.8	4.7	4.71

Highcharts.com

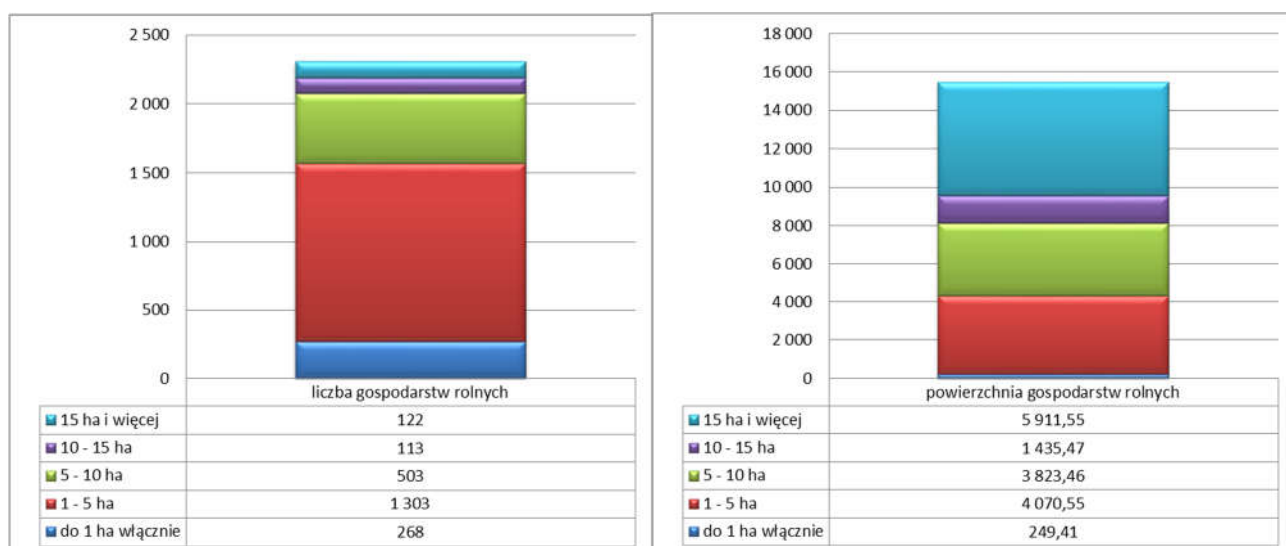
Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	4.68	-0.28	-0.03
Biała Podlaska	7.79	-0.18	0.06
Chełm	0.43	-0.43	-0.11

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.4.5. Rolnictwo

Rolnictwo jest podstawowym sektorem gospodarki w gminach wiejskich, także w Gminie Zamość. Na taki stan rzeczy wskazują m.in. struktura użytkowania gruntów, a także liczba gospodarstw. Rozwój rolnictwa uwarunkowany jest wieloma różnorodnymi czynnikami, zarówno przyrodniczymi, do których zaliczyć można: jakość i żyzność gleb, wpływ klimatu, stosunki wodne, ukształtowanie powierzchni, jak i pozaprzyrodniczymi m.in.: sposób gospodarowania (nawożenie, mechanizacja rolnictwa), czy też stosunki własnościowe. Znaczny wpływ na poziom rolnictwa na danym terenie ma struktura wielkościowa gospodarstw. Większe gospodarstwa dają lepsze możliwości produkcyjne, a co za tym idzie dochody jakie można uzyskać. Gospodarstwa wielkopowierzchniowe sprzyjają również wypracowaniu specjalizacji, dzięki czemu zwiększa się ich wydajność i opłacalność.

Wykres 52. Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych w Gminie Zamość

Źródło: BDL GUS

Struktura agrarna Gminy Zamość jest dość korzystana, średnia powierzchnia gruntów rolnych to 6,71 ha (dane ze spisu rolnego z 2010 roku). Jest to wartość wyższa niż dla powiatu zamojskiego (6,47 ha) i wyższa od średniej dla województwa lubelskiego (6,41 ha).

W 2010 roku w Gminie Zamość funkcjonowały 2 309 gospodarstwa. Najwięcej z nich dysponowało powierzchnią gruntów rolnych powyżej 1 ha jednak nie większych niż 5 ha – są to 1 303 gospodarstwa (56,4% wszystkich gospodarstw). Pod względem powierzchni, największy areał w Gminie zajmują gospodarstwa powyżej 15 ha (5 911,55 ha).

Rolnictwo w Gminie Zamość stanowi najważniejszy dział gospodarki, wynika to z bardzo dobrej jakości gleb oraz braku rozwiniętej działalności przemysłowej w regionie.

Według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹³ w 2020 r. użytki rolne zajmowały w Gminie Zamość powierzchnię 12 246,76 ha. Największą powierzchnią zasiewów stanowiły:

- ⊗ pszenica ozima: 3 192,69 ha (26,1%)
- ⊗ rzepak ozimy: 1 393,81 ha (11,4%)
- ⊗ mieszanka 587,63 ha (4,8%)
- ⊗ burak cukrowy 539,28 ha (4,4%)
- ⊗ jęczmień jary 302,85 ha (2,5%)
- ⊗ pszenica jara 254,05 ha (2,1%)
- ⊗ kukurydza 218,17 ha (1,8%)
- ⊗ pszenżyto ozime 212,55 ha 1,7%
- ⊗ trawy 209,08 ha 1,7%

¹³ <https://rejestrupraw.arimr.gov.pl/>

- ⊗ bobik 105,84 ha 0,9%
- ⊗ jęczmień ozimy 97,79 ha 0,8%

Poza wyżej wymienionymi na obszarze gminy Zamość były uprawiane m.in. ziemniaki, owies, lucerna mieszańcowa, koniczyna czerwona, rzepik, żyto ozime, rzepak jary, soja, gorczyca, fasola, lucerna siewna, pszenżyto jare, łubin wąskolistny, malina, truskawka, gryka i leszczyna. 1 893,59 ha zajmują trwałe użytki zielone (15,5% użytków rolnych).

Poziom produkcji zwierzęcej na obszarze gminy jest zdecydowanie niższy niż w innych regionach województwa lubelskiego.

2.5. Jakość rządzenia

Umiejętne planowanie i zarządzanie strategiczne przez władze lokalne ma zapewnić gospodarność, efektywność i skuteczność organizacji sektora publicznego, podnieść poziom świadczonych usług i dopasować je do zmieniających się potrzeb społecznych oraz złożonych uwarunkowań zewnętrznych. Zarządzanie strategiczne w gminie (podejście do gospodarczych szans i wyzwań poprzez formułowanie celów i wprowadzanie ich w życie) prowadzone jest poprzez realizację różnego rodzaju programów i strategii.

Ogólne założenia polityki rozwoju Gminy Zamość realizowane były w oparciu o Strategię Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025, jak również o Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zamość i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo zagadnienia związane ze środowiskiem normują: *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Zamość na lata 2015 – 2019 / aktualizacja do roku 2025, Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na lata 2012 – 2032*. Kwestie związane z polityką społeczną zostały uregulowane w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2012-2020*.

Kluczowym czynnikiem służącym rozwojowi jednostek samorządu terytorialnego jest sprawna i efektywna administracja samorządowa, inicjująca i wspierająca działania na rzecz rozwoju tych obszarów. Niezbędny jest tu potencjał instytucjonalny danej jednostki samorządowej rozumiany m.in. jako odpowiednie struktury organizacyjne, właściwe procedury działania, mechanizmy zapewniające udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz kompetentnych i sprawnych urzędników.

Jakość rządzenia obrazować mogą dane zawarte w bilansie oraz rachunku zysków i strat. Są to elementy sprawozdania finansowego, które dostarczają informacji o sytuacji finansowej i wyniku finansowym danej jednostki

(są pomocne przy podejmowaniu decyzji gospodarczych). Obrazują one rezultaty działań władz oraz efektywność wykorzystania środków publicznych.

Posiadane przez gminę Zamość zasoby uwidocznione są w sprawozdaniach finansowych w pozycji aktywa trwałe, na które składają się wartości niematerialne i prawne, środki trwałe (w tym grunty, budynki, inne) oraz środki trwałe w budowie, należności i środki pieniężne.

Oceniając wartości podane w poniższej tabeli, można stwierdzić, że dominującymi pozycjami w rzeczowych aktywach trwałych są budynki. Rolę rzeczowych aktywów trwałych w kształtowaniu struktury majątku Gminy Zamość uwidoczniono obliczając ich udział w ogólnej wartości aktywów. Udział rzeczowych aktywów trwałych w aktywach ogółem ulega niewielkiemu wahaniu, pod koniec 2020 roku udział ten stanowił 94,42%, w 2019 roku – 94,95%, w 2018 roku natomiast wynosił 91,35%.

Aktywność Gminy Zamość w realizacji inwestycji można zaobserwować w jednej z pozycji aktywów tj. środki trwałe w budowie, jest to wartość kosztów poniesionych na budowę, montaż bądź też ulepszenie środka trwałego. Pod koniec 2018 roku na budowę, montaż albo ulepszenie środków trwałych gmina przeznaczyła 7,13 mln zł, w grudniu 2019 roku wartość tej pozycji to 6,61 mln zł natomiast w grudniu 2020 roku przekroczyła wartość 3,38 mln zł.

Tabela 21. Wartość aktywów trwałych Gminy Zamość w oparciu o roczne sprawozdania finansowe

Rok sprawozdania	2018	2019	2020
Aktywa	137 424 853,16	131 689 599,04	137 947 388,95
Aktywa trwałe	125 562 874,33	125 066 255,18	130 341 133,07
Wartości niematerialne i prawne	0,00	0,00	0,00
Rzeczowe aktywa trwałe (środki trwałe)	125 541 874,33	125 045 255,18	130 256 533,25
W tym:			
 Grunty	20 419 572,87	6 368 330,22	7 025 725,89
 Budynki	96 775 952,63	110 991 259,83	118 667 811,58
 Urządzenia techniczne i maszyny	brak danych	89 120,64	217 467,51
 Środki transportu	brak danych	777 176,65	795 085,49
 Pozostałe środki trwałe	1 213 532,92	208 159,31	169 012,58
Środki trwałe w budowie	7 132 815,91	6 611 208,53	3 381 430,20

Źródło: dane Urzędu Gminy Zamość

Posiadane na koniec roku środki finansowe Gminy Zamość prezentowane są w pozycji krótkoterminowe aktywa obrotowe i obejmują m. in. środki pieniężne w kasie i na rachunkach, lokaty, czeki i weksle. Na koniec grudnia 2020 r. środki te wynosiły 2 319 318,13 zł. Wartość środków pieniężnych jest istotna, gdyż stanowią one podstawowe źródło finansowania realizowanych przez Gminę wydatków budżetowych oraz rozchodów budżetowych.

Corocznie sprawozdanie finansowe Gminy Zamość podlegają zaopiniowaniu przez Regionalną Izbę Obrachunkową w Lublinie, jak dotąd sprawozdania zostały pozytywnie zaopiniowane.

Gmina Zamość aktywnie uczestniczy w konkursach i naborach umożliwiających pozyskanie dodatkowych środków finansowych na realizację inwestycji infrastrukturalnych, jak i „miękkich”. Dokumentacje aplikacyjne przedkłada zarówno do instytucji zajmujących się rozdysponowaniem środków krajowych jak i zewnętrznych, w tym Unii Europejskiej.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego od 2016 roku w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 na obszarze Gminy Zamość zawarto 156 umów o dofinansowanie, z czego Gmina Zamość była beneficjentem 15 projektów.

Wartość kosztów kwalifikowalnych podpisanych umów o dofinansowanie w latach 2016-2020 wynosiła 32,93 mln zł, na obszar gminy trafiło 26,21 mln zł dofinansowania ze źródeł zewnętrznych.

Powyższe wartości świadczą o bardzo dużej aktywności i skuteczności Gminy Zamość w pozyskaniu dodatkowych środków finansowych na realizację zadań własnych. Jednostką odpowiedzialną za poszukiwanie zewnętrznych źródeł finansowania dla działań strategicznych oraz wsparciem w zakresie montażu finansowego jest Wydział Rozwoju Gminy i Inwestycji.

Dobrze zaplanowana i zgodna współpraca Gminy z jednostkami samorządu terytorialnego wyższego rzędu, tj. powiatem i województwem oraz z podmiotami poza sektorem finansów publicznych, jest podstawowym warunkiem spójnego rozwoju danego obszaru. Współpraca Gminy Zamość z innymi podmiotami opiera się na wzajemnym zaufaniu partnerów oraz świadomości, że problemy przekraczające granice pojedynczych gmin trzeba rozwiązywać wspólnie.

Tabela 22. Wykorzystanie funduszy zagranicznych w latach 2007-2021

Lp.	NAZWA PROGRAMU / FUNDUSZU	TYTUŁ PROJEKTU	LATA REALIZACJI	WARTOŚĆ CAŁKOWITA PROJEKTU (ZŁ)	WARTOŚĆ KOSZTÓW KWALIFIKOWANYCH (ZŁ)	WARTOŚĆ DOFINANSOWANIA (ZŁ)
1	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina Działanie 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego	RoweLove Roztocze – razem pomimo granic	2014-2020	3 967 384,67	3 967 384,67	3 570 646,20
2	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 Działanie 2.3 Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach	Budowa sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacji sanitarnej w m. Żdanów, Żdanówek, Zwódne – etap II	2017-2018	2 871 272,98	2 329 760,46	1 980 296,39
3	RPO Województwa Lubelskiego 2014-2020 Działanie 6.1 Bezpieczeństwo ekologiczne	Zabezpieczenie przeciwpożarowe i przeciwpowodziowe województwa lubelskiego poprzez zakup samochodów ratowniczo-gaśniczych dla Ochotniczych Straży Pożarnych	2017-2018	31 961 220,83 zł (udział Gminy Zamość: 981 540,00)	31 961 220,83 zł (udział Gminy Zamość: 981 540,00)	19 176 732,24 zł (udział Gminy Zamość: 588 924,00)
4	RPO Województwa Lubelskiego 2014 – 2020 Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE	Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część I	2016–2018	5 722 432,86	4 675 839,27	3 974 463,37
5	RPO Województwa Lubelskiego 2014 – 2020 Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE	Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część II	2016–2018	5 313 453,60	4 227 979,27	3 593 782,37
6	RPO Województwa Lubelskiego 2014 – 2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Zamość – ZS Wysokie, ZS Sitaniec	2016–2019	4 392 938,59	2 884 280,86	2 451 638,71
7	RPO Województwa Lubelskiego 2014 – 2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Zamość – SP Mokre, SP Pniówek, SP Lipsko, SP Borowina Sitaniecka	2016–2019	4 785 784,36	2 876 129,22	2 444 709,82
8	RPO Województwa Lubelskiego 2014-2020 Działanie 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa	Budowa sieci wodociągowej z ujęciem wody w m. Żdanówek – kontynuacja etapu I i II	2017–2020	3 635 474,27	2 025 688,10	1 721 834,88
9	RPO Województwa Lubelskiego 2014-2020 Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE	Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część III	2020–2022	3 752 489,93	3 261 779,20	2 087 538,69
10	RPO Województwa Lubelskiego 2014-2020 Działanie 5.5 Promocja niskoemisyjności	Modernizacja oświetlenia ulicznego w Gminie Zamość	2019–2021	1 846 041,47	1 500 346,72	1 275 294,71
11	RPO Województwa Lubelskiego 2014-2020 Działanie 13.7 Infrastruktura szkolna	Nowoczesne pracownie komputerowe i przyrodnicze w szkołach Gminy Zamość	2017-2020	1 247 960,90	1 247 210,60	1 060 129,01

12	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 Poddziałanie „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii”	Budowa sieci wodociągowej z ujęciem wody oraz oczyszczalnią ścieków w miejscowości Płoskie	2017–2019	2 484 898,16	1 922 195,00	1 223 092,00
13	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 Działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	Rozbudowa i przebudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Żdanówek	2019–2020	1 215 585,93	809 131,34	492 748,00
14	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 Działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”	Budowa kompleksu sportowego w m. Zawada – przebudowa boiska piłkarskiego	2019–2021	1 371 218,99	963 754,82	481 878,00
15	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 Poddziałanie „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii”	Rozbudowa zbiorczej sieci wodociągowej w m. Płoskie – etap III	2021–2022	925 140,54	746 201,61	474 813,00
16	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 Poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” z wyłączeniem projektów grantowych oraz operacji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej	Budowa Centrum Kultury Dawnej w m. Wysokie	2019–2021	945 818,53	673 755,08	392 178,00
17	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 Działanie 19 „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” Poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”	Wykonanie altany wraz z infrastrukturą turystyczną przy szlaku rowerowym w miejscowości Mokre	2019–2020	71 144,78	70 406,78	44 976,00
18	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 Działanie 1.4: Promocja i Współpraca	Rozwój i współpraca pierścieniowych gmin Polski Wschodniej	2012-2014	282 878,04	271 320,52	244 188,47
19	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 Działanie 9.3 Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Zamość	2014–2015	19 680,00	19 680,00	16 728,00

20	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 6.1 Ochrona i kształtowanie środowiska	Budowa sieci wodociągowej wraz z ujęciem wody w miejscowości Sitaniec, Sitaniec Wolica, Sitaniec Kolonia	2009–2012	6 063 288,97	4 829 419,20	3 148 551,92 zł
21	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 4.1 Społeczeństwo informacyjne	e-Gmina – rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego Gminy Zamość	2010–2011	1 014 722,22	1 014 722,22	851 004,88
22	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 5.2 Lokalny układ transportowy	Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy Zamość poprzez budowę drogi gminnej nr 110395 L w miejscowości Płoskie	2009–2009	3 612 572,92	3 311 893,96	2 384 563,65
23	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 8.2 Infrastruktura szkolna i sportowa	Poprawa dostępu mieszkańców gminy Zamość do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej poprzez budowę sali gimnastycznej w miejscowości Płoskie	2009–2010	2 971 454,62	2 952 109,63	2 361 687,70
24	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 7.3 Współpraca międzyregionalna	Zielone serca Europy – promocja walorów kulturowych i turystycznych terenów Gminy Zamość	2010–2011	1 293 413,16	1 293 413,16	905 389,15
25	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 6.1 Ochrona i kształtowanie środowiska	Poprawa funkcjonowania systemu bezpieczeństwa na terenie miasta Zamość i powiatu zamojskiego w zakresie lokalizacji, ograniczania i likwidacji zagrożeń chemiczno-ekologicznych	2010–2012	827 159,00	827 159,00	699 992,60
26	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 7.1 Infrastruktura kultury i turystyki	Adaptacja budynku na Gminną Bibliotekę Publiczną i Ośrodek Kultury w miejscowości Wysokie	2013–2015	2 068 446,36	1 942 146,20	1 650 824,24
27	RPO Województwa Lubelskiego 2007-2013 Działanie 2.4 Schemat B Marketing gospodarczy	Marketing gospodarczy szansą rozwoju Gminy Zamość	2014–2015	96 778,57	90 258,14	76 719,40
28	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 Działanie Odnowa i rozwój wsi	Budowa i wyposażenie Regionalnej Izby Pamięci w miejscowości Wysokie – budynku turystyki i tradycji wiejskiej	2009–2010	966 386,14	795 326,30	500 000,00
29	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 Działanie Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Mokre	2010–2011	3 138 655,04	2 518 496,68	1 259 248,00
30	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 Działanie „Odnowa i rozwój wsi”	Remont budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Zawada	2011–2012	394 352,81	301 267,26	150 574,00
31	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 Działanie „Odnowa i rozwój wsi”	Rozbudowa budynku na Filię Biblioteki Publicznej Gminy Zamość w miejscowości Zdanów	2011–2012	644 856,34	505 743,46	252 871,00

32	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działanie „Odnowa i rozwój wsi”	Rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu na funkcje sportowo–rekreacyjne w miejscowości Hubale	2011–2012	851 211,02 zł	596 757,65	298 378,00
33	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Kalinowice, Wólka Panieńska, Szopinek – II etap	2011–2013	1 026 182,47	708 032,14	354 016,00
34	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 Działanie „Odnowa i rozwój wsi”	Rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Wierzchowiny	2013	323 051,67	256 396,48	128 198,00
35	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Promocja i rozwijanie aktywnej turystyki i rekreacji poprzez wydanie map oraz folderów informacyjnych	2010	36 599,00	32 950,00	22 735,50
36	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Spotkania Miłośników Konia Orientalnego w Wólce Wieprzeckiej	2010	37 302,90	31 818,36	22 272,85
37	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Zakup instrumentów muzycznych dla zespołu Młodzieżowej Orkiestry Dętej z Białowoli	2010	37 561,01	30 787,71	21 243,51
38	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Zakup strojów dla zespołu śpiewaczego Sitanianie z Sitańca oraz wyposażenie świetlicy wiejskiej	2010–2011	32 114,04	28 088,03	19 380,74
39	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Utworzenie Centrum Kulturalno–Rekreacyjnego w miejscowości Pniówek poprzez remont świetlicy wiejskiej i zagospodarowanie terenu na funkcję rekreacyjno– wypoczynkową	2010	530 941,16	383 841,03	254 550,00
40	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Kresowe Spotkania Miłośników Konia Orientalnego w Wólce Wieprzeckiej	2011	23 380,00	19 696,00	13 028,82
41	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Wyposażenie świetlic wiejskich Gminy Zamość	2011–2012	216 822,56	176 278,50	141 022,00
42	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	Budowa sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Skokówka, Żdanów, Żdanówek, Zwódne – 1 etap	2013–2015	3 035 836,46	2 355 311,58	999 999,00

43	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działanie: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Zamość	2014–2015	499 969,81	388 588,29	194 294,00
44	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Budowa placów zabaw na terenie Gminy Zamość	2011–2012	312 530,24	248 312,67	198 650,00
45	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Białowola	2014	219 507,92	128 038,67	102 430,93
46	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Budowa centrum rekreacji w miejscowości Sitaniec	2013–2014	73 161,99	59 544,18	25 000,00
47	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Budowa placu zabaw w miejscowości Szopinek	2013–2014	47 466,35	37 223,04	25 000,00
48	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Budowa placu zabaw w miejscowości Borowina Sitaniecka	2013–2014	54 769,21	44 797,20	25 000,00
49	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 Działania 4.1/413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”	Budowa placu zabaw w miejscowości Wysokie	2013–2014	50 256,62	41 243,43	25 000,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Zamość

Gmina Zamość prowadzi szeroką współpracę samorządową i pozasamorządową. Ma zawarte umowy partnerskie z Samorządami Gmin: Sanok (województwo podkarpackie), Suwałki (województwo podlaskie), Ełk (województwo warmińsko – mazurskie), Iwano – Frankowe (Ukraina), Holoby (Ukraina), Sedliska (Słowacja). Współpraca przebiega głównie na płaszczyznach życia społecznego i kulturalnego, i oparta jest na wzajemnych spotkaniach przedstawicieli jednostek samorządowych, prezentacji regionalnej kultury i tradycji, organizowania obozów dla zespołów artystycznych, wymianie dzieci i młodzieży, a także wspólnych działaniach z zakresu sportu, turystyki i rekreacji. Jednak w 2020 r. w związku z pandemią Covid-19 współpraca została ograniczona do minimum.

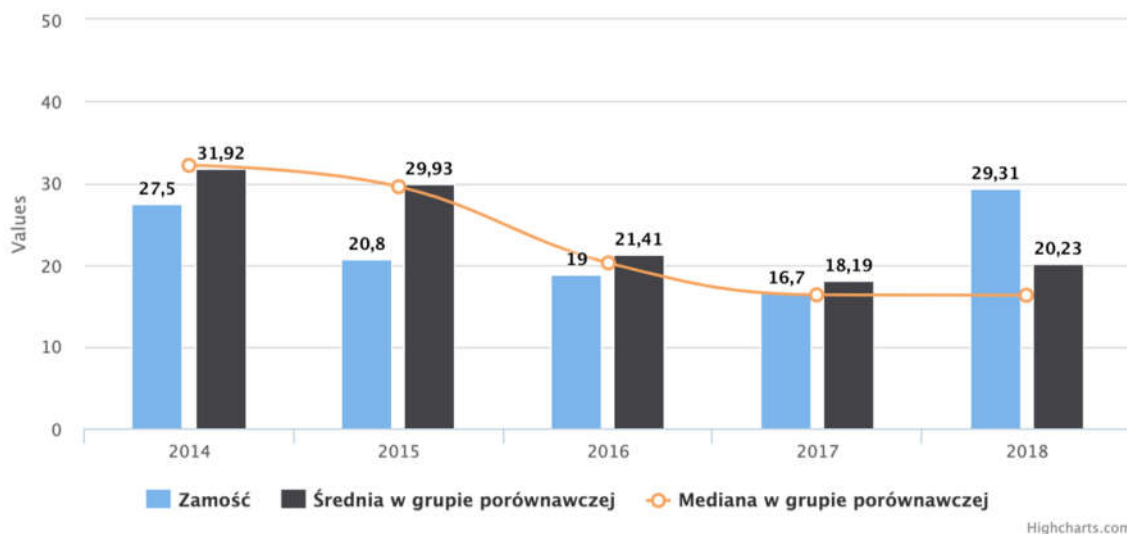
Gmina Zamość jest członkiem kilku stowarzyszeń:

- ⊗ Lokalna Grupa Działania NASZE ROZTOCZE (od 2008 r.).
- ⊗ Lokalna Organizacja Turystyczna Zamość i Roztocze (od 2003 r.).
- ⊗ Stowarzyszenie Samorządów „Euroregion Bug” (od 2010 r.)
- ⊗ Instytut Rozwoju Samorządu Terytorialnego Województwa Lubelskiego (dawne Stowarzyszenie „Dom Europy”) (od 2008 r.)
- ⊗ Towarzystwo Agro-Socjalne „Agrarsoziale Gesellschaft e.v. w Niemczech (Getynga) (od 1996 r.)
- ⊗ Stowarzyszenie Samorządów Euroregion Roztocze (od 2020 r.)

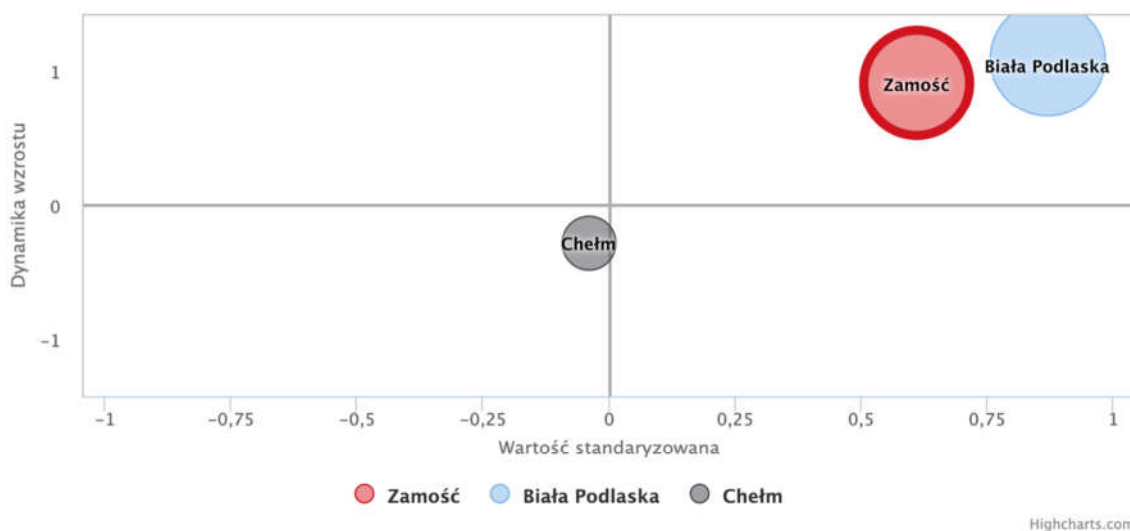
W 2021 r. zostanie zakończony projekt "RoweLove Roztocze - razem pomimo granic", który jest realizowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. Gmina Zamość jest Liderem Projektu, a partnerami są: Województwo Lubelskie, Roztoczański Park Narodowy, Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy, Zrzeszenie Samorządów "Euroregion Karpaty – Ukraina", Departament Ekologii i Zasobów Naturalnych Lwowskiej Obwodowej Administracji Państwowej. W ramach projektu w Gminie Zamość zrealizowano następujące zadania: budowa Centrum Geoturystycznego wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Lipsko Polesie oraz zakup jego wyposażenia, budowa dwóch wież widokowych, wytyczenie wraz z oznakowaniem szlaku rowerowego, który stanowi połączenie do Centralnego Szlaku Rowerowego Roztocza, montaż czujników ruchu turystycznego, wydanie różnego typu publikacji o Roztoczu, przygotowanie dokumentu strategicznego, organizację wydarzeń transgranicznych oraz działania polegające na promocji projektu, w tym zakup gadżetów promocyjnych.

W 2018 roku wydatki majątkowe na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem stanowiły w Gminie Zamość 29,31% i była to druga z kolei najwyższa wartość w grupie porównawczej. Wartość wskaźnika dla Gminy Zamość była wyższa od średniej i mediany dla grupy referencyjnej. Analizując pozycję Gminy Zamość na wykresie XY należy stwierdzić, że Gmina charakteryzuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwinięła się szybciej.

Wykres 53. Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem (w %)

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	27.5	20.8	19	16.7	29.31
	Wartość standaryzowana	-0.21	-0.48	-0.16	-0.11	0.61
	Dynamika					0.91
Grupa porównawcza D4	Średnia	31.92	29.93	21.41	18.19	20.23
	Mediana	32.2	29.6	20.3	16.4	16.36

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	29.31	0.61	0.91
Biała Podlaska	33.12	0.87	1.09
Chełm	19.66	-0.04	-0.28

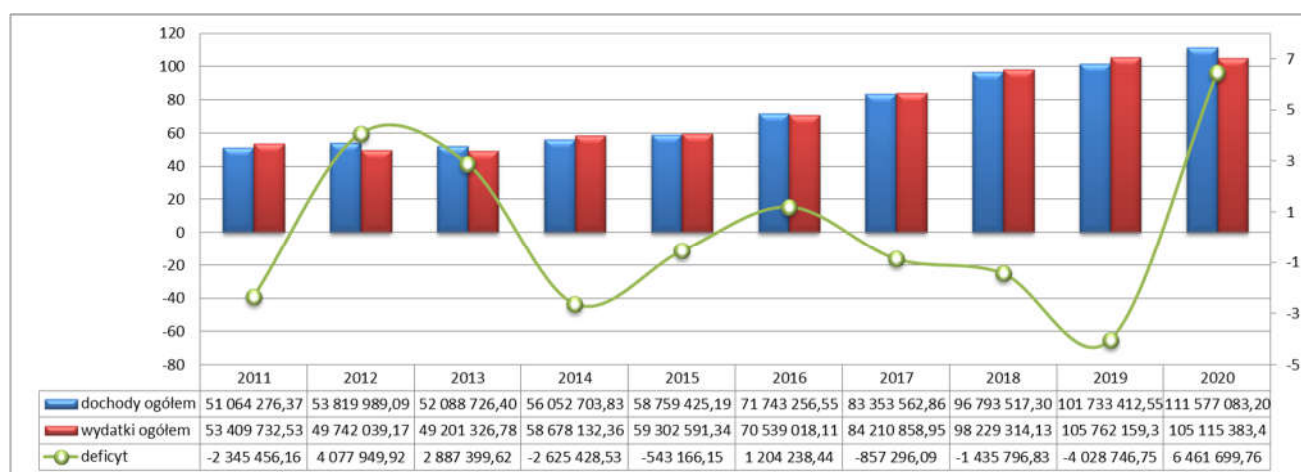
Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.6. Zdolność inwestycyjna gminy

Budżet oraz jego struktura stanowią podstawę gospodarki finansowej gminy, a także świadczą o jej zdolności inwestycyjnej. Uchwalony przez Radę Gminy budżet jest najważniejszym elementem w procesie zarządzania finansami gminy. Pozwala na skuteczne zaplanowanie podziału dostępnych środków finansowych. Budżet jako plan finansowy obejmuje dochody, wydatki oraz przychody i rozchody.

Podstawą gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest budżet i Wieloletnia Prognoza Finansowa, uchwalane corocznie przez Radę Gminy i opiniowane przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Zgodnie z przyjętą uchwałą budżetową na rok 2021 Gmina Zamość (Uchwała Nr XXV/239/20 Rady Gminy Zamość z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia budżetu gminy Zamość na 2021 rok) przewiduje uzyskanie dochodu w wysokości 109,97 mln zł (dochody bieżące w kwocie 103,55 mln zł, dochody majątkowe w kwocie 6,42 mln zł) i kwotę wydatków budżetu w wysokości 111,36 mln zł, z tego: wydatki bieżące w kwocie 97,89 mln zł, wydatki majątkowe w kwocie 13,47 mln zł. Taka konstrukcja budżetu daje nam ujemny wynik finansowy na poziomie -1,39 mln zł.

Wykres 54. Syntetyczne zestawienie budżetu Gminy Zamość w latach 2011-2020 (w mln zł)

Źródło: BDL GUS

Analizując lata 2011-2020 Gmina Zamość najwyższe dochody uzyskała w 2020 roku, natomiast najniższe w 2011 roku. Najniższe wydatki zanotowano w 2013 r., największe wydatki w analizowanym okresie zaobserwowano w 2019 roku. Deficyt budżetowy wystąpił w latach 2011, 2014, 2015, 2017, 2018 i 2019.

Dochody własne Gminy Zamość na przestrzeni ostatnich 10 lat ulegały ciągłemu wzrostowi, od 16,8 mln w 2011 roku po 38,53 mln zł w 2020 roku (wzrost o 129,35%). W 2020 roku ponad 20% ich udziału to dochody z podatku od

nieruchomości, natomiast 30,1% stanowią dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw.

Tabela 23. Dochody własne Gminy Zamość w latach 2011-2020 (w mln zł)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
dochody własne	16,80	18,83	19,97	21,54	23,39	26,16	29,02	32,05	36,17	38,53
dochody podatkowe - podatek rolny	1,41	1,49	1,68	1,68	1,72	1,82	1,75	1,78	1,77	1,83
dochody podatkowe - podatek leśny	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06
dochody podatkowe - podatek od nieruchomości	4,60	5,02	5,70	5,91	5,97	6,65	6,85	7,12	7,67	7,76
dochody podatkowe - podatek od środków transportowych	0,44	0,44	0,49	0,50	0,55	0,56	0,62	0,67	0,72	0,73
dochody podatkowe - podatek od czynności cywilnoprawnych	0,47	0,44	0,43	0,44	0,40	0,65	0,88	0,83	0,98	1,11
dochody podatkowe - ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	7,05	7,54	8,43	8,67	8,75	9,79	10,23	10,53	11,26	11,60
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa razem	7,43	8,32	8,71	9,34	10,59	11,82	13,45	14,83	16,81	17,89
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	7,41	8,31	8,71	9,29	10,55	11,79	13,39	14,74	16,75	17,82
wpływy z opłaty skarbowej	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,04	0,04	0,04
wpływy z usług	0,72	0,85	0,98	1,03	1,17	1,27	1,68	1,89	2,45	2,49
wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw	0,00	0,01	0,47	1,23	1,24	1,27	1,48	1,54	1,84	3,07
dochody z majątku	0,25	0,75	0,29	0,17	0,39	0,47	0,34	0,33	0,33	0,29
dochody z majątku - dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych JST oraz innych umów o podobnym charakterze	0,10	0,12	0,11	0,12	0,12	0,18	0,20	0,22	0,19	0,17
pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - razem	0,12	0,19	0,15	0,01	0,12	0,00	0,54	1,55	0,20	2,01
pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - inwestycyjne	0,12	0,19	0,15	0,01	0,12	0,00	0,54	1,55	0,20	2,01

Źródło: BDL GUS

Wydatki ogółem Gminy Zamość na przestrzeni ostatnich 10 lat ulegały wahaniom, najwyższą wartość zanotowano w 2019 roku, najniższą natomiast w 2013 r. Wartość wydatków w 2020 roku to 105,12 mln zł i była to wartość o 96,82% wyższa niż w 2011 roku.

Wydatki majątkowe inwestycyjne w 2020 roku stanowiły 12,99% wydatków ogółem, ich najwyższą wartość zanotowano w 2018 r. – 23,24 mln zł.

Wydatki bieżące w 2020 roku stanowiły 91,46 mln zł (87,01% wydatków ogółem), ich wartość rokrocznie od 2011 roku rośnie i w 2020 roku była najwyższa. Istotnym składnikiem wydatków bieżących są wydatki bieżące jednostek budżetowych (43,84% wydatków ogółem w 2020 r.) oraz wydatki bieżące na wynagrodzenia (22,0% wydatków ogółem w 2019 r.).

Tabela 24. Struktura wydatków Gminy Zamość w latach 2011-2020 (w mln zł)

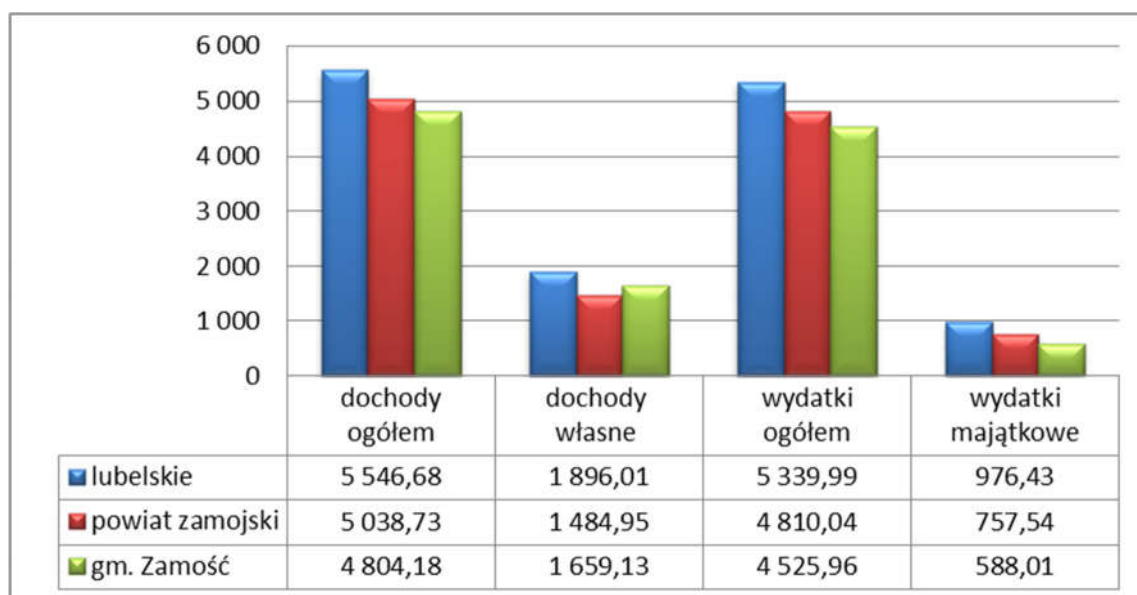
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
wydatki ogółem	53,41	49,74	49,20	58,68	59,30	70,54	84,21	98,23	105,76	105,12
wydatki majątkowe ogółem	11,08	6,19	4,74	12,05	10,44	7,37	14,87	23,24	21,86	13,66
wydatki majątkowe inwestycyjne	11,08	6,19	4,74	12,05	10,44	7,37	14,87	23,24	21,86	13,66
wydatki bieżące ogółem	42,33	43,55	44,46	46,63	48,86	63,17	69,34	74,99	83,90	91,46
wydatki bieżące na wynagrodzenia	16,59	16,87	16,12	16,22	17,02	17,00	17,71	19,61	21,81	23,13
wydatki bieżące na pochodne od wynagrodzeń	2,95	3,26	3,19	3,29	3,59	3,51	3,66	4,06	4,49	4,52
wydatki bieżące na zakup materiałów i usług	9,39	9,05	9,70	10,54	11,42	11,55	12,15	13,89	15,05	15,85
dotacje ogółem	2,31	3,18	4,50	4,85	5,45	7,11	7,37	8,15	8,32	8,37
świadczenia na rzecz osób fizycznych	8,35	8,19	8,17	9,18	8,81	21,32	25,76	26,39	31,13	36,57
wydatki bieżące jednostek budżetowych ogółem	30,70	31,05	30,91	31,96	34,06	34,21	35,63	39,82	43,84	46,08
wydatki na obsługę długu (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń)	0,89	1,07	0,77	0,59	0,48	0,47	0,49	0,53	0,54	0,32

Źródło: BDL GUS

Średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze Gminy Zamość w 2020 roku wyniósł 4 804,18 zł i był niższy od dochodu na 1 mieszkańca powiatu zamojskiego o 234,55 zł oraz niższy o 742,50 zł od średniej dla województwa. Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca Gminy Zamość w 2020 roku wyniosły 1659,13 zł i były wyższe od dochodów na 1 mieszkańca powiatu zamojskiego o 174,18 zł oraz niższe o 236,88 zł od średniej dla województwa.

Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca Gminy Zamość w 2020 roku wyniosły 4 525,96 zł i były niższe od wydatków ogółem na 1 mieszkańca powiatu zamojskiego o 284,08 zł oraz niższe o 814,03 zł od średniej dla województwa. Wydatki majątkowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca Gminy Zamość w 2020 roku wyniosły 588,01 zł i były niższe od wydatków majątkowych na 1 mieszkańca powiatu zamojskiego o 169,53 zł oraz niższe o 388,42 zł od średniej dla województwa.

Wykres 55. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w 2020 roku

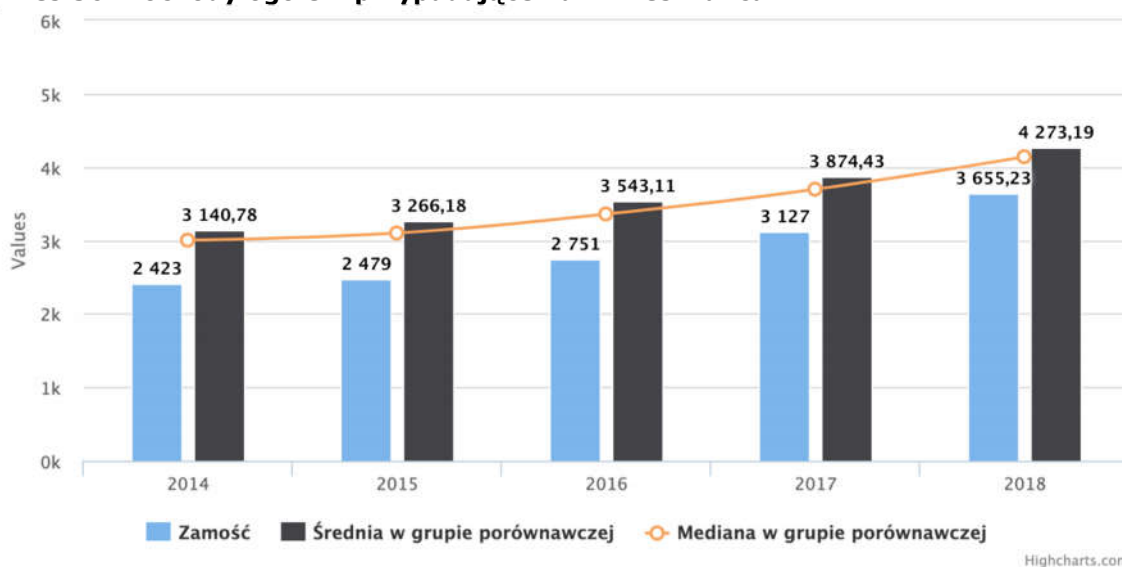

Źródło: BDL GUS

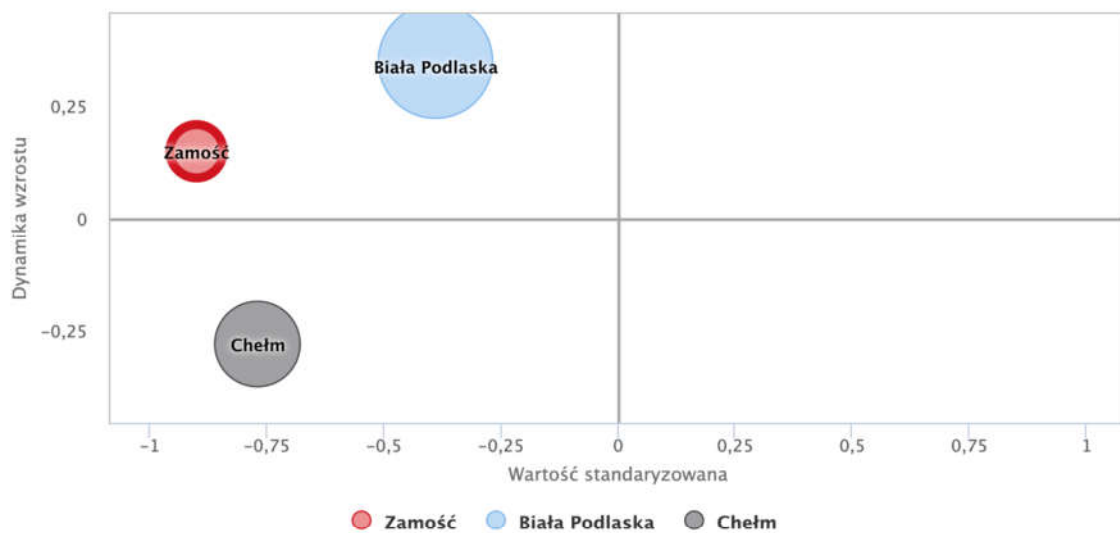
Dochody ogółem budżetu Gminy Zamość na 1 mieszkańca od 2014 roku prezentują trend wzrostowy. Ich wartość w 2018 roku to 3 655,23zł i jest ona niższa od wartości dla gminy Biała Podlaska i Chełm. Wartość wskaźnika jest również niższa od średniej i mediany dla całej grupy referencyjnej.

Pomimo wzrostu wartości dochodu na wykresie XY Gmina została ulokowana w ćwiartce II, co oznacza, że charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach, lecz rozwinięła się szybciej.

Wykres 56. Dochody ogółem przypadające na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Zamość	Wartość	2423	2479	2751	3127	3655.23
	Wartość standaryzowana	-1.22	-1.26	-1.24	-1.13	-0.9
	Dynamika					0.15
Grupa porównawcza D4	Średnia	3140.78	3266.18	3543.11	3874.43	4273.19
	Mediana	3007	3105	3364	3702	4143.62

Highcharts.com

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Zamość	3655.23	-0.9	0.15
Biała Podlaska	4005.72	-0.39	0.35
Chełm	3743.71	-0.77	-0.28

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

3. BARIERY ORAZ POTENCJAŁY ROZWOJU GMINY ZAMOŚĆ

Rozwój lokalny stanowi istotny element rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego jednostek samorządu terytorialnego. Umożliwia on realizację interesów indywidualnych jak i ogólnospołecznych z wykorzystaniem lokalnych zasobów i czynników rozwoju (potencjałów).

W przedmiotowym rozdziale dokonano oceny czynników wpływających na rozwój lokalny, w tym zidentyfikowano podstawowe bariery hamujące ten rozwój. Ocena poparto badaniami ankietowymi przeprowadzonymi wśród społeczności lokalnej.

ZIDENTYFIKOWANE POTENCJAŁY	UZASADNIENIE
<p>DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA</p>	<p>Od dostępności komunikacyjnej uzależnione są korzyści ekonomiczne jednostek samorządu terytorialnego a w konsekwencji pozwala ona na budowanie przewagi konkurencyjnej gmin i regionów.</p> <p>Gmina Zamość charakteryzuje się dobrą zewnętrzną dostępnością komunikacyjną. Sieć powiązań komunikacyjnych tworzą 2 drogi krajowe, 3 drogi wojewódzkie, 16 odcinków dróg powiatowych które umożliwiają dojazd do największych miejscowości w regionie oraz drogi gminne łączące poszczególne miejscowości gminy. Ponadto przebiegają tu dwie linie kolejowe: normalnotorowa i szerokotorowa (towarowa).</p> <p>Publiczny transport zbiorowy w gminie zapewniony jest na mocy porozumienia międzygminnego, wg którego zadania Gminy Zamość w zakresie prowadzenia lokalnego transportu zbiorowego wykonuje Miasto Zamość. Oferta przewoźników nie w pełni zaspokaja zapotrzebowania mieszkańców gminy. Przewozy uczniów do szkół podstawowych świadczone są przez prywatne przedsiębiorstwa.</p> <hr style="border-top: 1px dashed #00FF00;"/> <div style="text-align: right;"> </div> <p style="text-align: center; color: #00AEEF;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>Stan małej infrastruktury drogowej (chodniki, oświetlenie, oznakowanie) oraz stan i jakość dróg, jako elementy jakości warunków życia w Gminie Zamość, zostały przez mieszkańców ocenione jako dobre. 45% osób uznało, że jakość dróg w gminie jest DOBRA lub BARDZO DOBRA. 25% respondentów w kategorii stan małej infrastruktury drogowej wybrało odpowiedź DOBRA lub BARDZO DOBRA.</i></p> <p><i>Jakość transportu publicznego została oceniona przez pryzmat punktualności – 41,7% kategorii oceny DOBRY, 11,7% BARDZO DOBRY, dostępu do przystanków – 31,7% kategorii oceny DOBRY, 10,0% BARDZO DOBRY, czystości i estetyki – 30,0% kategorii oceny DOBRY, 6,7% BARDZO DOBRY.</i></p>

**ZASOBY
DZIEDZICTWA
PRZYRODNICZEGO,
HISTORYCZNEGO
I KULTUROWEGO**

Gmina Zamość cechuje się dużym zasobem przyrodniczym, kulturowym i historycznym, które przy odpowiednim wykorzystaniu, mogą stać się istotnymi aktywami w rozwoju turystyki w regionie.

Gmina Zamość zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 została włączona do Obszaru Strategicznej Interwencji „Roztocze”. Charakteryzuje się ona podobnie, jak pozostałe gminy należące do tego OSI, obecnością obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody (Roztoczański Park Narodowy i rezerwaty przyrody „Hubale” i „Wieprzec”), wysokim potencjałem turystycznym (wynikającym m.in. z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno-kulturowego) oraz wysokimi walorami krajobrazowymi, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku. Dodatkowo rozwojowi turystyki na obszarze Gminy Zamość sprzyjają warunki klimatyczne, duże nasłonecznienie oraz złożona, wielofunkcyjna struktura przyrodnicza, stanowiąca o szczególnym znaczeniu obszaru w kształtowaniu powiązań ekologicznych.

Rozwój turystyki w Gminie Zamość będzie możliwy w sytuacji ścisłej współpracy z samorządami należącymi do OSI Roztocze. Współpraca ta powinna opierać się na podejmowaniu wspólnych działań na rzecz rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego, bazującego na atrakcjach Roztocza i Puszczy Solskiej.

Na terenie Gminy Zamość funkcjonuje sieć obiektów i miejsc pozwalających na zaspokajanie przez mieszkańców i turystów szeroko rozumianych potrzeb kulturalnych, rozrywkowych i rekreacyjnych. Należą do nich Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość z siedzibą w Wysokiem oraz Biblioteka Publiczna Gminy Zamość z siedzibą w Mokrem, Regionalna Izba Pamięci z Centrum Kultury Dawnej w Wysokiem, Centrum Geoturystyczne w Lipsku Polesiu, świetlice wiejskie oraz miejsca aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu. Cennym pod względem kulturowym miejscem jest Regionalna Izba Pamięci Gminy Zamość z Centrum Kultury Dawnej w m. Wysokie obejmujące drewniane budynki stodoły oraz kuźni. Odbывают się tu pokazy promujące lokalne dziedzictwo kulturowe, zgromadzone są ekspozycje związane z pracą w dawnej zamojskiej wsi oraz wykonywaniem pracy kowala. Z kolei infrastruktura Centrum Geoturystycznego w Lipsku Polesiu stanowi bardzo dogodną bazę wypadową dla turystów, którzy chcą wyruszyć na szlaki piesze lub rowerowe lub inne trasy pozwalające poznać miejscowe dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe.

W opinii mieszkańców:

W ocenie obszarów jakości życia w Gminie Zamość stan środowiska naturalnego został uznany przez 46,7% ankietowanych jako DOBRY, oraz przez 11,7% za BARDZO DOBRY.

Na pytanie o stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni gminy jednym z najlepiej ocenionych przez badanych obszarów były: walory środowiska przyrodniczego gminy – 55,0% kategorii oceny DOBRY, 25,0% BARDZO DOBRY, jakość powietrza w gminie w okresie letnim – 46,7% kategorii oceny DOBRY, 35,0% BARDZO DOBRY, system odbioru odpadów na obszarze gminy – 45,0% kategorii oceny DOBRY, 16,7% BARDZO DOBRY.

Mieszkańcy zapytani o stan i jakość sfery turystycznej Gminy Zamość najlepiej ocenili obszar atrakcyjność turystyczną gminy, 51,7% respondentów oceniło atrakcyjność turystyczną gminy jako DOBRĄ, a 15% jako BARDZO DOBRĄ. W kategorii oceny wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych 38,3% badanych oceniła jakość i stan tej infrastruktury na terenie Gminy Zamość jako DOBRY, a 16,7% jako BARDZO DOBRY. Również w kategorii oceny sieć ścieżek i szlaków rowerowych 36,7% badanych oceniła jakość i stan tej infrastruktury na terenie Gminy Zamość jako DOBRY, a 13,3% jako BARDZO DOBRY.

<p>ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII</p>	<p>Gmina Zamość dysponuje dużym potencjałem do wytwarzania energii w oparciu o odnawialne źródła energii. Potencjał związany z odnawialnymi źródłami energii powinien być wykorzystany w procesie budowania samowystarczalności energetycznej gminy. Chodzi tu głównie o szersze wykorzystanie energetyki solarnej, a także produkcję energii w oparciu o biogaz (np. z oczyszczalni ścieków) lub biomasę z sektora rolnego i leśnego (wykorzystywaną do produkcji biogazu lub do spalania w elektrociepłowni).</p> <p>Gmina Zamość położona jest w obszarze wysokiego nasłonecznienia w Polsce. Ilość rocznej energii słonecznej przypadającej na 1 m² kształtuje się na poziomie 900 kWh i należy do jednych z najwyższych wartości w Polsce.</p> <p>Gmina Zamość jest również obszarem o potencjale w zakresie produkcji biomasy do wykorzystania na cele energetyczne. Jej potencjał w tym zakresie wynika z dysponowania znacznym arealem gruntów rolnych i użytków zielonych, które mogą być wykorzystane do produkcji biomasy, w tym głównie słomy, która może zostać użyta zarówno, jako paliwo stałe (np. do spalania w formie pelletu w lokalnych kotłowniach), jak i wsad do produkcji biogazu.</p> <hr/> <p style="text-align: right;"></p> <p style="text-align: center;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>Mieszkańcy zapytani o stan rozwoju odnawialnych źródeł energii w Gminie Zamość ocenili ją jako DOBRĄ (18,3% respondentów) i BARDZO DOBRĄ (13,3% respondentów).</i></p> <p><i>38,3% mieszkańców gminy uznało promocję i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki) za aspekt, który mógłby mieć największy wpływ na rozwój gminy w najbliższych latach oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju.</i></p>
<p>ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA</p>	<p>Potencjałem w rozwoju usług rynkowych obszaru Gminy Zamość jest jej położenie. Szansę na takim obszarze stanowi rozwój usług związanych z obecnością w miejskim obszarze funkcjonalnym. Gmina wraz z miastem Zamość zgodnie z obowiązującą Strategią Województwa Lubelskiego (SRWL), stanowi miejski obszar funkcjonalny. SRWL zakłada realizację takich inwestycji jak: budowa Filharmonii w Zamościu, reaktywacja Akademii Zamojskiej, a także rozwój Lotniska w Mokrem k/Zamościa – jako elementy wzmacniania funkcji ośrodka subregionalnego, poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny: Rozbudowa Lokalnego Centrum Sterowania Linii Hutniczej Szerokotorowej oraz przebudowa stacji Zamość Bortatycze.</p> <p>Potencjałem gminy są również starania w tworzeniu dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Gmina wprowadziła zwolnienia od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wyznaczone zostały również tereny inwestycyjne przeznaczone pod działalność gospodarczą.</p> <hr/> <p style="text-align: right;"></p> <p style="text-align: center;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>Mieszkańcy zapytani o stan i jakość sfery gospodarczej gminy Zamość najlepiej ocenili obszar atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy, 28,3% respondentów oceniło atrakcyjność inwestycyjną gminy jako DOBRĄ, a 8,3% jako BARDZO DOBRĄ.</i></p>

ZIDENTYFIKOWANE BARIERY	UZASADNIENIE
<p>NEGATYWNE TRENDY DEMOGRAFICZNE</p>	<p>Podstawą rozwoju każdego obszaru są jego mieszkańcy. Z analiz demograficznych wynika, że w Gminie Zamość, pomimo ujemnego przyrostu naturalnego, wzrasta liczba ludności. Jest to spowodowane zjawiskiem suburbanizacji, polegającym na przemieszczaniu się ludności z obszarów miejskich do otaczających je stref podmiejskich. Negatywnym zjawiskiem w demografii Gminy Zamość jest starzenie się społeczeństwa. Od 2011 r. obserwuje się spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym, a silny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.</p> <p>Negatywne trendy demograficzne mają wpływ zarówno na sferę gospodarczą, jak i społeczną samorządów lokalnych. Wymuszają zmiany m.in. w systemie oświaty, opieki zdrowotnej i społecznej. Stanowią również duże wyzwanie dla pracodawców poszukujących pracowników, którzy, aby utrzymać rozwój przedsiębiorstw zmuszeni są wydłużać okres zatrudnienia osób powyżej 65 roku życia lub poszukiwać pracowników na innych rynkach pracy niż lokalny.</p> <hr style="border-top: 1px dashed green;"/> <div style="text-align: right;"> </div> <p style="text-align: center; color: #00AEEF;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>Do najważniejszych problemów osób starszych, z którymi seniorzy zmagają się na co dzień w Gminie Zamość należą: samotność i izolacja – tą odpowiedź wybrało 41 ankietowanych (68,3%), problemy zdrowotne i niesamodzielność – 37 ankietowanych wskazało tą odpowiedź (61,7%). Istotnymi problemami dla 43,3% badanych jest również brak zajęć integrujących, kontaktu z ludźmi w podobnym wieku. Za istotne problemy seniorów gminy Zamość według ankietowanych należy uznać również: niewystarczający zakres usług opiekuńczych i zdrowotnych (36,7% odpowiedzi) i wykluczenie komunikacyjne (30,0% odpowiedzi).</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed green;"/>

<p>SŁABO ROZWIĘTA INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA I KANALIZACYNA</p>	<p>Potencjałem w rozwoju obszaru Gminy Zamość jest wyposażenie terenu w elementy infrastruktury technicznej. Infrastruktura techniczna wsi, oprócz poprawy standardu życia mieszkańców, przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania i zapobiega odpływowi ludności ze wsi do miasta. W zakresie sieci wodociągowej udział mieszkańców gminy posiadających dostęp do infrastruktury to 39,0% przy wskaźniku dla województwa lubelskiego 87,3%, natomiast z sieci kanalizacyjnej korzysta obecnie zaledwie 21,9% społeczeństwa gminy i jest to wartość niższa w stosunku do województwa lubelskiego (53,6%). Rozbudowa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej w istotny sposób mogłaby wpłynąć na rozwój gminy, podnosząc tym samym komfort życia jej mieszkańców, jakość otaczającego ich środowiska oraz lokalizowanie inwestycji.</p> <hr/> <p style="text-align: right;"></p> <p style="text-align: center;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>W ocenie obszarów jakości życia w Gminie Zamość najgorzej oceniony zostały obszar: Dostęp do infrastruktury komunalnej (kanalizacja) –28,3% odpowiedzi w kategorii BARDZO ZŁY oraz 23,3% w kategorii ZŁY. Dostęp do infrastruktury komunalnej (wodociągi) został oceniony przez 28,3% respondentów jako ZŁY i 15% jako BARDZO ZŁY.</i></p> <p><i>Na pytanie o stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni gminy 28,3% mieszkańców gminy oceniło ofertę gminy w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne jak ZŁĄ lub BARDZO ZŁĄ.</i></p>
<p>LOKALNY RYNEK PRACY</p>	<p>Charakter i struktura lokalnej gospodarki gminy Zamość ma istotny wpływ na funkcjonowanie lokalnego rynku pracy. Obszar gminy boryka się z problemem ukrytego bezrobocia. Niestety prezentowane przez urzędy statystyczne dane dotyczące liczby osób bezrobotnych opierają się głównie na osobach poszukujących pracy, zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy, dlatego też trudno jest wykazać istniejący problem w oparciu o analizę danych zastanych. Trudno jest określić liczbę osób, które nie poszukują zatrudnienia i nie są zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy, jednocześnie trudno doszukiwać się powodów braku aktywności na rynku pracy. Ukryte bezrobocie można wiązać z brakiem wiary w możliwość znalezienia pracy lub trudnością w znalezieniu pracy zgodnej ze swoim wykształceniem. Gospodarka lokalna nie zapewnia wystarczającej liczby atrakcyjnych miejsc pracy oraz nie pozwala generować wystarczających dochodów na potrzeby rozwoju gminy i jej społeczności lokalnej. Słabością lokalnej przedsiębiorczości jest wielkość i forma działających firm. Aż 2 139 (97,14%) podmiotów to mikroprzedsiębiorstwa, wśród których nieco ponad 90% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na lokalnym rynku pracy istnieje wyraźny deficyt firm z większym zatrudnieniem.</p> <hr/> <p style="text-align: right;"></p> <p style="text-align: center;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>Analizując wynik ankietyzacji mieszkańców gminy Zamość należy zauważyć, że przy ocenie jakości życia niezadowolająco został oceniony obszar: jakość lokalnego rynku pracy: 35% odpowiedzi w kategorii ZŁY oraz 21,7% odpowiedzi w kategorii BARDZO ZŁY. Dostęp do miejsc pracy otrzymał 28,3% odpowiedzi w kategorii ZŁY oraz 21,7% odpowiedzi w kategorii BARDZO ZŁY.</i></p> <p><i>Problemami, które dotyczą mieszkańców Gminy Zamość jest BARDZO CZĘSTO (36,7% respondentów) i CZĘSTO (48,3% respondentów) brak atrakcyjnych miejsc pracy, a także bezrobocie (18,3% ankietowanych wskazało odpowiedź BARDZO CZĘSTO, natomiast 55% CZĘSTO).</i></p>

<p>OCHRONA ZDROWIA</p>	<p>Słabo rozwinięta infrastruktura opieki zdrowotnej w Gminie Zamość ma wpływ na dostęp mieszkańców do dobrej jakościowo opieki medycznej, który aktualnie jest utrudniony. Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców, w 2019 r. wg danych GUS dla terenu gminy wyniósł 2, dla porównania dla powiatu zamojskiego wynosił 4, a dla województwa lubelskiego 6. Tak duża dysproporcja wskaźnika i jego niska wartość dla gminy Zamość, wynika również z faktu położenia względem miasta (gmina obwarzankowa). Mieszkańcy gminy korzystają z usług oferowanych przez podmioty lecznicze zlokalizowane na terenie miasta. Stanowi to jednak utrudnienie w dostępie do usług medycznych, a tym bardziej do usług specjalistycznych.</p> <hr style="border-top: 1px dashed green;"/> <div style="text-align: right;"> </div> <p style="text-align: center;"><i>W opinii mieszkańców:</i></p> <p><i>Dostęp do specjalistycznej opieki medycznej jako jeden z elementów jakości warunków życia w gminie Zamość został przez mieszkańców oceniony jako niezadawalający – 20% odpowiedzi BARDZO ZŁY, 40% odpowiedzi ZŁY. Również dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej mieszkańcy ocenili negatywnie – 35% respondentów uważa, że jakość warunków życia w tym aspekcie jest ZŁA lub BARDZO ZŁA.</i></p> <hr style="border-top: 1px dashed green;"/>
-------------------------------	---

4. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT (skrót od: Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats) ma na celu identyfikację wewnętrznych barier i potencjałów rozwojowych Gminy Zamość oraz czynników zewnętrznych mogących oddziaływać na przekształcenia w regionie. Analiza została przedstawiona w formie macierzy opisującej:

- mocne strony (Strengths) – atuty i cechy mogące decydować o przewadze gminy;
- słabe strony (Weaknesses) – negatywne aspekty występujące w gminie, które stanowią jednocześnie wskazanie obszarów wymagających naprawy;
- szanse (Opportunities) – czynniki zewnętrzne wywierające pozytywny wpływ na rozwój gminy;
- zagrożenia (Threats) – czynniki zewnętrzne mogące wywoływać niekorzystne zmiany w gminie.

	Mocne strony	Słabe strony
Czynniki wewnętrzne	PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	
	<ul style="list-style-type: none"> - Atrakcyjne walory przyrodniczo-kulturowe stwarzające możliwość rozwoju turystyki, obecność obszarów chronionych - Bardzo dobre położenie komunikacyjne łączące stolicę województwa z przejściami granicznymi z Ukrainą - Obecność LHS i bliskość granicy państwa stanowiące szansę na rozwój transportu towarowego - Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Zamość, co łączy się z dostępem mieszkańców do wyspecjalizowanych usług oraz instytucji publicznych - Funkcjonująca na dobrym poziomie infrastruktura-sportowo-rekreacyjna mająca wpływ na potencjał turystyczny gminy - Brak zakładów przemysłowych emitujących zanieczyszczenia - Dobre gleby będące podstawą do rozwoju rolnictwa i lokalnej bazy surowcowej - Przynależność do miejskiego obszaru funkcjonalnego Zamościa, w którym miasto stanowi rdzeń obszaru i miejsce wsparcia rozwoju gospodarczego i społecznego gminy Zamość - Uporządkowany system planowania przestrzennego w Gminie Zamość – posiadanie aktualnych dokumentów planistycznych - Bogate dziedzictwo kulturowe - Zaangażowanie pracowników urzędu gminy w pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację inwestycji - Stabilna sytuacja finansowa gminy - Dobrze rozwinięta i funkcjonująca sieć szkół podstawowych - Dobrze rozwinięta sieć gazowa - Rozwój energetyki odnawialnej (montaż kolektorów słonecznych) 	<ul style="list-style-type: none"> - Niedostateczny rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej - Dotychczas niewykorzystany potencjał związany z odnawialnymi źródłami energii – fotowoltaiką, pompami ciepła, biomasą - Zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z niedostatków systemu gospodarki ściekami i odpadami oraz źródeł niskiej emisji - Niedostatecznie rozwinięta sieć żłobków i przedszkoli
	SPOŁECZEŃSTWO	
	<ul style="list-style-type: none"> - Wysoki poziom aktywności społecznej mieszkańców gminy, przejawiającej się w liczbie funkcjonujących organizacji pozarządowych, zespołów artystycznych, klubów sportowych, itp. - Zadawalający poziom bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> - Negatywne trendy demograficzne: spadek liczby ludności, w tym ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą; - Ujemne wartości przyrostu naturalnego, w tym utrzymujący się

<p>publicznego</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobrze funkcjonująca sieć szkół podstawowych - Dodatnie saldo migracji wewnętrznych - Działalność gminnych instytucji kultury oraz kół gospodyń wiejskich 	<p>niski poziom dzietności spowodowany zmniejszającą się liczbą kobiet w wieku rozrodczym i zmianą modelu rodziny;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz brak infrastruktury opieki senioralnej, a także niewystarczająca liczba form integracji i aktywizacji osób starszych; - Niewystarczające wykorzystanie infrastruktury świetlic wiejskich; - Brak zadawalającej opieki medycznej - Brak placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do 3 roku życia (żłobków), jako bariera powrotu rodzica/opiekuna na rynek pracy; - Niewystarczające działania w zakresie przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób starszych i samotnych oraz rodzin o niskim statusie materialnym; - Stosunkowo duża liczba osób długotrwale bezrobotnych;
GOSPODARKA	
<ul style="list-style-type: none"> - Dość wysoka skłonność mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej, przejawiająca się w liczbie nowo rejestrowanych podmiotów w systemie REGON; - Prowadzenie przez gminę przyjaznej polityki podatkowej wobec przedsiębiorców (poprzez niższe stawki podatkowe i zwolnienia w formie pomocy de minimis); - Dostępność terenów inwestycyjnych przeznaczonych do prowadzenia i rozwoju działalności; - Dostępność infrastruktury LHS i terenów wokół, co może stanowić dobrą podstawę do rozwoju centrum logistycznego na tym obszarze; - Dość wysoka skuteczność gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej w gminie, co może stanowić dobrą przesłankę do podnoszenia jej atrakcyjności inwestycyjnej; - Bogate dziedzictwo kulturowe i wysokie walory krajobrazowe gminy dają możliwość rozwoju usług turystycznych oraz są szansą na wykreowanie produktu turystycznego - Dobre warunki do rozwoju działalności gospodarczej opartej na energetyce 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak atrakcyjnych ofert pracy, niedostateczna liczba małych i średnich podmiotów gospodarki narodowej oferujących miejsca pracy; - Mały potencjał przemysłowy Gminy; - Słabo rozwinięty lokalny rynek pracy, zbyt duża liczba pracujących w sektorze usług nierynkowych; - Niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych;

	<p>odnawialnej, szczególnie solarnej w związku z doskonałym nasłonecznieniem obszaru;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Współpraca z miastem Zamość w zakresie realizacji wspólnych inwestycji i działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową obszaru funkcjonalnego. - Bezpośrednie sąsiedztwo z miastem Zamość; - Bliskość rynków zbytu lokalnych produktów (Zamość) - Bliskość granicy polsko-ukraińskiej; 	
Czynniki zewnętrzne	Szanse	Zagrożenia
	<ul style="list-style-type: none"> - Możliwość wsparcia przez państwo i UE inwestycji przyjaznych środowisku w tym: OZE, efektywność energetyczna, bezpieczeństwo energetyczne, gospodarka o obiegu zamkniętym, zgodnie z założeniami planu działania Europejski Zielony Ład; - Wzrost opłacalności działań z zakresu odnawialnych źródeł energii ze względu na rosnące koszty energii elektrycznej; - Ograniczenie skutków zmian klimatycznych na rozwój społeczno-gospodarczy gminy poprzez wdrożenie planów adaptacyjnych oraz niebieskiej i zielonej infrastruktury; - Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych dzięki interwencjom w kierunku wprowadzenia technologii niskoemisyjnych oraz przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu; - Wykorzystanie położenia gminy do rozwoju nowych usług w zakresie obsługi ruchu osobowego (na przejściach w Zosinie i Dołhobyczowie) oraz towarowego, m.in. poprzez rozwój zaplecza spedycyjno-logistycznego Lini Hutniczo-Szerokotorowej (LHS) w ramach rozwijającej się globalnej inicjatywy budowy Nowego Jedwabnego Szlaku z Chin do Europy Zachodniej, m.in. przez Rosję, Ukrainę i Polskę); - Przyciągnięcie do Gminy Zamość inwestycji z zewnątrz w tym firm zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym m.in. poprzez dozbrojenie dostępnych terenów 	<ul style="list-style-type: none"> - Niepewność w zakresie prowadzenia polityki fiskalnej samorządów, wynikająca ze zmieniających się regulacji prawnych (m.in. wzrastające wydatki na oświatę oraz administrację publiczną); - Postępujące zmiany klimatyczne mające wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów, takie jak: woda, gleba, powietrze i różnorodność biologiczna; - Brak możliwości finansowania działań zaradczych związanych ze zjawiskiem suszy w tym w zakresie retencji wodnej; - Ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych związane ze zmianą przepisów prawa mających wpływ na środowisko naturalne i realizację inwestycji proekologicznych; - Zmniejszenie popytu na technologie niskoemisyjne i styl życia zgodny z ideą zrównoważonego rozwoju; - Utrzymujące się niekorzystne uwarunkowania globalne związane z pogłębiającą się recesją na świecie i długotrwałym kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią COVID-19, które w odniesieniu do rozwoju gminy mogą prowadzić do zmniejszenia się liczby działających przedsiębiorstw oraz większej presji na system pomocy społecznej.

	<p>inwestycyjnych oraz realizację polityki promocji gospodarczej gminy, prowadzonej w bliskiej współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego oraz agendami rządowymi, w tym PAIH, ARP, PFR itp.);</p> <ul style="list-style-type: none">- Wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy nowych koncepcji, trendów i praktyk rozwoju gospodarki lokalnej w tym z wykorzystaniem ekonomii społecznej, srebrnej ekonomii i energetyki odnawialnej, itp.);- Rozwój współpracy sieciowej przedsiębiorstw z wykorzystaniem najlepszych praktyk i nowych modeli biznesowych, w tym klastra energetycznego i rolno-spożywczego, partnerstw publiczno-prywatnych itp.- Współpraca z miastem Zamość w zakresie realizacji wspólnych inwestycji i działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową obszaru funkcjonalnego,- Bliska współpraca z samorządem Miasta Zamość i województwa w zakresie wdrażania dokumentów strategicznych istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy i kreowania jego nowych funkcji rozwojowych; wykorzystanie środków pochodzących z Krajowego Planu Odbudowy, Polskiego Ładu oraz innych programów krajowych i Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 na potrzeby rozwoju gospodarczego i społecznego.	
--	---	--